

**T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
MALİYE ANABİLİM DALI**

**SEÇİLEN ÜLKELERDE DOĞAL AFETLERİN VERGİ
POLİTİKALARI ÜZERİNE ETKİSİ**

Elif BAYRAM

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman: Prof. Dr. Mehmet Emin ALTUNDEMİR

ŞUBAT- 2023

T.C.
SAKARYA ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

**SEÇİLEN ÜLKELERDE DOĞAL AFETLERİN VERGİ
POLİTİKALARI ÜZERİNE ETKİSİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Elif BAYRAM

Enstitü Anabilim Dalı : Maliye
Enstitü Bilim Dalı : Mali Hukuk

**“Bu tez 08/02/2023 tarihinde online olarak savunulmuş olup aşağıdaki isimleri bulunan jüri
üyeleri tarafından Oybirliği / Oyçokluğu ile kabul edilmiştir.”**

JÜRİ ÜYESİ	KANAATİ
Prof. Dr. Mehmet Emin ALTUNDEMİR	Başarılı
Doç. Dr. Hakan YAVUZ	Başarılı
Doç. Dr. Selçuk BUYRUKOĞLU	Başarılı

ETİK BEYAN FORMU

Enstitünüz tarafından Uygulama Esasları çerçevesinde alınan Benzerlik Raporuna göre yukarıda bilgileri verilen tez çalışmasının benzerlik oranının herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve Etik Kurul Onayı gerektiği takdirde onay belgesini aldığımı beyan ederim.

Etik kurul onay belgesine ihtiyaç var mıdır?

Evet ☐

Hayır ☒

(Etik Kurul izni gerektiren araştırmalar aşağıdaki gibidir:

- Anket, mülakat, odak grup çalışması, gözlem, deney, görüşme teknikleri kullanılarak katılımcılardan veri toplanmasını gerektiren nitel ya da nicel yaklaşımlarla yürütülen her türlü araştırmalar,
- İnsan ve hayvanların (materyal/veriler dahil) deneysel ya da diğer bilimsel amaçlarla kullanılması,
- İnsanlar üzerinde yapılan klinik araştırmalar,
- Hayvanlar üzerinde yapılan araştırmalar,
- Kişisel verilerin korunması kanunu gereğince retrospektif çalışmalar.)

Elif BAYRAM

08/02/2023

ÖNSÖZ

Tez yazmak, bir konu hakkında uzmanlık almak gerçekten uzun ve meşakkatli bir yol olmaktadır. Bu yolda, ilk olarak eğitim hayatımın her anında maddi ve manevi desteklerini benden hiçbir zaman esirgemeyen anne ve babama çok teşekkür ederim. Tabi ki bu süreçte her türlü destekleriyle yanımda hissettiğim ve beni yalnız bırakmayan ablalarım, enişterime, yeğenlerime ve erkek kardeşime yani aileme bir teşekkürü borç bilirim.

Bir diğer teşekkürüm Sakarya'daki ailem olan, bu süreçte her zaman beni destekleyen ve yanımda olan başta Banu ve Enes TEKŞAN çifti olmak üzere tüm Yüksek Lisans dostlarıma. Ve hayatım boyunca gerçekten benim başarımla mutlu olan ve çok sevdiğim arkadaşlarım ve dostlarım tez sürecimde de yanımda oldukları için çok teşekkür ederim.

Değerli yorumları için Sayın Doç. Dr. Hakan Yavuz ve Sayın Doç. Dr. Selçuk BUYRUKOĞLU hocalarıma çok teşekkür ederim. Tez yazım sürecimde ve öncesinde bana destek olan, yardım ve destekleriyle her zaman yanımda olan Prof. Dr. Mehmet Emin ALTUNDEMİR' e teşekkürlerimi sunarım.

Son olarak 6 Şubat 2023 yılında meydana gelen Kahramanmaraş merkezli depremde hayatını kaybedenlere ve tüm Türkiye'ye başsağlığı diliyorum. Çalışmamın konusu sebebiyle en azından vergisel açıdan, doğal afet durumlarında öncesi ve sonrası için gerekli tedbirlerin alınması gerektiği konusundaki fikirlerimi sunarak onlara bir katkı sağlamış olmayı temenni ediyorum...

Elif BAYRAM

08/02/2023

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR.....	v
TABLO LİSTESİ.....	vi
GRAFİK LİSTESİ.....	vii
ÖZET	ix
ABSTRACT	x
GİRİŞ.....	1
BÖLÜM 1: VERGİ POLİTİKASI VE DOĞAL AFETLER.....	4
1.1. Vergi Politikası.....	4
1.1.1. Vergi Politikası Tanımı.....	4
1.1.2. Vergi Politikası Kapsamı	5
1.1.3. Vergi Politikası Amaçları	7
1.1.3.1. Vergi Politikasının Sosyal Amacı	7
1.1.3.2. Vergi Politikasının Ekonomik Amacı	7
1.1.3.3. Vergi Politikasının Mali Amacı.....	8
1.1.4. Vergi Politika Araçları	8
1.1.4.1. Vergi Harcamaları	8
1.1.4.2. Vergi Oranları.....	10
1.1.4.3. Vergi Teşvikleri.....	11
1.1.4.4. Vergi Tedbirleri	12
1.1.4.5. Yeni Vergi Konulması, Kaldırılması ve Değiştirilmesi	12
1.1.4.6. Olağan Ve Olağanüstü Dönemlerde Uygulanan Vergi Politikaları ..	15
1.2. Doğal Afetler	21
1.2.1. Doğal Afet Tanımı	22
1.2.2. Doğal Afet Türleri.....	24
1.2.2.1. Taşkınlar	29
1.2.2.2. Fırtınalar	30
1.2.2.3. Depremler	31
1.2.2.4. Heyelan.....	32
1.2.2.5. Kuraklık ve Aşırı Sıcaklıklar.....	33
1.2.2.6. Volkanik Olaylar	35
1.2.2.7. Yangınlar	36

1.2.2.8. Salgınlar.....	37
1.2.3. Doğal Afetlerin Etkileri	40
1.2.3.1. Doğal Afetlerin Sosyal Etkileri	40
1.2.3.2. Doğal Afetlerin Ekonomik Etkileri	41
1.2.3.3. Doğal Afetlerin Mali Etkileri	42
BÖLÜM 2: DOĞAL AFETLERİN VERGİ POLİTİKALARI ÜZERİNE	
ETKİLERİ	44
2.1. Dünya’da Meydana Gelen Doğal Afetler	44
2.1.1. Doğal Afetlerle İlgili Vergi Politikaları Literatür Çalışması	44
2.1.2. Dünya Geneline Doğal Afetler İçin Kurulan Kuruluşlar	48
2.1.2.1. Ulusal Kuruluşlar.....	48
2.1.2.2. Bölgesel Kuruluşlar	51
2.1.2.3. Uluslararası Kuruluşlar.....	52
2.1.3. Dünyada Doğal afetler İçin Alınan Kararlar.....	54
2.1.4. Dünya’da Doğal Afetler Sıralaması.....	54
2.2. Seçilen Ülkelerde Doğal Afetler ve Etkileri.....	56
2.2.1. Avusturalya’da Doğal Afetler ve Etkileri	57
2.2.2. Amerika Birleşik Devletleri’nde Doğal Afetler ve Etkileri.....	60
2.2.3. Çin Halk Cumhuriyeti’nde Doğal Afetler ve Etkileri.....	62
2.2.4. Japonya’da Doğal Afetler ve Etkileri	63
2.2.5. Türkiye’de Doğal Afetler ve Etkileri	65
2.3. Seçilen Ülkelerde Büyük Doğal Afetler Sonrası Uygulanan Vergi Politikaları	68
2.3.1. Avusturalya’da Doğal Afetlerde Uygulanan Vergi Politikaları.....	69
2.3.1.1. Yaşanmış En Büyük Doğal Afetler	69
2.3.1.2. Vergisel Açidan Alınan Kararlar.....	71
2.3.1.3. Vergi Hukukunda Doğal Afetlerin Yeri	72
2.3.2. Amerika Birleşik Devletleri’nde Doğal Afetlerde Uygulanan Vergi Politikaları.....	73
2.3.2.1. Yaşanmış En Büyük Doğal Afetler	74
2.3.2.2. Vergisel Açidan Alınan Kararlar.....	75
2.3.2.3. Vergi Hukukunda Doğal Afetlerin Yeri	76
2.3.3. Çin Halk Cumhuriyeti’nde Doğal Afetler Uygulanan Vergi Politikaları	76

2.3.3.1. Yaşanmış Büyük Doğal Afetler.....	76
2.3.3.2. Vergi Hukukunda Doğal Afetlerin Yeri	77
2.3.4. Japonya’da Doğal Afetlerde Uygulanan Vergi Politikaları	78
2.3.4.1. Yaşanmış Büyük Doğal afetler.....	78
2.3.4.2. Vergisel Açıdan Alınan Kararlar.....	79
2.3.4.3. Vergi Hukukunda Doğal Afetlerin Yeri	80
2.3.5. Türkiye’de Doğal Afetlerde Uygulanan Vergi Politikaları	81
2.3.5.1. Yaşanmış En Büyük Doğal Afetler	81
2.3.5.2. Vergisel Açıdan Alınan Kararlar.....	82
2.3.5.3. Vergi Hukukunda Doğal Afetlerin Yeri	83
2.4. Seçilen Ülkelerde Covid-19 Salgınında Uygulanan Vergi Politikaları	86
2.4.1. Avusturalya’da Covid-19 Salgınında Uygulanan Vergi Politikaları	87
2.4.2. Amerika Birleşik Devletleri’nde Covid-19 Salgınında Uygulanan Vergi Politikaları.....	89
2.4.3. Çin Halk Cumhuriyeti’nde Covid-19 Salgınında Uygulanan Vergi Politikaları.....	92
2.4.4. Japonya’da Covid-19 Salgınında Uygulanan Vergi Politikaları.....	93
2.4.5. Türkiye’de Covid-19 Salgınında Uygulanan Vergi Politikaları	95
BÖLÜM 3: DOĞAL AFETLERDE UYGULANAN VERGİ POLİTİKALARININ KARŞILAŞTIRILMASI.....	99
3.1. Doğal Afet Bakımından Ülkelerin Risk Analizleri Karşılaştırması	99
3.2. Seçilen Ülkelerde Uygulanan Genel Vergi Politikaları.....	104
3.2.1. Avusturalya’da Genel Vergi Politikaları	105
3.2.2. Amerika Birleşik Devletleri’nde Genel Vergi Politikaları	108
3.2.3. Çin Halk Cumhuriyeti’nde Genel Vergi Politikaları	109
3.2.4. Japonya’da Genel Vergi Politikaları	112
3.2.5. Türkiye’de Genel Vergi Politikaları	115
3.3. Seçilen Ülkelerde Doğal Afet Dönemlerinde Uygulanan Vergi Politikalarının İncelenmesi.....	117
3.3.1. Mücbir Sebep	117
3.3.1.1. Avusturalya’da Mücbir Sebep.....	118
3.3.1.2. Amerika Birleşik Devletleri’nde Mücbir Sebep.....	118

3.3.1.3. Çin Halk Cumhuriyeti’nde Mücbir Sebep.....	119
3.3.1.4. Japonya’da Mücbir Sebep	119
3.3.1.5. Türkiye’de Mücbir Sebep.....	119
3.3.2. Vergi İndirimi	121
3.3.2.1. Avusturalya’da Vergi İndirimi	121
3.3.2.2. Amerika Birleşik Devletleri’nde Vergi İndirimi	121
3.3.2.3. Çin Halk Cumhuriyeti’nde Vergi İndirimi	121
3.3.2.4. Japonya’da Vergi İndirimi.....	122
3.3.2.5. Türkiye’de Vergi İndirimi	122
3.3.3. Terkin.....	122
3.3.3.1. Avusturalya’da Terkin.....	123
3.3.3.2. Amerika Birleşik Devletleri’nde Terkin.....	123
3.3.3.3. Türkiye’de Terkin.....	123
3.3.4. Yardım ve Bağışlar	126
3.3.5. Seçilen Ülkelerde Doğal Afet Dönemlerinde Vergi Politikası Araçlarının Karşılaştırılması	127
3.3.5.1. Mücbir Sebep.....	129
3.3.5.2. Vergi İndirimi	134
3.3.5.3. Terkin	136
3.3.5.4. Yardım ve Bağışlar	137
SONUÇ	140
KAYNAKÇA.....	145
ÖZGEÇMİŞ	162

KISALTMALAR

AATUHK	: Amme Alacakları Tahsil Usulü Hakkındaki Kanun
AFAD	: Afet ve Acil Durum Yönetim Başkanlığı
ADRC	: Asian Disaster Reduction Center
AIDR	: Australian Institute for Disaster Resilience
A-PAD	: Asia Pacific Alliance For Disaster Management
AYDES	: Afet Yönetim ve Karar Destek Sistemi Projesi
CB	: Cumhurbaşkanı
EMA	: Emergency Management Australia
ERC	: The Emergency Relief Coordinator
FDMA	: Fire and Disaster Management Agency
FEMA	: Federal Emergency Management Agency
GDACS	: Global Disaster Alert and Coordination System
IASC	: Inter-Agency Standing Committee
IRS	: Internal Revenue Service
KDV	: Katma Değer Vergisi
JMA	: Japan Meteorological Agency
JRC	: Joint Research Centre of the European Commission
NCM	: National Coordination Mechanism
NSR	: The National Situation Room
NTA	: National Tax Agency
OCHA	: UN Office for Coordination of Humanitarian Affairs
ÖTV	: Özel Tüketim Vergisi
STA	: State Taxation Administration
TBMM	: Türkiye Büyük Millet Meclisi
UNOSAT	: Operational Satellite Applications Program
UNSDR	: United Nations Office for Disaster Risk Reduction
VUK	: Vergi Usul Kanunu

TABLO LİSTESİ

Tablo 1: Uluslararası Acil Durum Veri Tabanına Göre Doğal Afet Türleri	25
Tablo 2: Kıtalar Göre En Yüksek ve En Düşük Sıcaklık Değerleri	34
Tablo 3: UNDRR' ye Bağlı Kurulan Bölgesel Kurumlar	53
Tablo 4: 1998-2020 Yılları Arasında Doğal Afetlerin Meydana Gelme Değişimleri ...	67
Tablo 5: Son Yirmi Yılda Avusturalya'da Meydana Gelen Siklonlar ve Yaşanan Kayıplar Tablosu	70
Tablo 6: Avusturalya Covid-19 Vergisel Değişiklikler.....	88
Tablo 7: Amerika Birleşik Devletleri'nin Covid-19 Salgınında Uyguladığı Vergisel Önlemler.....	91
Tablo 8: Covid-19 Salgın ile Birlikte Japonya'da Uygulanan Vergisel Değişikler	94
Tablo 9: Ekonomik İstikrar Kalkanı ile Uygulanan Vergisel Değişiklikler	96
Tablo 10: 24 Mart 2020 Tarihli Vergi usul Kanunu Genel Tebliğ.....	97
Tablo 11: 25 Ocak 2021 Tarihli Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği Tablosu	98
Tablo 12: Japonya Dünya Risk Endeksi Hesaplanması	103
Tablo 13: Avusturalya Vergi Türleri Sınıflandırması	106
Tablo 14: Avusturalya Vergi Türleri Sınıflandırılması 2	107
Tablo 15: Amerika Birleşik Devletleri'nde Vergi Türleri.....	108
Tablo 16: Çin Vergi Türleri Sınıflandırması	111
Tablo 17: Japonya Vergi Türlerinin Sınıflandırılması	114
Tablo 18: Türkiye Vergi Türlerinin Sınıflandırılması	116
Tablo 19: Türkiye'de Mücbir Sebep Sayılma Halleri	120
Tablo 20: Türk Vergi Hukukunda Terkin.....	125
Tablo 21: Doğal Afetlerde Bağış ve Yardımların Vergiden Düşülmesi Örnekleri	126
Tablo 22: Doğal Afetlerde Vergi Politikası Araçlarının Kullanımı	128

GRAFİK LİSTESİ

Grafik 1: 1998-2017 Yılları Arası Meydana Gelen Afet Türleri Oranı	27
Grafik 2: 2000-2019 Yılları Arası Kıtasal Bazda İnsan Kayıpları.....	55
Grafik 3: 2000-2019 Yılları Arası Kıtasal Bazda Ekonomik Kayıplar	56
Grafik 4: Avusturalya’da 1900-2020 Yılları Arası Doğal Afet Türleri ve Ölüm Sayıları.....	58
Grafik 5: Avusturalya'da Doğal Afetlerle Meydana Gelen Ekonomik Kayıpların GSYH’deki Payı.....	58
Grafik 6: 1900-2020 Yılları Arası Amerika Birleşik Devletleri’nde Ölen İnsan Sayısı	60
Grafik 7: Doğal Afetlerle Meydana Gelen Ekonomik Kayıpların GSYH’deki Payı....	61
Grafik 8: 1900-2020 Yılları Arasında Çin Halk Cumhuriyeti’nde Doğal Afetler Sebebiyle Ortalama Ölen İnsan Sayısı	62
Grafik 9: 1900-2020 Yılları Arasında Çin Halk Cumhuriyeti’nde Doğal Afetler Sebebiyle Ölen İnsan Sayısı	63
Grafik 10: 1900-2020 Yılları Arasında Japonya’da Doğal Afetler Sebebiyle Ölen İnsan Sayısı.....	64
Grafik 11: Doğal Afetlerle Meydana Gelen Ekonomik Kayıpların GSYH’deki Payı..	64
Grafik 12: 1900-2020 Yıllarında Türkiye’de Doğal Afetlerde Yıllar İtibariyle Ölüm Sayıları.....	65
Grafik 13: Doğal Afetlerle Meydana Gelen Ekonomik Kayıpların GSYH’deki Payı..	68
Grafik 14: 2011-2021 Yılları arasında Avusturalya’nın Dünya Risk Endeks Verileri	100
Grafik 15: 2011-2021 Yılları arasında Çin’in Dünya Risk Endeks Verileri.....	101
Grafik 16: 2011-2021 Yılları arasında Amerika Birleşik Devletleri’nin Dünya Risk Endeks Verileri	101
Grafik 17: 2011-2021 Yılları arasında Japonya’nın Dünya Risk Endeks Verileri Grafiği.....	102
Grafik 18: 2011-2021 Yılları arasında Türkiye’nin Dünya Risk Endeks Verileri.....	103
Grafik 19: Avusturalya’nın Vergi Türlerinin Vergi Gelirleri İçerindeki Yeri	107
Grafik 20: Amerika Birleşik Devletleri Vergi Türlerinin Vergi Gelirleri İçerisindeki Yeri	109
Grafik 21: Çin Vergi Türlerinin Vergi Gelirleri İçerindeki Yerleri	112

Grafik 22: Japonya Vergi Türlerinin Vergi Gelirleri İçerindeki Yüzdelikleri	115
Grafik 23: Türkiye'nin Vergi Türlerinin Vergi Gelirleri İçerisindeki Yeri	117

ÖZET	
Başlık: Seçilen Ülkelerde Doğal Afetlerin Vergi Politikaları Üzerine Etkisi	
Yazar: Elif BAYRAM	
Danışman: Prof. Dr. Mehmet Emin ALTUNDEMİR	
Kabul Tarihi: 08/02/2023	Sayfa Sayısı: xi (ön kısım) + 162 (ana kısım)
Dünya oluştuğu günden bu yana doğal, insan veya teknoloji kaynaklı birçok afete şahitlik etmiştir. Bu afetler coğrafi konumlara göre farklılık göstermekle birlikte insanları sosyal ve ekonomik yönlerden etkilemektedir. Ekonomik açıdan meydana gelen kayıpları azaltmak adına devlet bir yandan yeni vergi politikaları getirirken diğer yandan afetten etkilenen kişilere kolaylıklar sağlamaktadır. Türkiye de birçok doğal afete maruz kalmıştır. Özellikle son dönemde meydana gelen ve hala devam etmekte olan Covid-19 salgını tüm dünyayı olduğu gibi Türkiye’yi de pek çok açıdan etkilemektedir. Bu çalışmanın amacı depremler, seller, virüsler gibi doğal afetlerin Türkiye’de ve dünyada ne gibi vergisel değişikliklere sebebiyet verdiği ve devletlerin bu gibi durumlarda nasıl bir vergi politikası izlediğini incelemektir. Bu incelemeyi detaylandırmak adına beş ülke belirlenerek, doğal afet durumlarında vergisel açıdan alınan kararlar incelenmektedir. Belirlenen ülkeler Avusturalya, Amerika Birleşik Devletleri, Çin, Japonya ve Türkiye olmuştur. Bu ülkelerin geçmişten günümüze doğal afet olayları ve istatistikleri doküman/kayıt inceleme yöntemi ile değerlendirilmiştir. Değerlendirmeler sonucunda, ülkelerde meydana gelen doğal afetler sonucunda vergisel açıdan alınan kararlar incelenerek bir karşılaştırma yapılmaktadır. Araştırma sonucunda ise her ülkenin coğrafi konumuna göre farklı doğal afetlerle mücadele ettiği görülmektedir. Farklı doğal afetler olmasına rağmen, belirlenen ülkeler doğal afet durumlarında vergisel açıdan benzer kararlar aldığı görülmüştür. Hatta doğal afetler ile mücadele etmek adına kıtasal, bölgesel ve ülke çaplarında kuruluşlar kurularak dünya çapında kararlar alınmaktadır.	
Anahtar Kelimeler: Doğal Afetler, Vergi Politikaları, Mücbir Sebepler	

ABSTRACT	
Title of Thesis: The Effect of Natural Disasters on Tax Policies in Selected Countries	
Author of Thesis: Elif BAYRAM	
Supervisor: Prof. Dr. Mehmet Emin ALTUNDEMİR	
Accepted Date: 08/02/2023	Number of Pages: xi (pre text) + 162 (main body)
The world has witnessed many natural, human or technology-induced disasters since the day it was formed. Although these disasters differ according to geographical locations, they affect people socially and economically. In order to reduce the economic losses, the state brings new tax policies on the one hand and provides conveniences to the people affected by the disaster on the other. Turkey has also been exposed to many natural disasters. Especially the recent and still ongoing Covid-19 epidemic affects Turkey as well as the whole world in many ways. The aim of this study is to examine what kind of tax changes caused by natural disasters such as earthquakes, floods and viruses in Turkey and in the world, and what kind of tax policy the states follow in such cases. In order to detail this review, five countries are determined and the tax decisions taken in natural disaster situations are examined. The identified countries were Australia, the United States of America, China, Japan and Turkey. Natural disaster events and statistics of these countries from past to present were evaluated by document/record analysis method. As a result of the evaluations, a comparison is made by examining the tax decisions taken as a result of natural disasters in the countries. As a result of the research, it is seen that each country struggles with different natural disasters according to its geographical location. Although there are different natural disasters, it has been observed that the determined countries take similar decisions in terms of taxation in natural disaster situations. In fact, in order to combat natural disasters, continental, regional and country-wide organizations are established and decisions are taken around the world.	
Keywords: Natural Disasters, Tax Policies, Force Majeure	

GİRİŞ

Afetlerin oluşumu kimi zaman insan kaynaklı kimi zaman teknoloji tabanlı ve bazen ise doğal sebeplerden kaynaklı bir şekilde meydana gelirler. Doğal afetlerin dünya doğası üzerine, yaşayan canlılar ve tabi insanlar üzerinde pek çok olumsuz etkisi oluşmaktadır. Oluşan etkiler kişileri psikolojik, sosyal ve ekonomik açılardan etkilemektedir. Bu sebeple meydana gelen afetlerden en az zararla kurtulmak için hayatın her alanda birtakım çalışmalar yapılmaktadır. Bu çalışmalar bazen afet öncesi dönemde yapılırken bazı dönemlerde afet sırasında ve bazen ise afet sonrası gerçekleşmektedir.

Politikayı, amaçlanan duruma belirlenen planlar doğrultusunda ilerlemek maksadıyla yapılan siyaset şeklinde açıklamak doğru olacaktır. Vergi politikası ise ülkelerin olağan veya olağan olmayan durumlar için vergisel açıdan aldıkları kararları, yaptıkları değişiklikler ve konulan yeni vergileri ifade etmektedir. Aslında amaç vergilerin kamu finansmanında kullanılırken en doğru yolla ve en kazançlı şekilde kullanılmasıdır. Bu amacı gerçekleştirmek içinde devletler vergi politikaları uygularlar.

Vergi politikaları, devletin içinde bulunduğu koşullara göre yön değiştirmektedir. Normal koşullarda uygulanan vergi politikaları, olağan olmayan durumlarda etkinliğini yitirebilmektedir. Olağan olmayan durumlar için ise savaşlar, ekonomik krizler ve doğal afetler örnek gösterilebilir. Bu durumlarda vergisel açıdan yeni kararlar alınır, yeni vergiler uygulamaya konup, hâlihazırda bulunan vergiler yürürlükten kaldırılabilir veya olayın büyüklüğüne göre hiçbir değişiklik yapılmayabilir.

Olağandışı durumlardan biri olarak doğal afet durumlarında devletler, bir yandan vergi gelirlerini korumaya çalışırken bir diğer yandan mükelleflerin zor durumda olması münasebetiyle onlara yardımcı olmaya çalışıp, kolaylıklar sağlar. Sağlanan kolaylıklar ülkenin mevzuatına ve meydana gelen doğal afetin büyüklüğüne göre değişmekle birlikte mücbir sebep ilanı, terkin uygulanması, afet sırasında yardımda bulunan mükellefin bağışlarının vergi dışında bırakılması gibi kolaylıklar sıralanabilir.

Bu çalışmada ise doğal afet durumlarında, seçilen ülkelerin bazında bir değerlendirme yapılmaktadır. Seçilen ülkeler, doğal afet sebebiyle ekonomik açıdan fazla kayba uğrayan ülkelere biri olarak Amerika Birleşik Devletleri; doğal afetler sebebiyle en fazla insanı kayıp yaşayan ülkelere biri olarak Çin Halk Cumhuriyeti ve doğal afet dönemlerinde

ve öncesinde diğer ülkelere oranla daha tedbirli olan ülkelerden Avusturalya ve Japonya'dan ve Türkiye'den oluşmaktadır. Seçilen ülkeler bazında yapılan değerlendirmeler sonucu doğal afet durumlarında uygulanan vergi politikaları ve kullanılan vergi politika araçları karşılaştırılmaktadır. Karşılaştırılan vergi politika araçları: Mücbir sebep, vergide indirim, terkin ve doğal afetler döneminde yapılan bağış ve yardımlar şeklinde ifade edilebilir.

Araştırmanın Konusu

Olağanüstü bir durum olan doğal afetlerde, Türkiye ve dünyadaki diğer devletleri temsilen belirlenen diğer dört ülkede uygulanan vergi politikalarının belirlenerek karşılaştırılması.

Araştırmanın Önemi

Doğal afetlerle ilgili pek çok alanda birçok çalışma yapılmasına rağmen vergi politikaları açısından çok az çalışma bulunmaktadır. Bu sebeple bu çalışmada doğal afetlerde devletlerin uyguladıkları vergi politikaları incelenmektedir. Bu sayede tarihte meydana gelen büyük doğal afet durumlarında alınan kararlar, yapılan vergisel değişikliklerle incelenerek olası doğal afet durumlarında nasıl bir vergi politikası izleneceği noktasında fayda sağlayacağı düşünülmektedir.

Araştırmanın Kapsamı

Bu çalışma belirlenen beş farklı ülke açısından değerlendirilerek hazırlanmıştır. Ülkeler; Avusturalya, Amerika Birleşik Devletleri, Çin, Japonya ve Türkiye'den oluşmaktadır.

Araştırmanın Yöntemi

Öncelikle meydana gelen doğal afetlerin ülkeler açısından değerlendirilmesi için doküman/ kayıt inceleme yöntemi kullanılmıştır. Ayrıca bu çalışmada doğal afet dönemlerinde veya doğal afet öncesi ve sonrası dönemlerde yeni oluşturulan veyahut olan bir verginin değiştirilmesi ve bu değişikliklerin Türkiye'deki ve seçilen diğer dört ülke de yani Avusturalya, Amerika Birleşik Devletleri, Çin ve Japonya ülkelerinin kıyaslama yöntemi uygulanarak değerlendirme yapılmaktadır.

Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın amacı, doğal afet durumlarında Türkiye’de ve seçilmiş olan ülkeler vasıtasıyla dünyada nasıl bir vergi politikası izlendiğini ortaya koyarak gelecek olası doğal afetlerde devletin vergi kayıplarının düşürülerek vergi mükelleflerinin doğal afet durumlarında vergi borçlarını ödemede yaşandığı sorunları en aza indirmektir. Ayrıca doğal afetler belirsiz durumlardan oluştuğu için en azından geçmişte meydana gelen afetler neticesinde oluşturulacak herhangi bir vergi politikası olası afet durumları için hazır bir rehber olabilir. Geçmişte büyük kayıplarla öğrenilen doğal afetlerin, ileriki zamanda edinilen bilgiler ışığında oluşturulan bir rehber ile o an için uygulanacak doğru politikalar belirlenebilir.

BÖLÜM 1: VERGİ POLİTİKASI VE DOĞAL AFETLER

İnsanlar doğada meydana gelen olaylara karşı ve iletişim, korunma, beslenme ihtiyaçlarından dolayı bir arada yaşamaya başlamışlardır. Böylelikle toplumlar oluşmuştur. Oluşan toplumlar ihtiyaçlarını karşılamak ve bürokrasi gereği belirli politikalar belirlemişlerdir. Kamusal maliyetleri karşılamak amacıyla halktan toplanan vergide belirli hedefler doğrultusunda ve kurallar çerçevesinde toplanmaktadır. Bu kuralları genel bir ifade ile vergi politikası şeklinde ifade etmek mümkündür.

Sözlük anlamıyla yıkım anlamına gelen afet teriminin bir türü olan doğal afetler geçmişten günümüze insanların kayıplarına sebebiyeti vermektedir. Mali açıdan uğranılan kayıplarda bu kayıplar arasındadır. Toplumlarda bu kayıp dönemlerinde uygulanmak üzere bazı politikalar benimsenmektedir. Çalışmanın bu kısmında vergi politikası ve doğal afet terimleri tanımlamalarına ve açıklamalara yer verilmektedir.

1.1. Vergi Politikası

Türk Dil Kurumunda politika kelimesi, devletin planlarının ve planların hayata geçmesi için bir araya getirilen hedeflerin, düşüncelerin olması ve/veya siyaset olarak ifade edilmektedir (Türk Dil Kurumu, n.d.). Yapılan tanımdan da yola çıkılarak, vergi politikası da devletin vergi alanında yapmayı planladığı, düzenlemeleri ve hedefleri içeren oluşumlar şeklinde açıklamak doğru olmaktadır.

1.1.1. Vergi Politikası Tanımı

Devletler siyasi, sosyal, mali ve ekonomik ideallerini gerçekleştirmek için birtakım politikalar benimsemişlerdir. Mali açıdan belirlenen politikalar maliye politikasını oluşturmaktadır. Maliye politikalarının uygulanması ve amacına ulaşması için maliye politikası araçlarından faydalanılmaktadır. Maliye politikası araçları; kamu harcamaları, borçlanma ve vergilerden oluşmaktadır (Yılmaz, 2010, p. 42). Vergi politikası kavramı ise devletin kamu giderlerine karşılamak üzere vatandaşından topladığı vergiler ile ilgili değişiklikler yapması ve farklı alanlarda farklı veya benzer vergiler uygulamasını kapsayan maliye politikası araçlarından birini ifade etmektedir (Vergi Dosyası, 2017a).

J.A. Kay 1990 yılında vergi politikası hakkında yazdığı makalede verginin gelir dağılımını, kaynak dağılımını ve bireylerin refahını etkilediğini ve vergi politikaları ile

bu etkilerin ölçüldüğünden söz etmiştir. Yani aslında vergi politikası vatandaşın alınan vergi ile vergi alınması sonucu vatandaşın bu durumdan nasıl etkilendiği konuları arasındaki bağı vergi politikası oluşturmaktadır.

Mahfi Eğilmez 2014 yılında yaptığı çalışmada ekonomi politikasını; maliye politikası, para politikası ve alternatif politikalar şeklinde incelemiştir. Maliye politikasını da gelirler politikası, harcama politikası, borçlanma politikası, dış ticaret politikaları, teşvik politikaları ve son olarak destek politikaları altı başlıkta ele almıştır. Sayılan maliye politikaları içerisinde vergi politikası gelirler politikası içinde yer almaktadır (Eğilmez, 2014). Bazı çalışmalar maliye politikasını dört temel alt başlıkta incelemektedir. Maliye politikasının araçları olarak yukarıda sıralanan; kamu harcamaları, borçlanma, vergilere diğer politikaları da ekleyerek maliye politikasının alt politikalarını ele alınmaktadır. Ve vergi politikalarını, vergi oranlarının ve/veya vergi kapsamlarının azaltılması veya artırılmasını ifade eden uygulamalar şeklinde açıklamaktadır. Toplam talebin kontrol altına alınması için vergi kapsam ve oranları artırılır ve kişi ve kurumların elindeki harcanabilir gelir azaltılır. Toplam talebi arttırmak için ise vergi oran ve kapsamlarını azaltarak kişi ve kurumların elindeki harcanabilir gelirleri artırılır.

1.1.2. Vergi Politikası Kapsamı

Ülkeler ekonomik açıdan denge sağlayabilmek amacıyla bir takım iktisadi ve mali politikalar benimsenmektedir. Para ve maliye politikaları ile sağlanmak istenen ekonomik denge bir takım para ve maliye politikaları araçları ile gerçekleşmektedir.

Vergi politikası da Mahfi Eğilmez'in Kendime Notlar adlı serisinde ifade ettiği üzere; hâlihazırda dengesi bozulmuş olan ekonominin düzeltilmesi veya ekonomik dengenin sağlanması adına maliye politikasının kullandığı araçlardan biridir. İfade edildiği üzere maliye politikaları yalnızca vergi politikalarından meydana gelmemektedir. Fakat ayrıca da kamu harcamalarının artırılıp eksiltilmesi şeklinde ifade edilebilen harcama politikasını da içine almaktadır. Ve borçlanma politikası maliye politikaları araçlarından bir diğerini ifade etmektedir. Borçlanma politikası ise harcanabilir gelirin talebin fazla olduğu dönemlerde düşürülmesinin amaçlanması veya durgun dönemlerde toplam talebi artırıcı politikaların uygulanmasıdır. Bu politikalar dışında teşvik ve benzeri uygulamalar ise maliye politikasının son aracı olarak ifade diğer maliye politikaları şeklinde ifade edilmektedir (Eğilmez, n.d.).

Vergi politikasının genel anlamda kapsamının irdelenmesi bakımından IMF'nin 1995 yılında Vergi Politikası hakkında hazırladığı el kılavuzuna bakmakta fayda vardır. Hazırlanan kılavuzda, hükümetlerin temel fonksiyonlarını yerine getirmek için vergi aldıklarını ve alınan bu vergi dolayısıyla vergi toplama masraflarının varlığından söz edilmektedir. Bu masraflar sadece vergi toplama masrafı olarak değerlendirilmez, aynı zamanda kaynak dağılımının etkinliğinden ve gelirin eşit dağıtılması ilkelerinin gerçekleştirilme derecesinden bahsetmektedir. Fakat hükümetler genellikle söz edilen masrafları görmezden gelmeyi yeğleyerek vergi politikasını, makro politikalar içerisinde kendi politikaları olarak değerlendirirler. Bunun sebebi ise vergi politikalarının daha kolay görünmesi ve etkilerinin daha hızlı hissedilmesidir. Vergi politikaları içerisinde vergi gelirini arttırmanın da bir vergi masrafını kısmaktan daha kolay olduğu söylenebilmektedir. Son olarak kılavuzda vergi politikası ve vergi yönetiminin nasıl birbiri ile bağlantılı olduğu ve vergi yönetiminin etkili bir vergi politikası için geliştirmesi gereken iç dinamikler olduğu belirtilmiştir.

Vergi politikasının değişen dünya ile kapsamının yeniden belirlenmesi konusunda ise, 2003 yılında Savaş Çevik 'Küreselleşen Dünyada Vergi Politikası: Vergi Politikasında Dönüşüm ve Küresel Sorunlar' adlı çalışmasından yararlanılabilir. Çalışmada dünyanın her yerine erişilebilirliğin arttığı bir dönemde meydana gelen sosyal ve ekonomik dönüşümler sebebiyle oluşan ve/veya oluşturulması gereken yeni politikaların varlığından söz etmektedir. Meydana gelen yenedünya düzeni ile birlikte artık vergilerde sadece belirli bir toprak parçasına değil belli ülke gruplarına, ülke birliklerine neredeyse yapılan anlaşmalarla tüm dünya ülkelerine hitap etmektedir. Çalışma da bu dönüşüme tanıklık eden ve edecek ve dönüşümün bir parçası olan vergi ile alakalı değişimleri incelemektedir.

Vergi politikası bir maliye politikası aracı olarak; uygun noktalarda yeni vergiler oluşturulan, mevcut vergilerde gerekli değişiklikler gerçekleştirilen ve vergilerin olağan ve olağan olmayan durumlar için farklılaşmasını sağlamak için kullanılan bir yöntem ve veya planlar bütünüdür (Vergi Dosyası, 2018). Yapılan bu planlar veya ekonomik dengeyi sağlamak amacıyla kullanılan yönetimler aslında bazı mali, ekonomik ve sosyal amaçları gerçekleştirmek maksadıyla uygulanmaktadır. Ve ifade edilen mali, ekonomik ve sosyal amaçlar maliye politikasının vergi politikası ve diğer politika araçları vasıtasıyla gerçekleştirilmesi ümit edilen amaçlardır. Sonuç olarak maliye politikası

amaçları dolaylı olarak da vergi politikalarının da amacını oluşturmaktadır. Bu yüzden ilk olarak vergi politikası amaçları incelenmek adına aşağıda sıralanmaktadır:

1.1.3. Vergi Politikası Amaçları

Vergi politikalarının uygulanma sebebi; maliye politikaları kapsamında mali, ekonomik ve sosyal amaçlara ulaşma istediğidir. Vergi politikası bu amaçlara ulaşmada kullanılan mali araçlardan yalnızca bir tanesidir. Ve dolayısıyla maliye politikasıyla ulaşmak istenen amaçlar vergi politikası bakımından da geçerli olacaktır.

Zaten vergi politikası amaçları en geniş şekilde ifade edilmesi gerekirse ekonomik gelişmelerin sağlanması ve ekonomik dengenin devamlılığını kapsayan ve gelir dağılımındaki adaleti düzenleme şeklinde sıralanabilir (Aydın, 2001). Bu amaçlarda aslında vergi politikasının ekonomik, mali ve sosyal amaçlarını içermektedir.

1.1.3.1. Vergi Politikasının Sosyal Amacı

Maliye politikasının sosyal amacı doğrudan 1982 Anayasasında yer almaktadır. 1982 Anayasasının 73. Maddesinde Vergi Ödevi başlığı altında düzenlenen verginin sosyal amacını içeren 2. Bent aşağıda ifade edilmektedir:

1982 Anayasası 73/.2: ‘Vergi yükünün adaletli ve dengeli dağılımı, maliye politikasının sosyal amacıdır.’

Yani maliye politikasının sosyal amacı vergi yükünün adaletli ve dengeli bir şekilde dağılmasını sağlamaktadır. Ve bu denge iki faktörün sağlanması durumunda gerçekleştirilecektir. İlk olarak vergi yükünün adaletli dağılması maddesi ele alındığı zaman; vergilemede adalet terimi ile karşılaşılmaktadır. Vergilemede adalet ise yatay ve dikey adalet olarak iki farklı türdür. Fakat genel olarak toparlanırsa, vergilemede adalet aynı durumda olanların aynı şekilde farklı durumda olanların ise farklı şekilde vergilendirilmesidir (Demir, İhsan Cemil; Gültekin, 2013, p. 271).

1.1.3.2. Vergi Politikasının Ekonomik Amacı

Vergi politikasının ekonomik amacı doğrudan maliye politikasının ekonomik amacı ile ilişkilidir. Vergi politikası maliye politikasının ekonomik amacını yerine getirmede bir araç niteliğindedir.

Vergi politikasının amaçlarından biri ekonomik amaçtır. Ekonomik amaç; fiyatlar genel düzeyindeki istikrarın sağlanarak dengeli bir biçimde devam etmesini ifade eden fiyat istikrarını ve piyasadaki girdi ve çıktıların atıl kapasitede çalışması yani tam istihdam kavramlarını kapsamaktadır (Gözegir, 2010, p. 17). İki amacın gerçekleşmesi ortaya ekonomik bir istikrarı çıkaracaktır (Yılmaz, 2010, p. 24).

1.1.3.3. Vergi Politikasının Mali Amacı

Vergi politikasının bir diğeri amacı ise mali amaçtır. Vergi politikasının mali amacı kamu harcamalarının finansmanı amacıyla toplanan vergi gelirlerini sağlamak ve arttırmaktır (Vergi Dosyası, 2018). Fiskal amaç olarak da adlandırılan mali amaç aslında vergilerin temel toplanma amacı şeklinde de ifade edilebilir. Fakat ekonomik ve sosyal amaçlar olmadan yalnızca mali amaç için yapılan vergilendirmelerin olumsuz sonuçlar meydana getirdiği bilinmektedir (Aydın, 2001). Bu yüzden uygulanan vergi politikasında mali amacın önemi yadsınamaz fakat tek başına da yalnızca bu amaç için vergi konulması doğru bulunmamaktadır.

1.1.4. Vergi Politika Araçları

Vergi politikalarının gerçekleştirilmesi maksadıyla vergi politika araçları kullanılmaktadır. Tanımında da ifade edildiği üzere; yeni vergi konulması, kaldırılması ve değişiklikler yapılmasının yanı sıra artan oranlı vergilemenin kullanılması, vergi indiriminin uygulanması, vergilemede vergi muafiyet ve istisnalara yer verilmesi, vergi harcaması uygulaması ve vergi tatili gibi uygulamalarda vergi politikası araçları arasında yer almaktadır (Vergi Dosyası, 2018). Çalışmanın bu kısmında ifade edilen ve vergi politikalarını uygulamak için faydalanılan araçlar açıklanmaktadır:

1.1.4.1. Vergi Harcamaları

Gelir vergisi kanunları kapsamında, bir ülkenin genel vergi yapısının dışında belirli bir faaliyete, mükellefe veya sektöre özel destekleme uygulamalarıdır (OECD Vergi Terimleri Sözlüğü, n.d.). Vergisel açıdan yapılan birtakım uygulamaların bir araya gelmesi ile vergi harcamaları meydana gelmiştir. Vergi muafiyet ve istisnaları, vergi kredileri, oran indirimleri ve vergi ertelemeleri şeklinde sıralanabilecek uygulamalar vergi harcaması kapsamı içinde yer almaktadır (Giray, 2002, pp. 28–29). Fakat vergi

harcamaları gerçek değerlerden ziyade, mükelleflerin yapacağı harcamalar üzerinden yapılan tahmini değerlerdir (Bogacheva & Fokina, 2017, p. 12) .

Vergi harcamaları; istisna, muafiyet ve/veya kesintilerden meydana gelen vergi oranları ile dengelenebilen, devlet için gelir kayıplarını ifade eden kamu fonlarıdır (Department Of The Treasury, n.d.; Dziemianowicz et al., 2014). Vergi harcamaları kavramının kullanılması Almanya ve Amerika Birleşik Devletlerinde 1960'lı yıllara dayanmakla beraber, Türkiye'de kamu harcamalarının uygulanmaya konması 2000'li yılları bulmaktadır (Yavuz, 2022, p. 2).

Vergi harcamaları kapsamında; vergi indirimi, istisna ve muafiyetleri aşağıda açıklanmaktadır. Vergilendirmede istisna ve muafiyet uygulamaları vergi politikalarını uygulamak adına yardımcı araçlardır. Hem istisna kelimesi hem de muafiyet kelimeleri bir şeyin ayrı tutulması, hariçten sayılması anlamları ile kullanılmaktadır. Fakat durumun konusu ve öznesi farklılık göstermektedir.

1.1.4.1.1. Vergi İstisnası

Vergi istisnası, vergi kanunlarında yer alan ve vergilendirilmesi beklenen vergi konularının sürekli bir şekilde veya belirli süreler dâhilinde kısmen veya tamamen vergilendirmenin dışında bırakılması durumudur (Vergi Dosyası, 2017a).

Vergi türlerinde farklı vergi istisna ve muafiyetlerine rastlamak mümkündür. Örneğin gelir vergisinde esnaf muaflığı, ihracat istisnası, sergi ve panayır istisnası, PTT acentalarında kazanç istisnası gibi vergi istisna ve muafiyetlerine yer verilmiştir. Kurumlar vergisinde ise iktisadi kamu kuruluşlarında ve kooperatiflerde vergi muafiyetlerine yer verilirken, iştirak kazançları istisnaları, risturn istisnası, menkul kıymet portföy işletmeciliği istisnası, emisyon primi istisnası gibi istisnalar uygulanmaktadır. Özel tüketim vergisinde ihracat istisnası, diplomatik istisna uygulamalarına da yer verilmiştir. Diğer vergilerde de bu ve benzeri vergi indirim ve istisnalarının uygulandığı görülmektedir (Öncel et al., 2019, pp. 299–457).

Yukarıda ifade edildiği üzere vergi istisnası ve muafiyeti zaman zaman karışıklığı sebep olmakla beraber küçük bir ayırım ile farklılık göstermektedir. Aynı amaca hizmet eden diğer bir vergi politikası aracı da vergi muafiyetidir. Vergi Muafiyetinin açıklaması aşağıda ifade edilmektedir:

1.1.4.1.2. Vergi Muafiyeti

Vergi muafiyeti de vergi istisnası gibi aynı şekilde vergi dışı bırakılma halidir. Fakat vergi muafiyetinde vergi konusu değil kişi muafiyeti söz konusudur. Yani kanunlarda söz edilen kişilerin sürekli veya belirli sürelerde, kısmen veya tamamen belirtilen vergilerin dışında tutulması ve dâhil edilmemesi durumudur (Vergi Dosyası, 2017b).

Vergi istisnası ve muafiyetinin, vergi indiriminin anayasal bir kaynağı vardır. Anayasa Madde 73/4' te:

Vergi, resim, harç ve benzeri mali yükümlülüklerim muaflık, istisna ve indirimleriyle oranlarına ilişkin hükümlerinde kanunun belirttiği yukarı ve aşağı sınırlar içinde değişiklik yapma yetkisi Cumhurbaşkanına verilebilir.

Şeklinde yapılan düzenleme ile vergi istisna, muafiyet ve vergi indirimlerinin anayasal dayanağı olduğu görülmektedir. Aynı zamanda vergi politikasının bu üç aracının oranlarını belirlemeye Cumhurbaşkanının yetkili olduğu da belirtilmektedir.

1.1.4.1.3. Vergi İndirimi

Vergi indirimleri isminden de anlaşılacağı üzere, toplam vergiler üzerinden yapılan indirimlerdir. Bu indirimler devletler tarafından kanunlar aracılığıyla gerçekleştirilmektedir (Kagan, 2022). Türkiye de vergi indirimleri ile karar verme yetkisi Anayasa madde 73, 4. Bente ifade edildiği üzere; Cumhurbaşkanına verilmiştir:

‘Vergi, resim, harç ve benzeri mali yükümlülüklerin muaflık, istisnalar ve indirimleriyle oranlarına ilişkin hükümlerinde kanunun belirttiği yukarı ve aşağı sınırlar içinde değişiklik yapmak yetkisi Cumhurbaşkanına verilebilir.’

Şeklinde. Anayasa maddesinde de ifade edildiği üzere, kanunlar kapsamında değişiklik yapma ve vergi indirimlerini belirleme yetkisi Cumhurbaşkanına aittir.

1.1.4.2. Vergi Oranları

Vergi politika araçlarından bir diğeri vergi oranlarıdır. Vergilendirmede vergi matrahı üzerine uygulanan ve vergi miktarının belirlenmesinde etkili olan vergi tarifeleri vardır. Bu tarifeler artan oranlı, azalan oranlı ve düz oranlı tarifler olmak üzere 3 ayrı şekildedir (Aykın, 2017c).

1.1.4.2.1. Düz Oranlı Vergi

Tek oranlı veya sabit oranlı vergi olarak da adlandırılan düz oranlı vergi, vergi matrahından bağımsız olarak tek bir vergi oranının uygulanmasıdır. Ayrıca vergi oranı matraha bir kere uygulanmaktadır (Giray, 2006). İstisna, muafiyet ve indirim gibi sosyal adaleti sağlamaya yönelik olan uygulamalar; düz oranlı vergi uygulandığı zaman yerini asgari geçim indirimi gibi uygulamalara bırakmaktadır (Çilingir, 2009, p. 11). Düz oranlı vergilerin dört belirgin özelliği vardır. Bu özellikten bir tanesi tüm gelirin kaynaktan vergilendirilmesidir; bir diğeri tüm gelirlerin bir defa vergilendirilmesidir ve son olarak tek bir oranın matraha uygulanmasıdır (Giray, 2006).

1.1.4.2.2. Artan Oranlı Vergi

Türkiye’de gelir ve veraset ve intikal vergilerinde artan oranlı vergileme kullanılmaktadır. Vergi matrahındaki değişiklik ile beraber vergi oranında da değişiklik meydana gelen bir tarifiedir. Yani vergi matrahındaki matraha uygulanacak olan vergi oranındaki bir artışa karşılık gelmektedir. Artan oranlı vergi tarifesi sınıf usulü ve dilim usulü olarak iki farklı şekilde uygulamaya konurken; artan oranlı tarifenin dört farklı türü bulunmaktadır. Bu türler; dik artan oranlı, ılımlı artan oranlı, çoğalan artan oranlı ve azalan artan oranlı şeklinde sırlanmakta ve vergi matrahlarına kullanılan vergi türlerinde uygulanmaktadır (Aykın, 2017a).

1.1.4.2.3. Azalan Oranlı Vergi

Vergi politika araçlarından biri olan oranlardan bir tanesi de azalan oranlı vergilerdir. Matrah arttıkça vergi oranının azaldığı bir uygulama olan azalan oranlı vergilemede, artan oranlı uygulanan tarifenin tam tersi olduğu gözükmemektedir (Aykın, 2017b).

1.1.4.3. Vergi Teşvikleri

Vergi teşvikleri, o dönemde devletin yönetiminin vergi politikaları amaçlarını gösteren ve belirlenen bazı yatırımlara halkın özendirilmesi maksadıyla vergi kanunlarında yapılan değişiklikler olarak ifade edilebilir (Tekin, 2006, p. 301).

1.1.4.4. Vergi Tedbirleri

Tedbir kelimesi, kelime anlamı olarak bir şeyin tasarlanması planlanması şeklindedir. Fakat günlük hayatta kullanırken; meydana gelen veya meydana gelmesi muhtemel olan olaylarda verilecek bir kayıp varsa kaybın indirgenmesi için veya olay sonucunda ortaya çıkacak zararın en aza indirilmesi için olay anında uygulanacak önlemler diyebiliriz. Vergi tedbirleri de meydana gelecek bir olay veya durum için vergisel açıdan düşünülen önlemler şeklinde ifade edilebilir. Özellikle 2019 yılında ortaya çıkan covid-19 pandemi ile birlikte vergi tedbirleri kelimesi daha yaygın olarak kullanılmıştır.

1.1.4.5. Yeni Vergi Konulması, Kaldırılması ve Değiştirilmesi

Vergi politikası araçlarından bir tanesi de üç farklı uygulamayı içinde barındıran; vergi konulması, yürürlükte olan vergilerin kaldırılması ve var olan vergilerin değiştirilmesi şeklinde sıralanmaktadır. Çalışmanın bu kısmında gerekli açıklamalar yapıldıktan sonra yeni konulan vergilere, mevcut vergilerin kaldırılmasına ve değiştirilmesine örnekler verilerek açıklanmaktadır.

1.1.4.5.1. Yeni Vergi Konulması

Uygulanan vergi politikalarından biri yeni verginin yürürlüğü konup uygulanmasıdır. Çalışmanın bu kısmında belirli dönemlerde Türkiye Cumhuriyeti'nde yürürlüğe yeni konan vergilere yer verilmektedir. Bunlardan bir tanesi iktisadi buhran vergisidir, bir diğeri özellikle yabancılardan alındığından dolayı çok fazla dikkat çeken varlık vergisidir, muvazene vergisi, hava kuvvetlerine yardım vergisi, toprak mahsulleri vergisi, ekonomik denge vergisi ve çalışmanın ana konusuyla alakalı olarak da deprem vergileri ve özel iletişim vergisine yer verilmektedir.

1.1.4.5.1.1. Toprak Mahsulleri Vergisi

İkinci Dünya savaşının etkileriyle yürürlüğe konan bir diğer vergi Toprak Mahsulleri Vergisi, tıpkı Varlık Vergisi gibi geçici bir dönemlik olarak düşünülmüştür. Asıl amacı da askerlerin beslenme ihtiyacının karşılanması olarak belirlenmiştir (Varcan, 1985, p. 75). 1943 yılında 4429 Sayılı Kanun ile çıkarılan vergi, kanunda yer alan toprak mahsulleri üzerinden çiftçiden alınan bir vergidir. Ayni ve nakdi ödeme şekli belirlenmiş, vergi oranları ise sırasıyla %12 ve %8 şeklinde uygun bulunmuştur (Yüce, 2005, p. 7).

1944 yılında 4553 Sayılı Kanun ile bu verginin oranı %10 olarak değiştirilmiştir. Tarım üzerinden alınan dolaysız bir vergi olarak aşar vergisine, uygulama şekli olarak ise varlık vergisine benzetilmiştir (Boratov, 1974, p. 352). Toprak mahsulleri vergisi 1946 yılında, 3 ay içinde o yıl vergileri tahsil edilmek koşuluyla kaldırılmıştır (4840 Sayılı Kanun İle Kaldırılan Toprak Mahsulleri Vergisinin Gerekçesi-Raporlar, 1946).

1.1.4.5.1.2. Ekonomik Denge Vergisi

Mali denge vergisi ilk olarak 1972 yılında kabul edilen 1598 Sayılı Kanun ile Türkiye’de uygulanmaya başlanmaktadır. Vergi mükellefleri, kanunun 1. Maddesinde; gelir, kurumlar, veraset ve intikal vergisine tabi gerçek veya tüzel kişi ve gayrimenkulleri ivaz karşılığında satanlar şeklinde sıralanmaktadır. Bunlar dışında spor toto, milli piyango ve bankalardan nakit ikramiye kazananlar da sayılmaktadır. Vergi nispeti (oranı) %3 olarak belirlenmiştir (Malî Denge Vergisi Kanunu, 1972, pp. 313–314). Filiz Giray çalışmasından bu verginin tasarruf bonosunun bir yeni versiyonu olarak ifade etmiş ve 1982 yılında vergi oranının %1’ e düşürüldüğünü ve gelir vergisine ek bir şekilde alındığını belirtilmektedir (Giray, 2010, p. 284). Ahmet Kumrulu ise çalışmasında Mali Denge Vergisini mevcut vergilere bir zam niteliğinde olduğunu söyleyerek çifte vergilendirme sınıfında kategorize etmektedir (Kumrulu, 1976, p. 49). Mali Denge Vergisi yürürlüğe konulduğu tarihten itibaren yaklaşık 12 yıl sonra 1984 yılında yürürlükten kaldırılmaktadır. (Gelir İdaresi Genel Tebliği, 1984, p. 2).

1.1.4.5.1.3. Emlak Alım Vergisi

Emlak alım vergisi, adından da anlaşılacağı üzere alınan gayrimenkul üzerinden irtifak haklarının, mükellefiyet tesisi ile birlikte bu hakların devrini de kapsayan bir vergi türüdür. Verginin nispeti yani oranı binde 70 ve kanunda sayılan bazı durumlarda bin 35 şeklinde belirlenmiştir. Ayrıca kanunda istisna ve muafiyetlere de yer verilmiştir (Emlak Alım Vergisi Kanunu).

1.1.4.5.1.4. Dış Seyahat Harcama Vergisi

1963 yılında çıkarılan 196 numaralı kanun uyarınca Türkiye’de ki insanların dış seyahat sebebiyle yaptıkları harcamaların vergilendirilebilmesi için çıkarılan bir kanundur. Vergi

nispeti vergi tutarı 500 liradan az olmamak koşuluyla, %50 şeklinde belirlenmiştir (Emlak Alım Vergisi Kanunu).

1.1.4.5.1.5. Motorlu Kara Taşıtları Vergisi

Dış seyahat harcama ve emlak alım vergisi ile aynı gün yürürlüğe giren bir diğer vergi motorlu kara taşıtları vergisi olmuştur. Motorlu taşıtların kayıt ve tescili ile kanunda belirlenmiş iki farklı tarife üzerinden vergiler alınmıştır (Emlak Alım Vergisi Kanunu).

1.1.4.5.1.6. Katma Değer Vergisi

1984 yılında 3065 Sayılı Katma Değer Vergisi Kanunu çıkarılmış ve kanun 1985 yılında uygulamaya konmuştur (Giray, 2010, p. 292). Verginin nispeti (oranı) kanunun ikinci kısmında madde 28’ de düzenlenmiştir ve %10 olarak belirlenmiştir. Bu oranı %0 a kadar indirmeye Bakanlar Kurulu yetkili kılınmıştır kanunun aynı maddesinde (Katma Değer Vergisi Kanunu, 1984, p. 8). Verginin temelleri Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı’nın (1978-83) Maliye Politikası başlığı altında 760. Madde de atılmış ve gider vergilerinin düzenlenmesi hedeflenmiştir (Devlet Planlama Teşkilatı, 1979, p. 265). Modern gider vergilerinin ilki olarak değerlendirilen katma değer vergisi aslında dağınık halde bulunan gider vergilerinin bir araya toplanması şeklinde ifadede edilebilir (Toparlak, 2018, p. 16). Çünkü katma değer vergisinin yürürlüğe girmesiyle birlikte yürürlükten kalkan bir takım vergiler vardır. Arıkan bu vergileri 1985 yılındaki eserinde sıralanmıştır: Dâhilde alınan istihsal vergisi, ithalde alınan istihsal vergisi, PTT hizmet vergisi, nakliyat vergisi, ilan ve reklam hizmetleri vergisi, şeker istihlak vergisi, spor-toto vergisi, işletme vergisi (Arıkan, 1985, p. 19).

1.1.4.5.1.7. Özel İletişim Vergisi

Çok eski tarihlerden beri kullanılmaya başlanan özel tüketim vergilerinden bir tanesi de özel iletişim vergisidir (Akkaya & Aktuğ, 2021, p. 6). 1999 yılında Türkiye’de meydana gelen Marmara Depremi sonrası gelir, kurumlar, emlak ve motorlu taşıtlar vergilerine ek vergiler konulurken bir takım yeni vergiler yürürlüğe konmuştur. Bu yeni vergiler özel iletişim vergisi ve özel işlem vergisidir. Yani 1999 yılı sonrası özel iletişim vergisinden söz edilebilmektedir. Cep telefonu işletmecilerinden sabit bir oran ile alınmaya başlayan vergi geçici bir süre alınmak üzere konulmuştur. Fakat daha sonra kullanım süresi

uzatılmış ve özel iletişim vergisi günümüze kadar gelmiş ve kullanılmaya devam edilmektedir (Hayrullahoğlu, 2022, pp. 106–108).

1.1.4.5.2. Vergilerin Kaldırılması

Bir diğer vergi politikası aracı konulan vergilerin kaldırılmasıdır. Bulunulan durum itibariyle, vergi politikalarının amaçlarını yerine getirmek için ve hâlihazırdaki durumu daha iyi halde olmasını sağlamak amacıyla yürürlükte olan bazı vergiler kaldırılabilir. Kaldırılan vergiler yeni bir isimle ve yani özellikleri ile tekrardan kullanılabilir. Ve Kaldırıldığı tarihten itibaren artık hiçbir şekilde kullanılmayabilir.

1.1.4.5.3. Vergilerin Değiştirilmesi

Vergilerin değiştirilmesi, bir verginin kaldırılıp yerine yeni vergi konulmasını değil vergilerde meydana gelen değişiklikleri ifade etmektedir. Konulduğu zamandan itibaren vergiler, bulunulan koşula göre ve ülkenin ekonomik sosyal durumuna göre değişikliğe uğraması gerekir. Bazı durumlarda vergilerin oranları ve veya tarifeleri, muafiyet istisna kapsamı ve vergi ile ilgili yapılan tüm değişiklikler bu kapsamda değerlendirilebilir.

1.1.4.6. Olağan Ve Olağanüstü Dönemlerde Uygulanan Vergi Politikaları

Vergi politikaları, yukarıda yapılan tanımlamalarda açıklandığı üzere ülkelerim mali, ekonomik ve sosyal amaçlarını gerçekleştirmek adına uyguladıkları vergisel değişiklikleri ifade etmektedir. Bu mali, ekonomik ve sosyal amaçlar ülkelerin bulundukları durumlara göre değişiklik göstermektedir. Bu yüzden çalışmanın bu kısmında vergi politikaları, olağan dönemde uygulanan vergi politikaları ve olağanüstü dönemlerde uygulanan vergi politikaları şeklinde incelenmektedir. Çalışmanın kapsamı ışığında olağanüstü dönemlerde uygulanan vergi politikaları daha detaylı bir incelemeye tabi tutulmaktadır.

İki ayrı dönem şeklinde inceleme yapılması için öncelikle vergi bakımından olağan ve olağan olmayan veya olağanüstü kavramları bilinmelidir. Vergi ve vergilendirme bakımından olağan demek, normal ve uzun vadeli devam eden bir anlamda kullanılırken, olağanüstü ise anayasada geçen olağan üstü hal ilan edilecek durumlar olan; savaş, seferberlik, doğal afet olaylarının meydana gelmesi durumları ve ekonomik bunalımlar kabul edilmektedir. Buna ek olarak vergilendirmede ve vergide olağanüstü kamu gelirleri

kavramı da yer almaktadır. Olağandışı veya olağanüstü şeklinde adlandırılan bu gelirler kapsamına; borçlanma, geçici vergiler yardımlar gibi gelirler eklenebilir (Çengelci, 2010, p. 5).

1.1.4.6.1. Olağan Dönem Uygulanan Vergi Politikaları

Olağan dönem şeklinde ifade edilen bu dönem, normla ve uzun dönem devam eden ve normal vergi politikalarının uygulanmaya devam edildiği bir dönemdir. Aslında bu dönemde olağanüstü bir durum söz konusu değildir. Örneğin bir savaş durumun, ekonomik krizin olmadığı bir süreçtir. Hayatın olağan akışı devam etmektedir. Herhangi bir doğal afet meydana gelmemiştir yakın zamanlarda veya bir seferberlik durumunun ortaya çıkmadığı bir dönem olarak ifade edilebilmektedir.

1.1.4.6.2. Olağanüstü Dönem Uygulanan Vergi politikaları

Olağanüstü veya olağandışı dönem şeklinde sınıflandırılacak olan; savaş, seferberlik, doğal afet ve ekonomik krizlerde uygulanan vergi politikaları çalışmanın bu kısmında değerlendirilmektedir. Bu dönemler incelendikten sonra olağanüstü dönemlerde özellikli bir şekilde konulan ‘ek vergi’, ‘olağanüstü vergi’ ve ‘geçici vergi’ kavramları açıklanarak olağanüstü zaman olarak tanımlanan dönemlerde dünyada ve Türkiye’de uygulamaya konan olağanüstü, ek ve geçici vergi örneklerine yer verilmektedir.

Literatür incelendiği zaman bu üç kavramın iç içe olduğu gözlenmektedir. Yine de küçük farklılıklar göz önüne alınarak tanımlamalara yer verilmektedir:

1.1.4.6.2.1. Ek Vergi

İsminden de anlaşılacağı üzere bir vergi üzerine alınan ek vergilerdir. Ayrıca ek vergiler deprem gibi ekonomik buhran veya olağanüstü bir durumu ifade eden olayların meydana geldiği dönemlerde alınmaktadır. Ek vergilerin özellikleri incelendiği zaman, genellikle nakdi olarak alındığı görülse de bazı durumlarda aynı olarak da uygulanmıştır. Ve ek vergiler bir kerelik çıkarılsa da uzun dönemlerde kullanıldığı ve bazı durumlarda ise ismi değiştirilerek alınmaya devam ettiği bilinmektedir (Yüce, 2005, p. 3).

Genel olarak incelendiği zaman ek vergiler, olağanüstü dönemlerde kullanılmışlardır. Olağanüstü dönemde olağanüstü durumu meydana getiren olayın vergi gelirlerini

olumsuz etkilemesidir esas problemi ortaya koymaktadır. Vergi gelirlerinde ortaya çıkan eksikliklerde ek vergiler ile karşılanmaya çalışılmaktadır.

Osmanlı Devleti döneminde Avarız Vergileri adı altında uygulamaya konan ek vergilerden ilki, özellikle savaş ve seferberlik dönemlerinde uygulanmıştır. Kısa süreli ve bir seferlik alınmak üzere yürürlüğe konsa da Tanzimat dönemi ile kaldırılan bu ek vergi daha sonraki yıllarda farklı isimlerle Türkiye Cumhuriyet’inde de görülmektedir. Bu ek vergilere örnek olarak; Buhran Vergisi, Ekonomik Denge Vergisi, Varlık Vergisi, Net Aktif Vergisi ve Deprem Vergileri gösterilebilirler (Yüce, 2005, p. 2).

1.1.4.6.2.2. Olağanüstü Vergi

Olağanüstü hallerde çıkarılan vergilerdir.

1.1.4.6.2.3. Geçici Vergi

Geçici bir süre alınması planlanan vergilerden oluşmaktadır. Falan gelir vergisi için alacağın garantiye alınması maksadıyla uygulanan geçici vergi uygulaması ile karıştırılmamalıdır.

1.1.4.6.2.3.1. Savaş Dönemleri

Olağanüstü dönemlerden bir tanesi savaşlardır. Savaş esnasında ve savaş sonrası ülkeler verdikleri zararları karşılayabilmek adına bir takım politikalardan yararlanırlar. Normal zamanlarda kamu finansmanı için faydalanılan vergiler, savaş dönemlerinde daha da fazla ihtiyaç duyulduğu için o dönem için vergi politikaları yeniden düzenlenebilmektedir.

1.1.4.6.2.3.1.1. Birinci Dünya Savaşı

1914 yılında başlayan Birinci Dünya Savaşı zamanında her açıdan bir mücadele içinde olan Osmanlı Devlet’i için ekonomik ve mali açıdan da zor zamanlar olmaktadır. Bu zamanlarda artan kamu giderlerinin karşılanması için ek bir gelire ihtiyaç duyulmaktadır. Olağanüstü zamanlardan biri olarak savaşlar dönemlerinde yeni bir vergi konularak dönemin eksiklikleri karşılanmaya çalışılmaktadır.

1.1.4.6.2.3.1.2. Harp Vergisi

Savaşın başlaması ve devam etmesiyle birlikte giderlerin artması ve savaş öncesi zamanda ekonomik açıdan zarar görmesi sebebiyle 1912 yılında yürürlüğe konulmaktadır. Bu vergi Balkan Savaş'ı sırasında alınmaya başlayarak 1. Dünya Savaşı sırasında da alınmaktadır.(Arslan, 2016, p. 75). Olağanüstü dönemde çıkarılan bu vergi ile savaş sebebiyle ortaya çıkan mali dengesizlik düzenlenmeye çalışılmaktadır.

1.1.4.6.2.3.1.3. Harp Kazançları Vergisi

Yalnızca Osmanlı Devlet'inde değil, o dönem savaşa katılan birçok ülke tarafından yürürlüğe konulan bir vergi türüdür. Harp Kazançları Vergisi olağanüstü bir dönemde, olağan olmayan bir şekilde gelir elde eden kişilerden toplanmaktadır (Bostancı, 2019, p. 34; Kaya & Yazan, 2021, p. 135).

1.1.4.6.2.3.2. İkinci Dünya Savaşı

1940 yılında savaşın etkilerini en aza indirmek için çıkarılan Milli Koruma Kanunu bu dönemdeki iktisadi ve mali politikaların yansımasıdır (Akman and Akman 2011: 76; Baratov 1982:246). Yani bu dönemde yapılan vergi değişiklikleri ve çıkarılan vergilerin temeli Milli Koruma Kanunundan gelmektedir. Sonuç olarak bu dönemdeki vergi politikalarına etkisi görülmektedir. Türkiye'de bu dönemde olağan olmayan bir şekilde varlık vergisi ve toprak mahsulleri vergisi uygulanmaya başlanmıştır. Toprak mahsulleri vergisi bir önceki bölümde ele alınırken varlık vergine bu bölümde yer verilecektir. Ayrıca bu dönemde konulan bir diğer vergi ihracat vergisi olmuştur:

1.1.4.6.2.4. Varlık Vergisi

Konusu itibariyle servet ve olağanüstü kazançlar üzerinden alınan Varlık Vergisi 1942 yılında, her ilde ve ilçede kurulan komisyonlar tarafından takdir edilecek olan değerler üzerinden alınmıştır. Komisyonlarca ilan ve askı yöntemleriyle vergi ile ilgili duyurular yapılmış, takdir edilen değerlere itiraz hakkı tanınmamıştır (Önder, 1979, p. 25; Türk, 1981, p. 344). Verginin konulma amacı olarak da olağanüstü elde edilen gelirlerin vergilendirilmesi, gelir ve servet dağılımının dengelenmesi ve talep fazlalığını düşürerek fiyat artışlarının engellenmesinin sağlanması gösterilmiştir (Varcan, 1985, p. 74). Fakat vergi uygulama aşamasındaki hataları nedeniyle birçok eleştiriye maruz kalmıştır.

Varlık Vergisi Kanun maddesinde de yer aldığı gibi mükelleflere 15 gün süre verilmiştir (Varlık Vergisi Kanunu, 1942, p. 3966). Zamanında vergilerini ödemeyenler çalışmaya zorlanmış veya çalışma kampına gönderilmişlerdir (Susam, 2009, p. 134). Günümüzde bilinenin aksine o dönemdeki bu verginin mükellefleri yalnızca Gayrimüslimler değildi. Çoğunluğunu gayrimüslim ve yabancılar oluştursa da Türklerden 'de alınmış olan bir vergidir. Sabit bir oranın olmaması ve Gayrimüslimlerin taksit ile ödeme yapmalarına izin verilmemesi işlerine devretmelerine yol açmıştır (Zürcher, 1993, p. 290). Görüldüğü üzere, verginin konulduğu tarih itibariyle savaş zamanı konulan bir vergi olması ve mükelleflerin çoğunluğunu yabancıların oluşturması, verginin ödenmediği takdirde çalışılmaya zorlanması gibi sebepler verginin ömrünün ksalmasına yol açmış aynı zamanda da dış politikada da zor duruma düşürmüştür.

Amaçlarına uygun bir şekilde alınamayan Varlık Vergisi, mükellefleri arasında oluşturduğu adaletsizlik sebebiyle 1943 yılında terkin kanunları uygulanarak (Türk, 1981, p. 344), 1944 yılında 4530 Sayılı Kanun ile kaldırılmıştır (Varlık Vergisi Bakayasının Terkine Dair Kanun, 1944, p. 6612).

1.1.4.6.2.5. Ekonomik Kriz Dönemleri

Olağanüstü dönemlerden bir tanesi de ekonomik kriz dönemleridir. Bu dönemlerde ortaya çıkan ekonomik ve mali problemler yeni vergi politikaları yardımıyla çözülmeye çalışılmaktadır. Çalışmanın bu bölümünde 1929 ekonomik krizinden ve 1973 Petrol krizinden bahsedilerek, o dönemlerde çıkarılmış vergi örnekleri ele alınmaktadır.

1.1.4.6.2.5.1. 1929 Ekonomik Krizi

Olağanüstü bir diğer dönem 1929 yılında Amerika'da meydana gelen fakat tüm dünyayı etkisi altına alan 1929 Ekonomik Krizi'dir. Belirli bir dönem etkisi görülmeye devam eden kriz döneminde diğer birçok ülkede olduğu gibi Türkiye'de de liberal bir anlayıştan daha devletçi bir yapıya dönüş başlamıştır. Devletçi ve korumacı bir sistemin ülkede hâkim olmaya başlaması özellikle özel sektörleri teşvik etme aşamasında olan vergi çalışmalarında birtakım değişikliklere sebebiyet vermiştir (Coşkun, 2003, p. 4). Yapılan bu değişiklikler ücretliler üzerinde vergi yükünü arttırmıştır. Bunun yanı sıra bu dönemde izlenen politikalar vasıtasıyla verginin mali amacının yani tarafsız vergi anlayışının kriz sonrası dönemde daha çok dikkat çektiği görülmektedir. Bu dönemde 1925 yılında Aşarın

kaldırılması ve buhranın etkisiyle kamu gelirlerinden meydana gelen azalmayla birlikte olağanüstü vergiler uygulanmaya başlanmıştır (Kayalidere, 2014, p. 7).

Türkiye’de 1929 krizi ile birlikte üç yeni olağanüstü vergi uygulamaya konmuştur. Bunlardan bir tanesi iktisadi buhran vergisidir, bir diğeri muvazene vergisi ve sonuncusu ise hava kuvvetlerine yardım vergisidir. Bu vergiler aşağıda açıklanmaktadır.

1.1.4.6.3. İktisadi Buhran Vergisi

1929 Ekonomik Buhranın ülke içerisinde yaşattığı durgunluk döneminde, bir nebze daha iyi durumda olduğu düşünülen ücretlilerden alınmak suretiyle 1931 yılında yürürlüğe konan vergidir (Varcan, 1985, p. 59). İlk başta geçici olarak alınmaya başlansa ve yalnızca ücretliler üzerinden alınacak olsa da bu kapsama 1932 yılında Bina, 1934 yılında ise Kazanç Vergisi ödeyenler dâhil edilmektedir (Susam, 2009, p. 107). Yani bu dönemde ücretliler üzerindeki vergi yükünden dolayı adaletsizlik olmaması maksadıyla Bina Vergisine zam yapılarak, Kazanç Vergisinden muaf olan bazı kişilerin bile ödeyeceği şekilde bir düzenleme getirilmektedir (Saraçoğlu, 2009, p. 136). Ayrıca İktisadi Buhran Vergisinde artan oranlı bir tarife uygulanmaktadır (Giray, 2010, p. 244). İktisadi Buhran vergisinden elden edilen gelirin o dönem içinde kazanç vergisinden elde edilen gelire göre daha fazla olduğunu da belirtmek gerekir (O. Eroğlu, 2012, p. 78). Geçici bir vergi olarak buhran dönemi için konulan bir vergi olmakla beraber buhranın bitmesine rağmen, 5421 Sayılı Gelir Vergisi Kanununda ücretlere yönelik konulan hükümler ile birlikte 1951 yılında kullanımına son verilmektedir (Yüce, 2005, p. 4).

Özellikle ücretliler üzerinden kesinti yoluyla alınan bu vergi adaletsiz bir vergi olarak görülüp, dönem içerisinde birçok eleştiriyile karşı karşıya kalmaktadır. Daha sonra kapsamı diğer belirli vergi yükümlülerine kadar genişlese de eleştiriler devam etmektedir.

1.1.4.6.3.1. Muvazene Vergisi

Ücretliler üzerine 1932 yılında konulan ek bir vergidir. Geçici olmak suretiyle, bu dönemdeki bütçede ortaya çıkan açıkları kapatmak üzere konulan bu verginin oranı ilk olarak %10 olarak belirlense de ilk kanundan itibaren 6 yıl sonra %8 oranında alınmaya devam edilmektedir. Ve Kazanç ve İktisadi Buhran Vergileri Matrahtan düşürüldükten sonra bu oran uygulanarak vergi alınmaktadır (Yüce, 2005, p. 5). O dönemde Muvazene Vergisine asgari geçim indirimi sayılacak düzeyde istisna uygulanmaktadır. Ve 1951

yılında yürürlükten kaldırılmaktadır (Saraçoğlu, 2009, p. 137). İktisadi Buhran Vergisi gibi ücretliler üzerinden alınan bir vergi olması ve adaletsiz olduğu düşüncesiyle o dönemde eleştirilere maruz kalan bir diğer vergi olmaktadır.

1.1.4.6.3.2. Hava Kuvvetlerine Yardım Vergisi

1936 yılında uygulamaya konan hava kuvvetlerine yardım vergisinin amacı hava kuvvetlerinin gelişimine halkın katkısını sağlamaktır. Bir ek vergi niteliğinde olan bu vergi ücretlilerden alınmaktadır. Vergiye sabit oran uygulanmıştır ve oran %2 olarak belirlenmektedir (Yüce 2005:5). Tıpkı İktisadi Buhran Vergisi gibi Hava Kuvvetlerine Yardım Vergisi 1951 yılında Gelir Vergisinde ücretliler için belirlenen vergi hükümleriyle birlikte ortadan kaldırılmaktadır (Varcan 1985:62). Hava kuvvetlerine Yardım Vergisi aynı zamanda adaletsiz vergilendirme konusunda da İktisadi Buhran Vergisi ve Muvazene Vergisi gibi eleştirilere maruz kalmaktadır.

1.1.4.6.3.3. Doğal Afet Dönemleri

Çalışmanın konusunu da oluşturan doğal afet dönemleri, olağanüstü dönem olarak kabul edilen bir diğer dönemi oluşturmaktadır. Zaman zaman insanların sürekli davranışlarıyla da tetiklenebilen doğal afetler detaylı bir şekilde ele alınarak, doğal afet dönemlerinde uygulanan vergi politikaları seçilen ülkeler bazında değerlendirilmektedir. Bu sebepten dolayı çalışmanın bu bölümünde aktarılabilecek bilgiler çalışmanın ilerleyen bölümlerde detaylı bir şekilde değerlendirilmektedir.

1.2. Doğal Afetler

Dünya olduğu günden günümüze kadar kendi fiziki yapısından ötürü ya da dünya üzerinde yaşayan canlılardan kaynaklı birtakım olağanüstü olaylar meydana gelmiştir. Olağanüstü durumlar birkaç isimle tasnif edilebilirken genellikle afet olarak anılmaktadır. Afet kelimesi Arapça kökenli olmakla beraber yıkım anlamında kullanılmaktadır. Afetler temel olarak doğal ve insan kaynaklı olaylar neticesinde meydana gelmektedir (AFAD, n.d.-d). Yani doğal afetlerde afetlerin bir türünü oluşturmaktadır. Türk Dil Kurumunun sözlüğüne göre ise doğal afetler, insan eliyle önlenemeyen felaketleri ifade etmektedir.

Bir diğer yönden doğal afetler iki farklı boyutuyla değerlendirilmeye alınmaktadır. İlk kıstas devamlı meydana gelen ve tekrarlı olmasıyla dikkat çeken olaylar iken, bir diğer

kıstas ise insanların etkisi sonucu ortaya çıkarak sonucunda da yine insanların etkilenmesidir. Yani ister insan kaynaklı ister doğa temelli olayların meydana geldiği yerde herhangi bir yapı veya insan bulunmaması o olayın afet olarak değerlendirilmemesi ile sonuçlanabilmektedir (Dölek, 2016, p. 6).

Meydana gelen doğal afetler, oluşum şekline göre ve kaynağına göre çeşitli türlerden oluşmaktadır. Çalışmanın bu kısmında doğal afet ile ilgili literatür tanımlarına ve doğal afet türlerine yer verilmektedir.

1.2.1. Doğal Afet Tanımı

Doğal afetler insanoğlunun oluşumundan itibaren her çağda çeşitli sebepler ile meydana gelen ve insanın etkisiyle yok olmayan ani ve hızlı olaylar bütünüdür. Tüm doğayı, canlıları ve dolayısıyla insanları birçok yönden etkilemektedir. Bu sebeptendir ki doğal afet kelimesinin birden fazla tanımı vardır. Doğal afetin literatürdeki tanımları aşağıda sıralanmaktadır:

Mary B. Anderson 'ın 1990 yılında yaptığı çalışmada felaket yani afet kelimesini insanların ekonomisini, sosyal yaşantısını, politikalarını negatif etkileyen; rüzgâr, su ve toprak hareketi gibi doğal olaylar olarak ifade edilmektedir. Ayrıca doğal afetlerin gelişmiş ve gelişmekte olan ülkeler arasında nasıl farklı karşılandığını ve afetler sonrası her iki tür ülkenin ekonomik açıdan nasıl düzenlemeler yaptığını bahsetmektedir.

Kenneth Hewitt tarafından ilk olarak 1997 yılında yazılan ve basılan 2014 yılında tekrar düzenlenen kitapta doğal afetler; çeşitli aralıklarda ve türlerde meydana gelen, çoğunlukla zarar meydana getiren ve ölüm ve yaralanmalara sebep olan toplumun üretkenliğine ve yönetimin işlemesine engel olan olaylar bütünü şeklinde tanımlanmaktadır.

2000 yılında, Türkiye Sorunlarına Çözüm Konferansında Recep Akdur 'Afetler ve Afetlerde Sağlık Hizmetleri' başlıklı bildirisi ile doğal afet tanımı ve türlerine yer verirken dünya ve Türkiye'den doğal afet örnekleri ile açıklamalar yapmaktadır. Yaptığı doğal afet tanımında ise; toplumun süre gelen düzeninin bozulmasına sebep olarak dış yardım ihtiyacını ortaya çıkaran, doğal ve yapay çevreyle ilgili olaylar şeklinde açıklamalara yer vermektedir.

Ted Steinberg 'in Acts Of God adlı 2000 yılında yazdığı kitabında kitabın adından da belli olacağı gibi doğal afetleri insanın elinde olmayan olaylar zinciri ve tanrının hareketi

olarak tasvir edilmektedir. Bu tasvirin en önemli sebebi olarak da tahmin edilemeyen, sebebi anlaşılamayan, ani olaylar olarak görülmesidir.

Céline Charvériat 2000 yılında Latin Amerika ve Karayipler de ki doğal afetlerle ilgili yaptığı çalışmada doğal afetlerin hem doğal olaylar sonucu hem de insan kaynaklı meydana gelebilen ve sonucunda insanların fakirliğe sürüklendiği ve sosyoekonomik ve politika yönetimleri sebebiyle savunmasız kaldıkları olaylar olarak nitelendirilmektedir.

2002 yılında Emre Akdağ doğal afetlerin yalnızca bir olay olarak insanları etkilemediğini, doğal afetin sonuçlarının daha önemli olduğunu vurgulamaktadır. Yaptığı tanımda doğal afetlerin etkilerinden bahsederken doğal afetlerin her gün meydana geldiğini fakat etkileri çok kapsamlı olmadığı için doğal afet olarak nitelendirilmediğini savunmaktadır. Yani oluşan durumun doğal afet olarak kabul görmesi için sonuçlarının insanların günlük hayatını etkileyecek büyüklükte olması gerektiği düşüncesindedir.

Necmettin Şahin TMMOB İzmir Kent Sempozyumu için 2014 yılında hazırladığı bildiride afet ve doğal afet kavramlarını ayrı tutarak, afetin doğal, teknolojik ve insan kaynaklı olayların insanlara fiziki, ekonomik ve sosyal açıdan zararlar veren, günlük yaşantılarını sekteye uğratacak ve insanların kendi çabalarıyla etkisizleştirmedikleri durumlar olarak izah etmektedir. Doğal afeti ise günlük yaşamı etkileyen ani ve öngörülemez yer ve hava hareketi olarak afetin doğal şekliyle meydana gelen bir türüdür şeklinde açıklanmaktadır.

2017 yılında Hakan Kutluay; doğal afetleri insan ölümü ve mal kayıplarıyla sonuçlanan, insanların tahmin edemeyeceği ve engel olamayacağı doğa olayları şeklinde ifade etmiştir. Meydana gelen ve kısa süren bu doğa olaylarının insanlar tarafından engellenemeyeceği fakat önceden alınan tedbirler ile canlı cansız kayıpların azaltılması veya kayıpların meydana gelmesinin önlenebileceği ifade edilmektedir.

Doğal afet tanımı yapıldıktan sonra, diğer çalışmalardaki doğal afet tanımlarına yer verilmektedir. Çalışmanın devamında ise Türkiye ve Dünya’da kabul gören doğal afet türleri ve bu türlerin dünya da meydana gelme oranlarının dâhil edildiği tablo ve grafiklerle açıklamalar yapılmaktadır. Ve doğal afet türlerine son dönemlerde meydana gelen örnekleri eklenmektedir.

1.2.2. Doğal Afet Türleri

Doğal Afetlerin doğal afet olarak kabul edilmesi Leman (1976)'a göre afeti meydana getiren olaya ve afetin meydana geldiği toplumun yapısına bağlıdır (Kanlı, İ. Bakır; Ünal, 2008, p. 2). Bu da demek oluyor ki bir olayı doğal afet olarak kabul edilmesi olayın meydana geldiği toplumun bu olayı doğal afet olarak değerlendirmesine bağlıdır. Her ülke aynı olayları afet olarak kabul etmeyebilir.

Türkiye'nin doğal afetler konusunda yetkili organı AFAD 'tır. 1939 yılı Büyük Erzincan Depremi sonrası Türkiye daha fazla üstünde durulmaya başlayan doğal afet müdahale birimleri, 2009 yılında tek bir çatı altında toplanmıştır. Ve günümüzde de hala kullanılmakta olan Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı adını almıştır. 2018 yılından itibaren İçişleri Bakanlığına bağlı olarak çalışmalarını sürdürmektedir(AFAD, n.d.-c).

AFAD doğal afetleri 31 tür olarak kabul etmektedir. Doğal afet türleri ikili grup halinde incelenmiştir; ani gelişen doğal afetler ve yavaş gelişim gösteren doğal afetler şeklinde. Ani gelişen doğal afetler: Deprem, seller, su baskınları, taşkınlar, su kaymaları, kaya düşmeleri, çığ, fırtına, hortum, volkan patlamaları ve yangınlar vb. şeklinde sıralamak doğru olacaktır. Yavaş gelişim gösteren doğal afetler ise şiddetli soğuklar, kuraklık, kıtlık vb. şeklinde sıralanabilmektedir (AFAD, n.d.-e).

Em-Dat ismiyle, uluslararası acil durum veri tabanı 1988'de kurulan bir veri tabanıdır. Afetlerin Epidemiyolojisi Araştırma Merkezi yani CRED' in başlattığı acil durumlar için ulusal ve uluslararası olarak veri toplayan bu girişim Dünya Sağlık Örgütü (WHO)' ünün ve Belçika'nın destekleriyle kurulmuştur. Çalışmaları 1900'lü yılları kapsayacak şekilde doğal afetleri ve doğal afetlerin etkilerini içermektedir. Doğal afetler öncesi ve afet anında öncelikleri belirlemek amacıyla bir temelde oluşturulan veri tabanı çalışmalarını sürdürürken birçok kurum ve kuruluşla iş birliği halindedir. Bu kuruluşlara örnek olarak; BM ajansları, sigorta şirketleri, sivil toplum kuruluşları, araştırma ve basın ajansları gösterilebilir (EM-DAT, n.d.-b).

Uluslararası Afet veri tabanının yaptığı sınıflandırmaya göre doğal afetleri 6 ana grup halinde incelemek mümkündür. Beş ana grup kendi içlerinde de çeşitli türlere ayrılan doğal afetler toplamda 38 türdür. AFAD'ın da kabul ettiği dünyada görülen doğal afet türleri aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 1: Uluslararası Acil Durum Veri Tabanına Göre Doğal Afet Türleri

Doğal Afet Türü	Doğal Afetin Temel Tipi	Temel Tipin Alt Grubu	Alt Grup
Jeofiziksel	Depremler	Yer Sarsıntısı	
		Tsunami	
	Kitlesel Hareket		
	Volkanik Hareketler (olaylar)	Kül Yağışı	
		Yanardağdan Çamur Akması	
		Volkanik Akıntı	
		Lav Akıntısı	
Meteorolojik	Fırtınalar	Aşırı Tropikal Fırtınalar	
		Tropikal Fırtınalar	
		Konvektif (Taşınımlı) Fırtınalar	Rüzgâr
			Fırtına
			Kar Fırtınası-Tipi
			Kum-toz Fırtınası
			Kasırgalar
			Yağmur
			Yıldırım-Oraj
			Dolu
	Dereko (İspanyolca kökenli doğrusal esen rüzgâr)		
	Aşırı Sıcaklık	Soğuk Hava Dalgası	
		Sıcak Hava Dalgası	
		Şiddetli Kış Koşulları	Kar-Buz Ayaz-Don
	Sis		
Hidrolojik	Su Taşkınları	Sahil Taşkını	
		Akarsu Taşkını	
		Ani Sel	
		Buz Yığılması Taşkını	
	Toprak Kayması/Heyelan	Çığ (Kar, Su Birikintisi, Kaya, Çamur seli...)	
	Dalga Hareketi	Aşırı Büyük Dalga Su Yüzeyi Salınımı	
İklimsel		Kuraklık	
	Buzul Göl Seli		
	Yangın	Orman Yangını	
		Alan Yangını: Yüzeysel Mera Alanı Yangını	
Biyolojik	Salgın (Epidemik)	Virüs Salgını	
		Bakteriyel Salgın	
		Paraziter Salgın	
		Mantarsı Hastalık	
		Bulaşıcı-Süngerimsi Hastalık	
	Böcek İstilasası	Çekirge Veba Çekirgesi	
		Hayvan Kazaları	
Dünya Dışı Varlık	Darbe/Çarpma	Havada Patlama	
	Uzay İklimi	Enerji Yüklü Parçacıklar	
		Jeomanyetik Fırtına	
		Şok Dalgası	

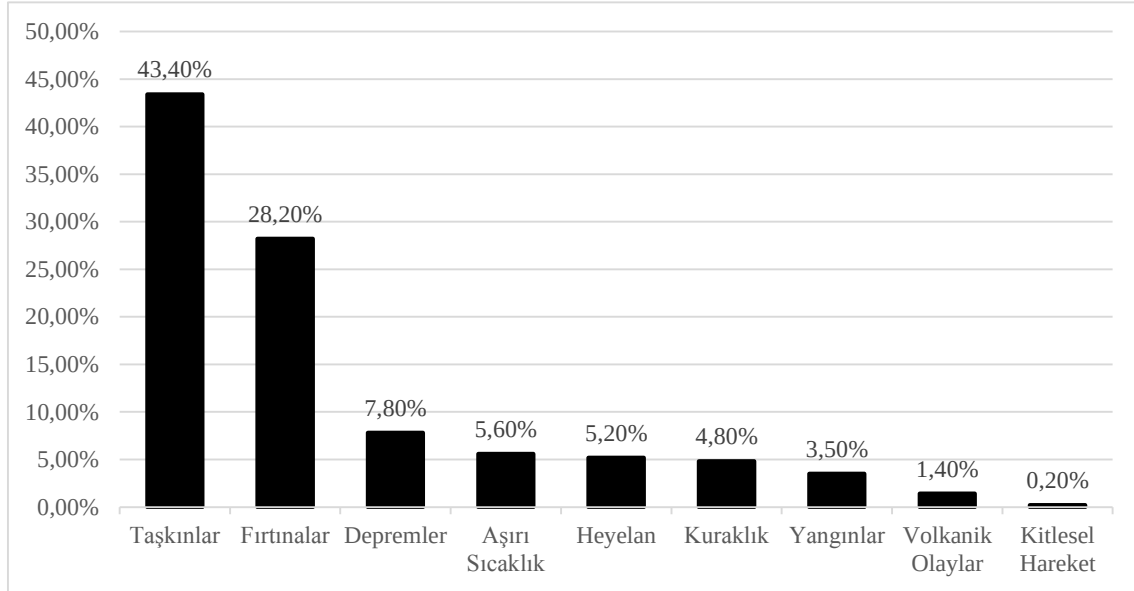
Kaynak: EM-DAT The International Disaster Database Center For On The Epidemiology of Disaster-CRED <https://www.emdat.be/test111> Erişim Tarihi: 19.04.21.

Yukarıdaki tabloda dünyaca kabul görmüş kapsamlı bir doğal afet türleri tablosu yer almaktadır. Tabloda görüldüğü üzere 38 doğal afet türü mevcuttur. Tabloya göre altı ana gruba ayrılarak incelenen doğal afetler ilki jeofiziksel doğal afetlerdir. Jeofiziksel doğal afetler depremleri, kitlesel ve volkanik hareketlerin oluşturduğu doğal afetleri kapsamaktadır. Depremler ise yer sarsıntıları ve tsunami şeklinde meydana gelmektedir. Volkanik hareketler; kül yağışı, yanardağdan çamur akması, volkanik akıntı, lav akıntısı olmak üzere dört şekilde oluşmaktadır. İkinci sırada meteorolojik doğal afetler yer almaktadır. Fırtınalar, aşırı sıcaklıklar ve sis bu doğal afet türü içinde yer alırken, fırtınalar üç alt gruba ayrılmaktadır: Aşırı tropikal fırtınalar, tropikal fırtınalar, konvektif (taşınımlı) fırtınalar. Taşınımlı fırtınaları da dokuz alt grupta incelemek mümkündür. Taşınımlı fırtınaları; rüzgâr, fırtına, kar fırtınası-tipi, kum-toz fırtınası, kasırgalar, yağmur, yıldırım-oraj, dolu dereko (İspanyolca kökenli doğrusal esen rüzgâr) şeklinde sıralamak doğru olacaktır. Aşırı sıcaklıklarda üç alt grupta incelenmiştir: Soğuk hava dalgası, sıcak hava dalgası, şiddetli kış koşulları. Şiddetli kış koşulları da kendi arasında iki türe ayrılmaktadır. İlki kar-buz, ikincisi ayaz-don şeklindedir. Üçüncü ana grupta su taşkınları, toprak kayması ve dalga hareketlerini içeren hidrolojik doğal afetler vardır. Dördüncü ana grupta, iklimsel meydana gelen kuraklık, buzul göl seli ve yangınlar bulunmaktadır. Beşinci grupta salgınlardan, böcek istilalarından ve hayvan kazanlarından oluşan biyolojik doğal afetlerdir.

Salgınlarda kendi aralarında dört türede incelenmektedir. Bunlar: Virüs salgını, bakteriyel salgın, paraziter salgın, mantarsı hastalık, bulaşıcı-süngerimsi hastalık şeklinde sıralanmaktadır. Böcek istilaları ise çekirge ve veba çekirgeleri ile ortaya çıkan salgın türüdür. Son doğal afet türü ise dünyanın dışındaki olayların dünyayı etkilemesi ile oluşan dünya dışı varlık olarak ifade edilebilen doğal afettir. Yabancı maddenin dünyaya çarpması şeklinde görülebilecek darbe çarpması ve uzay ikliminde meydana gelen değişikliklerden dolayı dünyayı etkisi altına alabilecek ve zarar verebilecek olayları kapsayan doğal afetlerden oluşmaktadır.

Çalışmada bu doğal afet türlerinden dünyada en yaygın olanlar ele alınacaktır. Doğal afet türleri ele alınmadan önce tarihten günümüze meydana gelen doğal afetlerin yıllara göre meydana gelme oranları ele alınmaktadır.

CRED ve UNISDR'nın yayınlanan raporlarında yer alan verilere göre 1998-2017 yılları arasında dünya da meydana gelen doğal afetlerin yüzdelik oranları verilmiştir. Bu oranlarla ilgili şekil aşağıdaki gibidir:

Grafik 1: 1998-2017 Yılları Arası Meydana Gelen Afet Türleri Oranı

Kaynak: Economic Losses, Poverty & Disaster 1998-2017 s.07. (CRED-UNISDR)'den alınan bilgiler ile grafik oluşturulmuştur.

Grafikte görüldüğü üzere 1998-2017 yılları arasında dünya üzerinde 7233 doğal afetin varlığından söz edilmektedir. (CRED-UNISDR, 2017, p. 07) Meydana gelen doğal afetlerin %43,40'ı taşkınlardan oluşmaktayken, %28,20'si fırtınalardan, %7,80'i depremlerden, %5,60'sı aşırı sıcaklıktan, %5,20'si heyelan ve %4,80'i kuraklıktan, %3,50'si yangınlardan, kalan %1,40'ı ise volkanik ve %0,20'si kitlese hareketlerden oluşmaktadır.

CRED-UNISDR'nın 1995-2015 yıllarını kapsayan raporuna göre ise yine en çok meydana gelen taşkın afeti % 43 oranında iken o yıllar arasında kitlese hareket meydana gelmemiştir. Ve taşkın afetini %28 ile fırtınalar, %8 ile depremler, %6 ile aşırı sıcaklıklar, %5 ile heyelan ve kuraklık aynı oranda, kalan %4 yangınlar ile ve %2 ise volkanik olaylar takip etmektedir (CRED-UNISDR, 2015, p. 11). Yani 2016-2017 yıllarında kitlese hareketler meydana gelmiş ve meydana gelen doğal afetlerin %0,20'sini oluşturmuştur. İki rapor arasında baştan ve sona 2 olmak üzere toplam 4 yıllık bir fark vardır. Dünyada 1995-2017 yılları arasında 6547 doğal afet meydana gelmişken (CRED-UNISDR, 2015,

p. 3) 1998-2017 yılları arasında 7233 doğal afet meydana gelmektedir (CRED-UNISDR, 2017, p. 07).

2018 yılında belirlenmiş on ülkede toplam 315 doğal afet meydana gelmiştir. Meydana gelen doğal afetlerin 127 tanesi taşkınlar, 95'i fırtınalar, 42'i kuraklık ve aşırı sıcaklıklardan oluşmaktadır. Bunların yanında 20 olay depremlerden ve tsunamiden, 13 heyelandan, 10 yangından, 7 volkanik olaydan ve 1 kitlesel hareketten olmak üzere toplamda 315 doğal afet meydana gelmiştir (Yaghmaei, 2019, p. 1). Meydana gelen bu doğal afetlerden 68,5 milyon kişi etkilenirken 11.804 kişi hayatını kaybetmiştir. Ve toplamda 132 milyar Dolar hasara sebebiyet vermiştir ((CRED), 2018, pp. 3–6).

2019 yılında toplam doğal afet sayısı 396'yı bulmuştur. 196 doğal afet taşkın şeklinde, 90 doğal afet fırtına, 32 deprem, 37 kuraklık ve aşırı sıcaklık, 25 heyelan, 14 yangın ve 4 doğal afet ise volkanik olaylar şeklinde meydana gelmiştir. Bu olaylardan 2018 yılına göre artış olarak 94,9 milyon kişi etkilenerek 11.755 kişi hayatını kaybetmiştir. Ekonomik olarak ise 103 milyar Dolarlık bir kayıptan söz edilebilmektedir.(CRED-UNISDR, 2019, pp. 4–7)

2020 yılında 389 doğal afet meydana gelmiştir. Taşkınlar yine ilk sırada yer alırken 201 taşkın afeti meydana gelmektedir, 127 fırtına, 19 heyelan, 16 deprem, 9 kuraklık, 8 yangın, 5 aşırı sıcaklıklar ve 4 volkanik olay meydana gelmektedir. Doğal afetlerin tümü toplam, 98,4 milyon insanı etkilerken 15.080 kişi yaşamını yitirmektedir. 171,3 milyar dolarlık ise ekonomik hasar meydana gelmektedir. (UNDRR; UCLouvain; CRED; USAID, 2020, pp. 4–7) Yukarıda sayılan verilerden ayrı olarak 2019 yılının son aylarında Çin'in Vuhan Şehrinden tüm dünyaya yayılan Covit-19 salgını tüm dünyayı etkisi altına alarak çok fazla can kaybına sebebiyet vermiştir ve şu an hala can kayıpları yaşanmaya devam etmektedir. Dünya sağlık örgütü (WHO) nün 26 Nisan 2021 verilerine göre 146,841,882 vaka var iken 3,104,743 kişi de bu salgın sebebiyle hayatını kaybetmektedir (WHO, n.d.-a).

2021 yılı için EM-DAT' ın topladığı bilgilere göre son yirmi yılda ortalama meydana gelen doğal afet sayısı yaklaşık % 21 oranında artmaktadır. Yani 2001 ve 2020 yılları arasında ortalama 357 doğal afet meydana gelmiş iken, 2021 yılında dünya çapında toplam 432 doğal afet meydana gelmektedir. Bu olayların yarısından fazlasını taşkın afeti oluşturmaktadır. 223 olayla 2021 yılı için en fazla meydana gelen taşkını, 121 afet olayı

ile fırtınalar takip etmektedir. Üçüncü sırada ise son yirmi yıla oranla daha az meydana gelen aşırı hava olayları yerini almaktadır. Bu sıralama yangınlar, aşırı hava sıcaklıkları, depremler, Covit-19 salgını ve diğer olaylar (volkanik olayları ve toprak kaymasını içeren) takip etmektedir. Bu doğal afetler sonucu ise toplamda 10.492 kişi hayatını kaybederken, 101,8 milyon insan doğal afetlerden zarar görmüştür. Meydana gelen olaylardan neredeyse % 49'u Asya kıtasında gerçekleşmektedir. Ve dünya genelinde toplamda 2021 yılında doğal afetler 252,1 Milyar Dolarlık bir kayıp ile son bulmaktadır (CRED, 2022).

Yukarıda verilen bilgiler ışığında en çok meydana gelen doğal afetler aşağıda sıralanmaktadır:

1.2.2.1. Taşkınlar

Sözlük anlamıyla su baskını olarak ifade edilebilen taşkınlar, aşırı yağmur yağması veya karın erimesi sonucunda nehir veya dere yatağındaki mevcut su miktarının artarak çevresine, çevredeki canlı cansız varlıklara zarar vermesi ile oluşur (Meteoroloji Genel Müdürlüğü, n.d.-b). Birçok çalışma da taşkınlar taşkının meydana geldiği alan bakımından sınıflandırılmıştır. Fakat Uluslararası acil durum veri tabanı taşkınları oluşum şekline göre 4 gruba ayırmaktadır: Buz yığılması taşkını, ani sel, akarsu taşkını ve sahil taşkını (EM-DAT, n.d.-d). T.C Tarım Ve orman Bakanlığı Meteoroloji Genel Müdürlüğünün yaptığı tanımlamalara göre taşkın türleri aşağıdaki gibidir (Meteoroloji Genel Müdürlüğü, n.d.-a):

Buz Yığılması Taşkını: Buz yığılması sonucu taşkınlar ve seller meydana gelmektedir. Buz yığılması ise karın ve buzun en çok eridiği mevsim olan ilkbaharda eriyen buz kütlelerinin ırmakların dar bölgelerinde engeller oluşturması ile oluşmaktadır.

Ani Sel: Buzların erime dönemlerinde yani ilkbahar başlarında genellikle küçük bölgelerde meydana gelen ani ve hızlı taşkınları ifade etmektedir.

Akarsu Taşkını: Aşırı yağışlar sonucu akarsuların taşarak çevreye zarar verdiği taşkın türüdür.

Sahil/Kıyı Taşkını: Fırtınaların etkisiyle birlikte artan deniz dalgalarının kıyıyı aşması ile oluşurlar.

Geçmişten günümüze taşkın felaketi doğal afetler içinde en çok meydana gelen doğal afet türü olmuştur. Dolayısıyla en çok can ve mal kaybına sebebiyet veren doğal afetlerden biridir. 2020 yılında meydana gelen 389 doğal afetten 201' i taşkınlardan oluşmaktadır. Bir yılda meydana gelen doğal afetlerin çoğunu oluşturan taşkınlar 2020 yılında 6171 kişinin ölümüyle sonuçlanmıştır ve ekonomik açıdan 51.3 Milyar dolarlık bir zarara sebebiyet vermiştir. Taşkınlar sebebiyle 2020 yılında Çin 17 milyar dolarlık bir kayba uğrarken, Hindistan 7.5 Milyar Dolarlık bir kayba ve Japonya ise 5.8 Milyar Dolarlık bir kayba uğramıştır (UNDRR; UCLouvain; CRED; USAID, 2020, pp. 4–7).

2021 yılında ise dünya genelinde meydana gelen 432 olaydan 223' ünü taşkınlar oluşturmuştur. Son yirmi yılda ortalama 163 taşkın olayı meydana gelmiştir. Yani 2021 yılında son yirmi yıla oranla yaklaşık %36'lık bir artış meydana gelmiştir. Çin, Hindistan ve Afganistan'da dâhil olmak üzere 2021 yılında toplamda 1894 kişi taşkınlar yüzünden hayatını kaybetmiştir. Çin'de meydana gelen taşkın afetlerinden dolayı 16,5 milyar dolarlık bir kayıp yaşanırken, Almanya'da yaşanan taşkınlardan dolayı 40 milyar dolar zarar edilmektedir (CRED, 2022).

1.2.2.2. Fırtınalar

Fırtınalar, rüzgârların şiddetine göre çeşitli isimler ile anılan çok büyük hasarlara sebebiyet verebilen meteorolojik doğal afetlerdendir. İdris Engin 1990 yılında yaptığı çalışma da fırtınaları dört grupta temel olarak sınırlandırmıştır. Bu sınıflandırmaya göre normal şiddette rüzgârlarla başlayarak daha sonra şiddetini arttıran fırtınalar; tropik siklonlar, ekstra siklonlar, oraj ve tornadolar olarak sıralanmıştır (Engin, 1990, pp. 124–127). Bazı kaynaklar ise fırtınaları aşırı tropikal fırtınalar, tropikal fırtınalar ve konvektif yani taşınımlı fırtınalar olarak üç temel sınıflandırmaya tabi tutmaktadır. Ve bununla birlikte taşınımlı fırtınaları da kendi içinde dokuz çeşide ayırmaktadır: Rüzgâr, fırtına, kar fırtınası-tipi, kum-toz fırtınası, kasırgalar, yağmur, yıldırım-oraj, dolu dereko¹ (EM-DAT, n.d.-d).

Taşkınlardan sonra fırtınalar en çok can ve mal kaybına sebebiyet veren doğal afettir. 2020 yılı verileri ele alındığı zaman meydana gelen 389 olaydan 127'sini fırtınaların

¹ (Dereko: İspanyolca kökenli doğrusal esen rüzgâr). <https://www.sozluku.com/meteorologiya-sozlugu-404/DEREKO-menasi.html?lang=tr> Erişim Tarihi: 19.04.2021

oluşturduğu görülecektir. Yani meydana gelen olayların yaklaşık %33'üne fırtınalar sebep olmaktadır. Fırtınalar dolayısıyla aynı yıl 1742 kişi hayatını kaybetmiştir ve dünya çapında 92.7 Milyar dolar ekonomik kayıp yaşanmıştır. Sadece Amerika'da fırtınalar 2020 yılında 6.8 Milyar dolara, Hurricane Laura 13 Milyar dolara ve Hurricane Sally 6.3 Milyar dolara mal olmuştur. Ve aynı dönemde Orta Amerika ülkelerinden Honduras kasırga sebebiyle 5 milyar Dolar ekonomik kayıp yaşamıştır (UNDRR; UCLouvain; CRED; USAID, 2020, pp. 4–7).

2021 yılında meydana gelen 432 olaydan, 121'ini fırtına olayları oluşturmuştur. 2021 yılında da meydana gelen doğal afetler arasında taşkınlardan sonra en sık meydana gelen afet olmuştur. Son yirmi yılda ortalama 102 olay meydana gelirken 2021 yılında ortalamada yaklaşık %18'lik bir artış meydana gelmiştir. Bu olaylar sonucunda Endonezya, Filipinler ve Amerika kıtasında toplam 1.107 kişi hayatını kaybetti. Kuzey Amerika'da meydana gelen kış fırtınası 30 milyar dolara mal olurken, Ida Kasırgası 65 Milyar dolarlık kayba sebep olmuştur (CRED, 2022).

1.2.2.3. Depremler

Muhtemelen ismi en çok duyulan afetlerden biri olan depremler Türk Dil Kurumunun tanımlamasına göre, yer kabuğunun kırılması veya yanardağın etkisi ile yer kabuğunda oluşan harekettir. Eski ismi ile zelzele olarak anılmaktadır. T.C Tarım Orman Bakanlığı Meteoroloji Müdürlüğü ise depremi, volkan hareketleri veya fay hatlarının etkisiyle yer kabuğunun ani ve geçici sallanması, titremesi ve/veya kırılması şeklinde tanımlamıştır.

Depremler jeofiziksel doğa olaylarıdır. Depremler EM-DAT 'ın yaptığı sınıflandırmaya göre yer sarsıntısı ve tsunami şeklinde iki tür olarak görülmektedir. Tsunami deniz veya okyanuslarda meydana gelen depremleri, yer sarsıntıları ise karadaki depremleri temsil etmektedir. (AFAD açıklamalı terimler Sözlüğü) Karada meydana gelen depremlerde üç grup halinde sınıflandırılmaktadır. İlk olarak etki alanları daha dar olan ve kolay erişilebilen yer katmanının erimesi dolayısıyla oluşan boşluklarda çöküntüler oluşmasıyla 'Çöküntü Depremleri' meydana gelmektedir. Birkaç kilometrelik etki alanıyla 'Volkanik Depremler' ise yanardağ bulunan bölgelerde yanardağın dışarı çıkaramadığı lav ve gazların çevreye verdiği zarar ile oluşmaktadır. Son deprem türü 'Tektonik Depremler' olmaktadır. Tektonik depremler kıyılarda oluşan kıvrım ve kırıkların yeryüzüyle dengesinin sağlanması sırasında meydana gelen depremlerdir (T.C. Çevre Ve Orman

Bakanlığı, 2007, p. 496). Deprem türlerini incelerken artçı deprem terimi göze çarpmaktadır. Artçı deprem asıl deprem meydana geldikten sonra aynı alanda daha az şiddetli depremlerin olmasını ifade eder ve artçı depremler zamanla azalım göstererek yıllarca bile devam edebilmektedir (Açıklamalı Afet Yönetimi Terimleri Sözlüğü, n.d.-a).

Dünya da en çok meydana gelen üçüncü büyük doğal afet türü depremdir. 2020 yılındaki doğal afetlerden 400 bin kişi etkilenmiştir. 196 kişi ise hayatını kaybetmiştir. Dünya çapında 8.4 Milyar Dolar ekonomik zarara sebep olmuştur (UNDRR; UCLouvain; CRED; USAID, 2020, pp. 4–7). 2021 yılında meydana gelen 432 doğal afetten 28'i depremlerdir. Son yirmi yılda ortalama meydana gelen depremlere oranla ekonomik kayıpta bir artış değil tersine azalış görülmüştür. Bunu sebebi olarak da çok büyük bir depremin meydana gelmemesi gösterilmektedir. Can kaybı ise Haiti'de 7.2 büyüklüğünde meydana gelen depremle 2575 kişidir. Ve şubat ayında meydana gelen Fukushima Depremi, 7,7 milyar dolarlık kayıp ile en maliyetli doğal afetler içerisinde yerini almıştır (CRED, 2022).

1.2.2.4. Heyelan

Heyelan en basit şekilde toprak kayması olarak ifade edilmektedir. Fakat terim anlamıyla, yağmur ve kar sularının etkisiyle toprakta biriken suyun sızamayacağı bir tabaka ile karşı karşıya geldiği zaman kaygan bir tabaka oluşturarak üst tabakada bulunan toprağın kaymasına sebep olması olarak tasnif edilebilir (Fidancı, 2016, p. 9). Yani heyelan dış faktörlerin etkisi ile toprağın su geçmeyen kısma kadar olan kısmın yer değiştirmesi veya toprağın kayması olarak ifade edilebilmektedir.

Heyelan yamaç oluşumlarında, kaya parçalarının, toprağın ve dolguların kitlesel olarak üç yöntemle hareket etmesi veya taşınmasıdır. Bu üç yöntem kaymak, akmak, düşmek veya hepsinin bir arada olması ile heyelan gerçekleşir. Kayanın ve/veya toprağın kaymasına, akmasına veya düşmesine bağlı olarak çeşitlere ayrılmaktadır (Cruden & Varnes, 1958, pp. 20–21) .

Hidrolojik doğal afetler arasında yer alan heyelan 2020 yılında meydana gelen 389 doğal afetten 19'unu oluşturmaktadır. Heyelandan aynı yıl itibariyle 200 milyon insanı etkilerken, 512 kişi hayatını kaybetmiştir. Ve bu olaylar sonucu heyelan 100 milyar

dolarlık bir kayba sebebiyet vermiştir (UNDRR; UCLouvain; CRED; USAID, 2020, pp. 4–7). Diğer doğal afetlere kıyasla 2021 yılında heyelan afeti daha düşük oranda meydana gelerek ve dolayısıyla daha az insan ve mal kaybına sebebiyet vermiştir (CRED, 2022).

1.2.2.5. Kuraklık ve Aşırı Sıcaklıklar

EM-DAT ın yaptığı sınıflandırmaya göre iklimsel bir doğal afet türü olan kuraklık aynı zaman da yavaş gelişim göstermektedir. (AFAD, n.d.-b, p. 1) Yağış eksikliği temelinde, sıcaklığın, rüzgârın yönü ve hızının, toprak çeşidinin, buharlaşma ve benzeri bileşenlerin etkisiyle zamanla ortaya çıkan bir doğal afettir (Meteoroloji Genel Müdürlüğü, n.d.-a). Yağış ortalamasının %80'nin altına düşmesi; baraj, göl vb. su kaynakları seviyelerinin de ortalamanın altına düşmesi; canlıların yeterli su ve nem ihtiyaçlarını karşılayamadığı durumlarda kuraklığın varlığından söz edilebilmektedir (Açıklamalı Afet Yönetimi Terimleri Sözlüğü, n.d.-a).

Aşırı Sıcaklıklar ise adından da anlaşılacağı üzere hava sıcaklığının aşırı sıcak veya aşırı soğuk olmasından kaynaklı olarak çevrenin ve insanların maddi manevi kayıplara uğramasıdır. Meteorolojik bir doğal afet türü olan aşırı sıcaklıklar EM-DAT 'ın çalışmasında üç ana grup olarak incelenmiştir:

Soğuk Hava Dalgası

Sıcak Hava Dalgası

Şiddetli Kış Koşulları

Kar-Buz

Ayaz-Don

Sıcaklık değerleri ülkeye göre zaman zaman standartların altına düşmekte veya o güne kadar yaşanan sıcaklıkların üstüne çıkmaktadır. Standart değerlerden sapılan durumlarla ilgili yapılan tablo aşağıdaki gibidir:

Tablo 2: Kıtalar Göre En Yüksek ve En Düşük Sıcaklık Değerleri

En Yüksek Sıcaklıklar				En Düşük Sıcaklıklar			
Kıta	Sıcaklık (°C)	Tarih	Yer	Kıta	Sıcaklık (°C)	Tarih	Yer
Afrika	58	13 Eylül 1922	El Aziziye	Antarktika	-89.2	21 Temmuz 1983	Vostok
Kuzey Amerika	56.6	1 Temmuz 1913	Death Valley, CA	Asya	-68	6 Şubat 1933- 07 Şubat 1892	Oimekon, Rusya Verkhoyansk, Rusya
Asya	53.8	21 Haziran 1942	Tirat Tsvi, İsrail	Grönland	-66	09 Ocak 1954	Northice
Avustralya	53.3	16 Ocak 1889	Cloncurry, Queensland	Kuzey Amerika	-66	3 Şubat 1947	Snag, Yukon, Kanada
Avrupa	50	4 Ağustos 1881	Seville, İspanya	Avrupa	-55	-	Ust'Shchugor, Rusya
Güney Amerika	48.8	11 Aralık 1905	Rivadavia, Arjantin	Güney Amerika	-32.7	1 Haziran 1907	Sarmiento, Arjantin
Okyanusya	42.2	29 Nisan 1912	Tuguegarao, Filipinler	Afrika	-23.8	11 Şubat 1935	Ifrane, Fas
Antarktika	15	5 Ocak 1974		Avustralya	-23	29 Haziran 1994	Charlotte Pass, NSW
				Okyanusya	-10	2 Haziran 1961	Haleakala Summit, Maui

Kaynak: T.C. Tarım ve Orman Bakanlığı Meteoroloji Genel Müdürlüğü Web Sitesi: <https://www.mgm.gov.tr/genel/ssss.aspx?s=sicaklikleri> (Erişim Tarihi: 04.05.2021). Alınan bilgiler ile tablo oluşturulmuştur.

Yukarıdaki tabloda kıtasal olarak değerlendirmeye alınan sıcaklıklar ve bu sıcaklıkların meydana geldiği yer ve tarihlere yer verilmiştir. Bulunulan alana göre en sıcak ve en soğuk hava değerleri incelenmiştir.

2020 yılı yılında aşırı sıcaklıklardan 6388 kişinin hayatını kaybettiği kayda alınırken, kuraklık dolayısıyla ölen hiç kimse olmamıştır. Fakat 18 milyon 200 bin kişi kuraklığa, 100 bin kişi de aşırı sıcaklara maruz kalmıştır. Kuraklıktan etkilenen insanların 6.8 Milyonu Mali ülkesinden, 3.7 Milyon Nijerya' dan ve 2.7 milyon Burkina Faso'dandır. Genellikle Afrika ülkelerinin kuraklıktan mustarip olduğu görülmektedir. Ekonomik açıdan ise dünya genelinde kuraklık bakımından 7.5 Milyar Dolarlık bir kayıp yaşanmıştır (UNDRR; UCLouvain; CRED; USAID, 2020, pp. 4–7).

2021 yılında kuraklık ve aşırı sıcaklıktan dolayı meydana gelen afetler sonucunda, ABD' de kalıcı kuraklık ve 9 milyar dolarlık maliyet oluşmuştur. Sadece ABD değil Afrika, Somali, Suriye, Afganistan ve Etiyopya'nın da içinde bulunduğu 15 kuraklık tespit edilmiştir. Kuraklık tek başına bir ölüm sebebi teşkil etmediği için ve dolaylı yoldan

insanların ölümüne sebebiyet verdiği için 2021 yılı için net ölüm sayısı bildirilememektedir (CRED, 2022).

1.2.2.6. Volkanik Olaylar

Volkanizma, yer altının derinliklerinde katı, sıvı veya gaz halinde bulunan magmanın yeryüzüne çıkmaya çalışması durumu ve katı, sıvı, gaz halinde maddeler çıkarması olayıdır (Türkecan, 2010, p. 5). Magmanın hareketleriyle volkanik olaylar meydana gelir. Volkanik olaylar da jeofiziksel doğal afet türlerinden bir tanesidir. Volkanik olaylar sonucunda oluşan doğal afetler de Em-Dat' ın sınıflandırmasına göre aşağıdaki gibidir:

Kül Yağışı

Yanardağdan Çamur Akması

Volkanik Akıntı

Lav Akıntısı

Yukarıda sayılan olaylardan ayrı olarak volkanik olaylar depremlere de sebebiyet vermektedir. Volkanik deprem diye adlandırılan doğal afetler volkanik olayların etkisiyle oluşur yani bir doğal afet bir diğer doğal afetin oluşumuna sebebiyet vermektedir. Volkan patlaması sırasında, sonrasında veya öncesinde olabilmektedir (Açıklamalı Afet Yönetimi Terimleri Sözlüğü, n.d.-c).

Volkanik olaylar geçmişten günümüze canlı veya cansız birçok varlığa zarar vermiştir. Fakat volkanik patlamaların etkisiyle volkanın bulunduğu alan toprakları daha verimli hale gelmektedir. Lav ve küllerin etkisiyle ekonomik açıdan önemli ve ham madde olarak kullanılacak elementlere ulaşılabilir. Bu durumda volkanlar iklimi, volkanın bulunduğu bölgeyi ve üzerinde yaşayan hayvan ve bitki topluluklarını değiştirmektedir (Sheets & Grayson, 1979, p. 2).

Dört büyük volkanik olay meydana gelmiştir 2020 yılında. Bu olaylardan 800 bin kişi etkilenirken bir kişi hayatını kaybetmiştir. 100 milyar dolarlık ekonomik kayıptan söz edilebilmektedir (UNDRR; UCLouvain; CRED; USAID, 2020, pp. 4–7). 2021 yılında volkanik olaylar sebebiyle, toprak kayması yani çalışmanın heyelan kısmında açıklandığı üzere diğer doğal afetlere oranla ekonomik ve can kaybı nispeten daha azdır ve belirli bir sayı EM-DAT veri tabanında bulunamamıştır (CRED, 2022).

Volkanlar diğerk bir isimle yanardağlar dünyanın birçok bölgesinde bulunmaktadır fakat her yanardağ aktif değildir. Dünyadaki en büyük aktif yanardağlar bulundukları kıtalara göre aşağıdaki gibidir (ArcGIS, n.d.):

Avrupa Kıtasında; Avrupa kıtasının en yüksek aktif yanardağı Etna Yanardağıdır ve Sicilya'nın doğusunda yer almaktadır. Vezüv Yanardağı İtalya'da bulunan Avrupa Kıtasında son yüzyılda aktif olan tek yanardağ olarak kayıtlara geçmiştir. İzlanda buzulundan bulunan Eyjafjallajökull Yanardağı, buzulun tepe noktası zaman zaman aktifleşmektedir.

Amerika Kıtasında; Amerika Birleşik Devletleri'nin okyanus adalarında 5 volkan bulunmaktadır ve en aktifi Kilevea Volkanıdır. Saint Helens'de Kuzey Amerika' bulunan aktif bir volkandır. Dünyanın en büyük aktif volkanlarından biri Cotopaxi'dir ve Ekvator'da bulunmaktadır. Amerika kıtasının en büyük ikinci yanardağı Orta Meksika'da bulunan ikiz dağlar olan Popocatepetl'dir.

Asya kıtasında; Sakurajima Japonya'nın tarihinde büyük olaylara sebebiyet veren aktif bir yanardağıdır. Ve Japonya da 1708-1708 yıllarından sonra volkanik aktiflik göstermeyen Fuji Dağı bulunmaktadır. Mayon volkanı Filipinler'de bulunan kutsal olarak görülen yanardağıdır. Hint Okyanusunda bir adada Piton De La Fournaise yanardağı bulunmaktadır. Ve bu yanardağ dünyanın en büyük aktif yanardağıdır. Endonezya ya bağlı bir adada Krakatoa Yanardağı ve bir diğerk adasında Sameru Dağı bulunmaktadır.

Afrika Kıtasında; Doğu Afrika ülkelerinden biri olan Etiyopya da Dallol Volkanı bulunur ve kül koni yanardağıdır.

1.2.2.7. Yangınlar

Tablo1 de görüldüğü üzere, iklimsel doğal afetlerden olan yangınlar, orman yangınları ve yüzey yangınları şeklinde EM-DAT tarafından iki grup halinde değerlendirilmiştir. Yangın; yanıcı madde, ısı ve oksijenin yeterli miktarının bir araya gelmesiyle birlikte maddelerin kimyasal değişikliğe uğraması olarak tabir edilmektedir (Açıklamalı Afet Yönetimi Terimleri Sözlüğü, n.d.-d). İnsan ihmali ile yangınlar çıkabileceğı gibi yıldırım ve şimşek doğrudan yangın başlatabilmektedir. Hava sıcaklıkları, düşük nem, kuru hava, rüzgâr gibi etmenlerde yangının oluşumu için uygun ortamı hazırlayıp büyümesine olanak sağlamaktadırlar (Meteoroloji Genel Müdürlüğü, n.d.-c). 2020 yılında 8 büyük

yangın olmuştur. Bu yangınlardan 100 bin insan etkilenirken, 80 kişi yaşamını yitirmiştir. Sayısız bitki ve hayvan da bu yangınlardan büyük ölçüde etkilenerek hem kendi hayatlarını hem de yaşadıkları ortamları kaybetmişlerdir. Dünya çapında yangınlardan dolayı 2020 yılında toplam 11.2 Milyar Dolarlık ekonomik kayıp yaşanmıştır (UNDRR; UCLouvain; CRED; USAID, 2020, pp. 4–7). 2020 yılının en büyük gözen çarpan yangını Avustralya’da yaşanmıştır, Eylül 2019’da başlayan yangınlar Şubat 2020’de son bulmuştur (Submission to the Royal Commission into National Natural Disaster Arrangements, 2020, p. 6). 2021 yılında da sıcak havalardan ötürü toplamda 19 yangın meydana gelmiştir. Türkiye’nin de içinde bulunduğu Akdeniz ülkelerinde meydana gelen yangınlar sebebiyle yalnızca insan kaybı olarak değil doğal çevre, diğer canlılar ve ekonomik olarak da büyük kayıplar ortaya çıkmıştır. 2021 yılında bu kayıplardan en göze çarpan 3,3 Milyar Dolar ile Colorado’da ki Marshall Yangını Etkinliği olmuştur (CRED, 2022).

1.2.2.8. Salgınlar

Türk Dil Kurumuna göre salgın sözlük anlamıyla; insan, hayvan veya bitkilerin çoğunda görülen bulaşıcı ve kısa sürede yayılan hastalıktır. Epidemiy insanlar arasındaki epizootik de hayvanlar arasındaki salgını ifade etmektedir (Açıklamalı Afet Yönetimi Terimleri Sözlüğü, n.d.-b). Salgınlar tanımlanırken veya bir hastalığı salgın olarak kabul edilirken, yaygın bir hastalık mı yoksa salgın mı ayırt etmek için öncelikle salgın ve yaygın hastalık arasındaki benzerlikler ve farklılıklar ele alınmalıdır. Aşağıda, bir durumun salgın olarak değerlendirilmesi için gereken şartlara yer verilmiştir.

Yayılma: İlk olarak hastalığın salgın kabul edilmesi için belirli bir bölgeye hatta bölgenin de dışına yayılması gerekmektedir.

Hastalığın hareketi: Hastalığın nasıl hareket ettiği ile ilgili bir durumdur. Yani insandan insana solunum gibi yollarla bulaşıp bulaşmadığı salgın durumuna karar vermektedir.

Yüksek yayılma hızı ve kısa zamanda çeşitlenme salgın hastalık olarak tespit edilmesi için önemlidir.

Bağışıklık: Az derecede de olsa topluluğun bağışıklığından söz edilebilmelidir.

Yenilik: Ya yeni bir hastalık olmalı ya da hali hazırda var olan hastalığın varyantlarının oluşması gerekmektedir.

Bulaşıcılık: Bazı hastalıklarda dünya çapında çok yaygındır ve ortaktır. Fakat bulaşıcılıkları yoktur. Bu durum onları salgın hastalık olmaktan kurtarmaktadır.

Bulaşıcılık: Sadece insandan insan bulaşan hastalıklar değil aynı zamanda diğer mekanizmalar aracılığıyla da bulaşan hastalıklar salgın olarak kabul edilmektedir. Buna en güzel örnek su ile bulaşan koleradır.

Şiddet: Hastalığın şiddeti yüksek ve ölümcül olmalı (Morens et al., 2009, p. 1019).

Yani bir hastalığın salgın olarak tespit edilebilmesi için bir bölgeye yayılması, insandan insana veya insan dışındaki bir varlık ile temas sonucu insana bulaşması, yüksek yayılma hızının olması ve hastalığın belirli bir şiddette olması veya öldürücü olması gerekmektedir. Youri Ghendon 1994 yılında yaptığı bir çalışmada bir hastalık durumunu salgın olarak nitelemek için hastalığın bir yerden çıkıp çevresine yayılması ve yayılırken de yüksek hastalık ve ölüm oranına ulaşması gerektiğini belirtmiştir (Ghendon, 1994, p. 451).

Geçmişten günümüze farklı ülkelerde ve dünya genelinde birçok salgın yaşanmıştır. İnsanları en çok etkileyen ve ismi duyulan salgınların başında veba gelmektedir. Veba salgını belirli bir dönem ve alan aralığını kapsamamakla birlikte tarihte farklı yer ve zamanlarda kendini göstermektedir.

Milattan önce 430'da Plague of Athens Salgını,

Milattan sonra 165-180 yıllar arası Antonine Plague Salgını,

Milattan sonra 252-256 yılları arası Plague of Cyprian Salgını,

Milattan sonra 541-750 yılları arası Bubonic Plague Salgını,

14. Yy da Black Death yani kara ölüm adıyla salgın,

19. Yy da veba salgını

Veba salgınları yukarıda kronolojik şekilde sıralanmıştır. Yalnızca 14. ve 19. Yüzyıllarda dünyaya yayılan veba yüzünden 85 milyon insanın hayatını kaybetmiştir. (Samal, 2014, p. 166). Ve Veba salgınları yalnızca can kaybı ile değil maddi kayıplara da yol açmıştır. 17. ve 19. Yüz yılları arası ise çiçek hastalığı salgını olmuştur (Polat, 2020, p. 189). Kolera salgını 1817 yılında Çin'de başlamıştır ve su ile bulaşan bir salgındır. En son 1962-66 yılları arasında Hindistan'da görülmüştür (Samal, 2014, p. 167). Sayılan

salgınların dışında verem, tifüs sarıhumma, sıtma, frengi gibi salgınların etkisi de dünya çapında görülmüştür (Kılıç, Orhan; Özer, 2020, p. 20). Tarihte ilk olarak 1173'te rastlanan, 1510'da yaygın hastalık olarak kabul gören ve 1580'de tüm dünyaya yayıldığı düşünülen grip salgını, 18. Yy da tekrar etkilerini göstermiş ve 1918,1946, 1957, 1968, 1977 yıllarında yeni bir grip tipi olan Grip A Virüsü adıyla kendini göstermiştir (Ghendon, 1994, p. 451). Yıllar boyunca etkisi süren ve dünya çapına yayılan grip salgını, isimlerine göre bir sınıflandırmaya alınacak olursa ilk 1889-90 yılları arasında Rus gribi, 1918-19 yıllarında İspanyol gribi, 1957-58 yıllarında Asya gribi, 1968-69 yıllarında Hong Kong Gribi ve son olarak 2009 yılında H1N1 şeklinde sıralamak doğru olacaktır. Rus, Asya ve Hong Kong gribi bölgesel bir salgın olsa da; İspanyol Gribi ile H1N1'in etkileri tüm dünyada görülmüştür (Samal, 2014, p. 168).

Salgın terimi ilk ortaya çıktığı zaman özellikle İspanyol Gribi zamanı yani 1918 sonrası, salgın gizemli bir olay olarak görülmüştür. Bunun sebebi ise nerden geldiği ve nasıl durdurulacağı bilinmemesiydi. Bilim daha önce veba gibi çeşitli hastalıklarda uğraşmıştı fakat grip salgınının nasıl çözüleceği ve etkilerinin nasıl azaltılacağı bilinmemekteydi. Üç ana faktör salgının yayılmasına engel olarak görülmekteydi: ilk faktör insanların duyarsızlığı, ikinci faktör insanların önlemlere uyma derecesiydi yani enfekte insanlar ile kurulan bağlantılarda, son faktör ise hastalığın anlaşılmadan başkasına bulaştırılmasıdır (Soper, 1919, p. 501). Görüldüğü üzere günümüzden yüz önce meydana gelen salgından günümüzde meydana gelen covit-19 salgını arasındaki tek fark, şu an virüsün kaynaklandığı madde ve nerden geldiği bilinmekte. Bunun dışında önlemler önündeki engeller devam etmektedir. Covit-19 ise dünya üzerinde görülen son salgın türüdür ve hala devam etmektedir. 2019 yılının aralık ayında Çin'in Vuhan Şehrinden tüm dünyaya yayılmıştır. WHO (Dünya Sağlık Örgütü)' nün 6 Mayıs 2021 tarihli verilerine göre, toplam 155,813,264 kişide covit-19 vaka tespiti yapılmıştır. Aynı tarihte 3,254,877 kişi covit-19 salgını sebebiyle hayatını kaybetmiştir. Yalnızca can kaybı değil kısıtlamalar sebebiyle dünya genelinde ekonomik, sosyal, siyasi ve mali açıdan kayıplar yaşanmakta ve önlemler alınmaya devam etmektedir.

Çalışmanın bu kısmında dünyada meydana gelen doğal afetlere yer verilmiştir. Bir sonraki kısmın da ise doğal afetlerin etkileri ele alınmaktadır.

1.2.3. Doğal Afetlerin Etkileri

Doğal afet meydana geldiği andan itibaren hayatın pek alanında doğayı ve insanları etkilemektedir. Doğaya etkisi ölümlerle ve çevresel tahribatla ifade edilebilirken, insanı hem can kaybı ile hem de meydana gelen tahribatın maddi ve psikolojik sonuçlarıysa etkilemektedir. ECLAC' ın 1991 yılında yaptığı çalışma da insanların doğal afet sebebiyle 3 farklı boyutta etkilendiğini ortaya koymuştur. Bu etkileri; direk hasarlar, dolaylı hasarlar ve ikincil etkiler şeklinde sınıflandırmıştır. Direk etkiyi ise emlak üzerine yani zarar gören mal mülk üzerine etki şeklinde ifade ederken, dolaylı etkiyi ise mal ve hizmet ürerindeki etki olarak açıklamıştır. Ve son olarak ikincil etkiler ise ana makroekonomik etkenlerin değişimi üzerine etki ile ilişkilendirilmiştir. Bu sınıflandırma da dikkat çeken bir özellik, direk sınıflandırma yalnızca meydana gelen birkaç saat içindeki etkileri içine alırken diğer iki etki yıllar boyu sürebilmektedir (ECLAC, 1991, pp. 10–14) . Yani doğal afetlerin etkilerini kısa süreli ve uzun süreli etkiler şeklinde kategorize etmek doğru olacaktır.

ECLAC'ın yaptığı sınıflandırmaya göre ikincil etkinin yer aldığı makroekonomik değişkenler üzerindeki ekonomik etkiler çalışmanın gideceği yol açısından etkili olacaktır. Çünkü vergisel açıdan yapılacak bir inceleme için öncelikle doğal afetlerin ekonomik, sosyal ve mali etkileri incelenmelidir. Bu etkiler çalışmada 3 farklı açıdan değerlendirilerek; doğal afetlerin ekonomik etkileri, sosyal etkileri ve mali etkileri şeklinde sınıflandırılacaktır.

1.2.3.1. Doğal Afetlerin Sosyal Etkileri

Doğal afetlerin, birçok etkisi bulunmasına rağmen daha önemli bir etki doğal afetlerin sosyal etkisidir (ECLAC, 1991, p. 18). Çünkü diğer etkiler can ve mal kayıpları şeklindedir ama doğal afet sonrası dönemlerde ortaya çıkan fiziksel ve ruhsal etkiler insanlar üzerinde farklı etkiler bırakabilmektedirler. Dolayısıyla yalnızca o an afet alanında bulunarak kayıp verenler değil fakat ayrıca da afet anında ve sonrasında yardımcı olanlar, afette maruz kalanların yakınları ve afete uzaktan da olsa şahitlik edenler bu durumdan olumsuz şekilde etkilenebilirler. Yani hem sosyal açıdan hem de bireysel psikoloji açısından farklı sonuçlar ile karşılaşmak mümkün olmaktadır (Altun, 2018, p. 13).

Ayrıca sosyal etkinin en önemli göstergesi ölen insan sayısıdır. Daha sonra barınma sıkıntısı, işsiz kalma durumu ile karşı karşıya gelmek veya afetin etkisi ile işini kaybetmek, sosyal alt yapının yok olması gibi doğal afetlerin sosyal etkilerini saymak mümkündür (CEPAL Review, 1989, pp. 138–141). Yani doğal afetler sonucu ortaya çıkan olumsuzluklarla beraber insanların sosyal düzenlerinde bir bozulma meydana gelmektedir. Bununla birlikte sosyal ve psikolojik açıdan doğal afetlerin etkisi görülmektedir.

1.2.3.2. Doğal Afetlerin Ekonomik Etkileri

Doğal afetlerin ilk etkileri meydana gelen can kayıpları, hastalıklar ve fiziksel kayıplardır. Bu kayıpları daha sonra iletişim, elektrik, ulaşım ve altyapı kayıpları takip etmektedir. Temel ilk etkiler sonrasında ekonomik etkiler kendisini göstermektedir. (Cavallo & Noy, 2011, p. 77). Ayrıca doğal afetlerin etkileri dolaylı ve doğrudan etkiler şeklinde sınıflandırıldığı zaman, dolaylı potansiyel ve fiili etkilere sahip olan ekonomik etkilerin doğal afetlerin dolaylı etkileri arasında yer aldığını söylemek gerekmektedir (Hochrainer, 2009, p. 8). Ekonomik etkilerde genel olarak; gelir, istihdam ve sektör açısından etkileri kapsamaktadır. Ayrıca doğal afetlerin ekonomik etkileri kısa ve uzun süreli etkiler olmak üzere iki ayrı grupta değerlendirilmektedir. Üç yıla kadar olanlar kısa süreli ve beş yılı aşanlar ise doğal afetlerin uzun süreli ekonomik etkileri şeklinde adlandırılmaktadır (Cavallo & Noy, 2011, p. 77).

Doğal afetlerin kısa süreli etkileri, ekonomik faaliyetleri de olumsuz etkileyerek bozmaktadır (Hochrainer, 2009, p. 17; Panwar & Sen, 2019, p. 114). Kısa süreli etkiler istihdam, enflasyon ve büyüme üzerinde olumsuz etkilere sahip olabilmektedir (Akar, 2013, p. 190; Benson & Clay, 2004, p. 22). Ayrıca doğal afetlerin kısa süreli etkilerinin daima olumsuz sonuçlar doğurduğuyla ilgili bulunan aynı görüşlerin (Akar, 2013, p. 190) aksine doğal afetlerin kısa veya orta vadede ekonomik büyüme üzerinde olumlu etkisi olabileceği düşüncesi oluşmaktadır. Fakat bu olumlu etki sınırlı alanlarda geçerlidir. Bu alanlara en iyi örnek olarak da tarım gösterilebilir (Panwar & Sen, 2019, p. 114).

Doğal afetlerin uzun süreli etkileri beş yıldan başlayıp on yıla kadar sürebilen etkileri kapsamakla birlikte, kalkınma yatırımlarını olumsuz yönde etkileyeceği söylenebilir. Buna ek olarak doğal afetler mülkiyet ve büyümenin azalmasına da uzun vadede negatif yönde etkileyebilir. (Akar, 2013, p. 189; Benson & Clay, 2004, p. 23).

1.2.3.3. Doğal Afetlerin Mali Etkileri

Doğal afetlerin etkileri incelenirken bakılması gereken bir diğer etki doğal afetlerin mali etkileridir. Ünsal 2016'sa yaptığı çalışmada doğal afetlerin mali etkilerini 3 ana başlık halinde inceleyerek;

Doğal afetlerin bütçe kısıtına etkisi: Bütçe ülkelerin o an yöneten hükümetler tarafından belirlenmiş kaynakların en verimli şeklide kullanma planıdır. Olağan olmayan durumlarda bu planda bazı değişiklikler meydana gelmek zorunda kalır. Tıpkı doğal afetlerin meydana gelmesi ile birlikte oluşan kamu harcamalarının artışı ve kamu gelirlerinin azalışı sonucu ortaya çıkan bütçe farkı gibi. Sonuç olarak doğal afetlerin bütçe kısıtına etkisi negatiftir ve bu negatifliklerin giderilmesi içinde ek bütçeye ihtiyaç duyulabilmektedir.

Doğal afetlerin vergi kapasitesine etkisi: Öncelikle vergi kapasitesi, belirli bir dönemdeki vergiye tabi tutulabilecek kaynaklardır (A. Eroğlu, 2018, p. 57). Doğal afet döneminde bu kaynaklarda özellikle afet bölgesinde bir azalmada söz edilebilmektedir. Kaydedilen can ve mallarla birlikte vergi kaynağı da ortadan kalkacağı için vergi kapasitesinde doğrudan azalma görülmektedir. Bunun dışında da meydana gelen afetin etkisi ile birlikte yatırımlarda gözle görülebilen azalmalar yaşanacak dolayısıyla da yine vergi kapasitesinde olumsuz etkiler oluşmaktadır.

Doğal afetlerin sigorta sistemine etkisi: Meydana gelen doğal afetlerin etkisi ile ortaya çıkan mali eksiklere kamusal açıdan yapılan desteklerin yetersiz kalması sonucunda sigorta sistemi doğal afet durumlarında aktif edilmiştir (Ünsal, 2016, p. 5). Dünya Bankası tarafından finansal risklerin azaltılması için ortaya konulan piyasa tabanlı kamu-özel iş birliği ile ilgili bir çalışma da yapılmıştır. Bu çalışma ile birlikte doğal afetlere karşı finansal çözüm yolları bulunmaya çalışılmıştır (Cummins, 2009, pp. 3–4). Yani sonuç olarak sigorta sistemi doğal afet durumlarında devletin mali eksikliklerini kapatmak için bir çözüm yolu olmaktadır.

İfade edilen şekilde sınıflandırmıştır (Ünsal, 2016, pp. 3–5).

Genel hatlarıyla ifade etmek gerekirse de doğal afetler devletlerin bütçelerine etkide bulunmaktadır. Bu etkide aslında planda olmayan hafifletme ve önleme tedbirleri, yardımlar gibi harcamalar ile bütçede meydana gelecek olan değişiklikleri ifade

etmektedir (Benson, 1997, p. 54). Bütçede oluşacak bu değişiklikler bütçe baskılarına sebep olarak kısa ve uzun vadede negatif sonuçlar ortaya çıkarabilmektedir. Ortaya çıkan negatif sonuçlara yani aslında doğal afetlere ilk yanıt bütçede oluşacak eksikliklerin yeniden tahsis edilmesi olmaktadır. Dolayısıyla doğal afetler kamu harcamalarına etki ederek ek harcamalara, kamu mallarının onarımına, mağdur insanlar için yapılacak harcamalara sebebiyet vermektedir. Planda olmayan halde yapılmak zorunda olan harcamalar ise planlanmış yatırımların ertelenmesine veya yatırımlardan vazgeçilmesine sebep olabilmektedir. Bunun dışında kamu hizmetlerinin sunumunda bir azalmaya sebebiyet verebilir veya kamu personeli alımında, maaşların artışlarında ve ödemelerinde de aksaklıklara sebebiyet verebilmektedir. Kamu gelirleri açısından ise meydana gelen bir doğal afet kamu gelirlerinin düşmesine sebebiyet verebilmektedir. Bunun temel dayanağı ise ihracat ve ithalat dengesindeki değişiklik ve azaltılmış vergi gelirleri gösterilebilir. Ve tabi ki afetten doğrudan zarar gören kamuya ait işletmeler de kamu gelirlerinin azalmasında etki göstermektedir (Benson & Clay, 2013, p. 35).

Doğal afetlerin mali etkileri çalışmanın konusuyla doğrudan ilişkili haldedir. Doğal afetler sonucu ortaya çıkan bütçe eksiklerinin giderilmesi, kamu gelirlerinde meydana gelen azalmalara bir çözüm bulunmak maksadıyla ve zarar gören insanlara da mali açıdan gereken yardımın yapılması amacıyla; doğal afetler sonucu olan mali etkilerin zararını en aza indirmek için uygulanan vergi politikaları çalışmanın ilerleyen bölümlerde ele alınmaktadır.

BÖLÜM 2: DOĞAL AFETLERİN VERGİ POLİTİKALARI ÜZERİNE ETKİLERİ

Çalışmanın birinci bölümünde vergi politikaları ve doğal afet kavramı üzerinde durulup, bu kavramların türlerine kapsamlarına ve gerekli görülen örneklerine yer verilmektedir. Çalışmanın ikinci Bölümünde ise dünya da meydana gelen doğal afetler sıralaması yapılarak Doğal afetler için kurulmuş kuruluşlar; kıtasal, bölgesel ve yerel sınırlandırma yapılarak listelenmektedir. Daha sonra bu çalışma kapsamında seçilen beş ülkede meydana gelen en büyük doğal afetler ele alınarak bu afetler sonucunda ülkelerin vergi politikalarında meydana gelen değişiklikler irdelenmektedir. Bunlar dışında seçilen ülkelerin vergi hukuklarında doğal afetlerin yeri ifade edilmektedir. Seçilen Ülkeler ise sırasıyla: Avusturalya, Amerika Birleşik Devletleri, Çin Halk Cumhuriyeti, Japonya Ve Türkiye'den oluşmaktadır.

Ama hepsinden daha önce bu bölümde doğal afetlerle ilgili vergi politikaları literatür çalışmasına yer verilmektedir.

2.1. Dünya’da Meydana Gelen Doğal Afetler

Dünya’da doğal afetler başlıklı bölümde, dünya genelinde doğal afetler için kurulan kuruluşlar ele alındıktan sonra; alınan toplu kararlar incelenmektedir. Daha sonra dünya kıtasal olarak maruz kaldığı doğal afetler tipleri ve bu doğal afetler sebebiyle meydana gelen ekonomik kayıplar açısından bir değerlendirme yapılmaktadır. İlk olarak Literatür taramasına yer verilmektedir.

2.1.1. Doğal Afetlerle İlgili Vergi Politikaları Literatür Çalışması

Mehmet Yüce 1999 Marmara Depremi sonrası Ekonomik durum ve vergilerime ilkeleri bakımından deprem vergilerini değerlendirmek maksadıyla bir çalışama yapmış ve çalışma da deprem sonrası devlet tarafından meydana gelen zararları karşılamak amacıyla bir yeni vergi konulmasından bahsetmiştir. Bir verginin veya devletin koyduğu bir kanunun uygulanabilmesi için halk tarafından da kabul görmesi gerekmektedir. Ancak olumsuz bir durum sonrası kısa vadeli bir kazancı düşünerek bir deprem vergisi konulması halk tarafından tepki ile karşılanmıştır. Çalışmada deprem vergisi konulmadan

önce içerisinde bulunulan ekonomik durum, mükelleflerin psikolojisi ve tabi ki vergileme ilkeleri bakımından değerlendirme yapılması gerektiği üzerinde durulmaktadır.

2004 yılında Türkiye İçişleri Bakanlığı tarafından doğal afetlerle ilgili strateji raporu hazırlanmıştır. Hazırlanan bu raporda Türkiye’de gerçekleşen doğal afet türlerine yer verilerek bu afetlere karşı uygulanan politikalar ve çıkarılan kanunlarla da çalışma destelenmiştir.

Mevzuat açısından doğal afetler konusunu 2011 yılında Oktay Ergünay araştırmıştır ve bir çalışma yapmıştır. Çalışma, başlığında olduğu gibi 1999 Marmara Depremi sonrası mevzuatta meydana gelen değişiklikleri kapsamaktadır.

2012 yılında Yang Moru, doğal afet durumlarında Çin’de uygulanan vergi politikalarını ele almıştır. Doğal afet durumlarında diğer ülkelerde uygulanan vergi politikaları ile Çin’de uygulanan vergi politikalarını karşılaştırarak uygulanan yanlış vergi politikaları incelenmiş ve tavsiyelerde bulunulmuştur. Doğal afet durumlarında uygulanan vergi politikaları bakımından farklı örnekleri oluşturan ülkeler arasına Amerika Birleşik Devletleri, Avustralya, Japonya ve Kore gibi ülkelerini çalışma kapsamına dahil ederek, Çin devleti için beş farklı öneride bulunmaktadır. Önerilen vergi politikalarından bir tanesi doğal afetler sonra devletin hızlı hareket ederek politikaları etkin yerine getirmesi yönünde ve çok seviyeli vergi tercihleri olması gerektiği yönünde olmaktadır. Diğer önerilerde sırasıyla; belirlenen politikalar doğal afet sonrası restorasyona ve güçlendirmeye yönelik olmalı, doğal afet dönemlerinde uygulanan vergi politikasında vergi harcamalarına dikkat edilmeli ve uluslararası iş birliği kurulmalı şeklinde devam etmektedir.

Sevda Akar 2013 yılında doğal afetlerin kamu maliyesi üzerine etkisini Türkiye açısından değerlendirmek amacıyla yaptığı çalışma da ani bir şekilde meydana gelen doğal afetlerin sosyal ve ekonomik açıdan çok büyük etkilere sahip olduğunu ve bu çalışma da bu etkilerin kamu maliyesi ve makroekonomi bakımından incelemesi yapılmıştır. İnceleme kapsamı ise 1980-2012 yılları arasında meydana gelen depremler olmuştur.

Micah Burch vergi politikalarına savaş ve felaketlerin etkisini anlatmak maksadıyla 2013 yılında yaptığı çalışmada aslında olağanüstü durumlarda vergi politikasının büyük önem taşıdığını ifade etmiştir. Savaş ve felaket durumlarında vergi politikası bakımından üç temel sonuç oluştuğunu tespit etmiştir. İlk olarak; savaş ve felaket dönemlerinde ortaya

ıkan vergi politikası bir zorunluluk olarak ortaya çıkmakla beraber kamu politikasını da olumsuz yönde etkilemektedir şeklinde bir tespit yapılmaktadır. İkinci olarak bu bahsedilen dönemlerde ele alınan ekonomi bilinmeyen bir kapasitesinin ortaya çıkması ile sonuçlanabilmektedir. Son tespit ise, vergi indirimi maksadıyla vergi politikalarına ekil vermeye çalışmak zorlayıcı bir etmen olmaktadır şeklinde belirlenmiştir.

Ali Yavuz ve Süleyman Dikmen diğerk çalışmalardan biraz farklı olarak afet öncesi finansal araçları incelemişlerdir. 2015 yılında yapılan çalışmada doğal afet meydana gelmeden önce zararları için bir tedbir maksadıyla yararlanılan finansal araçlardan söz edilmektedir. Türkiye, Meksika ve Japonya da doğal afet öncesi kullanılan finansal araçlara yer verilmiştir. Sonuç olarak da öngörülemez şekilde doğal afet öncesi finansal araçların kullanımının arttırılması gerektiğisavunulmuştur.

Derya Tabiloğlu ‘Vergi Hukuku Açısından Doğal Afetler’ başlıklı çalışmasını 2015 yılında yapmıştır. Doğal afetlerin açıklanması ile başlayan çalışma doğal afetlerin Türk vergi hukukundaki yeri ile devam ederken, çalışma da doğal afet durumlarında mükelleflerin ve idarenin yapması gerekenlere de yer verilmiştir. Doğal afet durumlarında vergi açısından en az zararlar ayrılmak için, mevzuatın daha düzenli bir hale gelmesi gerektiğive eksikliklerin giderilmesi gerektiğisavunulmaktadır.

2016 yılında Hilmi nsal doğal afetlerde uygulanan vergi politikaları ve Türkiye’nin bu alandaki uygulamalarını incelemek amacıyla bir çalışma yürütmüştür. Bu çalışmanın temel amacı doğal afet durumlarında gerekli olan finansman ihtiyacının karşılanması için uygulanan vergi politikalarının incelenmesidir. Türkiye’de meydana gelen en büyük depremlerden Marmara Depremi ve Van Depremi rnek olay olarak incelenmiştir. Sonuç olarak ise Türkiye’de doğal afet olmadan önce tedbir amaçlı bir vergi politikası değilde olay meydana geldikten sonra verilen zararın karşılanması amacıyla bir politika izlenmektedir.

Zeynep Arıkan ve Salih Gürbüz 2017 yılında bir konferansta doğal afet durumlarında Türkiye’deki vergi uygulamaları açısından bir değerkendirme çalışması yapmışlardır. Geçmişten günümüze doğal afet dönemlerinde uygulanan vergi politikalarını kapsayan çalışmada dünya örneklerine de yer verilmiştir.

Murwendah, Krisna Puji Rahmayanti 2020 yılında ‘Disaster Response in Indonesia: Initiating Income Tax Policy Pro Disaster Mitigation’ başlıklı çalışma yapmışlardır.

Yapılan bu çalışma ile Endonezya’da alınan bir karar ile doğal afet sigortasını desteklemek amacıyla Endonezya Gelir Vergisinde bağış ve zekât kapsamında vergi indirimine gidilebileceği şeklinde bir yenilik yapılmıştır. Bunlarla birlikte çalışmada doğal afet dönemlerinde vergi araçlarının kullanılması maliye politikasını olumlu yönde destekler nitelikte olduğu sonucu çıkarılmaktadır.

Doğal afetlere meyilli olan Pasifik ülkelerini konu alarak 2021 yılında Ryota Nakatani doğal afetler için mali kurallar ile ilgi çalışmasında doğal afetler meydana geldiği zaman ekonomik ve mali sürdürülebilirliğin olması gerektiği kanaatindedir. Bunun içinde son model bir mali kurala veya mali politikaya ihtiyaç duyulmaktadır. Ayrıca çalışma da sadece doğal afetlerden değil aynı zamanda iklim değişikliklerinden, fiyat değişikliklerinden ve buna benzer beklenmedik olaylardan da bahsedilmektedir.

Tatyana Deryugina 2022 yılında ‘The fiscal consequences of natural disasters’ başlıklı çalışmasını yapmıştır. Yapılan çalışma doğal afetler meydana geldiği zaman mali açıdan meydana gelen kayıpların aslında kısa vadeli devlet harcamalarını artması ve vergi gelirlerinin azalması kaynaklı olduğu sonucuna varmaktadır. Fakat meydana gelen bu kayıpların merkezi ve yerel yönetimler arasında farklılık ortaya koyduğu ifade edilmektedir. Ve doğal afetler sonucu meydana gelecek kayıplar net olarak bilinmediği için doğal afet öncesi ve sonrasında uygulanacak maliye politikalarının daha dikkatlice hazırlanması gerektiği vurgusu yapılmaktadır.

2019 yılının son aylarından günümüze kadar hala devam etmekte olan covid-19 salgını sürecinde uygulamaya konan vergi politikalarıyla alakalı birçok çalışma yapılmıştır. Bu çalışmalardan bir tanesi de PWC ’nin 2020 başlarında hazırladığı ve covid-19 salgınına karşı dünya genelinde ve Türkiye’de alınan vergisel önlemleri açıklamaktadır. Bir diğer çalışmayı EY Türkiye önderliğinde Kuzey mali Müşavir ve Bağımsız Denetim A.Ş yapmıştır. 2020 yılı nisan ayında yapılan çalışmada vergi hukuku, gümrük, hukuk, sosyal güvenlik ve AR-GE teşvikleri alanlarında Covid-19 tedbirleri kapsamında alınan tedbirler sıralanmıştır. 2020 yılının son aylarında Fatih Yardımcıoğlu ve İsmail Koç Covid-19 tedbirleri kapsamında alınan mali önlem ve teşviklerle alakalı Türkiye ve belirlenmiş AB ülkeleri arasında bir karşılaştırma yaparak bu süreci değerlendirmişlerdir. Nicoleta Mihaila da 2020 yılının son aylarında yeni vergi önerilerini konu alan çalışma ile covid-19 salgını ile mücadeleye katkıda bulunmuştur. 2021 yılında Kanbiro D. Orkaido ve

Bekele Y. Beriso Covit-19 sürecinde Etiyopya’da yapılan vergi teşvikleri ile ilgili çalışmışlardır. Çalışma Geçici vergi muafiyetlerini, veri muafiyetlerini ve vergi indirimlerini kapsayan vergi teşviklerinin bu ülkede salgın sürecinde küçük ve orta büyüklükteki girişimleri nasıl etkilediğini konu almaktadır. 2021 yılında Christina D. Romer ve David Romer ile birlikte çalıştıkları makalede 30 ülkenin Covit-19 salgını karşısındaki mali politikalarını ele almaktadırlar.

2.1.2. Dünya Geneline Doğal Afetler İçin Kurulan Kuruluşlar

Dünya kurulduğu zamandan itibaren pek çok doğal afete ev sahipliği yapmıştır. Meydana gelen afetler birçok canlı ve cansız varlığa zarar verdiği gibi pek çok ekonomik kayba da yol açmıştır. Bu durum insanları doğal afetlere karşı birlikte hareket etmeye itmiştir. Sonuç olarak da ülke çapında, bulunulan kıtadan ötürü bölgesel olarak ve daha kapsamlı olan uluslararası kuruluşlar kurulmuştur. Çalışmanın bu kısmında kurulan kuruluşlar; ulusal nitelikte olanlar, bölgesel olarak kurulanlar ve uluslararası çapta kurulan kuruluşlar şeklinde sınıflandırılarak ele alınmaktadır.

2.1.2.1. Ulusal Kuruluşlar

Meydana gelen doğal afetlere hızlı bir şekilde çözüm üretip yaraları sarmak amacıyla kurulan çeşitli kuruluşlar vardır. Ulusal çapta değerlendirildiği zaman neredeyse her ülke devlete bağlı bir şekilde hareket eden bir kuruma sahiptir. Çalışmanın ilerleyen kısmında doğal afet durumunda uygulanan vergi politikaları bazı devletler çerçevesinde incelenmektedir. Bu devletlerde bulun kuruluşlar bu bölümde ele alınmaktadır. Ele alınan ülkeler: Avustralya, Amerika Birleşik Devletleri, Çin Halk Cumhuriyeti, Japonya Türkiye’den oluşmaktadır.

2.1.2.1.1. FEMA (Federal Emergency Management Agency)

FEMA, Amerika Birleşik Devletleri’nin ulusal acil durum yönetim ajansıdır. Doğal afetlere ilk yasal yaklaşım ve yardım 1803 Kongre Yasası ile yapılarak 1979 yılında FEMA kurulmuştur. İlk olarak acil durum yönetimi ve sivil savunmadan görevli olan FEMA, 1988 yılından itibaren yasal olarak genişletilerek afetler bakımından etkinliği artırılmıştır. Daha sonra meydana gelen doğal afetlerin etkisiyle değişikliklere uğramıştır. Doğal afet ve acil durumlar için çeşitli kategorilerde eğitimlere, planlamalara,

risk analizlerine yer verilerek ülkenin böyle durumlara hazırlıklı olması bakımından donanım sağlanmaktadır FEMA vasıtasıyla (FEMA, n.d.-b).

2.1.2.1.2. AFAD (Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı)

Türkiye doğal afetlerin birçoğuna ev sahipliği yapan bir ülke olarak, özellikle deprem açısından hem insan kaybı hem de mal kaybına büyük oranda maruz kalmaktadır. Bu olumsuzlukları en aza indirmek ve doğal afetlerden zarar gören insanlara yardımcı olabilmek için AFAD 2009 yılında hâlihazırda doğal afetlerde görev yapan kurumların birleştirilmesi ile oluşturulmuştur. Doğal afetler açısından ilk olarak 1939 yılında meydana gelen Erzincan Depremi ile politikalar oluşturulmuştur. Yeni kanunlar yürürlüğe konarak meydana gelen afette oluşan zararlar giderilmeye çalışılmıştır. Değişen kanunlar, kurulan yeni kurumlar ve meydana gelen yeni afetlerle birlikte en son AFAD oluşturulmuştur. İlk olarak Başbakanlığa bağlı şekilde kurulan kurum daha sonra 2018 yılında İçişleri Başkanlığına bağlı bir şekilde çalışmalarını sürdürmektedir. Her ilde İl Afet ve Acil Durum Müdürlükleri bulunmakla beraber 11 ilde ise Afet ve Acil Durum Arama ve Kurtarma Birlik Müdürlükleri vardır. Valiye bağlı bir şekilde çalışan müdürlükler, Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığında gerektiği takdirde diğer bakanlık, kurum ve sivil toplum örgütleri ile birlikte çalışmaktadır (AFAD, n.d.-a).

2.1.2.1.3. FDMA (Fire and Disaster Management Agency Of The Ministry Of Internal Affairs And Commication)

FDMA, Japonya'nın yangın ve acil durum yönetim kurumudur. İçişleri ve Haberleşme Bakanlığına bağlı bir şekilde çalışan kurum, hâlihazırda 1948 yılında kurulan TFD (Tokyo Fire Department)' den farklı bir kurum olarak 1960 yılında kurulmuştur (FDMA, n.d.-b). Depremler, tayfunlar ve taşkınlardan volkanik patlamalara kadar pek çok doğal afetin meydana geldiği bir ülke olarak Japonya: FDMA kurumuyla birlikte ilk olarak doğal afet anındaki iletişimin geliştirilmesi için güvenli bir dijitalleşme ağına dönüşüm süreci son yıllarda başlamıştır (Water Resources Agency, n.d.). FDMA, bölgesel yangın söndürme merkezleri, gönüllü itfaiyeler ve yerel topluluklar birlikte hareket eden bir kurumdur. Kurumun esas amacı halkın güvenliğini sağlamak, olası yangın ve afeti önleme, insanları korumak, en etkili şekilde kurtarma çalışmalarını yapmak ve son olarak da çalışanların ve gönüllülerin eğitiminin tamamlanmasıdır (FDMA, n.d.-a).

2.1.2.1.4. CEA (China Earthquake Administration)

Çin’de çok fazla sayıda meydana gelen depremlerden dolayı CEA, bir devlet organı olarak 1971 yılında kurulmuştur. 2018 yılı itibarıyla Acil Durum Yönetimi Kurumuna bağlı olarak faaliyetlerine devam etmektedir. Belirlenen on bir tane temel kural üzerinden yönetim sağlanmaktadır. Bu kuralların özünü meydana gelecek depreme en iyi şekilde hazırlıklı olmak oluşturmaktadır (CEA, n.d.). CEA ‘nın yanında IEF yani deprem tahmin kurumu ve IDP Felaket Önleme Kurumu’ da bulunmaktadır. Çin’in bir diğer kurumu IDP, afet önleme enstitüsü olarak CEA’ya bağlı bir şekilde çalışmaktadır. 1975 yılında kurulan bir okuldur aslında (CEA, n.d.; IDP, n.d.).

2.1.2.1.5. EMA (Emergency Management Australia)

Avustralya devleti acil durumlar, güvenlik olayları ve doğal afet durumlarında gerekli desteklerin insanlara, bölgelere, denizaşırı ülkelerde afetten zarar gören Avustralyalının olması durumunda ise o ülkelere gerçekleşiyor olan ve gerçekleşmiş olan afetlerde mali destek için kurulmuştur (Australian Government Department Of Home Affairs, n.d.). İçişleri Bakanlığına bağlı bir şekilde Ulusal Afet Yönetim Örgütü adıyla birçok diğer acil durum oluşumuyla birlikte hareket ederek ülkeye acil durum yönetimini güçlendirmek adına programlar, politikalara ve hizmetler yapan bir kurumdur. Birlikte hareket ettiği oluşumlardan bir tanesi NSR (The National Situation Room)’dir. Tüm bölge ve eyaletlerle iletişim halinde olan ve koordinasyonu sağlan bir oluşum olarak hem iç hem dış olaylarda ülkeye bir rehberlik sağlamaktadır. İkinci bir oluşum ise COVID-19 sonrasında aktifleştirilen NCM (National Coordination Mechanism)’dir. Sağlık bakımı dışında, COVID-19’un etkisiyle oluşan diğer sorunların bu oluşum vasıtasıyla çözülmesi amaçlanmaktadır. Bir diğer oluşum National Recovery and Resilience Agency yani ulusal iyileşme dayanıklılık ajansıdır. Uzmanların yardımı ile birlikte doğal afetler sırasındaki kurtarma çalışmaları, afetlere müdahaleler ve dayanıklılık gibi konularda devletin halk ile beraber çalıştığı ve çalışmayı hedeflediği bir oluşum olmuştur. AIDR (Australian Institute for Disaster Resilience) EMA ile çalışan bir diğer oluşumdur ve modern yapıya uygun bir şekilde düşünülerek afet zamanları ve sonrasında bilgi paylaşımı maksadıyla kurulan ve hükümetin topluluklarla, özel sektörlerle ve bireylerle ile deneyim da paylaşılan ülke geneli ve hatta yurtdışı kapsamlı bir oluşumdur. En önemli oluşumlarda biri de ‘Tsunami Warning System’ yani tsunami uyarım sistemidir. Ve son olarak da

‘Australian Climate Service’ vardır. Avusturya iklim servisi doğal afetlere planları ve afetler için gerekli hazırlığı sağlamaktadır. Amacı ise doğal afetlere hazırlıklı bulunarak, gelecek tahribatı en aza indirmektir (Australian Government Department Of Home Affairs, n.d.).

2.1.2.2. Bölgesel Kuruluşlar

Bölgesel veya kıtasal olarak da değerlendirilebilecek bu bölümde aynı coğrafya da benzer doğal afetlere maruz kalan ülkelerin bir araya gelerek oluşturdukları kuruluşlar ele alınmaktadır.

2.1.2.2.1. A-PAD (Asia Pacifik Alliance For Disaster Management)

Adından da anlaşılacağı üzere Asya kıtasında afet yöntemi maksadıyla bir kuruluş oluşturulmuştur. Topluluğa ‘Asia Pacifik Alliance For Disaster Management’ adı verilerek 2009 yılında temelleri atılmış ve resmi olarak 2012 yılında duyurulmuştur. Oluşturulan ittifakın üyeleri ise altı ülkeden meydana gelmektedir. Bu ülkeler Bangladeş, Endonezya, Japonya, Kore, Filipinler ve Sri Lanka şeklinde sıralanabilir. Kurulduğu zamandan itibaren doğal afetlere karşı hızlı ve etkin bir şekilde nasıl hareket edilmesi gerektiğini araştıran bir kuruluş olmakla beraber, 2012 yılından günümüze o bölgede meydana gelen doğal afetlerle alakalı ikişer yıllık raporlar hazırlamaktadır (A-PAD, n.d.). Hazırlanan raporlar bölgedeki afet riskini ortaya koymakla beraber olası bir afet durumunda eski afetler örnek gösterilerek nasıl bir yol izleneceği konusunda yardımcı olmaktadır. Kısacası afetlere hazırlık olarak nitelendirmek doğru olacaktır. Ve afetin zararının ve riskinin azaltılması amcaları da güdülmektedir (A-PAD, 2020).

2.1.2.2.2. ADRC (Asian Disaster Reduction Center)

Asya afet azaltma merkezi ismi ile bölgesel hatta kıtasal bir kuruluştur. 31 Asya ülkesinin dâhil olduğu kuruluşta 5 tane de Asya’nın dışından ülke mevcuttur. Bu ülkeler Avusturalya, Fransa, Yeni Zelanda, İsviçre ve Amerika’dır. Danışman sıfatıyla toplulukta yer almaktadırlar. Dünyadaki diğer kuruluşlarla temas halinde çalışmasına devam eden ADRC 1998 yılında Japonya’da kurulmuştur. Esas amacı ise afete dayanıklı toplumlar oluşturarak bu dönemlerde ülkelerarası birliği sağlamaktır. Türkiye’nin üye olduğu kuruluş 45 Asya ülkesinden 31’ini bir araya getirmektedir (ADRC, n.d.).

2.1.2.3. Uluslararası Kuruluşlar

Çalışmanın bu kısmında uluslararası oluşturulan kuruluşlardan söz edilecektir. Bu kuruluşlar genelde her ülkeye ulaşmak amacıyla dünyadaki tüm ülkelerle iş birliği halinde çalışmaktadır. Her ülkede temsilcileri bulunmakla beraber yalnızca doğal afet durumunda değil diğer insan ihtiyaçları kapsamında da çalışmalar sürdürmektedir.

2.1.2.3.1. OCHA (United Nations Office For The Coordination Of Humanitarian Affairs)

OCHA Birleşmiş Milletlerin 1991 yılında acil durumlar ve doğal afet gibi durumlarda insanlara yardım etmesi maksadıyla kurduğu bir topluluktur. 1998 yılında İnsani İşler Koordinasyon merkezi şeklinde düzenlenerek en son Birleşmiş Milletler İnsani Yardım Koordinasyonu şeklinde düzenlenmiştir. Sivil toplum kuruluşları ve benzeri topluluklarla hep beraber hareket etmekte ve zaten bu toplulukları da bünyesinde bulundurmaktadır (OCHA, n.d.).

Görüldüğü üzere yalnızca doğal afet ile ilgili değil, fakat ayrıca da insan ile ilgili pek çok konuda yardımlaşma amacıyla kurulan bir kuruluş imajı vermektedir. İlgilenildiği alanlar arasında; hazırlık ve risk yönetimi, koruma, kadınların ve kız çocuklarının güçlendirilmesi, ihtiyaç değerlendirilmesi ve analiz, insani sivil asker koordinasyonu, insani erişim gibi başlıklara da yer verilmiştir. Bunlar dışında eklemek gerekir ki, OCHA'nın bünyesinde yer aldığı IASC (Inter-Agency Standing Committee) ve ERC (The Emergency Relief Coordinator) ile koordineli bir şekilde çalışmaktadır (OCHA, n.d.).

2.1.2.3.2. UNSDR (United Nations Office for Disaster Risk Reduction)

Birleşmiş Milletler Afet Riskini Azaltma Ofisi 1999 yılında Birleşmiş Milletlere bağlı bir şekilde kurulmuştur (UNDRR, n.d.). Afrika, Amerika, Asya-Pasifik Bölgesi, Avrupa ve Merkezi Asya ve Arap Devletlerini de içine alan dünyanın neredeyse her yerinde farklı tarihlerde o bölge için kurulan kurumların UNDRR ile ortak çalışarak doğal afet riskinin en aza indirilmesi hedeflenmiştir. Bölgesel olarak UNDRR ye bağlı bir şekilde kurulan kurumlar aşağıdaki tabloda açıklanacaktır:

Tablo 3: UNDRR' ye Bağlı Kurulan Bölgesel Kurumlar

İsim	Kapsadığı Alan	Açıklama
ROAP (Asya Pasifik Bölge Ofisi)	39 Ülke ve 13 Bölge	Merkezi Taylan'dadır. Kore, Japonya ve Fiji'de de ofisleri mevcuttur.
ROAS (Arap Devletleri Bölge Ofisi)	21 Ülke	Bilgi akışı ve risk azaltımı için sivil toplum kuruluşlarının, BM'nin, medyanın ve uluslararası kuruluşların beraber hareket etmesi amaçlanmıştır. 2007 yılında bu bölgede kurulmuştur.
Avrupa ve Orta Asya Bölge Ofisi	55 Ülke	Avrupa ve Asya merkezli olarak olaylar değerlendirilmektedir.
Amerika ve Karayipler Bölge Ofisi	35 Ülke	Afet önleme ve afete dayanıklı uluslar oluşturma hedefi ile bu bölgede kurulan bir ofistir.
Afet Riskini Azaltma Afrika Bölge Ofisi	46 Ülke	Afrika da kıtasal olarak bir koordinasyonun sağlanmasında Afet Riskini Azaltma Afrika Bölge Ofisi diğer uluslararası kuruluşlarla birlikte hareket etmektedir.

Kaynak: United Nations Office For Disaster Risk Reduction resmi sayfasından alınan bilgiler ile oluşturulmuştur. <https://drupal.undrr.org/> Erişim Tarihi: 17.03.22.

Yukarıdaki Grafikte UNDRR' ye bağlı kurulan bölgesel kurumlara yer verilmektedir. Bu kurum ve kuruluşlara bağlı olan ülke sayısına ve genel özelliklerine yer verilmektedir.

2.1.2.3.3. GDACS (Global Disaster Alert and Coordination System)

Küresel Afet Uyarı koordinasyon Sistemi, Birleşmiş Milletler ve Avrupa Komisyonun oluşturduğu ve yalnızca sayılan birlikler içerisindeki ülkeleri değil dünya çapında ani olarak meydana gelen doğal afet durumunda tüm dünyada bir koordinasyon sağlamak ve doğru bilgi akışı maksadıyla kurulan bir kurulumdur. 2004 yılında kurulan kurum, JRC (Joint Research Centre of the European Commission), OCHA (UN Office for Coordination of Humanitarian Affairs) ve UNOSAT (Operational Satellite Applications Program) gibi kurumlarla ortak çalışma yapmaktadır. Mesela UNOSAT' ın harita ve uydu görüntülerinden yararlanmaktadır doğal afet meydana geldiği anda. Akıllı telefonlara uyumlu geliştirilen uygulama sayesinde, afet anında hem tüm insanların bilgilendirilmesi yapılır hem de afet alanındaki insanlara erişim sağlanarak afet hakkındaki bilgiler alınır. Bu ve buna benzer birkaç proje ve uygulama ile insanları doğal afet anındaki doğru bilgiye erişimleri sağlanmaya çalışılmakta ve çeşitli birçok proje üzerinde de günümüzde çalışmaya devam edilmektedir (GDACS, n.d.).

2.1.3. Dünyada Doğal afetler İçin Alınan Kararlar

Dünyanın her yerinde, eş zamanlı veya farklı zamanlarda pek çok doğal afet meydana gelmiştir. Bu afetlerin etkisi ile çok fazla kayıplar verilmiştir. Bu durumda ülkeler kayıplarını tamamlarken tek başlarına hareket etmek yerine dünyadaki ülkeleri bir araya getirecek topluluklar kurmuşlardır. Çalışmanın diğer kısmında bu topluluklar ulusal, bölgesel ve uluslararası topluluklar şeklinde detaylı bir şekilde anlatılmaktadır. Fakat çalışmanın bu kısmında ise dünya ülkelerinin birçoğunun taraf olduğu uluslararası kararlara yer verilecektir. Bu kararların genel olarak amacı, doğal afet sonrası oluşan zararların en aza indirgenmesi olmakla beraber esas amaç afet öncesinde tedbirlerle oluşacak zararlar için önceden hazırlık yapılarak önlemler alınmasıdır.

Yokohama Konferansı ve Güvenli Bir Dünya İçin Eylem Planı

Afet Risklerinin Azaltılması Uluslararası Stratejisi

Birleşmiş Milletler Binyıl Kalkınma Zirvesi

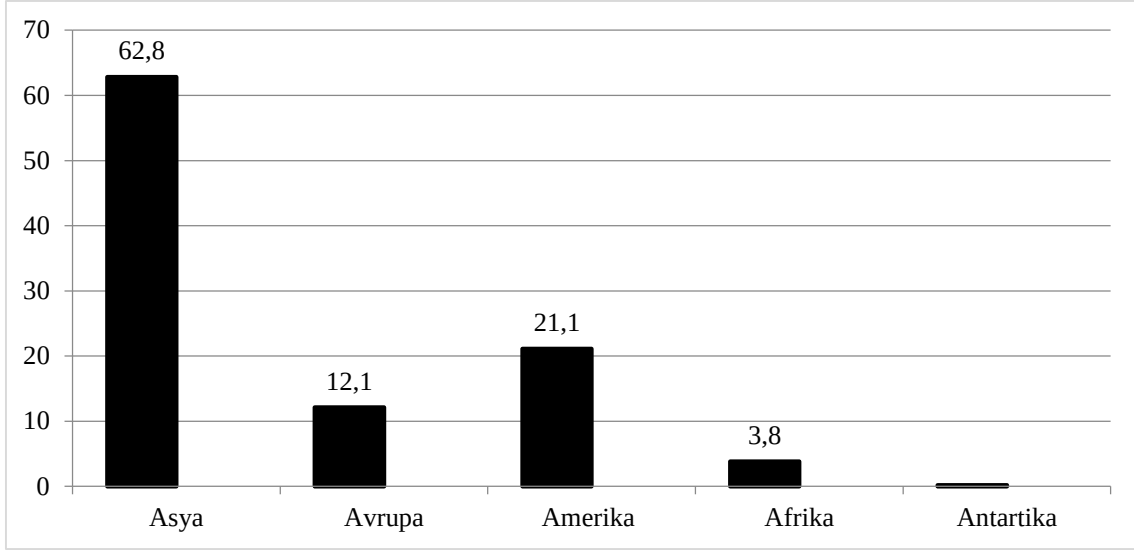
Doğal Afetlerin Etkilerinin Azaltılması Konferansı (Kobe Konferansı)

Sendai Framework for Disaster Risk Reduction (2015 – 2030)

2.1.4. Dünya’da Doğal Afetler Sıralaması

Doğal afetler belli olmayan zamanlarda, belli olmayan yerlerde ansızın meydana gelen doğa olaylarıdır. Hangi tür doğal afet hangi ülkede daha çok meydana gelir, hangi ülke daha çok insan kaybederken hangi ülke daha fazla ekonomik zarara uğramıştır bu ve benzeri sorulara cevap bulmak maksadıyla çalışmanın bu kısmında dünya genelindeki doğal afetler bölgesel ve ülkesel olarak değerlendirilmeye sıralanmaya çalışılmaktadır.

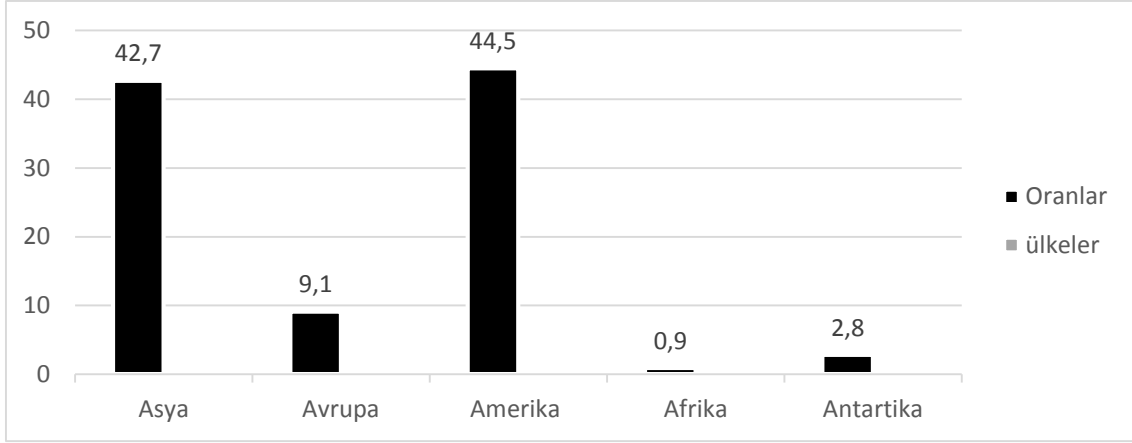
2000 yılı ila 2019 yılları arasında doğal afetler sebebiyle ölen insanların sayısının kıtasal olarak değerlendirilmesi için yapılan pasta grafiği ile aktarılmaktadır:

Grafik 2: 2000-2019 Yılları Arası Kıtasal Bazda İnsan Kayıpları

Kaynak: CRED & UNDRR, 2020 The Non-COVID Year In Disaster, 2020. Alınan bilgiler ile grafik hazırlanmıştır.

2000-2019 yılları arasında doğal afetten dolayı yıllık olarak 61.709 kişi hayatını kaybetmiştir. Bu insanların Yaklaşık 38. 750 kişisi Asya kıtasında, yaklaşık 13 bin kişi Amerika kıtasında, 7.466 kişi Avrupa kıtasında, yaklaşık 2.600 kişi Afrika kıtasında ve yaklaşık 140 kişide Antarktika kıtasında meydana gelen afet ile hayatlarını kaybetmiştir (CRED & UNDRR, 2021, p. 5). Görüldüğü üzere kıtasal tabanda 2000-2019 yılları arasında doğal afetten en çok insan kaybı veren kıta Asya Kıtası olmuştur. Amerika ve Avrupa Asya'yı takip ederken Afrika ve Antarktika'daki oranların daha düşük olduğu görülmektedir. Ve eklemek gerekir ki bu yıllar arasında yıllık olarak toplam 201,3 milyon insan bu afetlerden olumsuz şekilde etkilenmektedir. Doğal afet türü olarak en çok taşkınlar, sonra kuraklık, daha sonra taşkınlar ve fırtınalar insanları etkilerken bu yıllar arasında en az volkanik olaylar, yangınlar ve toprak kaymaları insanlara zarar vermiştir. 2000-2019 yılları arasında meydana gelen doğal afetler neticesinde ekonomik kayıplarda ortaya çıkmıştır. Kıtasal tabanda ekonomik kayıplar aşağıdaki grafikte açıklanmaktadır:

Grafik 3: 2000-2019 Yılları Arası Kıtasal Bazda Ekonomik Kayıplar

Kaynak: CRED & UNDRR, 2020 The Non-COVID Year In Disaster, 2020. Alınan bilgiler ışığında grafik hazırlanmıştır.

2000-2019 yılları arası yıllık ortalama 151,6 Milyar Dolarlık doğal afetlerde kayıp yaşanmıştır (CRED & UNDRR, 2021, p. 7). Grafikte görüldüğü üzere, bu kaybın büyük bir kısmı Amerika ve Asya kıtalarında meydana gelmiştir. Avrupa 9,1 oranı ile Amerika ve Asya kıtasını takip ederken, Antarktika Kıtası 2,8 oranında bir kayıp yaşamış ve son olarak Afrika da maddi olarak 0,9 oranında bir kayıpla yıllık olarak ortalama 1 Milyar 364 bin dolarlık kayba uğramıştır.

2.2. Seçilen Ülkelerde Doğal Afetler ve Etkileri

Çalışmanın bu kısmında, dünyada fazla doğal afet meydana gelen ülkeler arasından ve ekonomik açıdan meydana gelen kayıplar neticesinde yapılan değerlendirmeler sonucunda beş farklı ülke ele alınmaktadır. Bu ülkelerde meydana gelen doğal afetler yıllar itibarıyla değerlendirilerek çalışmanın ilerleyen bölümlerinde vergi politikaları açısından nasıl bir değişikliğe sebep olduğu irdelenerek karşılaştırma yapılmaktadır. Seçilen ülkeler sırasıyla: Avusturalya, Çin, Amerika Birleşik Devletleri, Japonya ve Türkiye olmuştur.

Sıralanan ülkelerin seçilme sebepleri ise Avusturalya ve Japonya ülkelerinin doğal afet konusunda tedbirli ülkeler olmalarıdır. Amerika Birleşik Devletleri ise doğal afetler sebebiyle en fazla ekonomik kayba uğrayan ülkeler arasında yer almasıdır. Çin Halk Cumhuriyeti ise doğal afetler sebebiyle en fazla insan kaybı yaşayan ülkeler arasındadır. CRED-UNDRR'nin 2020 yılında yayınladığı raporda doğal afet sebebiyle en fazla insani

kaybı Asya kıtası yaşadığı görülürken, en fazla ekonomik kayıp ise Amerika kıtasında olmaktadır.

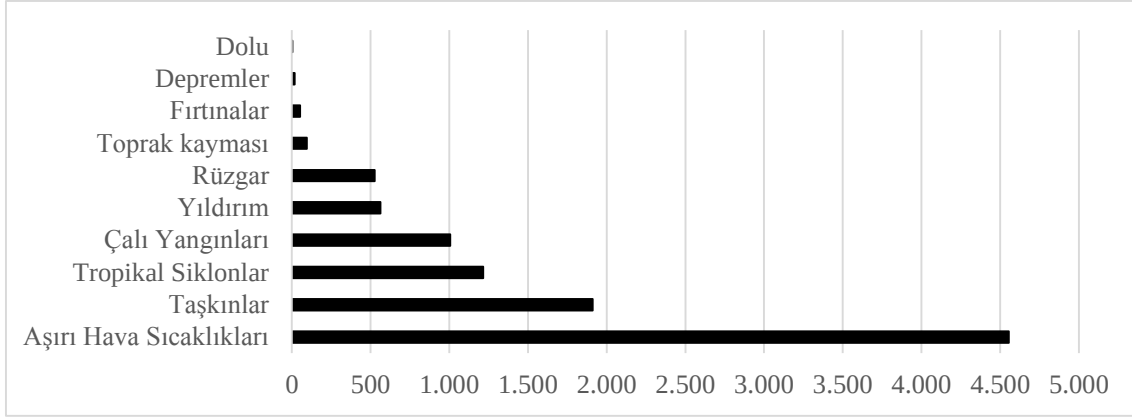
2.2.1. Avusturalya’da Doğal Afetler ve Etkileri

Altı farklı eyaletten ve iki bölgeden meydana gelen Avusturalya federal parlamenter bir yönetime sahiptir. Eyaletler sırasıyla: Yeni Güney Galler, Victoria, Batı Avusturalya, Güney Avusturalya, Queensland, Tazmanya. Bölge olarak ise Avusturalya Merkezi Bölge ve Kuzey Bölge şeklinde ikiye ayrılmıştır (Türkiye Cumhuriyeti Dışileri Bakanlığı, n.d.). Bir ada ülkesi olarak Avusturalya, insanların hayatlarını ikame ettiği en büyük ada olmanın yanında; dünya devletleri sıralanmasında ilk 6 ülke arasında yer almaktadır. Bu özelliklerinin yanı sıra yüzölçümünün, üzerinde yaşayan insan sayısına oranı yani diğer ülkelere kıyasla nüfus yoğunluğu en düşük olandır. Dünyadaki en kurak bölgelerden biri olan Avusturalya aynı zamanda çok farklı bitki ve hayvan türüne de ev sahipliği yapmaktadır (AcedemicLink, n.d.).

Doğal afetler bakımından ise, çalışmanın ‘dünyada doğa afetler sıralaması’ kısmında kıtalar arasında yapılan değerlendirmeler sonucu Avusturalya’da meydana gelen doğal afetlerin ve sonucundaki maddi ve insanı kaynak kaybı bakımından genelde en az olarak değerlendirilmiştir. Diğer kıtalara göre daha küçük olması ve güney yarım kürede bulunması bu değerlendirmeler yapılırken dikkate alınması gereken unsurlardır.

Güney yarım kürede bulunan bir kıta ülkesi olarak, Avusturalya geçmişten günümüze pek çok doğal afete ev sahipliği yapmıştır. Bu afetler içerisinde; aşırı sıcaklıklar, depremler, taşkınlar, orman yangınları (bu ülke için daha çok çalı yangınları şeklinde ifade etmek daha doğru olacaktır.), fırtınalar, toprak kaymaları ve siklonlar² yer almaktadır (Seeto, n.d.). Tarih itibariyle meydana gelen doğal afet tipleri ve bu doğal afetlerin ölümüne sebep olduğu insan sayıları aşağıdaki grafikte gösterilmektedir:

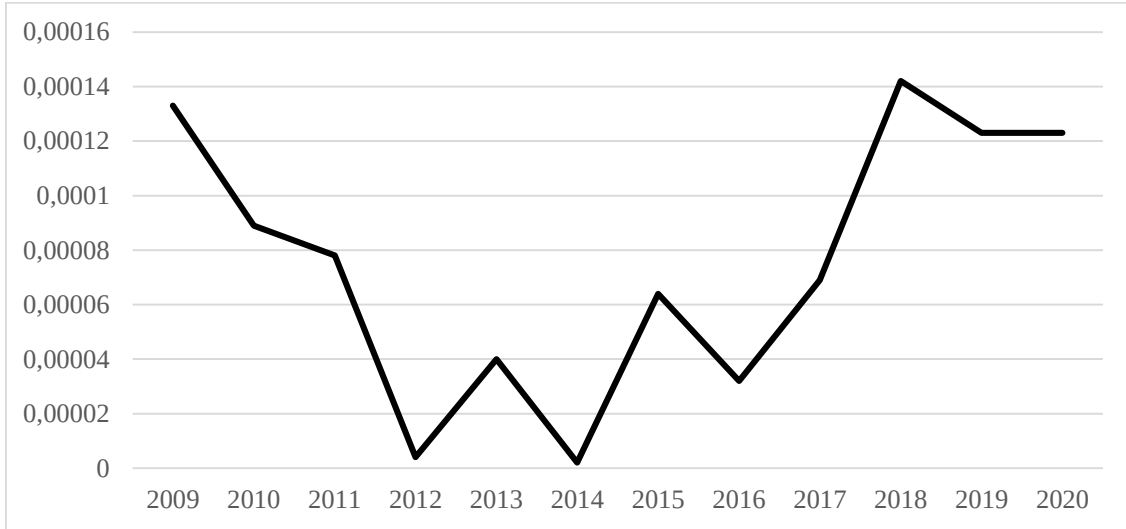
² Siklon: Avusturalya Hükümeti Meteoroloji kurumunun tanımına göre, yüksek hızda rüzgâra, aşırı yağışlarla birlikte sellere sebep olabilen okyanus tabanlı fırtınalar topluluğudur. <http://www.bom.gov.au/cyclone/tropical-cyclone-knowledge-centre/understanding/tc-info/> Erişim Tarihi: 30.03.22)

Grafik 4: Avusturalya’da 1900-2020 Yılları Arası Doğal Afet Türleri ve Ölüm Sayıları

Kaynak: Kraliyet komisyonunca oluşturulan rapordan 1900-2015 yılları arası meydana gelen doğal afetlerle alakalı veri alınmıştır (Submission to the Royal Commission into National Natural Disaster Arrangements, 2020, p. 67) ve 2019 Yangınları ile alakalı verilere yine aynı raporun 5. Sayfasındaki açıklamalardan ulaşılmıştır.

Yukarıdaki grafikte de gösterildiği üzere yıllar itibari ile yaşanan doğal afet türlerinin insan kayıplarına etkisi aşırı hava sıcaklıkları ilk sırada yer alarak toplamda 4.555 kişi hayatını kaybetmiştir. 1.911 kişi ise taşkınlarda hayatını kaybetmiş, 1.216 kişi siklonlarda, 1.007 kişi yangınlarda, 562 kişi yıldırım çarpması sonucu, 527 kişi rüzgârların etkisiyle, 96 kişi toprak kayması sonucu, 53 kişi fırtınayla, 17 kişi deprem sonucu ve 3 kişi ise dolu yağışı ile hayatını kaybetmiştir.

Grafik 5: Avusturalya'da Doğal Afetlerle Meydana Gelen Ekonomik Kayıpların GSYH'deki Payı

Kaynak: Global Changes Data Lab isimli İngiltere'deki yardım kuruluşunun oluşturduğu web sitesindeki verilerden alınarak hazırlanmıştır. <https://ourworldindata.org/natural-disasters#disaster-costs-by-country> Erişim Tarihi: 07.04.22.

Meydana gelen doğal afetler sonucu, pek çok canlı varlık zarar görmektedir. Yukarıda yalnızca insan ölümlerine yer verildi fakat gerek bitkiler gerekse diğer tüm hayvanlar bu gibi doğal afetlerden zarar görmektedir. Bu kayıpların yanı sıra ekonomik açıdan da pek çok kayıp yaşanmaktadır. Bu kayıpların daha belirgin olarak anlaşılması için, en yakın tarihte meydana gelen afetler sonucu meydana gelen ekonomik kayıplarla alakalı aşağıdaki grafik oluşturulmuştur:

Yukarıdaki Grafikte 2009-2020 yılları arasında Avusturalya’da meydana gelen doğal afetlerden dolayı meydana gelen ekonomik kayıpların GSYH’deki payı hesaplanarak oluşturulmuştur. Yıllara göre değişiklik gösteren bu oranlar en yüksek değerine 2018 yılında 0,000142 oranında olmuştur. En düşük oran ise 2014 yılında 0,000002 değerinde olmuştur.

Yukarıda gösterilen grafikte kastedilen ekonomik kayıp Toplam ekonomik etkiyi ifade etmektedir. Toplam ekonomik etki ise doğrudan ekonomik kayıp ve dolaylı ekonomik kayıptan meydana gelmektedir. Doğrudan ekonomik kayıp, fiziksel hasarı anlamında kullanılırken o alanda doğal afet sebebiyle yok olan veya hasar gören fiziksel oluşumların parasal değeri şeklinde hesaplanması ile oluşur. Dolaylı ekonomik kayıp aslında doğrudan ekonomik kayıplar sebebiyle oluşan katma ekonomik kayıplar şeklinde açıklanabilir. Daha anlaşılır olması babında örnek vermek gerekirse, doğrudan ekonomik kayıplar evleri, ulaşımı, alt yapıyı, endüstriyel tesisleri ve benzeri oluşumları kapsamaktadır. Yani somutlardır ve olay bitiminde hemen tespit edilirler (United Nations Department of Economical and Social Affairs, 2019).

Aktarılması gereken bir diğer önemli bilgi ise 2019 yılının son aylarında Çin’de ortaya çıkan ve tüm dünyayı etkisi altına alan covid-19 salgını hakkındadır. Salgınlar, doğal afetler sınıflandırmasında biyolojik afetler içinde yer almaktadır (AFAD, n.d.-b). Bu yüzden covid-19 salgını sebebiyle meydana gelen insan kayıplarına ve ekonomik kayıplara da yer verilmektedir. 3 Ocak 2020 yılında Avusturalya’da görülmeye başlanan Covid-19 salgını 2020-2022 yılları arasında toplam 7367 kişi hayatını kaybetmesine sebep olmuştur (WHO, n.d.-b). İnsani kayıpların dışında 2020’nin ilk altı ayında GSYH’de yüzde 7’lik bir düşüş görülürken işsizlik oranı ise yüzde 7,5’lara kadar yükselmiştir. Öyle ki o yüzdelik oran Avusturalya İstatistik bürosu tarafından son yirmi

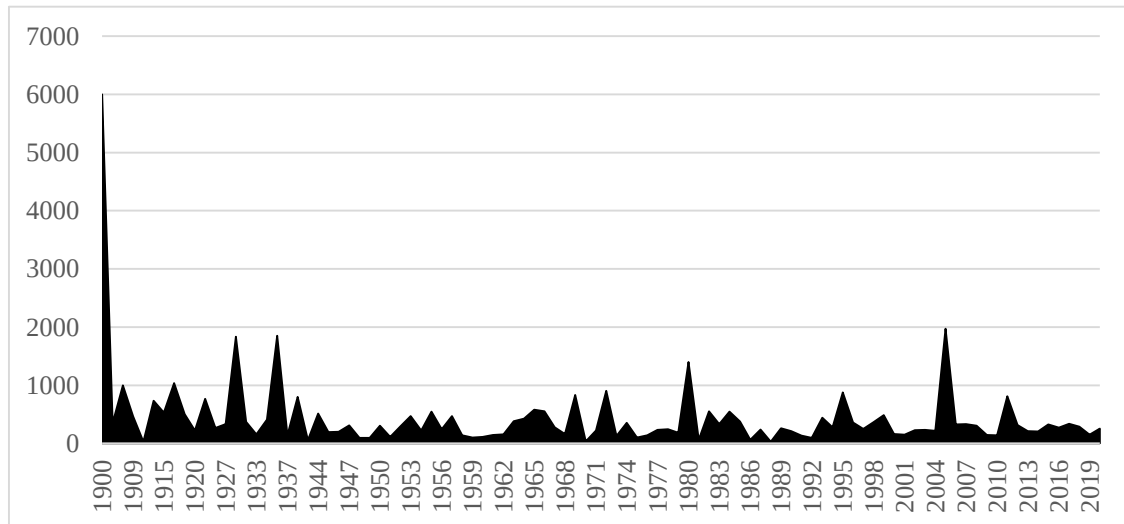
yılın en yüksek rakamı olarak gösterilmiştir. 2021 yılının başı itibariyle kayıpların %93 oranında telafi edildiği duyurulmuştur (Australian Bureau Of Statistics, 2021).

Çalışmanın ‘dünyada doğal afetler sıralaması’ başlıklı kısmında kıtalar arasında yapılan değerlendirmeler sonucu Avusturalya’da meydana gelen doğal afetlerin ve sonucundaki maddi ve insanı kaynak kaybı bakımından genelde en az olarak değerlendirilmiştir. Diğer kıtalara göre daha küçük olması ve güney yarım kürede bulunması bu değerlendirmeler yapılırken dikkate alınması gereken unsurlardır.

2.2.2. Amerika Birleşik Devletleri’nde Doğal Afetler ve Etkileri

Amerika Birleşik Devletleri, bulunduğu coğrafya bakımından hem çöllere hem ormanlık alanlara hem de dağlara sahiptir. Bu yüzden doğal afet olaylarının sık görüldüğü ülkeler arasında yerini almaktadır. Bu doğal afetlerinin başında taşkınlar, fırtınalar ve orman yangınları gelmektedir. Bu sayılan sayılar doğal afetlerin yanı sıra, aşırı sıcaklıklar ve fırtınaların kapsadığı bir doğal afet olan kasırga yüzünden de geçmişten günümüze pek çok kayıp yaşanmıştır (EM-DAT, n.d.-e).

Amerika Birleşik Devletleri’nin, 1900 yılından 2019 yılına kadar yani yaklaşık 120 yıllık doğal afet geçmişi incelendiği zaman pek çok insanın hayatını bu afetlerle yitirdiği görülmektedir. Bu ölüm oranlarının yıllar itibariyle dağılımı daha açık bir şekilde ifade edilmek adına aşağıdaki grafikte gösterilmiştir.

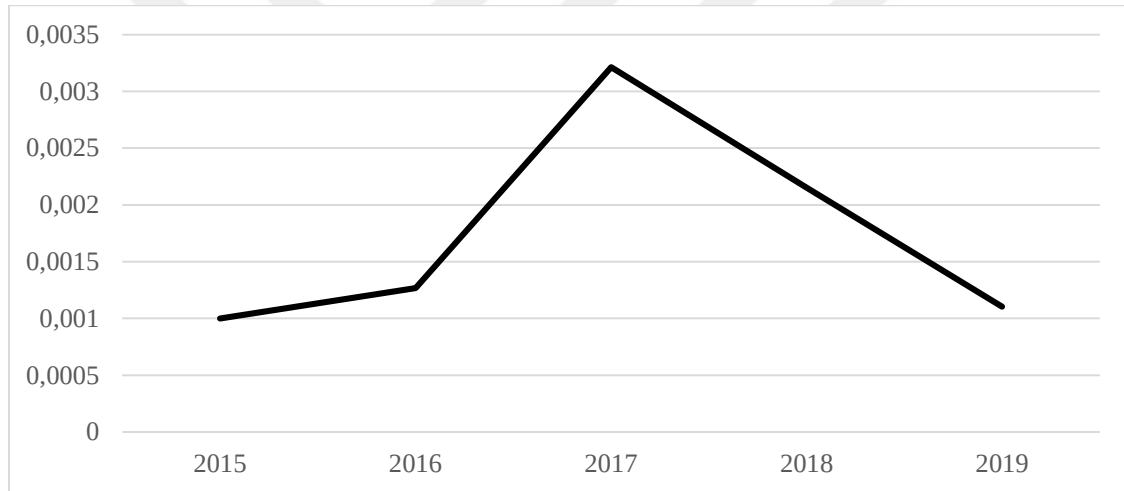
Grafik 6: 1900-2020 Yılları Arası Amerika Birleşik Devletleri’nde Ölen İnsan Sayısı

Kaynak: Global Change Data Lab isimli İngiltere’deki yardım kuruluşunun oluşturduğu web sitesindeki verilerden alınmıştır. <https://ourworldindata.org/natural-disasters#earthquakes> Erişim Tarihi: 07.04.22

Yukarıda verilen bilgiler doğrultusunda, Amerika Birleşik Devletleri'nde geçmişten günümüze kadar doğal afetlerden dolayı pek çok insan can vermiştir. 1900'lü yılların başında 6000 kişinin vefatı ile sonuçlanan doğal afetler, yıllar itibariyle daha az oranda insan ölümüne sebep olarak devam etmiştir. O tarihten itibaren en büyük diğer kayıplar; 1928 yılında 1.836 kişinin, 1936 yılında 1.848 kişinin, 1980 yılında 1398 kişinin, 2005 yılında ise 1973 kişinin hayatını sonlandırmıştır.

Amerika Birleşik Devletleri'nde; kasırgalar ve şiddetli fırtınalar, tropik fırtınalar, depremler, taşkınlar, yangınlar, kuraklık gibi çoğu doğal afet meydana gelmektedir. Fakat en yaygın doğal afet türleri fırtınalar ve taşkınlardır (SAMHSA, n.d.).

Ülkede meydana gelen doğal afetler sonucu ortaya çıkan ekonomik kayıplar ile ilgili grafik aşağıda gösterilmektedir:

Grafik 7: Doğal Afetlerle Meydana Gelen Ekonomik Kayıpların GSYH'deki Payı

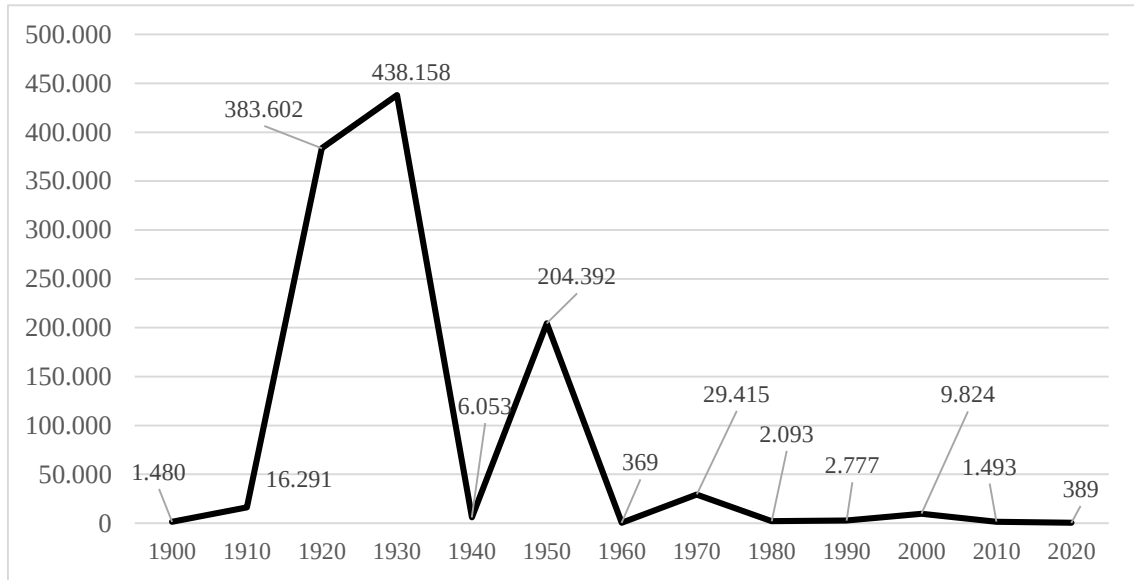
Kaynak: Global Change Data Lab isimli İngiltere'deki yardım kuruluşunun oluşturduğu web sitesindeki verilerden alınmıştır. <https://ourworldindata.org/natural-disasters#disaster-costs-by-country> Erişim Tarihi: 07.04.22

Yukarıdaki grafikte 2015-2019 yılları arasında Amerika Birleşik Devletleri'nde meydana gelen doğal afetlerin ekonomik kayıplarının GSYH'deki payı yer almaktadır. Grafiğe göre bu pay en yüksek, 2017 yılında 0,003214 ve en düşük 2015 yılında 0,000999 oranındadır.

Yıllar itibariyle değişen bu grafiğin, olumlu yönde ilerlediğini söylemek mümkündür. Çünkü doğal afetlerde kaybedilen ekonomik zararların GSYH'deki yeri zamanla düşmektedir.

2.2.3. Çin Halk Cumhuriyeti’nde Doğal Afetler ve Etkileri

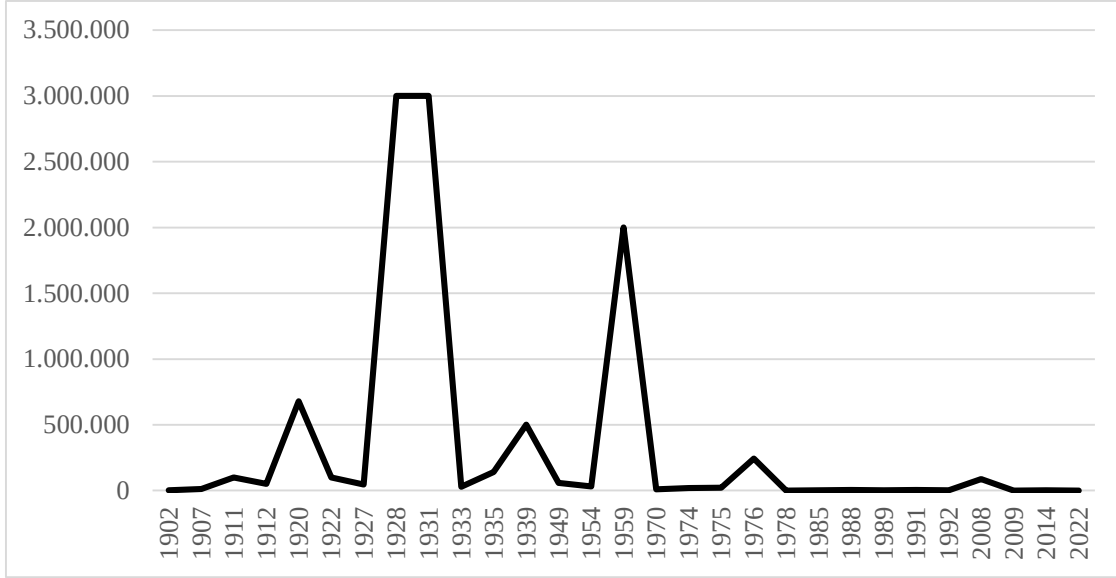
Çin Halk Cumhuriyeti Asya kıtasının doğusunda yer almaktadır. Çin’de Meteorolojik, biyolojik ve jeolojik afet türlerine rastlamak mümkün olmaktadır. Özellikle deprem, seller, tayfunlar, kum fırtınaları, kuraklıklar, toprak kaymaları, dolu fırtınaları, orman ve otlak yangınları gibi daha fazla doğal afet türleri meydana gelmektedir (World Bank And GFDRR, 2020, p. 1). Yüzden fazla doğal afete türüne ev sahipliği yapan ülke meydana gelen bu doğal afetler sebebiyle hem insanı hem de ekonomik açıdan kayıplar yaşamaktadır. Doğal afetler sebebiyle kaybedilen insanların 1900 yılından 2020 yılına kadar değişimi aşağıdaki grafik yardımı ile açıklanmaktadır:

Grafik 8: 1900-2020 Yılları Arasında Çin Halk Cumhuriyeti’nde Doğal Afetler Sebebiyle Ortalama Ölen İnsan Sayısı

Kaynak: Global Change Data Lab isimli İngiltere’deki yardım kuruluşunun oluşturduğu web sitesindeki verilerden alınmıştır. <https://ourworldindata.org/natural-disasters#> Erişim Tarihi: 08.02.2023.

Yukarıdaki grafikte görüldüğü üzere, doğal afetler sebebiyle meydana gelen insani kayıpların en fazla olduğu yıl 1930 yılıdır ve 438.158 kişi hayatını kaybetmiştir. İkinci en büyük kayıp 1920 yılında 383.602 kişinin hayatını kaybetmesi ile yaşanmıştır. En az kayıplar ise 1960 yılında 369 kişi ve 2020 yılında 389 kişi hayatını kaybetmiştir.

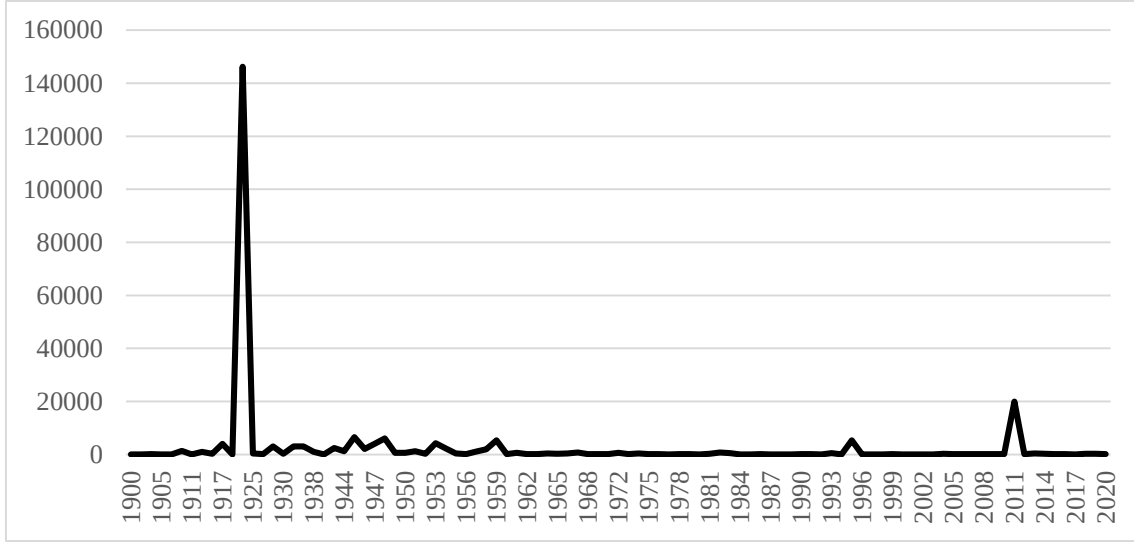
Grafik 9: 1900-2020 Yılları Arasında Çin Halk Cumhuriyeti’nde Doğal Afetler Sebebiyle Ölen İnsan Sayısı

Kaynak: Global Change Data Lab isimli İngiltere’deki yardım kuruluşunun oluşturduğu web sitesindeki verilerden alınmıştır. <https://ourworldindata.org/natural-disasters#> Erişim Tarihi: 08.02.2023.

1900’lü yıllardan günümüze ülkede doğal afetler sebebiyle ölen sayıları yukarıdaki grafikte gösterilmektedir. En fazla kaybın yaşandığı 1931 yılında büyük bir sel felaketi yaşandığı bilinmektedir. Bu felaketle birlikte üç milyon insan hayatını kaybetmiştir. Yukarıda görüldüğü üzere bu ve benzeri doğal afetlerin etkisiyle Çin Halk Cumhuriyeti’nde çok fazla insani kayıp yaşanmaktadır.

2.2.4. Japonya’da Doğal Afetler ve Etkileri

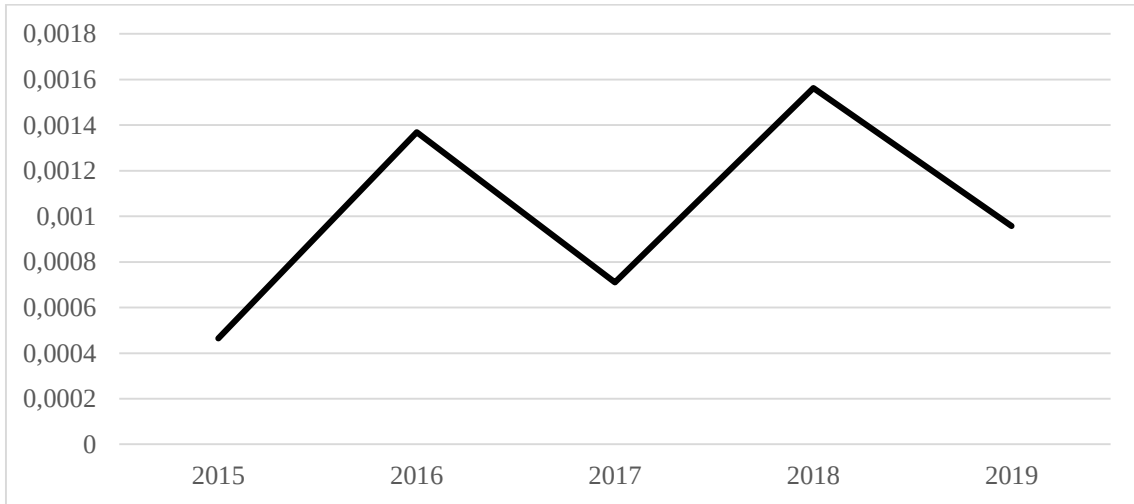
Asya kıtasında bulunan bir diğer ülke Japonya’dır. Dağlar ve volkanlar bulunan bir coğrafyaya sahiptir. Bu yüzden pek çok depreme ve volkanik olaya ev sahipliği yapmıştır ve yapmaya devam etmektedir (EM-DAT, n.d.-a). Yıllar itibariyle meydana gelen bu doğal afet sebebiyle pek çok can kaybı yaşanmıştır. Bu kayıplarla alakalı grafik aşağıda oluşturulmuştur:

Grafik 10: 1900-2020 Yılları Arasında Japonya’da Doğal Afetler Sebebiyle Ölen İnsan Sayısı

Kaynak: Global Change Data Lab isimli İngiltere’deki yardım kuruluşunun oluşturduğu web sitesindeki verilerden alınmıştır. <https://ourworldindata.org/natural-disasters#> Erişim Tarihi: 07.04.22.

Yukarıda grafikte gösterildiği üzere Japonya’da doğal afetler sebebiyle en fazla insan kaybı 1923 yılında 146.200 kişi olarak kaydedilmiştir. Bir diğer yüksek ölüm sayısı ise 2011 yılında 19.976 kişi ile olmuştur. İnsani kayıplar yukarıdaki grafikte gösterilmiştir. Ekonomik kayıplar ise GSYH’deki payı oranıyla değerlendirilerek bir grafik oluşturulmuştur.

Grafik 11: Doğal Afetlerle Meydana Gelen Ekonomik Kayıpların GSYH’deki Payı

Kaynak: Global Change Data Lab isimli İngiltere’deki yardım kuruluşunun oluşturduğu web sitesindeki verilerden alınmıştır. <https://ourworldindata.org/natural-disasters#disaster-costs-by-country> Erişim Tarihi:07.04.22

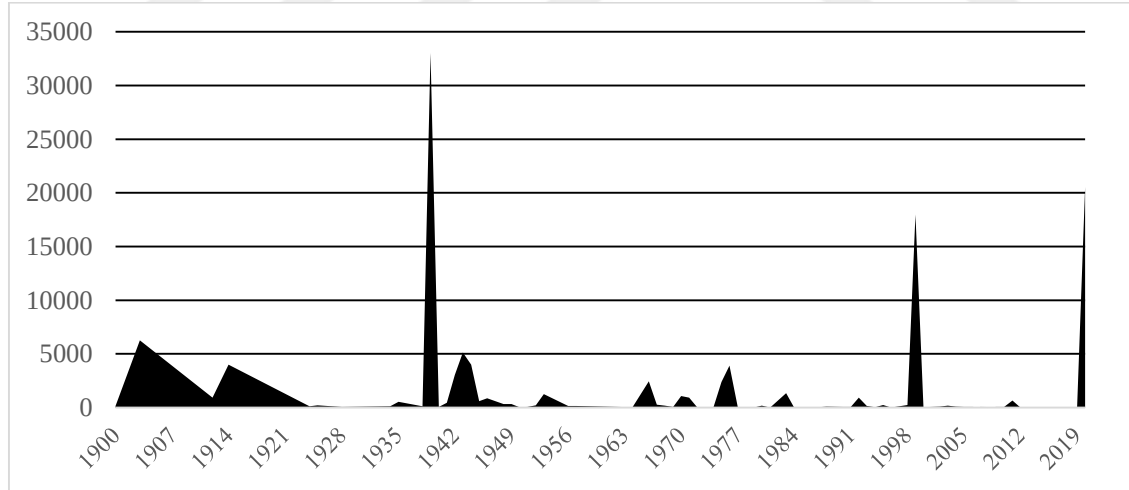
Grafikte görüldüğü üzere 2015-2019 yılları arasında meydana gelen doğal afetlerin GSYH'deki payı yıllar itibariyle değişiklik göstermektedir. 2015 yılında 0,000465'lik paya sahip iken, 2016 yılında bu pay 0,001369 oranına yükselmiştir.

2017 yılında tekrar bir azalma olarak 0,00071 oranına düşmüş, 2018 yılında ise artarak 0,001562 orana gelmiş ve 2019 yılında doğal afetlerden dolayı ekonomik kayıpların GSYH'deki oranı 0,000958 olarak belirlenmiştir.

2.2.5. Türkiye’de Doğal Afetler ve Etkileri

Doğal afetlerin nispeten daha fazla yaşandığı Asya kıtası ile doğal afetlerin daha az meydana geldiği Avrupa kıtası arasında, topraklarının büyük bölümü Anadolu kıtasında bulunan, Türkiye geçmişten günümüze pek çok doğal afete maruz kalmıştır. Bu doğal afetler çok fazla insanın hayatını kaybetmesiyle sonlanmıştır.

Yıllar itibariyle doğal afetler sebebiyle ölen insan sayısı 1900 ve 2020 yılları arasını kapsayacak Global Change Data Lab isimli İngiltere’deki yardım kuruluşunun oluşturduğu web sitesinden alınan veriler ile grafik oluşturulmuştur. Elde edilen bilgiler ışığında oluşturulan grafik aşağıda gösterilmektedir.

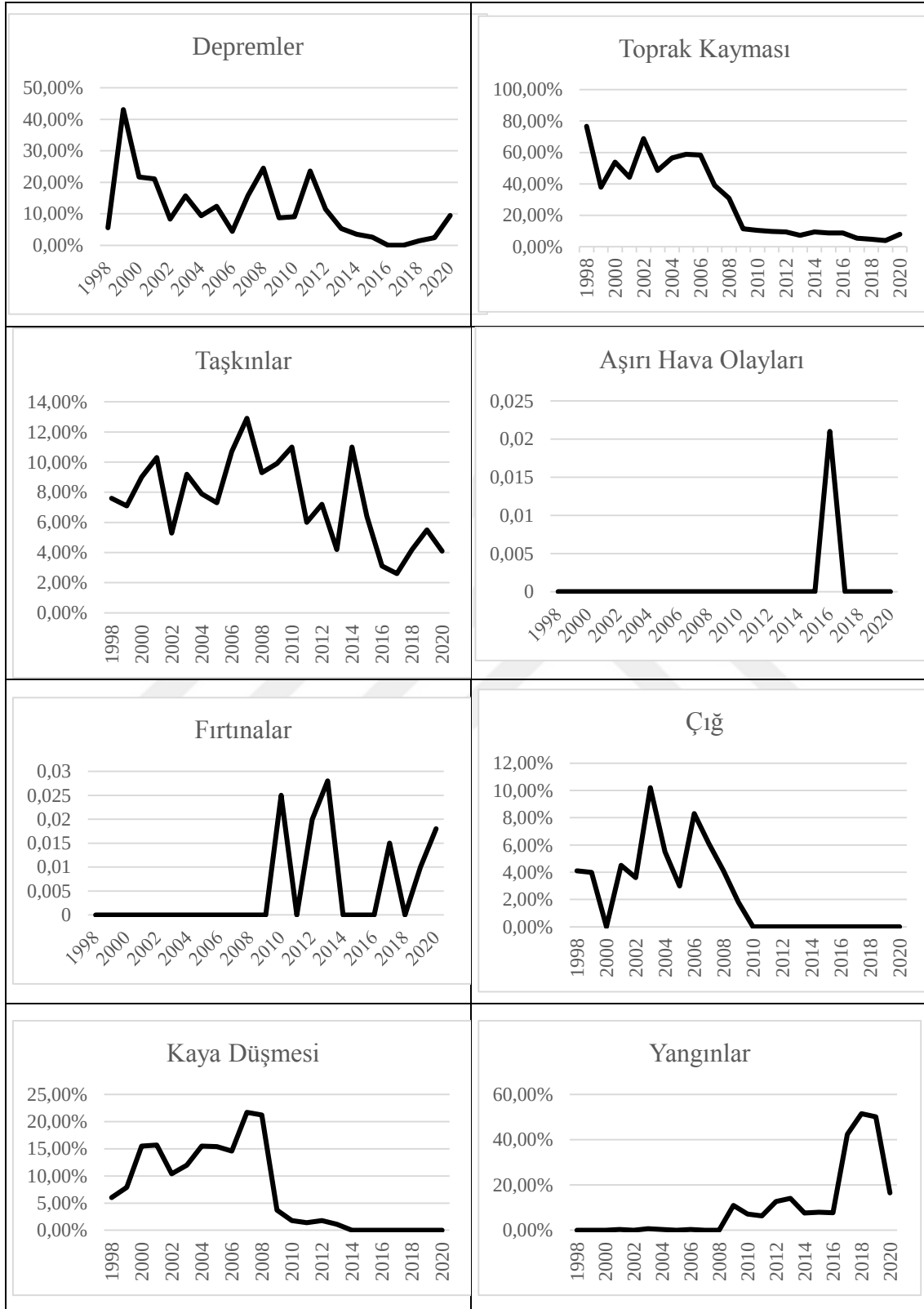
Grafik 12: 1900-2020 Yıllarında Türkiye’de Doğal Afetlerde Yıllar İtibariyle Ölüm Sayıları

Kaynak: 1900-2020 yılları arasında ölen insan sayıları Global Change Data Lab isimli İngiltere’deki yardım kuruluşunun oluşturduğu web sitesindeki verilerden alınmıştır. <https://ourworldindata.org/natural-disasters#> Erişim Tarihi: 07.04.22. 2020 yılında Covid-19 etkisi ile ölen insanların sayısı WHO yani Dünya Sağlık Örgütü’nden alınan bilgiler ile grafiğe eklenmiştir. <https://covid19.who.int/region/euro/country/tr> Erişim Tarihi: 07.04.22.

Yukarıda verilen grafiğe göre zaman zaman pek çok insanın ölmesiyle sonuçlanan doğal afetler meydana gelirken bazı yıllarda hiç ölüme rastlanmamaktadır. Fakat özellikle çok fazla insanın öldüğü yıllar 1939 yılı, 1999 yılı ve 2020 yılı olarak görülmektedir. AFAD’ dan alınan bilgiler ışığında 1939 yılında büyük Erzincan Depreminin (AFAD, n.d.-b) meydana geldiği tespit edilmiştir. Grafikte görüldüğü üzere en çok insan kaybının yaşandığı yıl olmuştur. Ve meydana gelen deprem sonucu toplamda 33.035 kişi hayatını kaybetmiştir. Bu büyük kaybı yine bir deprem olan 1999 Marmara (AFAD, n.d.-f) takip etmektedir. Ve bu depremde 17.982 kişinin hayatını kaybetmesi ile sonlanmıştır. Son olarak 2019 yılının son aylarında Çin’de başlayan Covit-19 salgını 2020 yılının mart ayında Türkiye’de görülmeye başlamış ve yıl boyunca birçok insanın hayatını kaybetmesine sebep olmuştur. 2020 yılında toplamda 20.320 kişi bu salgından dolayı hayatını kaybetmiştir. 1996 yılı, 2014 yılı ve 2017 yıllarında doğal afet sebebiyle Türkiye’de hiçbir ölüm meydana gelmemiştir.

AFAD’ ın bünyesinde oluşturulan AYDES (Afet Yönetim ve Karar Destek Sistemi) ile doğal afet durumlarında, bireylerin E-devlet uygulaması üzerinden erişim sağlayıp doğal afet durumlarında acil yardım başvurusu yapılabilmesine olanak sağlar. Ve bunun yanı sıra afet sonrası hak sahipliğinin sorgulanabildiği bir sistem oluşturulmuştur (AFAD, n.d.-f). AYDES bir telefon uygulaması olarak da kullanılabilen, yukarıda ifade edilen bilgilerin yanı sıra çeşitli istatistiklere de yer veren bir sistemdir. Bu sistemden alınan veriler ile 1998-2020 yılları arasında Türkiye’de hangi doğal afetin hangi oranda meydana geldiği ile ilgili grafiklerden bir tablo oluşturulmuştur:

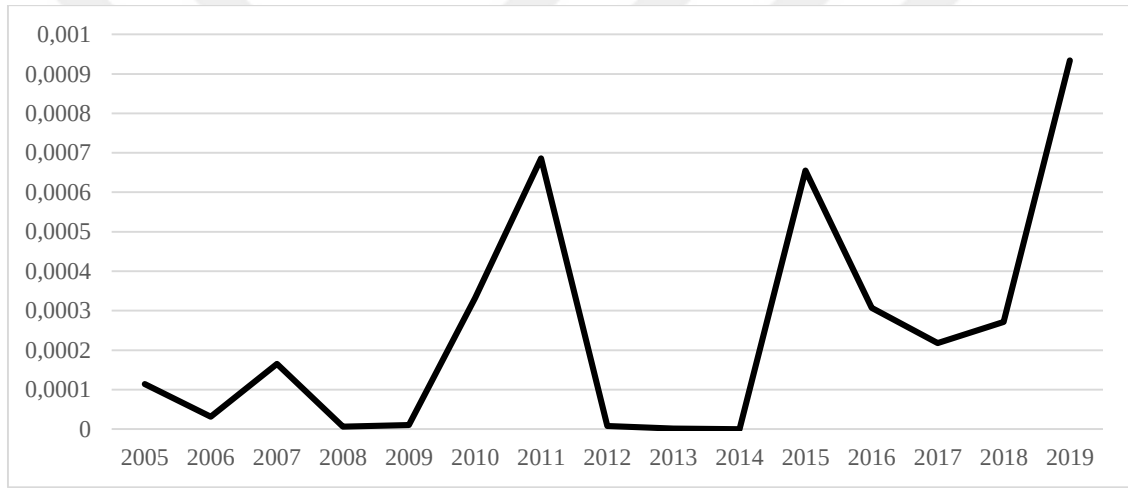
Tablo 4: 1998-2020 Yılları Arasında Doğal Afetlerin Meydana Gelme Değişimleri

Kaynak: AFAD tarafından oluşturulan bir AYDES Bilişim alt yapısının hazırladığı verilerden elde edilen bilgiler ile grafikler oluşturularak tablo haline getirilmiştir. <https://aydes.gov.tr/login> Erişim Tarihi: 06.04.22.

Yukarıdaki grafiklerde yıllar itibariyle Türkiye’de meydana gelen doğal afetlerin o yılki olaylar arasında meydana gelme yüzdeliği verilmiştir. Ve bu oranın yıllar itibariyle nasıl değiştiğini gösterme adına grafikler oluşturulmuştur. Bu veriler ile 2020 yılına yaklaştıkça meydana gelme oranı azalsa da en çok meydana gelen doğal afet türü toprak kaymasıdır. En çok meydana gelen ikinci doğal afet türü depremlerdir. Daha sonra sırasıyla yangınlar, taşkınlar, çığ ve bu afetleri de fırtınalar ve aşırı hava olayları takip etmektedir (AYDES, n.d.).

Çalışmanın bu kısmında ilk olarak doğal afetlerden dolayı oluşan insani kayıplara yer verilmiştir, daha sonra bu kayıplara sebep olan doğal afet türelerine yer verilmiştir. Bir diğer önemli nokta da doğal afetlerde sebep olunan ekonomik kayıplardır.

Grafik 13: Doğal Afetlerle Meydana Gelen Ekonomik Kayıpların GSYH’deki Payı

Kaynak: Global Change Data Lab isimli İngiltere’deki yardım kuruluşunun oluşturduğu web sitesindeki verilerden alınarak hazırlanmıştır. <https://ourworldindata.org/natural-disasters#disaster-costs-by-country> Erişim Tarihi: 07.04.22.

Yukarıdaki grafikte 2005-2019 yılları arasında Türkiye’de meydana gelen doğal afetler sonucunda oluşan ekonomik kayıpların GSYH’deki payının ifade edilmektedir. En yüksek oran 2019 yılında 0,000934 ve en düşük oran 2014 yılında 0 olarak belirlenmiştir.

2.3. Seçilen Ülkelerde Büyük Doğal Afetler Sonrası Uygulanan Vergi Politikaları

Çalışmanın ilk kısmında doğal afet türlerinden ve seçilmiş olan beş ülkede en çok hangi doğal afetin ne ölçüde meydana geldiği ve insani ve maddi olarak ne oranda zarara uğrandığı bakımında grafikler yardımıyla açıklamalar yapılmıştır. Gösterilen grafikler ve yapılan açıklamalar ışığında çalışmanın bu kısmında belirlenen ülkelerde Avusturalya,

Çin, Amerika Birleşik Devletleri, Japonya ve Türkiye’de 1900’lü yıllardan günümüze kadar en çok insani ve ekonomik kayba sebep olan doğal afetler ele alınmaktadır. Ele alın bu afetler öncesi ve sonrasında vergisel açıdan çalışmalar yapıp yapılmadığı konusu irdelenmektedir.

2.3.1. Avusturalya’da Doğal Afetlerde Uygulanan Vergi Politikaları

Bulunduğu coğrafya itibariyle birçok doğal afete ev sahipliği yapan Avusturalya, özellikle pek çok orman yangını ile yüz yüze gelmiştir ve 1851 yılından itibaren yaklaşık 800 kişi bu yangınlarda hayatını kaybetmiştir (Stringfixer, n.d.). Çalışmanın birinci bölümde grafiklerle açıklandığı üzere Avusturalya’da en fazla insan kaybına sebebiyet veren aşırı hava sıcaklıkları ve bu aşırı hava sıcaklıkları sebebiyle meydana gelen diğer doğal afetler olmuştur. Tüm bu afetler arasında en fazla insani ve ekonomik kayba sebebiyet verenler doğal afetler ve bu afetler sonrasında alınan vergisel kararlar aşağıda açıklanmaktadır.

2.3.1.1. Yaşanmış En Büyük Doğal Afetler

Avusturalya’da yaşanan büyük afetler ele alınırken, en fazla insani ve ekonomik kayba sebebiyet veren doğal afetler sıralanmaktadır. Bu sıralama yapılırken de son yirmi yılda meydana gelmiş doğal afetler ele alınmaktadır.

2.3.1.1.1. Kara Cumartesi Orman Yangını

2009 yılında meydana gelen Kara Cumartesi Orman Yangını 450.000 hektarın yanması ile sonuçlanmıştır. Aslında bu yangın yalnızca bir alanda değil 400 farklı orman yangının eş zamanlı gerçekleşmesi ile ortaya çıkmıştır. Aşırı hava sıcaklıkları sebebiyle meydana gelen yangınlar 173 kişinin hayatını kaybetmesi ile orman yangınları bakımından en fazla insanın hayatını kaybettiği yangın olmuştur (Stringfixer, n.d.).

2.3.1.1.2. Siklon Mahina ve Diğer Siklonlar

1899 yılında Avusturalya’da meydana gelen kasırga, en büyük hasarlı siklonlardan biri olarak kaydedilmiştir. Bu afet 300’den fazla kişinin ölümü ile sonlanmıştır. Avusturalya’da meydana gelen afetler incelendiği zaman çok fazla siklon meydana geldiği ve bu afet dolayısıyla çok fazla ekonomik kayıp yaşandığı görülmektedir. Son yirmi yıl içinde meydana gelen siklonlar ve kayıplar aşağıdaki tabloda gösterilmektedir.

Tablo 5: Son Yirmi Yılda Avusturalya’da Meydana Gelen Siklonlar ve Yaşanan Kayıplar Tablosu

Siklon	Yıl	Kayıplar (Ekonomik/dolar)	Kayıplar (Kişi)
Siklon Chris	2002	929.000	12
Siklon Glenda	2006	965.000	0
Siklon Hamish	2009	38.800.000	2
Siklon Yasi	2011	3.600.000.000	1
Siklon Oswald	2013	2,520,000,000	7
Siklon Ita	2014	1.150.000.000	0
Siklon Debbie	2017	2.730.000.000	14

Kaynak: Avusturalya’da meydana gelen en büyük doğal afetler başlıklı tablodan alınarak hazırlanmıştır. https://stringfixer.com/tr/List_of_natural_disasters_in_Australia Erişim Tarihi:09.05.22

Yukarıdaki tabloda görüldüğü üzere 2000 yılından itibaren yedi büyük siklon meydana gelmiştir. Bu afetin getirdiği ekonomik ve insani kayıplar tablodaki gibidir. Bunun yanı sıra insani kayıplar da yaşanmıştır. 2002 yılında meydana gelen 929.000 dolarlık bir ekonomik kayba sebep olan Siklon Chris 12 kişinin de hayatını kaybetmesi ile sonlanmıştır. 2006 yılında meydana gelen Siklon Glenda 965.000 dolarlık ekonomik kayıp yaşanmasına rağmen hiç kimse hayatını kaybetmemiştir. Siklon Hamis 2009 yılında meydana gelmiş ve 38.800.000 dolarlık zarara ve 2 kişinin hayatına mal olmuştur. 1 kişinin hayatını yitirdiği ve 3.600.000.000 dolarlık ekonomik kayba sebebiyet veren Siklon Yasi 2011 yılında meydana gelmiştir. 2013 yılında Siklon Oswald 2,520,000,000 dolarlık kayba ve 7 kişilik insanın hayatını yitirmesine sebep olmuştur. 1.150.000.000 dolarlık kayıpla Siklon Ita 2014 yılında meydana gelmiş ve kimse hayatını kaybetmemiştir. Son olarak 2017 yılında 14 kişinin hayatını kaybettiği ve 2.730.000.000 dolarlık zararın meydana geldiği siklon, Siklon Debbie adı ile anılmaktadır.

2.3.1.1.3. 2019–2020 Orman Yangınları

2019 yılında başlayan ve 240 gün süren büyük bir afet, nadir tür bitkilerin ve dünyanın diğer bölgelerinde nadir bulunan hayvanların yer aldığı Avusturalya’da meydana gelmiştir (Australian Institute of Health and Welfare, 2020, pp. 5–6). Bu afet sonucunda 33 insan hayatını kaybetmiştir. 3.094 ev kullanılmaz hale gelmiştir. 17 Milyon hektardan fazla arazi yok olmuştur. Ve yüz milyarlarca hayvan ise yanıp yok olmuşlardır (Parliament Of Australia, 2020).

2.3.1.2. Vergisel Açıdan Alınan Kararlar

Vergisel değişikliklerle ilgili ilk incelenecek olay 2009 yılında meydana gelen Kara Cumartesi Orman Yangınlarıdır. Bu yangınlar sonrasında, yapılan vergi değişikliğiyle birlikte yalnızca olayın gerçekleştiği eyalette değil tüm ülkede federal haznedarın afet yardım fonu kurmak amacıyla afet ilan edebilecek konuma gelmiştir. Bu değişiklikler beraber doğal afet sonrası daha hızlı bir şekilde afet yardım fonları kurulabilecek hale getirilmiştir. İkinci olarak da afet müdahale çerçevesi belirlenmiştir. Bu vesile ile birlikte ATO (Australian Taxation Office) yani Avusturalya Vergi Ofisi veya vergi dairesi doğal afet zamanlarında vergi yükünü biraz daha hafifletmeye, duruma uygun düzenlemeleri zamanında yapmaya ve mükelleflere, vergi acentelerine ve işletmelere doğrudan yardımcı olması hedeflenmiştir. Bu çerçeve ile ileride meydana gelebilecek afetler açısından hazırlıklı olunması ve Avusturalya Vergi Dairesinin bu afetler ile en etkili bir şekilde başa çıkması hedeflenmiştir. Sayılan değişiklikler, 2009 Victoria Orman Yangınları Kraliyet Komisyonunca hazırlanan rapordan alınmıştır (2009 Victorian Bushfires Royal Commission, 2009).

2019 son ayları itibariyle başlayan ve 2020 yılının ilk aylarına kadar devam eden süren Avusturalya Orman hatta tam deyimıyla çalı yangınları dolayısıyla Avusturalya Vergi Ofisi (ATO) birtakım kararlar almıştır. Bu kararlar doğrultusunda ilk olarak o döneme ait verilmesi gereken vergi beyanname ve vergi ödeme sürelerini genişleterek ileri bir tarihe ertelemiştir. PAYG ödemesi olanların beyanda bulunmaları durumunda vergi taksit değerlerini sıfır olarak değiştirebileceğini ve yangınlardan dolayı etkilenen posta kodları sebebiyle herhangi bir ceza veya faiz ödemesi istenmeyeceği garantisinde bulunulmuştur. GST yani katma değer vergisinde aylık 3 aylıktan aylık ödeme düzenine belirli şartlar altında geçilmesine izin verilmiştir. Ayrıca orman yangınından etkilenen mükelleflerin talepleri dışında vergi denetimi yapılmayacağı karar verilmiştir. Bu sayılan değişikliklerin yanında, orman yangınları sebebiyle artık erişilemeyen vergi numarası gibi bilgilere mükelleflerin erişmesi konusunda gerekli yardımın yapılacağı ve afet dolayısıyla, belirli durumlarda, gönüllü yardımda bulunan mükelleflerinde bazı vergi indirimlerinden faydalanacağı da mükelleflere bildirilmiştir. Ve yapılan yardımlar ve ödemeler de vergiden muaf tutulması kararı verilmiştir. Yangınlar sonrasında, yangında çalışan itfaiyelerin bordro vergisi muafiyeti verilmiştir. Bunu dışında hasar gören araçların yerine alınacak araçlarda motorlu taşıt damga vergisinde belirlenen indirimin

uygulanması gibi mükellefe yardımcı olacak çalışmalar yapılmıştır. Aynı şekilde hasar gören arazi yerine alınacak yeni bir arazi için uygulanan damga vergisinde indirim yapılarak hasarın büyük olması durumunda arazi vergisinden feragat edilmesi gibi düzenlemeler 2019-2020 yılları orman yangınları sonrasında mükellef için yapılan kolaylıklar arasındadır (Deloitte, 2020).

2.3.1.3. Vergi Hukukunda Doğal Afetlerin Yeri

Avusturalya'nın mevcut mevzuatı incelenerek, doğal afetlerin özellikle vergi hukukundaki yeri ele alınmaya çalışılmıştır. 1 Ocak 1901 yılından beri kullanılan Avusturalya Anayasasında doğal afetlerle alakalı doğrudan bir kural bulunamamıştır (Australian Constitution, 2014).

Avusturalya Hükümetinin Vergi İdaresi resmi internet sitesinde bulunan makaleye göre; doğal afet zamanlarında genel olarak ilk önce vergi borç mektuplarının mükellefe ulaştırılması ortam düzelene kadar ertelenir. Vergi beyannamesinin düzenlenmesi, ödemenin yapılması ve benzeri durumlar için mükellefe ilaveten süreler tanımlanabilir. Bunların dışında kişilerin durumlarına göre kişisel ödeme planları ayarlanabilir ve etkilenilen süre boyunca yazılan ceza ve faizlerden vazgeçilebilir. Sel baskını durumunda, kuraklık ve orman yangınları durumunda yapılacak değişiklikler ve vergi ödeme planı açısından yapılacak kolaylıklar ile de alakalı ön bilgilendirme yazıları mevcuttur. Bu ön-bilgilendirmelerin dışında afet sonrası; sigorta ödemeleri, evlerin ve/veya iş yerlerinin onarımı, satımı veya kiraya verilme durumlarında ne gibi uygulamalar yapılması gerektiği hakkında da ön bilgilendirmeler bulunmaktadır (Australian Taxation Office, n.d.).

2.3.1.3.1. Terkin

Avusturalya'da terkin müessesesi, mükelleflerin beyanı üzerine gerekli şartların sağlanması durumunda uygulanmaktadır. Fakat direk terkin uygulaması değil daha geniş kapsamlı birkaç farklı uygulama bulunmaktadır. Bu uygulamalar vergi borcunun sona erdirilmesinde Türkiye'de de benzer şekilde görülen uygulamalardır. Bunlardan bir tanesi uzlaşmadır, bir diğeri taksitle ödeme ve diğer ise borçların takibinin sağlanamamasıdır (Yurtsever, 2007, pp. 110–115).

Terkin ile benzer diğer uygulamalar vergi borcunun silinmesi, ertelenmesi ve ek süre verilmesi şeklinde ifade edilirken aşağıda açıklanmaktadır.

2.3.1.3.2. Vergi Borçlarının Silinmesi, Ertelenmesi ve Ek Süre Verilmesi

1997 Mali Yönetim ve Hesap Verebilirlik Yasasına göre vergi borçlarının silinmesi, borçların ödenme zamanının ertelenmesi ve ek süre verilmesine yetkili olarak maliye bakanlığı görevlendirilmiştir (Financial Management and Accountability Act 1997, 2011). Mükelleflerin başvurusu üzerine yapılan bu uygulamalar kanunda sayılmış sınırlı sayıda durum için geçerli olmuştur. Bu durumlardan bir tanesi de olağanüstü durumlar olarak kabul edilmiştir (Yurtsever, 2007, p. 113). Kabul edilen bu olağanüstü durumlarda doğal afetleri kapsamaktadır.

2.3.1.3.3. Mücbir Sebep

Avusturalya’da mücbir sebep ortak hukukta yer almaz iken, sözleşmelerde kullanılmaktadır. Mücbir sebep kuralları ile çok benzer bir şekilde kullanılan ve Avusturalya kanunlarında yer alan uygulama ise hayal kırıklığı doktrindir. Fakat bu uygulamalar genellikle sözleşmelerde kullanılmaktadır (Coulthard, Will; Cifelli, 2020). Geleneksel olarak, bir durumun mücbir sebep olarak görülmesi için ise birkaç durum belirlenmiştir. Bu durumlar ise, insanlar tarafından engellenmez; taraflarca öngörülemez ve son olarak da taraflar tarafından meydana getirilemez bir olay olması gerekmektedir (PWC, 2016, p. 3). Sonuç olarak, Avusturalya’da mücbir sebep ilan edilmesi yani hayal kırıklığı doktrininin uygulanması için; olağanüstü bir durum olması gerekiyor ve bu durumunda genellikle insanüstü bir varlık tarafından gerçekleştirilmesi ve/veya savaş gibi bir durumun olması beklenmektedir.

2.3.2. Amerika Birleşik Devletleri’nde Doğal Afetlerde Uygulanan Vergi Politikaları

Amerika Birleşik Devletleri, 50 federe ülkenin bir araya gelmesi ile oluşmuş bir federal ülkedir (DEİK, 2012). Genellikle ülke doğal afetler bakımından; fırtınalar, kasırgalar, tayfunlar ile anılmaktadır (Varol, 2019, p. 1). Çalışmanın bu kısmında da Ülkede yaşanmış büyük doğal afetler ele alınarak bu afetler sonrasında vergiler bakımında nasıl bir strateji uygulandığı irdelenmektedir.

2.3.2.1. Yaşanmış En Büyük Doğal Afetler

Amerika Birleşik Devletleri gerek büyük bir ülke olması gerekse coğrafi yönden farklılıkları bir arada bulundurması sebebiyle farklı pek çok doğal afete ev sahipliği yapmaktadır. Bu doğal afet türlerinden aşırı hava olayları sebebiyle meydana gelen afetler ile kasırgaların etkisi ile oluşan ekonomik ve insani kayıplarla sellerin ve orman yangınlarının etkisi ile hem doğal çevrenin hasar görmesi hem de canlı varlıkların hayatını kaybetmesi ile sonlanmıştır (Statista Research Department, 2022).

2.3.2.1.1. 2000 Yılı Sonrası En Büyük Kasırgalar

Amerika Birleşik Devletleri doğal afetler bakımından incelendiği zaman pek çok kasırga, deprem ve orman yangını ortaya çıkmaktadır. Ekonomik açıdan da çok büyük kayıplarla sonlanan kasırgalar çalışmanın bu kısmında son dönemlerde meydana gelen ve büyük etkilere sahip olanlar arasından seçilerek ele alınmaktadır. Ayrıca bu doğal afetler FEMA (Federal Acil Durum Kurumu) tarafından tarihi doğal afet olarak gösterilmektedir.

Katrina Kasırgası: Katrina Kasırgası 2005 yılında meydana gelmiş ve 1800'den daha fazla insanın hayatını kaybetmesi ile sonlanmıştır. Bu afet ile birlikte mevzuattaki doğal afetlerin yeri yeniden tartışılarak 2006 yılında 'Katrina Sonrası Acil Durum Afet Yasası' çıkarılmıştır (FEMA, n.d.-a).

Sandy Kasırgası: Sandy Kasırgası Florida Eyaletinde 2012 yılında meydana gelmiştir. Çevre eyaletlere de pek çok zararı bulunan kasırga yaklaşık 147 insanın ölümü ve neredeyse 70 milyar dolarlık zarara sebebiyet vermiştir. Maddi ve manevi kayıplara ek olarak milyonlarca insanın günlerce elektriksiz kalmasına ve tabi daha önemlisi yüzlerce evin yok olması ile sonuçlanmıştır. Ve 2013 Sandy İyileştirme Yasası yürürlüğe konmuştur (FEMA, 2018, p. B-1; Gibbens, 2019)

Irma, Maria, Harvey Kasırgaları: Sırasıyla 4 Eylül, 16 Eylül ve 23 Ağustos 2017 yıllarında meydana gelen bu üç kasırga da tarihi büyük afetler arasında yerini almıştır. Kasırgalar ABD çevresindeki birçok adaya da büyük zararlar vermiştir (FEMA, n.d.-a). Amerika Birleşik Devletleri'nin Ulusal Okyanus ve Atmosfer İdaresi'nin yayınladığı habere göre; Harvey Kasırgası Katrina Kasırgasından sonra en maliyetli ikinci kasırga olarak tespit edilmiştir. Irma kasırgası ise doğrudan 44 ve dolaylı olarak ise 85 kişinin hayatı ile sonlanmıştır. Maria kasırgası ABD'de tarihinde üçüncü en maliyetli kasırga

olarak raporlanırken, doğrudan 35 kişinin dolaylı olarak da 65 kişinin hayatına mal olmuştur (Feltgen, 2018).

2.3.2.1.2. Kaliforniya Orman Yangınları

Kaliforniya Orman Yangınları 2017 yılında meydana gelmiştir. 2017 yılı boyunca farklı ormanlarda çıkan yangınlar toplamda 10 binden daha fazla yapı yok olmuş ve rapor edilen en yıkıcı orman yangınları arasında yerini almıştır. 47 ölümle ile sonlanan yangınlar 1.548.429 dönümün yanmasına sebep olmuştur. Ayrıca bu yangınların sayısı 9.270 olarak belirlenmiştir (CAL FIRE, n.d.). Yani 2017 yılından meydana gelen kasırgalar sezonundan sonra orman yangınları da meydana gelmiştir. Ve bu orman yangınlarının tek bir yangın olarak değil yukarıda açıklandığı üzere neredeyse 10 bin yangının bir araya gelerek oluşturduğu orman yangınları şeklinde ifade etmek daha doğru olacaktır.

2.3.2.2. Vergisel Açidan Alınan Kararlar

2005 yılında meydana gelen Katrina Kasırgası sonrasında, doğal afetler bakımından mevzuatta olan eksikler dikkate alınarak yeni bir kanun oluşturulmuştur. Bu kanun 2005 Katrina Acil Vergi Yardım Yasası adı ile yürürlüğe girmiştir. Afet sonrası afetten zarar gören bireylere, şirketlere yardımcı olmak ve indirimler sağlamak amacıyla konulan bir kanun olmuştur (IRS, 2006, p. 1). Katrina Kasırgası ile aynı yıl gerçekleşen Rita ve Wilma Kasırgalarıyla birlikte 1986 yılında yürürlüğe konan İç Gelir Yasası değiştirilmek maksadıyla 2005 Körfez Fırsat Bölgesi Yasası oluşturuluyor (Public Law, 2006). Bu yasa değişiklikleriyle amaç; mevzuattaki eksikleri tamamlayarak, 2005 yılında meydana gelen Kasırgalardan etkilenen mükelleflere yardımda bulunmak.

Yeni kanun ile birlikte kişisel kullanım amaçlı mülk kayıpları üzerine konulan 100 dolarlık ve brüt gelirler üzerindeki yüzde 10 gibi belirlenen sınırlar, bu doğal afetlerde kayıpları bulunan mükellefler için belirli şartlar altında kaldırılmıştır. Bunun dışında afet sırasında yardımda bulunan hayırsever kişiler içinde çeşitli vergi muafiyetleri uygulanma kararı verilmiştir. Ayrıca kasırga sebebiyle taşınmak zorunda kalmış veya başka bir yerde yaşamak zorunda kalan kişilere ek muafiyetler uygulanmıştır. Son olarak bu yasa ile birlikte kasırga sırasında otomobil ile yapılan yardım veya yardım kuruluşu için harcanan yol masrafı da kilometre kesintisi olarak kullanılmasına izin verilmiştir (IRS, 2006, pp. 2–6).

Sandy Kasırgası 2012 yılında gerçekleşmiştir. Ve kasırga sonrasında 2013 Afet Yardım Ödenekleri Yasasının B bölümünde Sandy iyileştirme ve Kurtarma Yasası çıkarılmıştır. Bu yasa da ise vergisel açıdan bir değişikliğe rastlanılamaz iken, yalnızca görevlerini yerine getiremeyen yerel yönetimlere genel idare tarafından sağlanması gereken mali destekten söz edilmiştir (Analysis Of The Sandy Recovery Improvement Act Of 2013, 2013).

2.3.2.3. Vergi Hukukunda Doğal Afetlerin Yeri

Amerika Birleşik Devletleri'nin vergi hukukunda doğal afetler yer almaktadır. İlk olarak IRS tarafından kayıplar, afetler ve hırsızlık gibi durumlar için hazırlanmış olan 547 nolu yayın mevcuttur. Belirtilen durumlarda vergisel anlamda yapılacaklar düzenlenmektedir. Aynı şekilde 584 ve 584/B nolu yayınlarda mevcuttur.

Ayrıca 515 numaralı kaza, felaket ve hırsızlık için düzenlenen kanunda; sel, kasırga, yangın, deprem, volkanik patlama gibi durumlarda kayıplar federal gelir vergisinden düşülebilmektedir (IRS, n.d.-b).

2.3.3. Çin Halk Cumhuriyeti'nde Doğal Afetler Uygulanan Vergi Politikaları

Çin Halk Cumhuriyeti doğal afetler sebebiyle çok fazla insanı kayıp yaşayan ülkeler arasında yer almaktadır. Birçok doğal afet türüne ev sahipliği yapan ülke olarak yaşadığı en büyük doğal afetler ve bu afetler sonucunda aldığı kararlar ile oluşturulan vergi politikaları çalışmanın bu kısmında irdelenmektedir.

2.3.3.1. Yaşanmış Büyük Doğal Afetler

Çin Halk Cumhuriyeti topraklarının üçte ikisi sel felaketi riskindedir. Bunun yanı sıra kıyı bölgelerde siklonlar ve kuzey ve güney bölgelerinde ise kuraklıktan söz etmek mümkün olmaktadır (World Bank And GFDRR, 2020, p. 1). İfade edilen riskler dahilinde geçmişten günümüze en fazla can ve ekonomik kayba sebep olan doğal afetler aşağıda sıralanmaktadır:

2.3.3.1.1. 1931 Çin Selleri

Dünyanın en ölümcül doğal afetleri arasında sayılan 1931 Çin Selleri yaklaşık olarak üç milyon insanın ölümü ile sonuçlanmıştır. Bu ölümler yalnızca doğal afet anında değil sonrasında meydana gelen kıtlık ile beraber artmıştır (Courtney, 2018).

1928-1930 yılları arasında kıtlık ile mücadele eden bir bölge 1931 yılında sert bir kış ile aşırı hava olaylarının meydana gelmesi sonucunda ardı ardına yaşanan sel felaketleri sonucu ortaya böyle bir tablo çıkmıştır.

2.3.3.1.2. Black Dragon Yangını

1987 yılında meydana gelen yangın yaklaşık bir ay sürmüştür. 266 kişi yangın sebebiyle yaralanırken 211 kişi ise hayatını kaybetmiştir. 500 bin kişinin evsiz kaldığı bu yangın Çin Halk Cumhuriyeti adına son üç yüz yıldır meydana gelen en büyük yangın felaketi olmuştur. Toplam da 7.3 milyon hektar alan zarar görmüştür (Ruth, 2022).

2.3.3.2. Vergi Hukukunda Doğal Afetlerin Yeri

Çin Halk Cumhuriyeti'nde genel vergi hukuku ve usul hukuku şeklinde bir ayırım yapılmaktadır. Doğal afetler bakımından ise usul hukukunda beyannamelerin verilme sürecinde yaşanan gecikmeler hakkında düzenlemelere yer verilmektedir. Maddi hukuk maddelerinde ise doğal afet dönemlerinde vergi indirimlerinin hesaplanması adına düzenlemeler yapılmaktadır (Moru, 2012, p. 71).

Çin Halk Cumhuriyeti Maddi ve Usul Hukukundan faydalanılarak doğal afet durumlarında vergi hukukundaki düzenlemelere yer verilmektedir.

Vergi Usul Kanununda, doğal afet dönemlerinde vergiyi ödemeyenlere erteleme hakkı verilmektedir. Bu hak üç aydan fazla olmayacak şekilde düzenlenmektedir.

İşletme, Tüketim ve arazi değeri artış vergileri, tarım arazisi dönüştürme vergisi, tütün vergisi ve araç satın alma vergilerinde doğal afetler ile alakalı bir düzenlemeye yer verilmemektedir.

Bağış indirimi açısından Kurumsal Gelir Vergisinden düzenlemeler yapılmaktadır.

Bir doğal afet olayından araç ve gemi vergileri de muaf tutulurken; hükümetin onaylaması şartı ile konut için kullanım ve kaynak vergilerinde afet indirimleri geçerli olmaktadır.

2.3.4. Japonya’da Doğal Afetlerde Uygulanan Vergi Politikaları

Japonya çalışmanın ikinci bölümünde seçilen ülkelerde doğal afetler ve etkileri kısmında grafiklerle açıkladığı üzere, doğal afet sebebiyle çok fazla insan kaybetmesi ile ve çalışmanın son kısmında ele alınacak olan Dünya Risk Endeksine göre çalışma da konu edilen diğer ülkelere göre daha fazla riskli olan bir ülkedir.

Japonya deprem, tsunami ve volkanik olayların çoğunu oluşturduğu pek çok doğal afete ev sahipliği yapmıştır ve yapmaya da devam etmektedir. Japonya’da tesislere en fazla zararı veren yani ekonomik açıdan en fazla zarara sebebiyet veren doğal afet türü son zamanlarda tayfunlar olmuştur (Klein, 2022). Yaşanmış büyük doğal afetler ele alınarak, bu afetlerde vergisel açıdan yapılan değişikliklere yer verilmektedir:

2.3.4.1. Yaşanmış Büyük Doğal afetler

Genel itibariyle afetler ile çok fazla yüzleşen ve afetlere karşı direnç sağlayan bir ülke olarak Japonya, hem adalardan oluşan bir ülkedir hem de bir deprem bölgesidir (Bayra, 2021, pp. 1194–1195; Mathieu et al., 2014, p. 2). Deprem bölgesinde yer alması ve ada ülkesi olması Japonya’yı doğal afetler bakımından elverişli bir yer haline getirmektedir. Son dönemlerde meydana gelen ve pek çok kayba sebep olan doğal afetler aşağıdaki gibidir:

2.3.4.1.1. Tōhoku Depremi ve Tsunami

2011 yılında Japonya’da meydana gelen Tōhoku Depremi ve Tsunami, 1900’lü yıllardan itibaren dünyada meydana gelen en güçlü 4. deprem olarak OCHA tarafından raporlanmıştır. Raporda yer alan bir diğer bilgi yaklaşık 12 bin kişinin hayatını kaybettiği ve 16 bin kişiden fazlasının ise hala kayıp olduğu yönündedir. 17 bin ev kullanılamaz hale gelmiş ve bu afet sonrası tahmini 309 Milyar Dolarlık bir kayıp yaşanmıştır (OCHA, 2011).

Büyük bir depremin meydana gelmesi ve bu depreme tsunaminin eşlik etmesi meydana gelen afetin etkisinin daha da büyük hale gelmesine sebebiyet vermiştir. Bu durum ise ada ülkesi olması ve deprem bölgesinde yer almasının bir sonucu olduğu şeklinde değerlendirilebilmektedir.

2.3.4.1.2. Ontake Dağı, Volkan Patlaması

Ontake Dağında 2014 yılında bir yanardağ patlaması meydana gelmiştir. Bu yanardağ patlaması, Japonya'nın Honshu adasında meydana gelmiştir(Benfield, 2021, p. 8). Bu patlama sonucu 58 kişi hayatını kaybederken 5 kişi de kaybolmuştur. Yamaoka ve diğerlerinin yazdığı makale incelendiği zaman volkanik patlamalar, Japon Meteoroloji Ajansından da alınan bilgiler ışığında 1700'lü yıllardan itibaren pek çok insanı kayba sebebiyet vermiştir. En fazla can kaybı 1972 yılında Unzen patlamasıyla yaklaşık 15 bin kişiyi bulmaktadır. Günümüze en yakın patlama da Ontake Dağı volkanik patlaması olmuştur (Yamaoka, Koshun; Geshi Nobuo; Hashimota, 2016, pp. 1–2). Patlamanın ekonomik kaybı ile alakalı bir bilgiye ulaşılamamıştır (Benfield, 2021, p. 6).

2.3.4.1.3. 2018 Japon Taşkınları

Japonya'da 1978-82 yıllarında meydana gelen taşkınlar ile 472 ölüm meydana gelmiştir. 2018 yılında ise aşırı yağışlardan dolayı oluşan taşkınlar 237 kişinin ölümü ile sonlanmıştır. 433 kişi yaranırken, 8 kişi kayıp olarak kayda geçmiş ve 6767 ev hasar görmüştür (Nagumo, 2019; Yoshida et al., 2021, p. 2).

2.3.4.2. Vergisel Açıdan Alınan Kararlar

2011 yılındaki Tohoku Deprem ve Tsunami, yukarıda açıklandığı üzere büyük kayıplar ile sonuçlanmıştır. Bu kayıpların dışında ayrıca ortaya çıkan bir sonuç ise doğal afetler bakımından Japonya'nın kanunlarındaki eksikler olmuştur (Alıntılayan: Bayra, 2021, p. 1192; Alıntılanan: Shimada, 2015, p. 16) . Bu eksikleri tamamlamak adına çalışmalar yapılmıştır. Yapılan çalışmaların başında yerel yönetimden genele doğru bir düzen oluşturularak, problemler temelden çözülmeye çalışılmıştır (Bayra, 2021, p. 1204). Fakat vergisel acıyan yerel yönetimin gücünün az görülmesi neticesinde genel yönetim tarafından ilk olarak afetten zarar görenler için vergi indirimleri uygulanarak yeniden yapılanma için vergi teşviklerini yürürlüğe konmuştur. Alanın kendini toparlanma döneminde bu afet alanına yardımda bulunan özel şirketler ve kişiler için de, vergi indirimleri uygun görülmüş ve bu vesileyle afetten zarar görmeyen kesim ile toparlanma süreci maliyeti dengeli bir şekilde paylaştırılmış olmuştur (Luis & Moncayo, 2014, pp. 292–293).

2.3.4.3. Vergi Hukukunda Doğal Afetlerin Yeri

Doğal afetlere müdahale için, Japon kanunlarında yerel yönetimler ve genel yönetim için görevler dağıtılmış ve sorumluluklar net olarak ifade edilmiştir. Bu durum mali konular içinde geçerli olmaktadır (Luis & Moncayo, 2014, p. 284). Doğal afetler için düzenlenen ve yürürlüğe konan kanunlar bu bölümde ele alınacaktır. Konu itibarıyla vergisel açıdan ele alınan doğal afetler için hazırlanmış kanunlar ve Japonya'nın vergi mevzuatında doğal afetler bu bölümde ele alınmaktadır.

2.3.4.3.1. 1961 Afet Önlemleri Temel Yasası

Pek çok doğal afet ile mücadele eden bir ülke olarak Japonya, yasal anlamda da bu mücadeleyi vererek doğal afetler için yasalar çıkarmıştır. Bu yasalardan bir tanesi de 1961 tarihli Afet Önlemleri Temel Yasası adı ile düzenlenmiştir (Disaster Countermeasures Basic Act - 1997, 1997). 1997 yılında revize edilen yasa ile birlikte Japonya Devleti mali bir çerçeve çizmiştir. Çizilen bu çerçeve aslında afet sonrası finansal olarak alınacak kararları belirlemektedir. Bu kararların içinde borç önlemleri, sübvansiyonlar ve vergi gibi finansal araçlara yer verilmiştir (Luis & Moncayo, 2014, p. 284).

2.3.4.3.2. 1962 Ulusal Vergiler için Genel Kurallar Hakkında Kanun

Japonya'da 1962 yılında yürürlüğe konan Ulusal Vergiler için Genel Kurallar Hakkında Kanun'da doğal afet durumlarında uygulanacak vergisel kurallara yer verilmiştir. Bu kurallardan bir tanesi olan bölüm 46'da mükellefin herhangi bir deprem, yangın, sel, rüzgâr gibi sıralanan doğal afette zarara uğraması durumunda afetin oluşmasından itibaren iki ay içerisinde başvurması koşulu ile ödeme bir yıla yayılır şeklinde ifade edilmiştir. Ayrıca bu bir yıl ödemesiz ödeme süresi şeklinde de belirlenebilmektedir (Act on General Rules for Application of Laws, 1962).

2.3.4.3.3. Kapsamlı Japon Vergileri El Kitabı

Kapsamlı Japon Vergileri el kitabında yer alan bilgilere göre,
Gelir Vergisinde;

Bir doğal afet veya ticari varlıkların sebep olması ile birlikte ortaya çıkan döküm (envanter) zararı olması durumunda, diğer net zararlar dışındakiler 3 yıla kadar devredilebilirler.

Kurumlar Vergisinde;

Bir şirketin denetimi, son ödeme tarihi gibi vade tarihleri; doğala afet durumlarında veya diğer kaçınılmaz sebeplerin bulunması hallerinde vergi makamlarınca uzatılabilir.

Yukarıda ifade edilen kanun metinleri uygulanır (Comprehensive Handbook of Japanese Taxes, 2006, pp. 52-106–216).

2.3.5. Türkiye’de Doğal Afetlerde Uygulanan Vergi Politikaları

Çalışmanın bu kısmında son yıllarda Türkiye’de meydana gelen doğal afetler ele alınmaktadır. Ekonomik ve insani kayıplar dikkate alınarak seçilen üç büyük afete yer verilmektedir. Daha sonra bu afetler sonrasında Türkiye’de nasıl bir vergi politikası izlediği incelenmektedir. Son olarak şu an vergi mevzuatında doğal afetlere verilen ver ve doğal afetlerin vergi mevzuatındaki önemi açıklanmaya çalışılacaktır.

2.3.5.1. Yaşanmış En Büyük Doğal Afetler

Geçmişten günümüze pek çok deprem, sel, orman yangını ile yüzleşen Türkiye’de bu doğal afetler sebebiyle büyük kayıplar vermiştir. Çalışmanın bu bölümünde verilen büyük kayıplar ölçü alınarak belirlenen büyük doğal afetler açıklanmaktadır.

Türkiye’de meydana gelen doğal afetler türleri bakımından incelendiği zaman, depremlerin ve volkanik olaylar sonucu oluşan afetlerin etkisinin daha fazla olduğunu görmek kaçınılmazdır. Özellikle 2020 yılı itibariyle deprem ve sel olaylarının daha çok meydana geldiği söylenilebilir (EM-DAT, n.d.-c). Çalışmanın bu kısmında yıllar itibariyle meydana gelen en şiddetli doğal afetlere yer verilecektir. Bu doğal afetler belirlenirken yukarıdaki grafiklerden yararlanılarak insanı ve ekonomik kayıplar göz önünde tutulacaktır.

2.3.5.1.1. 1939 Erzincan Depremi

1939 yılında 26 Aralık günü Erzincan’da 7.9 büyüklüğünde bir deprem meydana gelmiştir. Yaklaşık son 300 yılın en büyük depremi olarak tasvir edilen deprem, yaklaşık

33. 000 kişinin canına mal olmuştur. Erzincan ile birlikte toplam 14 şehir bu depremden zarar görmüştür. Depremde yaklaşık 3.000 ev yıkılırken yaklaşık 11.000 ev de zarar görmüştür (AFAD, n.d.-c; Demirkol, 2017). Bu deprem ile birlikte Türkiye’de doğal afetlerle alakalı yasal düzenlemeler oluşturulmaya başlanmıştır.

2.3.5.1.2. 1999 Marmara Depremi

17 Ağustos 1999 yılında Kocaeli-Gölcük merkezli bir deprem meydana geldi. Bu deprem 7.6 büyüklüğünde olmakla beraber; Marmara Bölgesinde, İzmir’de ve hatta Ankara’da bile hissedilmiştir. Yaklaşık 18.000 kişi hayatını kaybetmiştir. Yaklaşık 43.000 iş yeri ve 285.000 ev hasar görmüştür (AFAD, n.d.-c).

2.3.5.2. Vergisel Açıdan Alınan Kararlar

1939 Erzincan depremi sonrasında Türkiye’de doğal afetlerle ilgili yasal düzenlemelerin temeli oluşturulmaya başlanmıştır. Çıkarılan kanunlardan bir tanesi 1940 yılında çıkarılmıştır. Bu kanun 3773 Sayılı Erzincan Depreminden Mütteessir Olan Mıntikalarda Zarar Görenlere Yapılacak Yardımlar Hakkında Kanun’dur. Kanuna göre depremzedelerin hasara bağlı olarak vergi borçları silinirken, bir kısmının vergi borçları ertelenmiştir (Tuğluoğlu, 2015, p. 128). Yurtdışından bölgeye gelen yardımlar için gümrük vergi ve harçlar da kaldırılmıştır (Şengün & Güleriyüz, 2019, p. 860).

1939 yılından meydana gelen deprem sonrasında yeni barınma alanları için kereste ihtiyacı doğmuştur. Bu ihtiyaç neticesinde kereste üreten ve tedarik edilen fabrikalardan muamele vergisi alınmamıştır (Haçın, 2014, p. 58)³.

1999 yılında meydana gelen deprem ile birlikte deprem sebebiyle oluşan zararın en aza indirilmesi için yeni vergiler yürürlüğe konmuştur. Tek seferlik uygulanan ek vergiler ve günümüzde de uygulanmaya devam eden vergiler getirilmiştir. Tek seferlik uygulanan vergiler: Deprem öncesi yılın kazancı üzerinden %5 oranında Ek Gelir ve Kurumlar Vergisi; deprem yılında ödenen vergi kadar Ek Emlak Vergisi; Devlet tahvillerinin faiz gelirlerine ilave olarak Ek Faiz Stopajı şeklinde sıralanabilir. Sürekli halde kullanılmaya devam eden vergiler ise, özel iletişim ve özel işlem vergisidir (Cardella, 2023, p. 6). Özel

³ Başbakanlık Cumhuriyet Arşivi Fon Kodu: 030.10. Yer No: 178.234.10.

İletişim vergisi hala alınmakla beraber özel işlem vergisi bir süre sonra yürürlükten kaldırılmıştır.

2.3.5.3. Vergi Hukukunda Doğal Afetlerin Yeri

Türkiye’de doğal afetlerin vergi hukukundaki yeri çalışmanın bu kısmında ele alınmaktadır. İlk olarak Anayasal açıdan konu irdelenmektedir.

Anayasa Madde 2;

“Türkiye Cumhuriyeti, toplumun huzuru, milli dayanışma ve adalet anlayışı içinde, insan haklarına saygılı, Atatürk milliyetçiliğine bağlı, başlangıçta belirtilen temel ilkelere dayanan, demokratik, laik ve sosyal bir hukuk Devletidir.” şeklinde düzenlenmiştir.

Anayasanın bu maddesine göre sosyal bir hukuk devleti olan Türkiye Cumhuriyeti bir yandan hukuk devleti ilkelerini gerçekleştirirken diğer yandan sosyal açıdan sosyal adaletin, sosyal refahın ve sosyal güvenliğin sağlandığından emin olmak zorundadır (Öncel et al., 2019, p. 60). Olağan zamanlarda bu amaçları organize etmek için belirlenen ve yürürlüğe konan kanun ve benzeri diğer düzenlemelerin yanında doğal afet dönemleri için de kanun, yönetmelik ve benzeri düzenlemeler yapılmaktadır. Çalışmanın bu kısmında geçmişten günümüze vergi hukukunda doğal afetler bakımından yapılan düzenlemelere ve çıkarılan kanun, kanun hükmünde kararname ve yönetmeliklere yer verilecektir. İlk olarak Anayasa Madde 119 incelenecek olursa, Cumhurbaşkanına verilen olağanüstü hâl ilan etme yetkisi görülecektir. Olağanüstü hâl ilan edilecek durumlar; savaş, savaşa yönelik bir hareketlenme, Cumhuriyete karşı kuvvetli ve eylemli bir kalkışmama, kamu düzenini bozacak şiddet hareketleri ve tabi afet ve tehlikeli salgın hastalık ya da ağır ekonomik bunalım şeklinde sıralanmaktadır. Görüldüğü üzere tabi afet ve salgın hastalık durumlarında Cumhurbaşkanına olağanüstü hâl ilan etme yetkisi verilmektedir. Cumhurbaşkanı talebiyle olağanüstü hal süresi her defasında savaş hariç TBMM tarafından 4 ay uzatılabilmektedir (TBMM, 1982, p. 39).

Doğal afet durumları için vergi mevzuatında birtakım düzenlemeler mevcuttur. Bu düzenlemelerin amacı doğal afet dönemlerinde vatandaşın vergisel açıdan zorlanmasını engelleyerek az da olsa vergi ödemesini devam ettirmektir. Yani hem vatandaşın mağdur olması önlenir hem de devletin vergi gelirlerinden mahrum kalması engellenerek orta bir yol bulunur. Vergi mevzuatında mücbir sebep hali, terkin, fevkalade amortisman

müessesesi, DASK sigortaları ile ilgili, doğal afet münasebetiyle yapılan bağışlarla ilgili, sigorta ve deprem sigortaları ile ilgili düzenlemelere yer verilmektedir (Ünsal, 2016, pp. 8–9).

Vergi mevzuatında düzenlenmiş, doğal afetler için uygulama alanı bulan yukarıda ifade edilen uygulamaların vergi mevzuatındaki yerleri çalışmanın bu kısmında ifade edilmektedir.

2.3.5.3.1. Mücbir Sebep

213 Sayılı Vergi Usul Kanununun 13. Madde 'sinde Mücbir sebep hallerine dört madde halinde yer verilmiştir. Mücbir sebep hali, vergi ödevlerinden herhangi birinin yerine getirilmesine engel olacak derecede ağır kaza, ağır hastalık ve tutukluluk halleri; yangın, yer sarsıntısı, su basması gibi afetler; kişinin iradesi dışında meydana gelen gaybubetler ve kişinin iradesi dışındaki sebepler dolayısıyla defter ve belgelerin elinden çıkması şeklinde sıralanmaktadır. Mücbir sebep durumunu ilan etme yetkisi ve mücbir sebep dolayısıyla vergi ödevini yerine getiremeyecekleri belirleme yetkisi Maliye Bakanlığına verilmiştir (Vergi Usul Kanunu, 1961). Vergi Usul Kanunu Madde 15' te mücbir sebep halinde mücbir sebep hali ortadan kalkana kadar sürelerin işlemeyeceği ifade edilmektedir. Ve bu hükmün uygulanması içinde mücbir sebep halinin malum olması veya ilgililer tarafından ispat ve teşviki şart koşulmaktadır. (Vergi Usul Kanunu, 1961) Vergi usul Kanunu Madde 373' ise mücbir sebep hallerinden herhangi birinin vukua bulması halinde ceza kesilmeyeceği hüküm olmaktadır. Sayılan maddelerin ışığında mücbir sebep hallerinin süreleri durduracağı ve vergi suçu oluşturmayacağı kanısına varılabilmektedir (Öncel et al., 2019, p. 235).

6183 sayılı Amme Alacakları ve Tahsil Usulü Hakkındaki Kanunu Madde 8'e göre bu Kanunda yer alan durumların süre ve tebliğleri Vergi Usul kanununa tabi tutulmaktadır. Yani Mücbir Sebep hallerinde Amme Alacakları Tahsil Usulü Hakkındaki Kanun Hükümleri değil Vergi Usul Kanunda hüküm olan süreler işleyecektir (AATUHK, Madde 8).

2.3.5.3.2. Terkin

Terkin kelimesi Türk Dil Kurumu'nda "yazılan bir şeyin çizilerek silinmesi" olarak tasnif edilmiştir. Türk Vergi Sisteminde ise 213 Sayılı Vergi Usul Kanunu Madde 115' te yer

verilmektedir. Doğal afetler olarak nitelendirebileceğimiz; yangın, yer sarsıntısı, yer kayması, muzır hayvan ve haşarat istilası şeklinde kanunda sıralanan olaylar sonucu belirli sınırlar ve oranlarda devletin vergi gelirinden vazgeçeceği belirtilmektedir. Bu sınırlara kaynaklarının en az üçte birini kaybeden kişilerin, zarar eden varlıkları üzerinden alınan vergi ve vergi cezalarının, mahsullerinin en az üçte birini kaybeden kişilerin ise zarar gören arazilerinin arazi vergi borçları ve cezalarının Maliye Bakanlığınca kısmen veya tamamen terkin edileceğine yer verilmiştir. Zarar derecelerini belirleme yetkisi ilgili kaynağın bulunduğu mahalli idare heyetlerinin tahkikatına bırakılmıştır (Vergi Usul Kanunu, Madde 115).

Amme Alacakları Tahsil Usulü Hakkındaki Kanunu 105. Madde 'de Tabi Afetler Sebebiyle Terkin başlığı altında doğal afet durumlarında amme alacaklarında Cumhurbaşkanı kararı ile kısmen veya tamamen terkin yoluna gidilebileceğine yer verilmektedir. Ayrıca bu hükmün uygulanabilmesi için altı ay içerisinde yetkili amme alacaklısı kuruma yazılı bir şekilde başvurulması gerekmektedir (AATUHK, Madde 105).

2.3.5.3.3. Fevkalade Amortisman Müessesesi

Amortisman kelimesinin sözlük anlamı 'yıpranma payı' şeklindedir. Farklı nedenlerden ötürü iktisadi kıymetlerde olağan olmayan değer kayıpları meydana gelmesi durumunda Fevkalade Amortisman yöntemi uygulanır (Değer, 2008, p. 2).

Vergi Usul Kanunu Madde 317'de Fevkalade Amortisman yöntemine yer verilerek üç madde de kullanılacak alanlar sıralanmıştır. 1.Bentte çalışmanın konusu olan doğal afetlere yer verilerek ; yangın, su basması, deprem gibi afetler neticesinde değerini tamamen veya kısmen kaybeden menkul ve gayrimenkullerle haklara mükellefin başvurması durumunda Maliye Bakanlığının konuyu irdelemesi ile fevkalade amortisman yöntemi kullanılacağı belirtilmiştir. 2.bentte ise yeni icatlardan dolayı teknik verim ve kıymet açısından değerleri değişen ve neredeyse kullanılmaz hale gelen menkul ve gayrimenkullerle haklara; son olarak da zorunlu çalışmaya maruz bırakıldıkları için daha fazla aşınmak zorunda kalan menkul ve gayrimenkullerle haklara yine aynı şekilde mükellef başvurusu, Maliye Bakanlığının incelemesi sonucu fevkalade amortisman yöntemi uygulanılacağı ifade edilmiştir (Vergi Usul Kanunu, 2020, Madde 317).

2.3.5.3.4. Sigortalar ve Deprem Sigortaları

Kurumlar Vergisi Kanunu Madde 8’de hasılatlardan düşen giderler arasında sigorta ve ikili sigorta (ikili sigorta) şirketleri için; muallak hasar ve tazminat karşılıkları, kazanılmamış prim karşılıkları, hayat sigortalarında matematik karşılıkları sayılmaktadır (TBMM, 2006, p. 9889). Deprem sigortalarının Kurumlar Vergisi matrahından düşüleceği de bilinmektedir (Ünsal, 2016, p. 9).

2.3.5.3.5. Doğal Afet Sebebiyle Yapılan Bağışların Durumu

Doğal afetlerle ilgili yapılan yardımlarla ilgili hem Kurumlar Vergisi Kanununda hem de Gelir Vergisi Kanunu’nda düzenlemeler bulunmaktadır. Her iki kanunda da bazı şartlar altında yapılan bağışların vergilerden indirilebileceği gözükmektedir. Yapılan bağışların kapsamına doğal afet zamanında yapılan bağışları da eklemek mümkündür. 193 Sayılı Gelir Vergisi Kanunu Diğer İndirimler başlıklı kısımda 89. Maddenin 4.bendi aşağıdaki gibidir:

“Genel ve özel bütçeli kamu idareleri, il özel idareleri, belediyeler, köyler ile kamu yararına çalışan dernekler ve Cumhurbaşkanınca vergi muafiyeti tanınan vakıflara yıllık toplamı beyan edilecek gelirin % 5’ini (kalkınmada öncelikli yöreler için % 10’unu) aşmamak üzere, makbuz karşılığında yapılan bağış ve yardımlar.”

Yukarıda sayılan şartlar altında yapılan bağışların gelir vergisinden indirileceği düzenlenmiştir.

(Gelir Vergisi Kanunu, 2003, p. 3389).

Kurumlar Vergisi Kanunu Madde 10 da Gelir Vergisi Kanundaki gibi Kurumlar Vergisinde bağışların indirim konusu yapılabileceği düzenlenmiştir. Yani doğal afetler konusunda yapılan bağışlarda indirim konusu yapılması muhtemeldir (TBMM, 2006, p. 9890).

2.4. Seçilen Ülkelerde Covid-19 Salgınında Uygulanan Vergi Politikaları

Tüm dünyada etkisi 2020 yılının başlarında görülmeye başlasa da Covid-19 salgını 2019 yılının son aylarında Çin’de ortaya çıkan bir salgındır. Çalışmanın ilk bölümünde de ifade edildiği üzere salgınlar doğal afet olarak kabul görmektedir. Bu yüzden çalışmanın bu kısmında çalışmanın temelini oluşturan ve seçilmiş olan beş ülkenin covid-19 salgını

başlangıcından itibaren vergisel açıdan uyguladığı politikalar ele alınmaktadır. Doğal afetlerin bir parçası olarak Covid-19 salgını ile ilgili yapılan vergisel uygulamalar sırasıyla Avusturalya, Amerika Birleşik Devletleri, Çin Halk Cumhuriyeti, Japonya ve Türkiye şeklinde olacaktır.

2.4.1. Avusturalya’da Covid-19 Salgınında Uygulanan Vergi Politikaları

Avusturalya’da Covid-19 salgını ocak ayının sonlarına doğru 2020 yılında görülmeye başlamıştır. Çin’de ortaya çıktığı tarihe yakın bir zamanda Avusturalya’da etkisi görülmüştür. Meydana gelen salgın neticesinde vergisel anlamda Avusturalya çeşitli vergi politikaları uygulamaya koymuştur. Avusturalya Vergi Ofisinin yaptığı açıklamalara göre bu süreç içinde hem vergisel önlemlere hem de vergi teşviklerine yer verilmiştir (ATO, 2022).

Yapılan önlem ve teşvikler incelendiği zaman aslında bir kalıp olarak hazırlanmayan bir çalışma ortaya çıkmıştır. İşletme ve işverenler için, bireyler ve çalışanlar için, kâr amacı gütmeyen kuruluşlar için ve vergi uzmanları için ayrı ayrı destek planları hazırlanmıştır. Bu planlar dışında ise her ayrı grup için kendi durumlarını ifade eden açıklamalar yapabilecekleri; öneri ve teklif sunarak çözüm odaklı çalışabilecekleri imkân sağlanmıştır (ATO, 2022; Kılıç, 2020, p. 15). Avusturalya Vergi Ofisi yukarıda ifade edilen mükellef grupları için ayrı ayrı kılavuzlar hazırlamıştır. Hazırlanan kılavuzlara göre Covid-19 salgını ile birlikte mükelleflere sunulan yeni ödeme planları, bildiri zamanları gibi konular hakkında yapılan değişikliklerle alakalı tabla aşağıda gösterilmektedir:

Tablo 6: Avusturalya Covid-19 Vergisel Değişiklikler

	İşletmeler ve İşverenler	Bireyler ve Çalışanlar	Kar Amacı Gütmeyen Kuruluşlar	Vergi Uzmanları
Covid-19 Süresince Yapılan Değişiklikler	-Covid-19 İş Desteği -COVID-19 nedeniyle kira veya leasing ödeme değişiklikleri - Jobkeeper Ödeme Planı -İşverenlere Nakit Akışını Arttırmaları için Muafiyetlik -İşletmelerin Varlıklarını Silme İmkânı -Amortisman Kesintileri	-Covid-19 Sırasında Evde Çalışanlar -İstihdam Ödemeleri Vergisi -Kiralık Konut Mülkü -İkamet Yeri ve Gelir Kaynağı -Çalışanlar İçin -408 Pandemi Olay Vizesi	-Jobkeeper Ödeme Planı	- Esnek Ödeme Planları -Borç Ödemede Gecikme Bildirimi İçin Yaklaşan Bildiri Tarihleri -Vadesi Geçebilecek Ödemeler İçin Ödeme Ertelemeleri -Genel Faiz Ücretine Olası İndirimler

Kaynak: ATO. (2022). Covid-19. Australian Taxation Office. <https://www.ato.gov.au/general/covid-19/> Erişim Tarihi:25.12.2022. Alınan bilgiler ile oluşturulmuştur.

İşletme ve işverenler: İşletme ve işverenler için hazırlanan kılavuzda Covid-19 salgını sebebiyle meydana gelebilecek sorunlar nezdinde çözüm odaklı ihtimaller yazılarak bilgilendirme yapılmıştır. İşletmelerde nakit akışının sağlanması için belirli şartları sağlayan işletmelerin bir kısım gelirleri vergiden muaf tutulmuştur. Bunun dışında nispeten daha küçük işletmelerin varlığını devam ettirmeleri için belirli bir varlık kazançlarının silinmesine izin verilmiştir.

Bireyler ve çalışanlar: Yukarıdaki tabloda gösterildiği üzere bireyler ve çalışanlar içinde bir kılavuz yayınlanmıştır. Bu kılavuza göre Covid-19 salgını sebebiyle evden çalışmak zorunda olanlara belirli koşulları sağlamaları durumunda evde çalışma sürecindeki giderleri, vergiden gider olarak düşme imkânı sağlanmıştır. Ya da bu giderler için iş yerleri tarafından çalışana bir ödeme yapılıyorsa; çalışanlar bu ödemeyi de gelir olarak göstermek zorundadır. İstihdam ödemeleri başlığında ise; Covid-19 salgını sebebiyle izin, işten ayrılma, geçici işten ayrılma, işten çıkarılma gibi durumlarda iş yerinden alınan ücretlerin vergilendirilmesi hakkındadır. 408 Pandemi Olay Vizesi ise; pandemi süresinde Avusturalya bulunan yabancılar için hazırlanmıştır. Bu vizenin alınması ile birlikte aslında ülkede kalma ve vergi ödeme şeması oluşturulmaktadır. Kişisel duruma göre vergi mukimliği durumu da bu süreçte burada belirlenen kıstaslar ile şekillenmiştir.

Kâr amacı gütmeyen kuruluşlar: Jobkeeper Ödeme Planı ile işletmeler desteklenmek istenmiştir salgın boyunca.

Vergi uzmanları: Vergi uzmanları için hazırlanan kılavuzda, bulunulan dönem için kaydedilmiş acenteler için vergi borcu bildirimi ve ödeme tarihleri ay ay düzenlenmiştir.

Covid-19 için ek destek almak isteyen mükelleflerin, bilgi için erişebilecekleri numaralar ilan edilerek önemli konularda ise bir kılavuz yayınlanmıştır. Ve Covid-19 Afet ödemelerinden faydalanan kişiler için kıstaslar belirlenerek alınan ödemelerin vergilendirilme durumları değerlendirilmiştir. Ve alınan afet ödemeleri değerlendirilemeyen muafiyet dışı gelir olarak nitelendirilmiştir. Yani Covid-19 salgını sebebiyle eyalet ve bölge yönetimi tarafından belirlenerek afet ödemesi alan kişiler, aldıkları yardımları beyannamelerine dâhil etmelerine gerek yoktur (ATO, 2022).

Bunlar dışında, Covid-19 salgının ortaya çıktığı ilk zamanlar işletmelere kesilen vergi cezaları ve gecikme faizlerinin belirli tarihler içerisinde silinebileceği açıklanmıştır (Kılıç, 2020, p. 15). Bireysel ve işletmelerin özel durumlarını dikkate alan Avusturalya, vergi ödemelerinde herhangi bir aksaklık olmaması adına mükellefler ile olan bağı daha güçlü bir hale getirmek için çalışmalar yapmış ve ortaya çıkan ek talebi karşılamak adına telefon ve internet üzerinden iletişimi arttırmıştır (CIAT/IOTA/OECD, 2020, p. 10). Ve son olarak Avusturalya'nın bir vergi reformuna ihtiyaç duyduğu ve Covid-19 salgının etkisiyle bu ihtiyacın arttığı düşünülmektedir. Normal koşullarda da kişisel ve kurumsal gelir vergisi Avusturalya vergi gelirleri içerisinde büyük paya sahiptir. Covid-19'un etkisi ve bu sebeple oluşan işsizlikle beraber gelir vergisinde oluşan olumsuz etki, vergi gelirlerini de büyük ölçüde etkileyecektir. Stylianou 2021'de yaptığı çalışma ile bu görüşlere katılarak; yeni bir vergi reformu Avusturalya için gerekli olduğunu söylemiştir (Stylianou, 2021, pp. 164–165).

2.4.2. Amerika Birleşik Devletleri'nde Covid-19 Salgınında Uygulanan Vergi Politikaları

Covid-19 salgını etkisiyle birlikte, Amerika Birleşik Devletleri'nde de bireyler ve aileler için, işletmeler ve vergiden muaf kuruluşlar için ve sağlık planları ve emeklilik planları için ayrı ayrı kılavuzlar oluşturulmuştur (IRS, n.d.). Avusturalya örneğinde olduğu gibi kişisel durumların da dikkate alınması bakımından bu kılavuzlar önemli olmuştur.

Oluşturulan bu kılavuzlara ek olarak sürecin ilerleyişine bağlı olarak federal yönetim tarafından bildiriler yayınlanmıştır.

Covid-19 salgını için 13 Mart 2020 tarihinde Amerika Birleşik Devletleri'nde Acil Durum Bildirimi yayınlanmıştır. Federal yönetim tarafından yayınlanan bildirim ile birlikte vergi mükellefleri için, vergi bildirme ve ödeme sürelerinde erteleme yapılabileceği ve borçların ifasında belirlenen 2. tarihlerin bir yıla kadar göz ardı edilebileceği duyurulmuştur (IRS, 2020). Mart ayı itibariyle beyanname ve vergi borcu ödeme tarihlerinde değişiklik yapılmıştır. Bu değişikliklerinde içinde bulunduğu ve hangi vergi türlerinin hangi zaman aralığında nasıl bir değişikliğin meydana geldiği ile ilgili tablo aşağıdaki şekilde düzenlenmiştir:

Tablo 7: Amerika Birleşik Devletleri’nin Covid-19 Salgınında Uyguladığı Vergisel Önlemler

Uygulayan Yönetim	Süre	Vergi Türü	Yapılan Değişiklik
Federal Yönetim	15.04.2020 Tarihinden 15.07.2020 Tarihine Ertelenmesi	Federal Gelir Vergisi	Beyanname Verme Süresinin Ertelenmesi
Federal Yönetim	15.04.2020 Tarihinden 15.07.2020 Tarihine Ertelenmesi	Federal Gelir Vergisi	Vergi Borcu İfa Tarihinin Ertelenmesi
Federal Yönetim	15.04.2020 Tarihinden 15.07.2020 Tarihine Ertelenmesi	Hediye ve Nesil Atlama Aktarım Vergisi	Vergi Borcu İfa Tarihinin Ertelenmesi
Federal Yönetim	%50’si 31 Aralık 2021 Tarihine; %50’si ise 31 Aralık 2022 Tarihine ertelenmiştir.	Bordro Vergileri ile SGK ve Demiryolları Emekliliğine İlişkin Serbest Meslek Vergileri	Belirtilen Vergilerin %50’sinin ödenmesi için son tarih ertelenmiştir.
Federal Yönetim	1 Nisan-15 Temmuz Tarihleri Arasında	Taksitli Ödemeler	Taksitli Ödeme Anlaşması Olan Mükellefler İçin Ödemelerin Durdurulması
Federal Yönetim	1 Nisan’dan 15 Temmuz’a Kadar	Saha Gelir Ofisleri Tarafından Yapılan Haciz ve Harçlar	Haciz ve Harçların Askıya Alınması
Eyalet Yönetimi		Tüketim Vergisi	Birkaç eyalette tüketim vergisi kaldırılmıştır.
Eyalet Yönetimi		Şirketlere Ait Sosyal Güvenlik Vergisi	Şirketlere Ait Sosyal Güvenlik Vergisinin Erteleme ve Taksitlendirme İmkânı Verilmesi
Federal Yönetim	2021 Yılı	Çocuk Vergi Kredis	Beyanda bulunulmasa dahi, çok az gelirli veya hiç gelire sahip olmayan ailelerin başvurabileceği
Federal Yönetim	30 Eylül 2022 veya 2019 ve 2020 yıllarında	-Bireysel Gelir Vergisi -Yerleşik Olmayan Yabancı Gelir Vergisi -Serbest Meslek Vergisi -Yaşlılar İçin Vergi gibi birçok vergiyi kapsamaktadır ⁴ .	Ceza İndirimi Uygulanması (ceza uygulanan vergi cezaları üzerinden bir indirim sağlanmıştır)

Kaynak: CIAT/IOTA/OECD. (2020). Tax Administrations Responses to COVID-19: Measures Taken to Support Taxpayers. CIAT/IOTA/OECD, 71. Ve Güner, K. C. (2021). Koronavirüs (Covid-19) Pandemisi ve Uygulanan Mali Tedbirlerin Değerlendirilmesi. Journal of Tourism Economics and Business Studies, 3(1), 84–95. Ve IRS. (2022). Penalty Relief for Certain Taxpayers Filing Returns for Taxable Years 2019 and 2020. In Notice 2022-36. Alınan bilgiler ile oluşturulmuştur.

Yukarıda bahsedilen vergiler ve erteleme süreleri içerisinde, ertelemeyen dolay verilmeyen beyanname veya yapılmayan ödemeler için faiz, ceza veya vergi ilavesi yapılmayacağı da bildirilmiştir. Ertelenen işlemler için faiz, ceza ve ilave vergiler ise 16 Temmuz’dan itibaren tahakkuk etmeye başlamıştır. Ve Amerika Birleşik Devletleri Gelir

⁴ Bakınız: 2022 yılında Amerika Birleşik Devletleri tarafından hazırlanan bildiri metni. IRS. (2022). Penalty Relief for Certain Taxpayers Filing Returns for Taxable Years 2019 and 2020. In Notice 2022-36. Pp.6.

İdaresi vergi mükelleflerine, işletmelere ve diğer insanlara yardımcı olmak adına Covid-19 salgını için özel bir bölüm oluşturmuştur. (CIAT/IOTA/OECD, 2020, pp. 32–68). Oluşturulan bu birim sayesinde vergi açısından meydana gelen olumsuzluklar en aza indirgenmeye çalışılarak mükellefler ile olan iletişim güçlendirilmiştir.

2.4.3. Çin Halk Cumhuriyeti’nde Covid-19 Salgınında Uygulanan Vergi Politikaları

Çin Halk Cumhuriyeti’nde 10 Aralık 2019 yılında ortaya çıkan Covid-19 Dünya Sağlık Örgütü tarafından mart ayı 2020 yılında salgın olarak kabul edilmiştir. Çin’de de diğer ülkeler gibi her alan aldığı tedbirlerin yanında vergisel açıdan da birtakım çalışmalar yapılmaktadır.

11 Mart itibariyle Çin Halk Cumhuriyeti Devlet Vergi İdaresi (STA) tarafından kararlar alınmaya başlanmıştır. Bu kararlar aşağıda sıralanmaktadır (PWC, 2020, p. 31):

İşletmelerin üretim kapasitelerinin artırılması için ve salgının etkilerinin en aza indirilmesi için tercihli vergi politikaları bilinçli bir şekilde uygulanmalı

Salgın bulaşma riskini en aza indirmek için ‘temassız’ vergi ödeme koşullarının oluşturulmasına karar verilmiştir.

18 Mart itibariyle yeni kararlar ortaya konmuştur. Bu kararlar aşağıda sıralanmaktadır (PWC, 2020, pp. 32–34):

Kurumlar tarafından ödenen gelir verginin bir kerelik olmak şartı ile üretim kapasitesinin artırılması için masraf ve giderler için indirim uygulanmıştır. (Salgın önleme için gerekli üretim yapan işletmeler dahilinde)

Salgın sürecinde kâr amacı gütmeyen kuruluşlara ve devlete yapılan ayni ve nakdi yardımların tümünün vergiden indirilmesine karar verilmiştir.

Salgının önlenmesi üretim yapan işletmeler için KDV’nin tam iadesinin yapılması kararı verilmiştir.

Bu süreçte taşınan önemli malzemelerden dolayı elde edilen gelirlerin KDV’den muaf tutulması kararı verilmiştir.

Mükelleflerin vergi dairelerine gitmelerini önlemek adına elektronik ortamdan vergisel işlemler yapılması için zemin hazırlanmıştır.

Beyanname verme süreleri ertelenmiştir.

Yukarıda ifade edilen vergisel tedbirlerin yanı sıra Çin’de; vergi ödemeleri ertelenmiştir, çalışma vergilerinin ve zorunlu katkı paylarının muafiyeti ve askıya alınması veya azaltılması üzerinde durulmuştur, vergi teşviklerinin arttırılması, KDV ve gümrük vergilerindeki muafiyet ve indirimlerin uygulanması ve KDV iadelerinin hızlandırılması gibi çalışmalar da yapılmıştır (Djankov & Nasr, 2020).

Çin Halk Cumhuriyeti’nde Covid-19 salgını için yalnızca vergi tedbirleri değil vergi teşvikleri de uygulanmıştır. Bu teşvikler vasıtasıyla Covid-19 salgını sürecinde ekonomik olarak hasar gören işletimlerin ve vergi mükelleflerinin normalleşme süreçlerine katkı sağlamak amaçlanmaktadır.

2.4.4. Japonya’ da Covid-19 Salgınında Uygulanan Vergi Politikaları

Japonya’da Covid-19 salgını 2020 yılının ocak ayından itibaren etkisini göstermeye başlamaktadır. Salgınla mücadele kapsamında vergisel alanda yapılan ilk değişiklikler o an için vergi beyanname verme ve vergi borcunu ifa zamanlarının uzatılması şeklinde olmaktadır. Bunun dışında Japonya Vergi İdaresi (NTA) 2020 yılında hazırladığı raporda; Covid-19 Salgını sebebiyle vergi borcunu yerine getirmeyenler için bir erteleme planı hazırlandığı ifade edilmektedir. Hazırlanan planların mükellefe duyurulması için çeşitli duyurular ve reklam çalışmaları ile iletişim aktif tutulmaya çalışılmaktadır. Ve bu sürecin başlamasıyla birlikte, vergiyle alakalı tüm işlemlerin internet üzerinden gerçekleştirilmesinin yaygınlaşması için çalışmalar yapılmaktadır (NTA, 2020, p. 17).

Japonya’nın Covid-19 salgını ile birlikte vergisel olarak aldığı tedbirler ve uygulamalar aşağıdaki tablo da gösterilmektedir:

Tablo 8: Covid-19 Salgın ile Birlikte Japonya'da Uygulanan Vergisel Değişikler

Tarih	Süre	Vergi Türü	Kapsam	Yapılan Değişiklikler
2020	16Şuabt-15 Mart Tarihi'nden 17 Nisan 2020'ye Erteleme	Nihai Gelir Vergisi Hibe Vergisi Tüketim Vergisi	Belirtilen Vergilerin Beyan ve Ödeme Süreleri	Sürelerin Uzatılması
2020		Kurumlar Vergisi, Gelir Vergisi Stopajı Veraset Vergisi, İçki ve Diğer Vergiler.		Üst sütunda sayılan vergilere dâhil edilemeyen bu vergilerde kişisel bir durum varsa, dâhil edilebileceği ifade edilmektedir.
2020	30 Nisan 2020-1 Şubat 2021	Özel Grace Vergi Ödeme	Ulusal Vergiler (Covid-19 Sebebiyle Gelirlerinde %20 veya Daha Fazla Azalma Yaşanması)	Covid-19 Sebebiyle ödeme yapamayan vergi mükelleflerine Özel Muafiyet Hakkı Veren Bir Çalışma
2020	1 Mayıs 2020 İtibariyle (2021 yılında da geçerliği devam etmektedir.)	Likör Vergisi	Yüksek Konsantrasyonlu Etanol Ürünleri	Vergi İstisnası
2021	2 Şubat 2021'den 31 Mayıs 2021 Tarihine	Gelir Vergisi	2020 Yılına Ait Gelir Vergisi Beyanname Verme ve Vergi Ödeme	Sürelerin Uzatılması
2021	24 Mayıs 2021 Tarihine Kadar	Tüketim Vergisi	Vergi Ödeme	Sürelerin Uzatılması
2021		Kurumlar Vergisi, Gelir Vergisi Stopajı Veraset Vergisi, İçki ve Diğer Vergiler.	Münferit Durumlarda	Sürelerin Uzatılması
2022	15 Nisan 2022'ye kadar	Gelir Vergisi	2021 Vergi Beyannameleri	Sürelerin Uzatılması
2022	15 Nisan 2022'ye kadar	Kurumlar Vergisi, Gelir Vergisi Stopajı Veraset Vergisi, İçki ve Diğer Vergiler.	1 Nisan 2022'ye Kadar Yasal Süresi Dolan İşlemler	Sürelerin Uzatılması

Kaynak: Japonya Ulusal Vergi İdaresinin 2020-2021-2022 yıllarında hazırladığı raporlardan alınan bilgiler ile hazırlanmıştır. NTA. (2020). *National Tax Agency Report 2020*. Pp.17-20. NTA. (2021). *National Tax Agency Report 2021*. Pp.17-20. NTA. (2022). *National Tax Agency Report 2022*.Pp.13-17.

Yukarıdaki tablo da görüldüğü üzere, Japonya Covid-19 salgın sürecinde vergi beyanname verme ve vergi ödeme sürelerinin uzatılması konusunda çalışmalar yapmaktadır. Vergi ödemelerimin ertelenmesi için ise ulusal vergiler kapsamında ve son yıldaki gelirlerinin %20 ve daha fazla azalması durumunda geçerli olacağı ifade edilmektedir. Bunlar dışında ise belirtilen şartlarda altında özel vergi muafiyeti ve likör için vergi istisnası uygulamaktadır. Ve vergi borçlarını yerine getirmekte zorlanan vergi mükellefleri için 'Özel Grace' ile birlikte bir ödeme planı hazırlanmaktadır.

Genel olarak yapılan değerlendirme sonucu, Covid-19 pandemi süresince Japonya üç temel alana yoğunlaşmaktadır (EY, 2021):

Başvuru ve Ödeme Sürelerinin uzatılması

Vergi Ödemesinin Ertelenmesi

Net İşletme Zararının Geri Ödenmesi Şartıyla Ödeme. Şeklinde sıralanan değişikliklere ve vergisel tedbirlere dijitalleşme ve vergi mükellefleri ile iletişim ağının genişletilmesi eklenebilmektedir.

NTA' ın 2020 yılında yayınladığı raporda, Ulusal Vergi Dairesi ve Vergi Erteleme Danışma Merkezlerinin kurulduğunu ilan etmektedir. Aslından yapılmak istenen bu süreçte mağduriyet yaşayacak olan mükelleflerin vergi daireleri ile iletişim halinde olarak süreci en az kayıpla devam ettirmektir. 2022 yılında ise vergi teşviki bakımından da vergi eğitiminin önemi üzerinden durularak hem okullarda vergi eğitimi verilmiş hem de vergi müzeleri kurulmaktadır. Aynı zamanda E-Vergi sistemi ile birlikte de bu süreci dijitalleşme olarak değerlendirmek doğru olmaktadır (NTA, 2020, p. 18, 2022, p. 16).

2.4.5. Türkiye’de Covid-19 Salgınında Uygulanan Vergi Politikaları

2019 yılının sonlarında ortaya çıkan salgın Türkiye’de 2020 yılı mart ayında varlığını göstermeye başlamıştır. Bu tarihten itibaren ülkede hem sosyal açıdan hem de ekonomik olarak salgın ile mücadele dönemi başlamıştır. Bu dönemde ortaya çıkan problemleri ve zararları en aza indirmek adına birçok tedbir uygulamaya konmuştur. Vergisel alanda da salgının ortaya çıktığı andan itibaren çalışmalar başlamıştır.

Vergisel anlamda alınan önlemler genel olarak: Vergi beyannamesi verme süreleri, vergi ödeme süreleri, vergi işlemleri için elektronik ortamların daha fazla kullanımı, mücbir sebep ilanı ve salgın kapsamında yapılan yardımların durumu ile ilgili olmuştur. Bu konular incelenerek döneme uygun şekilde değişiklikler meydana gelmiştir. Yapılan bu değişiklikler kanun değişikleri, genelge ve sirkülerler aracılığıyla gerçekleştirilmiştir (Çalıkoglu, 2020).

18 Mart 2020 yılında duyurulan ‘Ekonomik İstikrar Kalkanı’ ile sosyal devlet gereklerinden biri olarak; o an müşkül durumda olan vatandaşlara yardım edileceği ifade edilmiştir. Bunun dışında birçok alanda tedbirler 21 madde ile açıklanmıştır (Budak &

Karakaş, 2020). Emekli maaşı, asgari ücret, esnafların kredi borçları, esnek ve uzaktan çalışma modelleri gibi değişiklikleri içeren tedbirlerden üç madde vergi ile ilgili olmuştur.

Tablo 9: Ekonomik İstikrar Kalkanı ile Uygulanan Vergisel Değişiklikler

Süre	Kapsamı	Vergi Türü	Yapılan Değişiklikler
-	Konaklama Vergisinin Uygulanma Tarihi	Konaklama Vergisi	Uygulanma tarihinin ileriki bir zamana ertelenmesi.
3 Ay	İç Hava yolu Taşımacılığı	KDV	Vergi Oranının %18'den %1 e düşürülmesi.
6'şar Ay	Perakende, AVM, Demir-Çelik, Otomotiv, Lojistik-Ulaşım, Sinema-Tiyatro, Konaklama, Yiyecek-İçecek, Tekstil-Konfeksiyon ve Etkinlik-Organizasyon Sektörleri	Muhtasar KDV Tevkifat SGK Primler	Mayıs ve haziran ayı ödemelerinin ertelenmesi.

Kaynak: TCMB. (2020). Türkiye’de Salgına Karşı Alınan Mali Tedbirler. In Enflasyon Raporu (pp. 1–3). Ve Budak, C. M. & Karakaş, İ. (2020). Ekonomik İstikrar Kalkanı. Anadolu Ajansı. Ve Güner, K. C. (2021). Koronavirüs (Covid-19) Pandemisi ve Uygulanan Mali Tedbirlerin Değerlendirilmesi. *Journal of Tourism Economics and Business Studies*, 3(1), 84–95. Alınan bilgiler ile hazırlanmıştır.

Ekonomik İstikrar Kalkanı ile temelleri atılan Covid-19 tedbirleri daha sonra sürecin getirdikleriyle beraber yeni kararları beraberinde getirmiştir. Hazine ve Maliye Bakanlığı tarafından yapılan çalışmalardan bir tanesi 17 Mart 2020 tarihinde çıkarılan bir sirküler olmuştur. Bu sirküler vasıtası ile 31 Mart 2020 yılında verilmesi gereken; 2019 yılının gelir vergisi beyanname verme süreleri ve vergi ödeme sürelerinin 30 Nisan 2020 tarihine ertelenmesi gerçekleştirilmiştir (Vergi Usul Kanunu Sirküleri/125, 2020). Covid-19 salgın sürecinin ilk tedbirleri arasında yer alan bur sirkülerin ardından 19 Mart 2020 tarihinde Gelir İdaresi Başkanlığı bu süreçle alakalı duyuru yayınlayarak bazı değişiklikleri ifade etmiştir. Duyuruda;

Belirlenen konularda tüm dilekçelerin İnteraktif Vergi Dairesi aracılığı ile verilmesi gerektiği üzerine durulmuştur. Yani bu süreçte yapılan işlemlerin posta yolu veya internet ortamında gerçekleştirmesi gerektiği vurgulanmıştır.

Gelir vergisi beyanname verme ve vergi ödeme sürelerinin uzatılması ifade edilerek, Hazır Beyan Sisteminin kullanımı teşvik edilmiştir.

Vergi ödemelerinin İnteraktif Vergi Dairesi veya anlaşmalı bankalarca yapılmasına karar verilmiştir.

Türk vatandaşı olmayan kişilerinde İnteraktif Vergi Dairesi'ne kaydolarak işlemlerini yapmaları gerektiği bildirilmiştir (GİB, 2020).

24 Mart 2020 tarihinde cumhurbaşkanı kararı ile 'İthalat Rejimi Kararına Ek Karar' yürürlüğe konmuştur. Bu karar ile birlikte dökme etil alkol vergisi ithalatındaki gümrük vergi oranı "0" olarak belirlenmiştir. Kapsam olarak da dökme etil alkolün kolonya ve dezenfektan üretiminde kullanıldığı durumlar olduğu belirtilmiştir (İthalat Rejimi Kararına Ek Karar, 2020). Aynı tarihte solunum cihazları ve tek kullanımlık maskelerin ilave gümrük vergileri, 2285-2286 numaralı Cumhurbaşkanlığı Kararları ile kaldırılmıştır (Çalıkoglu, 2020, p. 24).

24 Mart 2020 tarihi itibarıyla Covid-19 salgını belirli iş alanları için mücbir sebep ilan edilmiştir. Bu tarihte Hazine ve Maliye Bakanlığı Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği yayınlamıştır. Tebliğ'de belirlenen iş alanları için mücbir sebep ilan edilerek vergi ödevlerinin ertelenmesine karar verilmiştir (Vergi Usul Kanunu Genel Tebliğ, 2020). Bu kapsamda yapılan ilanın detaylı anlatı aşağıdaki tablodaki gibidir:

Tablo 10: 24 Mart 2020 Tarihli Vergi usul Kanunu Genel Tebliğ

Süre	Mükellef Kapsamı	Kapsamı	Yetkili	Yapılan Değişiklikler
Mücbir Sebep İlanı Süresince: -27.04.2020 tarihli işlemler 27.10.2020 tarihine, -27.05.2020 tarihli işlemler 27.11.2020 tarihine, -26.06.2020 tarihli işlemler 28.12.2020 tarihine kadar uzatılmıştır. -22.03.2020 tarihine kadar	-Ticari, zirai, meslek kazanç bakımında gelir vergisi mükellefleri, salgından etkilenen ya da İçişleri Bakanlığı kararı ile tedbirler kapsamınca geçici olarak faaliyetlerine ara verilen işyerlerinin mükellefleri -Sokağa çıkma yasağı sebebiyle, 65 yaş üstü olan veya kronik hastalığa sahip olan mükellefler ile meslek mensupları	-Muhtasar Beyannameler -Katma Değer Vergisi Beyannameleri ile Form Ba-Bs -Elektronik Defter Beratları	Hazine ve Maliye Bakanlığı	Vergi Ödevlerinin Ertelenmesi

Kaynak: Vergi Usul Kanunu Genel Tebliğ, Pub. L. No. 31078 (2020).

24 Mart 2020 yılında belirli iş alanları için mücbir sebep ilan edilmesinin ardından, 25 Ocak 2021 tarihinde Hazine ve Maliye Bakanlığı Resmî Gazete' de bir tebliğ yayınlarak Covid-19 salgınını mücbir sebep kapsamında değişiklikler yapmıştır. Mücbir sebep ilanın yasal düzenlemesi ise, genel tebliğin ikinci maddesinde düzenlenmiştir. Bu maddede, alınan mücbir sebep durumunu 213 Sayılı Vergi Usul Kanunun 13. Ve 15. Maddeleri uyarınca alındığı ifade edilerek; mücbir sebep halinin

ilanına yetkili olan Hazine ve Maliye Bakanlığı'nın o yerdeki mükelleflerin afet itibariyle azami bir yıl içerisinde ödeme sürelerinin uzatılması konusundaki yetkisi hükmedilmiştir. Bu konu kapsamına vergi, vergi cezaları ve gecikme faizleri alınmıştır. Covid-19 salgını sebebiyle mücbir sebep halinden faydalanacaklar; İşleri Bakanlığı tarafından ortaya konulan tedbirler ışığında faaliyetlerine ara verilen ve/veya çalışmaları tamamen durdurulan mükellefler olmuşlardır. Yani bu mükelleflerin tekrar çalışmaya başladıkları sürece kadar olan zaman mücbir sebep olarak kabul edilmiştir. Ve madde 4'te sayılan vergi ödevlerinin ertelenmesi kararı verilmiştir (Vergi Usul Kanunu Genel Tebliğ, 2021). Bir tablo yardımı ile mücbir sebep ilanı ve kapsamı daha detaylı bir şekilde aşağıdaki gibi ifade edilmektedir:

Tablo 11: 25 Ocak 2021 Tarihli Vergi Usul Kanunu Genel Tebliği Tablosu

Süre	Mükellef Kapsamı	Kapsamı	Yetkili	Yapılan Değişiklikler
Mücbir Sebep Süresince	İşleri Bakanlığınca Tedbir amaçlı faaliyetleri geçişi süre tamamen ara verilen ve faaliyetleri tamamen durdurulan işyerlerinin mükellefleri	-Muhtasar Beyannameler -Katma Değer Vergisi Beyannameleri ile Form Ba-Bs -Elektronik Defter Beratları	Hazine ve Maliye Bakanlığı	Vergi Ödevlerinin Ertelenmesi

Kaynak: Vergi Usul Kanunu Genel Tebliğ, Pub. L. No. 31375 (2021).

Yukarıda farklı tablolar aracılığı ile Covid-19 sürecinde Türkiye'de vergiler bakımından uygulanan tedbirler ele alınmaktadır. Bunlar dışında birkaç tedbir daha uygulanmıştır. Bu tedbirler gümrük vergileri kapsamındadır.

Sonuç olarak Türkiye'de Covid-19 Dünya Sağlık Örgütü tarafından salgın ilan edildiği zamandan itibaren her alanda olduğu gibi vergisel açıdan da tedbir kararları alınmış ve uygulamaya konmuştur.

BÖLÜM 3: DOĞAL AFETLERDE UYGULANAN VERGİ POLİTİKALARININ KARŞILAŞTIRILMASI

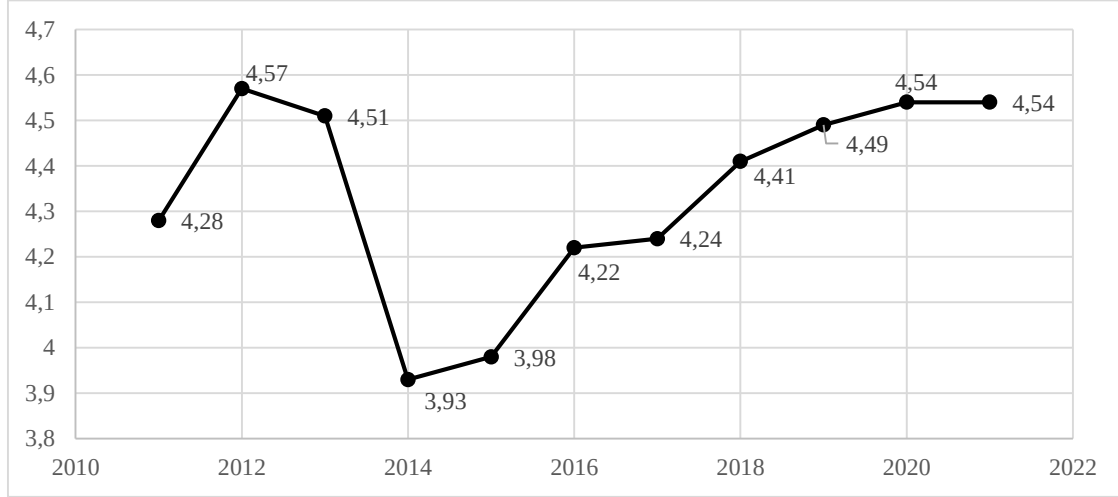
Çalışmanın üçüncü ve son kısmında doğal afetler bakımından ülkelerin risk analiz raporları incelenerek çeşitli tablolar ve grafikler oluşturulmuştur. Elde edilen bilgiler ışığında, ülkelerin doğal afetler bakımından risk analizleri incelenerek doğal afet durumunda vergisel açıdan yaptıkları vergi politikaları ele alınıp ve karşılaştırmalar yapılmaktadır. İlk olarak doğal afetler bakımından ülkelerin risk analizleri karşılaştırması yapılmaktadır:

3.1. Doğal Afet Bakımından Ülkelerin Risk Analizleri Karşılaştırması

Dünya her yıl yüzlerce doğal afetle karşı karşıya kalmaktadır. Dolayısıyla, çalışmanın başından beri anlatıldığı gibi karşılaşılan bu afetlere karşı önceden hazırlıklı olmak zorundadır. Çünkü meydana gelen doğal afetler yalnızca doğaya zarar vermiyor ayrıca da hem insan ölümlerine hem hayvan, bitki ölümlerine hem de bireysel ve devletler açısından maddi kayıplara sebep olmaktadır. Bu kayıpları en aza indirmek için uluslararası çapta pek çok çalışma yapılmaktadır. Çalışmanın ilk kısmında yer aldığı üzere ulusal, bölgesel ve uluslararası kuruluşlar kurulmaktadır. Bu kuruluşlarında meydana gelecek doğal afetlerin zararını en aza indirmek için çeşitli analizler yapılmaktadır.

Bündnis Entwicklung Hilft ise bir Alman kuruluş olarak 11 farklı yardım kuruluşunu bir çatı altında toplamıştır. Her bir kuruluş kendi çalışmalarına devam ederken bu ittifak ile birlikte de afet yardımı ve kalkınma işbirliği amacıyla 2004 yılında kurulmuştur (<https://entwicklung-hilft.de/en/about-us/>, n.d.Erişim Tarihi: 20.04.22). 2011 yılı itibariyle Dünya Risk Raporlarını hazırlayan Bündnis Entwicklung Hilft, ülkelerin risk endeks oranlarını belirlemiştir. Risk endeks oranları ise bağımlı değişkenler olarak; doğal afete maruz kalma ve zarar görülebilirlik ile orantılanmıştır. Yani ülkelerin risk endeks oranları yalnızca doğal afetin meydana gelmesi ile değil o afetten zarar görme ihtimali ile de bağlantılı olmuştur. Zarar görme ise doğal afete karşı duyarlılık, adaptasyon ve doğal afetlerle başa çıkma gibi etkenler dikkate alınarak hesaplanmaktadır (AFAD, 2020, p. 14; Bündnis Entwicklung Hilft, 2021).

Çalışma için belirlenmiş beş ülkenin risk analiz grafikleri aşağıda gösterilmektedir: İlk olarak Avusturalya'nın 2011-2021 yılları arasında risk endeks verilerinden oluşturulan grafiğe yer verilmektedir.

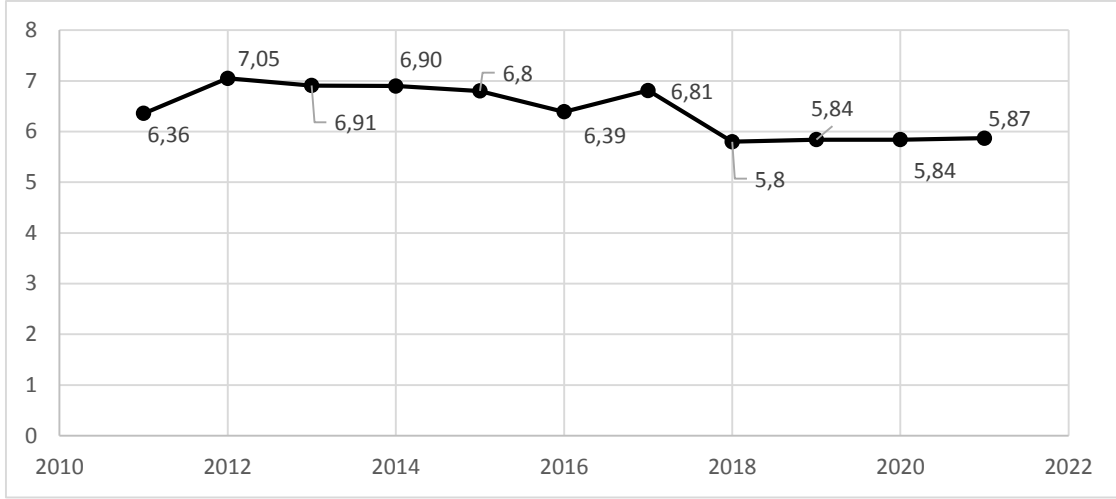

Grafik 14: 2011-2021 Yılları arasında Avusturalya'nın Dünya Risk Endeks Verileri

Kaynak: Bündnis Entwicklung Hilft Kuruluşunun 2011-2021 yılları arasında paylaştığı Dünya Risk raporlarındaki veriler yardımıyla oluşturulmuştur. <https://weltrisikobericht.de/weltrisikobericht-2021-e/> Erişim Tarihi: 20.04.22.

Yukarıda verilen grafikte de görüldüğü üzere, Avusturalya'nın dünya risk endeksleri 3,93 ile 4,57 arasında değişiklik göstermektedir. Bu endeksler dünya sıralaması açısından incelendiği zaman, yaklaşık 180 ülke arasından yıllar itibariyle 119, 117, 119, 126, 124, 121, 121, 118, 124, 124, 123. sıralarda yer almıştır. Yukarıda kısaca açıklandığı üzere endeksler doğal afete maruz kalmanın yanı sıra doğal afete duyarlılık adaptasyon ve doğal afete başa çıkma oranlarının dikkate alınması doğrultusunda hazırlanmıştır (Bündnis Entwicklung Hilft, 2021). Yani doğal afetler bakımında çok riskli bir ülke olarak veya çok az riskli bir ülke şeklinde yorum yapmak yanlış olacaktır.

Dünya risk endeksi açısından incelenecek ikinci ülke Çin için hazırlanan grafik aşağıda gösterilmektedir.

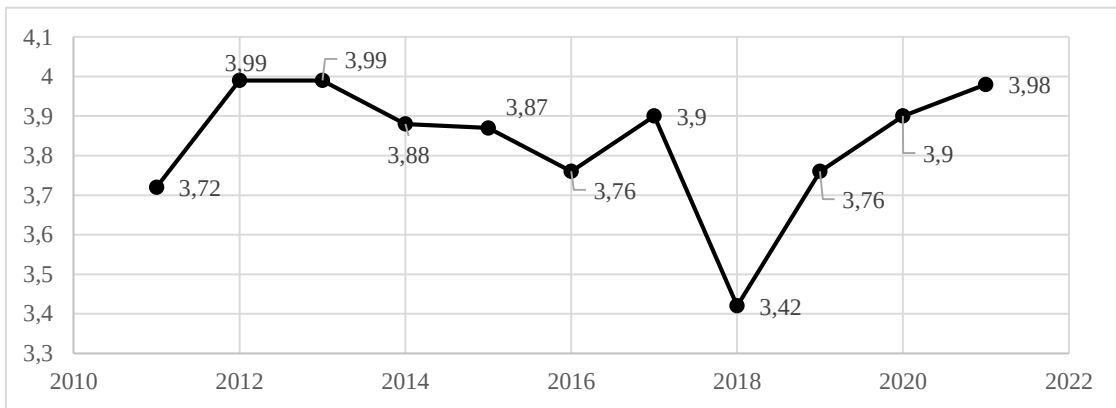

Grafik 15: 2011-2021 Yılları arasında Çin'in Dünya Risk Endeks Verileri

Kaynak: Bündnis Entwicklung Hilft Kuruluşunun 2011-2021 yılları arasında paylaştığı Dünya Risk raporlarındaki veriler yardımıyla oluşturulmuştur. <https://weltrisikobericht.de/weltrisikobericht-2021-e/> Erişim Tarihi: 20.04.22.

Çin Dünya Risk Analizi yukarıdaki grafikte gösterildiği üzere, 5,80 ile 7,05 oranları arasında değişiklik göstermektedir. Dünya genelindeki risk endeksi sıralaması ise 2011-2021 yılları arasında yaklaşık 180 ülke arasından sırasıyla 95, 75, 80, 78, 80, 85, 80, 95, 98, 100, 95. olmuştur (Bündnis Entwicklung Hilft, 2021). Avusturalya ile kıyaslandığı zaman doğal afet risk oranının daha fazla olduğunu söylemek doğru olacaktır.

Dünya risk endeksi açısından yapılan incelemede ele alınan üçüncü ülke Amerika Birleşik Devletleri'nin dünya risk endeksi grafiği aşağıda gösterilmektedir.

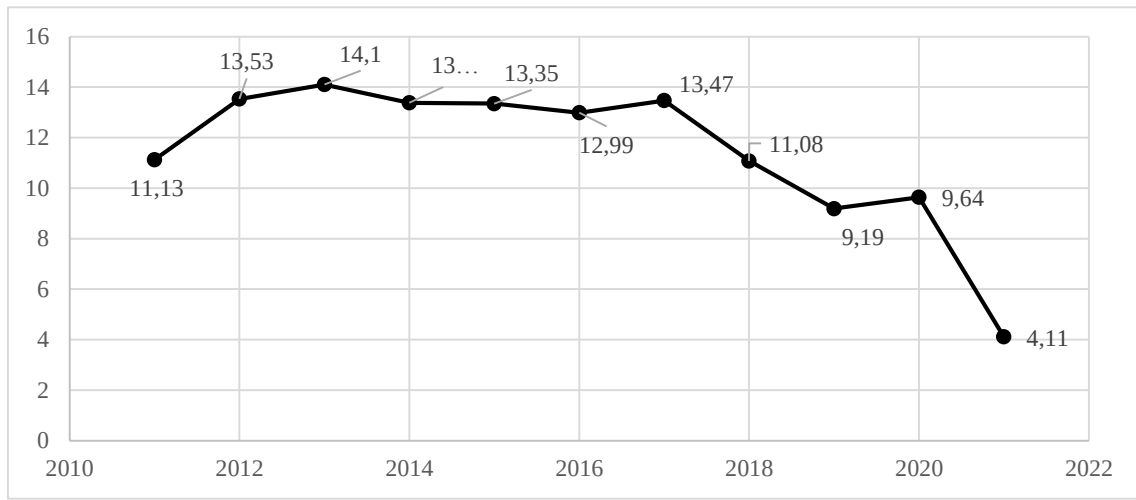

Grafik 16: 2011-2021 Yılları arasında Amerika Birleşik Devletleri'nin Dünya Risk Endeks Verileri

Kaynak: Bündnis Entwicklung Hilft Kuruluşunun 2011-2021 yılları arasında paylaştığı Dünya Risk raporlarındaki veriler yardımıyla oluşturulmuştur. <https://weltrisikobericht.de/weltrisikobericht-2021-e/> Erişim Tarihi: 20.04.22.

Amerika Birleşik Devletleri Dünya Risk Endeksi oranları yukarıdaki grafikte gösterildiği üzere, en düşük 3,42 değerinde iken en yüksek değeri 2012-2013 yılları arasında 3,99 oranında olmuştur. Bu oranların yıllar itibariyle dünya sıralamasındaki yeri; 133, 127, 127, 127, 127, 126, 131, 133, 134, 133. sırada olmak üzere değişiklik göstermiştir (Bündnis Entwicklung Hilft, 2021). Verilere göre Avusturalya ve Çin’e oranla Amerika Birleşik Devletleri’nin Dünya Risk Endeksinin daha düşüktür.

Dünya Risk Endeksi bakımından incelenecek bir diğer ülke olan Japonya’nın grafiği aşağıda gösterilmektedir.

Grafik 17: 2011-2021 Yılları arasında Japonya’nın Dünya Risk Endeks Verileri Grafiği

Kaynak: Bündnis Entwicklung Hilft Kuruluşunun 2011-2021 yılları arasında paylaştığı Dünya Risk raporlarındaki veriler yardımıyla oluşturulmuştur. <https://weltrisikobericht.de/weltrisikobericht-2021-e/> Erişim Tarihi: 20.04.22

Japonya’nın Dünya Risk Endeksi en düşük 2021 yılında 4,11 iken en yüksek endeks 14,10 olarak 2013 yılında görülmektedir. Yaklaşık 180 ülke arasındaki sıralaması 2011-yılından 2021 yılına kadar; 35, 16, 15, 17, 17, 17, 17, 29, 54, 46, 131 şeklinde sırlanmaktadır (Bündnis Entwicklung Hilft, 2021). Ele alınan beş ülke arasında dünya risk endeksi en yüksek ülke Japonya olmuştur.

Japonya’da en yüksek endeks ile en düşük endeks arasındaki farkın bu kadar fazla olma sebebi aşağıdaki tablo yardımıyla açıklanmaktadır.

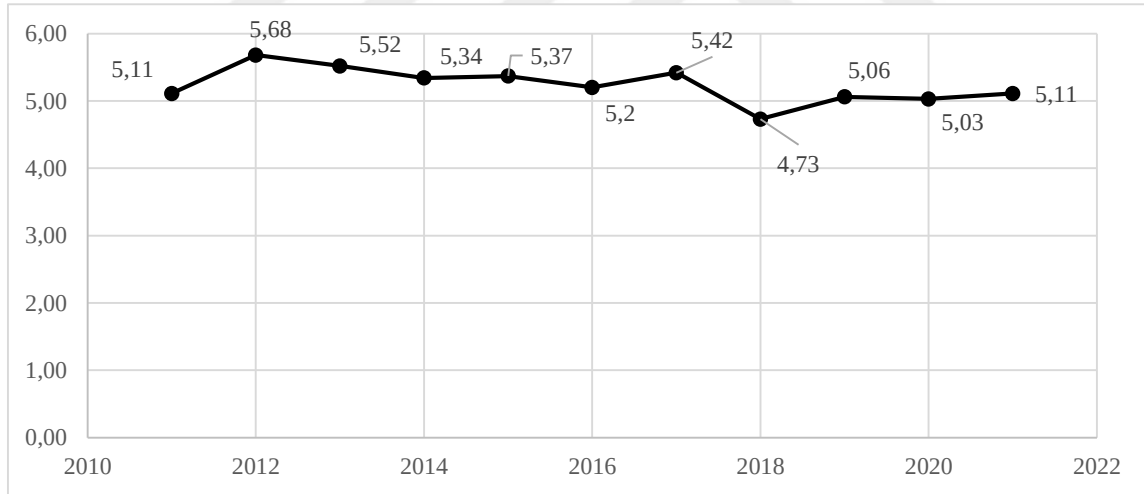
Tablo 12: Japonya Dünya Risk Endeksi Hesaplanması

	Maruz kalma	Hassasiyet	Duyarlılık	Başa Çıkma Kapasitesi Eksikliği	Adaptasyon Kapasitesi Eksikliği
2013	45.91 %	30.71 %	16.84 %	40.08 %	35.22 %
2021	38.51 %	25.09 %	17.92 %	39.42 %	17.94 %

Kaynak: Bündnis Entwicklung Hilft Kuruluşunun hazırladığı 2013 ve 2021 tarihli raporlardaki veriler ışığında hazırlanmıştır. <https://weltrisikobericht.de/weltrisikobericht-2021-e/> Erişim Tarihi: 20.04.22.

Tabloda görüldüğü üzere endeks hesaplanırken farklı değişkenler hesaba katılmaktadır. Bu tablonun oluşturulma amacı ise 2013 yılında dünya Risk Endeksi Japonya için 14,10 olarak hesaplanırken 2021 yılında bu endeks 4,11' e kadar düşmüştür. Bu düşüşün sebebi ise ülkenin 2013 yılına oranla daha az doğal afete maruz kalması ve hassasiyet, adaptasyon eksikliği kapasitesi ve doğal afetle başa çıkma eksikliği oranlarının düşerek doğal afete olan duyarlılığın artmış olmasıdır. Ayrıca bu tablo vasıtası ile Dünya Risk Endeksi'nin nasıl hesaplandığı da açıklanmaya çalışılmıştır.

Çalışmanın bu bölümünde incelenecek son ülke ise Türkiye'dir. Türkiye'nin Dünya Risk Endeksi grafiği aşağıdaki gibi oluşturulmuştur.

Grafik 18: 2011-2021 Yılları arasında Türkiye'nin Dünya Risk Endeks Verileri

Kaynak: Bündnis Entwicklung Hilft Kuruluşunun 2011-2021 yılları arasında paylaştığı Dünya Risk raporlarındaki veriler yardımıyla oluşturulmuştur. <https://weltrisikobericht.de/weltrisikobericht-2021-e/> Erişim Tarihi: 20.04.22

Türkiye Dünya Risk Endeksi verilerine göre en düşük oran 2018 yılında 4,73 iken en yüksek 2012 yılında 5,68 olmuştur. Dünya sıralaması ise 2011-2021 yılları arasında yaklaşık 180 ülkeden; 111, 106, 106, 106, 107, 106, 106, 112, 113, 116, 113 şeklinde olmuştur (Bündnis Entwicklung Hilft, 2021). Veriler incelendiği zaman Avusturalya ve

Amerika Birleşik Devletleri'ne oranla Dünya Risk Endeksi daha yüksek olan bir ülke olmakla beraber, bu ülkenin risk endeksi Çin ve Japonya'ya göre daha düşüktür.

Son olarak ifade etmek gerekir ki Dünya Risk Endeksinin ilk sırasında Vanuatu Cumhuriyeti yer almaktadır. Avustralya'nın doğusunda ve Fiji'nin batısında yer alan bu ada, Güney Pasifikte bulunan adalar grubudur (T.C. Ticaret Bakanlığı Uluslararası Antlaşmalar ve Avrupa Birliği Genel Müdürlüğü, 2021, p. 3).

Yukarıdaki açıklamalar ışığında, ülkelerin doğal afet risk endeksleri yalnızca doğal afetin meydana gelme durumuna göre değil fakat ayrıca da meydana gelen felaketin zarar verme durumuna göre de değişiklik göstermektedir. Bu durumdan, çok fazla doğal afet meydana gelmesi çok fazla zarara sebebiyet verir yorumu çıkarılamaz. Doğal afete maruz kalma adı üzerinde olduğu gibi doğal bir durum yani insanüstü bir olay olduğu için müdahale edilmesi düşünülemez. Fakat zarar görebilirlik oranı insanlara bağlı bir şekilde değişiklik gösterebilmektedir. Zarar görebilirlik endeksi doğal afete duyarlılık, adaptasyon ve doğal afetle başa çıkma ile orantılı olduğu için bu bağlılığı insanlar lehine çevirmekte yine insanların elindedir. İlk olarak doğal afete duyarlılık yani doğal afet bilinci geliştirilmeli, insanlar eğitilmeli, doğal afetle başa çıkmak içinde her açıdan yöntemler geliştirilmelidir.

Doğal afetle başa çıkmak için geliştirilmesi gereken pek çok alan vardır. Bu alanların başından can kaybından sonra elbette ki ekonomik kayıplar gelmektedir. Ekonomik kayıpların hem vatandaş için hem de devlet gelirleri açısından dengeli bir hale gelmesi içinde mali politikaların geliştirilmesi gerekmektedir. Mali politika araçlarından bir tanesi olan vergi politikası aracı da bu kullanım bakımından etkin bir araç olarak görülebilir.

Çalışmanın son kısmı olan bu bölümde, dünya doğal afet risk oranı ile doğal afetlerin etkisiyle oluşturulan vergi politikaları arasında bir bağlantı kurularak, aslında doğal afet riski belirli olan bu ülkelerin doğal afet meydana gelmeden alınması gereken vergisel kararların olması gerektiği kanaati ortaya çıkmaktadır.

3.2. Seçilen Ülkelerde Uygulanan Genel Vergi Politikaları

Çalışmanın bu kısmında sonuca varmadan ve normal zamanlarda Avusturalya, Amerika Birleşik Devletleri, Çin Halk Cumhuriyeti, Japonya ve Türkiye'nin genel olarak nasıl bir vergi politikası izledikleriyle alakalı bilgilere yer verilmektedir. İlk ülkelerin vergi sistemleri kısaca anlatıldıktan sonra vergi türlerinden bahsedilmektedir. Son kısımda ise

Ülkelerin kullanmakta oldukları vergi türlerinin vergi gelirleri içerindeki yerleri edinilen veriler aracılığıyla ifade edilmektedir.

3.2.1. Avusturalya’ da Genel Vergi Politikaları

Avusturalya, Federal bir yönetim Şekline sahiptir. Bu sebeple ülkede hem federal hükümet tarafından alınan vergiler hem bölgesel vergiler hem de yerel vergiler vardır. Çok fazla yerden vergilendirme yapıldığı düŐünülse de; diğer gelişmiş ülkeler ve komŐu ülkeler ile kıyaslandığı zaman, Avusturalya’nın vergi yükünün daha düşük olduğunu söylemek doğru olacaktır (Australian Government The Treasury, n.d.-a). Ancak bununla beraber ülkede 100’den fazla vergi yürürlüktedir. Vergi sayısının yüksek olması ve ayrıca yalnızca vergilendirme yetkisinin bir kaynakta olmaması durumu, aslında Avusturalya’nın vergi sistemini karmaŐık hala getirmektedir (Zikmund, G. William; Babin, J. Barry; Carr, C. Jon; Griffin, 2015, p. 1).

1901 yılında kurulan Avusturalya’da, anlaşmalı olarak görev dağılımı yapılmıştır. Federasyona ilk zamanlar gümrük ve tüketim vergilerinin yanında, eyaletlerin aldığı vergi gelirlerinin $\frac{3}{4}$ ’nalma hakkı da verilmiştir, eyaletlere bırakılan vergiler ise; gelir vergileri, veraset vergileri, damga ve arazi vergileri ve diğer vergilerdir. Zamanla bu görev dağılımında değişiklikler olmaya başlamıştır. Ama genel iş bölüşümü ve vergi gelirlerinin paylaşımı, federal yönetimin eyalet yönetimine pay vermesi ve eyalet yönetiminin de yerel yönetimleri desteklemesi ve yıllar itibariyle federal sistemin yerel yönetimlere hibe vermesi Şeklinde olmuştur. nemli olan nokta ise hem federal yönetim hem eyalet hem de yerel yönetimlere vergilendirme yetkisi sağlanmasıdır (Tilley, 2022, pp. 1–3). Üç farklı yönetim tarafından yapılan vergilendirme Tilley’ in 2022 yılında yaptığı çalışma da ifade edildiği üzere Avusturalya Vergi sisteminde yeniliklere ve reformlara ihtiyaç duyulduğu yönündedir.

Avusturalya ağın getirdikleri yenilikler ve ülkede yaşanan geliŐmelerinde etsisiyle 1 Temmuz 2000 yılında vergi sisteminde köklü değişiklikler yapmıştır. Yeni bir vergi sistemi hem vergisel açıdan yenilikler ortaya çıkmıştır hem de vergi idareleri de yeniden düzenlenmiştir (Yayman, 2020, p. 39). Daha sonra 2008 yılında ‘Avustralya’nın Gelecek Vergi Sistemi İncelemesi’ adı altında bir proje oluşturulmuştur. Bu proje vasıtasıyla da raporlar hazırlanarak gelecek kırk yıl boyunca ülkede meydana gelebilecek gelişmeler ve teknolojik ilerlemelere uygun bir Şekilde bir reform yapılması gerektiği kanısına

varılmıştır (Pulle, 2010). 2015 yılında yayınlanan Kuşaklar Arası Rapor’ da yine Avusturalya’nın vergi bakımında bir reform ihtiyaç duyduğu daha düşük, basit ve adil vergilere ihtiyaç duyduğu üzerinde durulmuştur (Australian Government The Treasury, n.d.-b). Avusturalya Devleti Maliye Bakanlığı tarafından bile daha basit bir vergi sistemi olması gerektiği savunulmuştur. Daha net anlaşılması için Avusturalya vergi sisteminin, sistemin bir parçası olan vergi türleri incelenmiştir. Tablo Aşağıda gösterilmektedir:

Tablo 13: Avusturalya Vergi Türleri Sınıflandırması

Vergiler	Federal Yönetim Tarafından Alınan Vergiler	Eyalet ve Yerel İdareler Tarafından Alınan Vergiler
Dolaylı Vergiler	-Tüketim Vergisi -Gümrük Vergisi --Lüks Araba Vergisi -Yakıt Tüketim ve Gümrük Vergisi -Tütün Tüketim Vergisi ve Gümrük Vergisi -Tarım Vergileri	-Damga Vergisi, Arazi Devir Vergisi, İşletme Devri Vergisi, Arazi Sahibi ve Arazi Zengini Vergisi, Kurumsal Yediemin Vergisi, Sigorta Vergisi ve Kiralamayla İlgili Vergiler - Arazi Vergisi - Yabancı Alıcılar Tarafından Konut Mülk Edinimlerinde Harç ve Arazi Vergisi Ek Ücretleri - Arazi Geliştirme, İyileştirme ve İlgili Altyapı Vergileri - Madencilik ve Petrol Telif Hakları
Dolaysız Vergiler	-Arazi Vergisi -Sermaye Kazançları Vergisi -Stopaj Vergileri -Emeklilik Vergisi -Medicare Harcı ve Medicare Harcı Ek Ücreti -Yan Haklar Vergisi	-Motorlu Taşıtlar Vergisi -Bordro Vergileri

Kaynak: INV. A Guide to Taxation in Australia. Hall&Wolcox Smarter Law. (2017). <https://hallandwilcox.com.au/thinking/a-guide-to-taxation-in-australia/> Erişim Tarihi: 17.11.2022. Australian Government The Treasury. Indirect Taxes. <https://treasury.gov.au/> Erişim Tarihi: 17.11.2022. Alınan Bilgilerle Oluşturulmuştur.

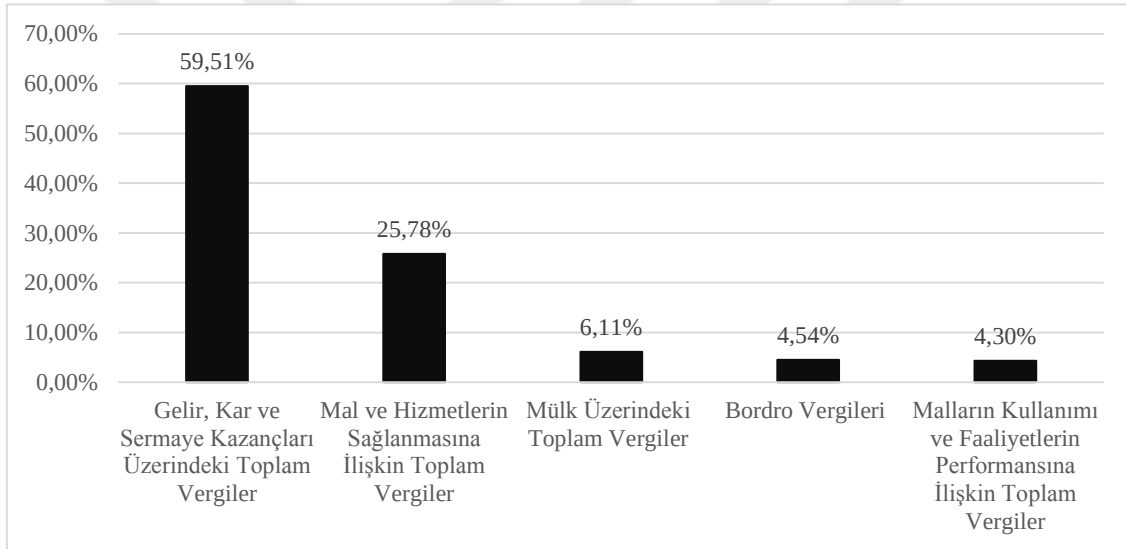
Yukarıda yapılan sınıflandırma federal tarafından ve eyalet ve yerel yönetimlerce alınan vergiler üzerinden ve dolaylı dolaysız vergiler şeklinde bir ayırım yapılarak iki türlü sınıflandırma yapılmıştır. Yukarıda ifade edildiği üzere vergilendiren yönetimler arasında yıllar itibariyle değişiklikler olmuştur. Federal Yönetim ve diğer yönetimler tarafından alınan birçok vergi yukarıda gösterilmiştir. Diğer bir vergi türleri sınıflandırılması ise işletme vergileri, bireysel vergiler ve tüketim vergileri şeklinde olmaktadır.

Tablo 14: Avusturalya Vergi Türleri Sınıflandırılması 2

İşletme Vergileri	-Şirket Vergisi -Sermaye Kazancı Vergisi -Mal ve Hizmet Vergisi -Bordro Vergisi -Diğer İşletme Vergileri
Tüketim Vergileri	- Mal ve Hizmet Vergisi
Bireysel Vergiler	-Bireysel Gelir Vergisi -Medicare Harcı ve Medicare Harcı Ek Ücreti -Emeklilik Vergisi

Kaynak: İşletme Vergileri: (Australian Government, n.d.) Australian Government. (N.d.). Australian Business Taxes. Australian Trade And Investment Commission. <https://www.austrade.gov.au> Erişim Tarihi: 17.11.2022.

Yukarıda açıklandığı üzere, birçok vergi türünü içinde barındıran Avusturalya vergi sisteminde bu vergilerin yeri aşağıdaki grafikte gösterilmektedir.

Grafik 19: Avusturalya'nın Vergi Türlerinin Vergi Gelirleri İçerindeki Yeri

Kaynak: Parliament Of Australia. Australia Government Revenue. https://www.aph.gov.au/_Erişim Tarihi: 12.10.22. Alınan Verilerle Hazırlanmıştır.

Yukarıda grafikte görüldüğü üzere 2020 yılı için Avusturalya'nın en fazla getirisi olan vergi türü gelir, kar ve sermaye kazançları üzerindeki toplam vergilerdir. Vergi gelirlerinin ise %59,51' ini oluşturmaktadır. İkinci sırada ise grafikte %25,78'lik bir oran ile mal ve hizmetlerin sağlanmasına ilişkin toplam vergiler yer almaktadır. Üçüncü sırada mülk üzerindeki toplam vergiler %6,11 oranında etki etmektedir toplam vergi gelirlerine. Toplam işveren bordro vergileri ise toplam vergi gelirleri içinde %4,54 oranında katkı sağlamaktadır. Son olarak ise, malların kullanımı ve faaliyetlerin performansına ilişkin

toplam vergiler %4,3 oran ile Avusturalya'nın toplam vergi gelirleri içinde yer edinmektedir.

3.2.2. Amerika Birleşik Devletleri'nde Genel Vergi Politikaları

Amerika Birleşik Devletleri, federal bir devlet sistemi benimsemiştir. Federal sistemde de federal yönetim ve eyaletler arasında iş bölüşümü ile yönetim sürdürülmektedir. Bu iş bölüşümünde para basmak, dış işleri yürütmek gibi kapsamlı görevler yalnızca federal yönetime bırakılırken; seçimler ve eyalet içi düzenle alakalı konular eyaletlere bırakılmıştır. Fakat bazı görevler hem federal yönetim hem de eyaletler tarafından birlikte yürütülmektedir. Bu görevler; borçlanmak, mahkeme kurmak, kanun yapmak, konulan kanunların uygulanması, banka ve şirketlere izin vermek gibi işlemlerin yanında vergi almayı da kapsamaktadır. Yani Amerika Birleşik Devletleri'nde vergi alma görevi hem federal hem de eyalet yönetimi tarafından gerçekleştirilmektedir. Ve bu düzenlemeler Amerika Birleşik Devletleri Anayasasında düzenlenmiştir (Demir, 2008, p. 277; Öner, 2005, p. 5).

Amerika Birleşik Devletleri'nde yürürlükte bulunan vergi türleri incelendiği zaman ilk ayırım yukarıda ifade edildiği üzere vergiyi alan yönetimle alakalıdır. Federal tarafında, eyalet tarafından ve yerel yönetimler tarafından alınan vergiler vardır. Bir diğer ayırım ise dolaylı ve dolaysız vergiler bakımından yapılmaktadır.

Amerika Birleşik Devletleri'nin vergi türleri daha net anlaşılması adına bir tabloda düzenlenmiştir. Düzenlenen tablo aşağıdaki gibidir:

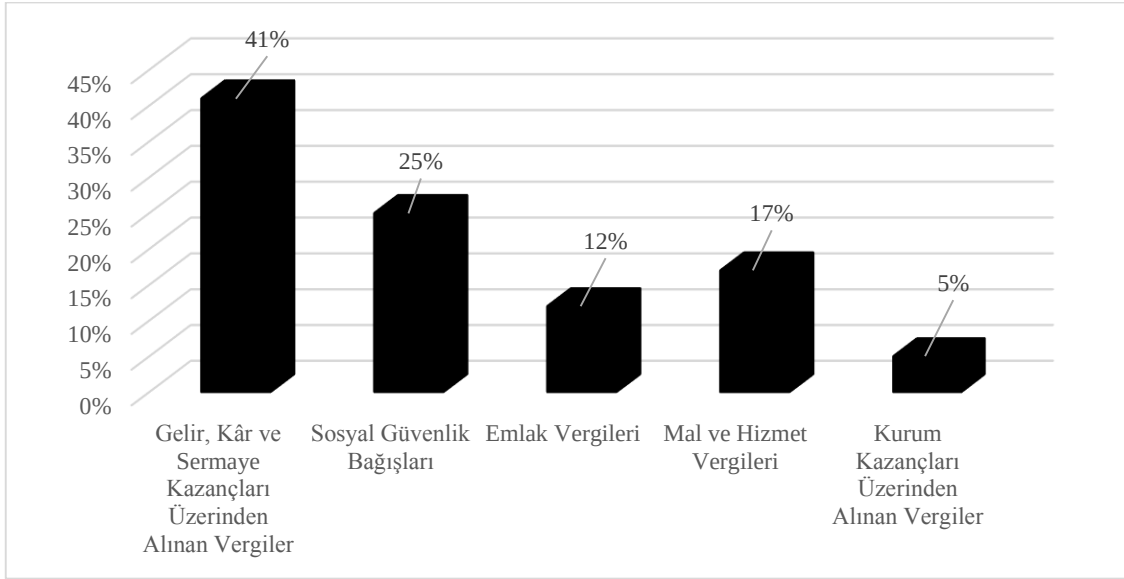
Tablo 15: Amerika Birleşik Devletleri'nde Vergi Türleri

Dolaysız Vergiler	• Gelir Vergisi • Kişisel Gelir Vergisi • Kurumlar Vergisi • Mülk ve Emlak Vergileri • Hediye Vergileri*
Dolaylı Vergiler	• Satış Vergisi • Tüketim Vergisi

Kaynak: Ersin Nail Sağdıç, F. Y. (2020). Amerika Vergi Sistemi/ The American Tax System. *Vergi Sistemleri: Seçilmiş Ülkeler*, November, 19–64. Alınan Bilgiler İle Hazırlanmıştır.

Amerika Birleşik Devletlerinde, vergi gelirleri ele alındığı zaman 2020 yılı için toplam gelirler içerisinde vergi gelirlerinin yeri % 51,4'tür (Mayo et al., 2022, p. 2). Vergi türleri

bakımından incelendiği zaman; Amerika Birleşik Devletleri’nde vergi türlerinin vergi gelirleri içerisindeki yeri aşağıdaki grafikte ifade edilmiştir:

Grafik 20: Amerika Birleşik Devletleri Vergi Türlerinin Vergi Gelirleri İçerisindeki Yeri

Kaynak: OECD. (2022). Revenue Statistics 2022 - the United States’den Alınan Bilgiler Işığında Hazırlanmıştır.

Yukarıdaki grafikte görüldüğü üzere 2020 yılı için Amerika Birleşik Devletleri’nde vergi gelirleri içerisindeki %41’lik oran ile gelir, kâr ve sermaye kazançları üzerinden alınan vergiler en büyük paya sahiptir. İkinci olarak sosyal güvenlik bağışları toplam vergiler içerisinde %25’lik paya sahiptir. %17 oranında mal ve hizmet vergilerini, %12 oranı ile emlak vergileri takip etmektedir. Kurum kazançları üzerinden alınan vergiler ise Amerika Birleşik Devletleri’nde toplanan toplam vergiler içerisinde 2020 yılında %5’lik bir orana sahip olmaktadır.

3.2.3. Çin Halk Cumhuriyeti’nde Genel Vergi Politikaları

2021 yılında yapılan sayımlar sonucu yaklaşık 1.5 milyarlık nüfusu ile Çin Halk Cumhuriyeti, dünyada bu konudaki liderliğini sürdürmektedir (TÜİK, 2022). Üniter devlet yapısına sahip olan Çin Devleti, 1949 yılında kurulmuştur. Günümüzde gelişmiş bir ekonomi ile göze çarpan Çin ekonomisinin temelleri 1978 ve 1992 yıllarında yapılan reform hareketlerine dayanmaktadır (Gökdemir, Levent, 2007). Ekonomide meydana gelen gelişmeler vergisel açıdan da yeni karar alma süreçleriyle devam etmiştir. Örneğin

1994 yılında vergi reformu gerçekleştirilerek vergi sistemindeki aksaklıklar yeniden düzenlenmeye çalışılmıştır (Çin Vergi İdaresi, n.d.-a). Yapılan vergi reformu ülke için ilk vergi reformu değildir. Bu tarihten önce dört vergi reformu daha meydana gelmiştir.

1950- Birinci Reform

1958- İkinci Reform

1973- Üçüncü Reform

1984- Dördüncü Reform

1994 – Beşinci Reform isimleriyle, sırasıyla bu yıllarda vergi reformları meydana gelmiştir (Encyclopedia, n.d.).

Çin’de gerçekleştirilen vergi reformları beş aşamada gerçekleştirilmiştir. 1950 yılında gerçekleşen reform kuruluş sonrası birinci reformdur. Bu reformun ana amacı ise eski vergi düzeninin yeniden düzenlenerek eski vergi sisteminden bağımsız olmayacak şekilde yeni bir vergi sistemi oluşturmaktadır. 1958 yılında meydana gelen reform ikinci reformdur. Ekonomik gelişmelere ve sosyalizmin etkilerine uyum sağlamak adına yapılan bir reform olmuştur. 1973 yılında gerçekleşen üçüncü reformun temelini ise 1966 yılında Çin’de (History, 2009) gerçekleşen ‘Kültür Devrimi’ oluşturmaktadır. Dördüncü reform 1984 yılında gerçekleştirilmiştir. Bu reformla birlikte planlı bir şekilde geliştirilmek istenen sosyalist piyasa ekonomisine uyum sağlanmak istenmiştir. Son reform olarak beşinci reform 1994 yılında gerçekleştirilmiştir. 1984 yılında kurulmak istenen sosyalist piyasa ekonomisinin oluşması ile birlikte son reform gerçekleştirilerek vergi sistemi 1994 yılında yeniden düzenlenmiştir. Ve 1994 reformu yeni Çin devletinin en büyük ve en kapsamlı vergi reformu niteliğini taşımaktadır. (Encyclopedia, n.d.; Tekin & Demirkol, 2020, pp. 132–133).

Yukarıda ifade edildiği üzere birçok değişikliğe maruz kalan Çin vergi sistemi, reformlar sonrasında da vergi temelli değişiklikler meydana gelmiştir. Örneğin 2000 yıl boyunca alınmaya devam eden tarım vergisi 2006 yılında kaldırılmıştır. 2007 yılında ise kentsel arazi vergisi getirilmiştir. 2009 yılından itibaren katma değer vergisi ile ilgili çalışmalar ve düzenlemelere yoğunlaşma olmuştur. (Çin Vergi İdaresi, n.d.-a). Vergi sistemi görüldüğü üzere canlı bir sistemdir. Ülkeler varlığına devam ettikçe sistemlerde

gelişmekte ve değişmektedir. Çin vergi sisteminde de günümüzde değişiklikler meydana gelmeye devam etmektedir.

Ülkenin vergi sistemi incelenirken on sekiz farklı vergi türü olduğu görülmüştür. Bu vergiler üç ana başlık altında düzenlenmiştir. Katma Değer Vergisi, Özel Tüketim Vergisi, Gümrük Vergisi ve Araç Alım Vergisi'nin de içinde bulunduğu mal ve hizmet vergileri birinci grubu oluşturmaktadır. İkinci grup ise işletme ve bireysel gelir vergilerini dâhil eden Gelir Vergisi'dir. Üçüncü grup Emlak ve Davranış vergisidir. Ve Kaynak Vergisi, Damga Vergisi, Taşıt ve Gemi Vergisi, Arazi Takdir Vergisi, Emlak Vergisi, Tarım Arazisi İstihdam Vergisi, Kentsel Bakım Ve İnşaat Vergisi, Tütün Vergisi, Çevre ve Koruma Vergisi ve Şehir ve Kasaba Arazi Kullanım Vergisi gibi vergileri kapsamaktadır (Çin Vergi İdaresi, n.d.-b).

Üç ayrı başlıkta yapılan sınıflandırmanın dışından dolaylı ve dolaysız vergiler şeklinde yapılan sınıflandırmanın yer aldığı Çin Halk Cumhuriyeti'ndeki vergi türleri ile alakalı tablo aşağıda gösterilmektedir:

Tablo 16: Çin Vergi Türleri Sınıflandırması

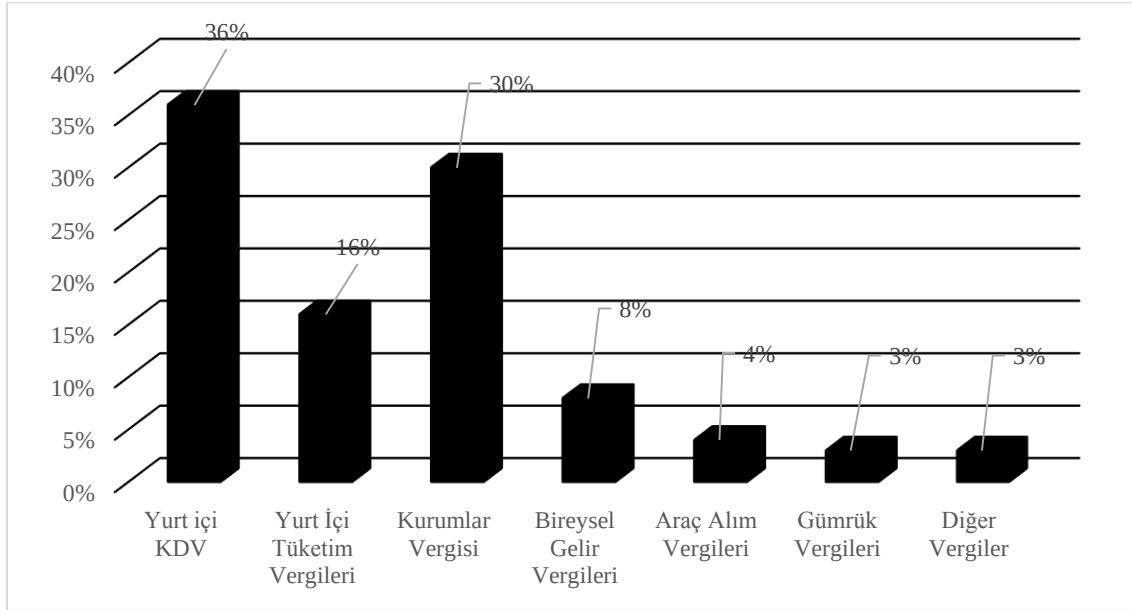
Vergi Türleri			
Dolaylı Vergiler	Mal ve hizmet Vergileri		
Dolaysız Vergiler	Gelir Vergileri	Bireysel Gelir Vergisi	-İstihdam geliri /ücretler ve maaşlar -İşçilik hizmeti ödemesinden elde edilen gelir -Yazarların Ücreti -Telif Ödemeleri -İşletme Faaliyet Geliri - Kira Geliri - Faiz, Temettü ve İkramiye Ödemelerinden Elde Edilen Gelir -Mülkiyet Devrinden Elde Edilen Herhangi Bir Gelir -Arızı Gelir
		İşletme Vergisi	
	Emlak ve Davranış Vergisi		

Kaynak: Çin Vergi İdaresi Resmî Sitesi'nden alınan bilgilerle hazırlanmıştır.

<http://www.chinatax.gov.cn/eng/c101270/c101272/c5157954/content.html> Erişim Tarihi: 16.11.22.

Yukarıda tablo yardımıyla ifade edilen vergi türlerinin diğer vergi gelirleri içerisindeki yerinin tespit edilmesi adına aşağıdaki grafik oluşturulmuştur. Grafikte Yurtiçi Katma Değer Vergisi, Yurtiçi Tüketim Vergisi, Kurumlar Vergisi, Bireysel Gelir Vergileri, Araç

Alım Vergileri, Gümrük Vergileri ve Diğer Vergiler şeklinde bir sınıflandırma yapılarak Çin Halk Cumhuriyeti Maliye Bakanlığı'ndan alınan veriler ışığında hazırlanmıştır.

Grafik 21: Çin Vergi Türlerinin Vergi Gelirleri İçerindeki Yerleri

Kaynak: Çin Halk Cumhuriyeti Maliye Bakanlığı Verileri 2020.

http://www.mof.gov.cn/en/data/202011/t20201126_3630685.htm Erişim Tarihi: 16.11.2022 Alınan Bilgiler ile Oluşturulmuştur.

Grafikte de görüldüğü üzere Çin'in vergi gelirleri içerisinde en büyük paya sahip vergi türü 2020 yılı için yaklaşık %36'lık oran ile yurtiçi KDV olmuştur. Yaklaşık %30'luk bir oran ile vergi gelirleri içerisinde ikinci büyük paya sahip vergi türü kurumlar vergisi olmuştur. Yurtiçi tüketim vergileri vergi gelirleri içerisinde yaklaşık %16 gibi bir oran ile yer almıştır. Araç alım vergileri yaklaşık %4'lük ve gümrük vergileri Çin'in vergi gelirleri içerisinde yaklaşık olarak %3'lük paya sahip olmuşlardır. Diğer vergiler başlığı altında; mal ithalatında KDV ve tüketim vergileri, mal ithalatında KDV, Tüketim mallarının ithalatında tüketim vergileri, kaynak vergileri, kente sel bakım ve yapı vergileri, damga vergileri ve son olarak da gemi ve tonaj vergileri toplanmıştır. Bu vergilerde toplamda vergi gelirleri içerisinde yaklaşık %3 oranına sahiptirler.

3.2.4. Japonya'da Genel Vergi Politikaları

Japonya, vergiyi kamu ihtiyaçlarını gidermek için kullanılan en önemli ve en doğrudan araç olarak görmektedir. Bunun dışında verginin gelir dağılımını yeniden düzenleme ve ekonomik düzenleyici yani ekonomik stabilizatör özellikleri de Japonya tarafından kabul

edilmektedir (MOF, 2022, p. 3). 2020 yılında yapılan bir çalışma da bunu destekler nitelikte olup, vergi politikasının Japonya’ da gelir dağılımındaki eşitsizliği azalttığına dair bulgular yer almaktadır (Taghizadeh-Hesary et al., 2020, p. 2602).

Japonya Vergi Sistemi ele alındığı zaman 1968 yılında Japonya ‘da yaşanan Meiji Restorasyonu sonucu yeni bir vergi sistemi olduğu ortaya çıkmaktadır. Bu reform vergi sistemini derinden etkilemiştir. Çünkü bir reform hareketi niteliğindeki Meiji Restorasyonu öncesinde Japonya kapalı bir ekonomiye sahiptir. Ve Japonya vergi tarihi incelendiği zaman 3 farklı dönem ortaya çıkmaktadır. Bu dönemler; Tokugawa Dönemi ve Meiji Restorasyonu ile birlikte Meiji dönemi ve Meiji sonrası dönem şeklinde sıralanmaktadır (Aksoy, 2019, p. 63).

Meiji Restorasyonundan İkinci Dünya Savaşı’na kadar birçok reformu içinde barındırılan Japonya Vergi Sistemi (Aksoy, 2019, p. 65) temelde iki grupta değerlendirilerek; ulusal alanda alınan vergiler ve yerel vergiler şeklinde vergiyi kimin aldığına göre sınıflandırılmaktadır. Bu sınıflandırmanın yanında birde vergilerin uygulandığı sınıfa göre gelir, tüketim ve varlıklar üzerinden alınan vergiler şeklinde bir sınıflandırma yapmak mümkün olmaktadır (MOF, 2022, p. 4). Bir diğer sınıflandırma ise gelir, servet ve kurumlar vergisi gibi dolaysız vergilerin yanında tüketim vergileri de alınmaktadır (Öz & Tarık, 2005, p. 113). Bu şekilde yapılan sınıflandırma aslında vergi mükellefi ile vergi taşıyıcısı arasındaki ayrımın yapıldığı bir sınıflandırma şeklidir. Yani eğer vergi mükellefi ile fiili vergi mükellefi aynı olursa bu dolaysız vergiyi icra eden kişileri ifade etmektedir. Vergi mükellefi ile fiili vergi mükelleflerinin ayrı kişiler olması ise dolaylı vergileri ifade ederken bu açıdan yapılan bir sınıflandırma yapılabileceği söylenebilir (MOF, 2022, p. 4).

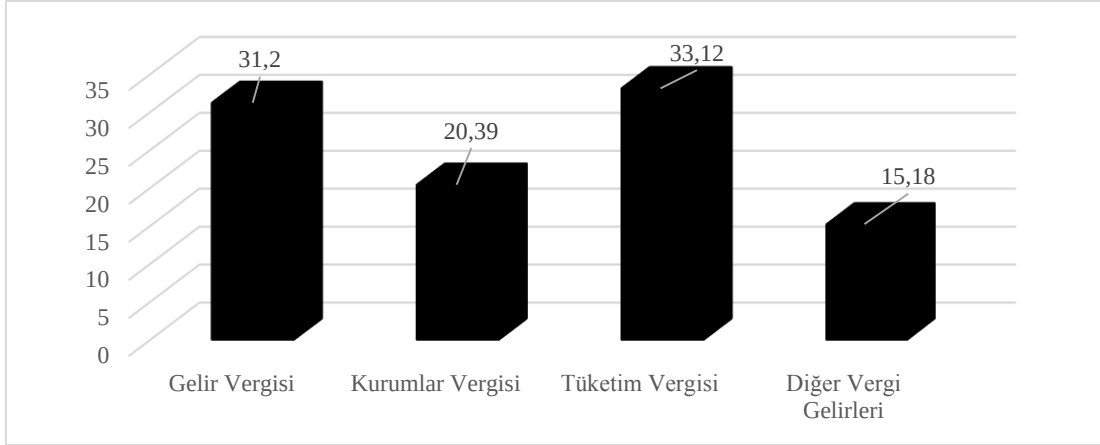
Japonya ‘da alınan vergilerin daha anlaşılır bir şekilde ifade edilmesi için Japonya Maliye Bakanlığının 2022 yılında hazırladığı rapordan alınan bir tablo yardımı ile gösterilmektedir. Tabloda dolaylı dolaysız vergi sınıflandırmasının yanı sıra ulusal ve yerel bazda alınan vergiler şeklinde ikili bir sınıflandırma yapılmıştır. Yerel ve ulusal bazda toplamda 45 vergiden söz edilebilmektedir. Bu vergilerin birçoğunu dolaylı vergiler sınıfında yer alan tüketim verileri oluşturmaktadır. 26 tüketim vergisinin 15’i ulusal çapta alınırken, 11 tanesi ise yerel yönetimler tarafından alınmaktadır. Bahsedilen tablo aşağıdaki gibi düzenlenmiştir:

Tablo 17: Japonya Vergi Türlerinin Sınıflandırılması

Vergiler		Ulusal Vergiler	Yerel Vergiler
Dolaysız Vergiler	Gelir Vergisi	-Gelir Vergisi -Kurumlar Vergisi -Yerel Kurumlar Vergisi -Özel Kurumlar Vergisi -Orman Çevre Vergisi (2024 MY'den itibaren) -İmar İçin Özel Gelir Vergisi	-Konut Vergisi -İşletme Vergisi
	Varlık (Servet) Vergileri	-Veraset/İntikal Vergisi -Kayıt ve Ruhsat Vergisi -Damga Vergisi	-Gayrimenkul Edinme Vergisi -Sabit Varlık Vergisi -Şehir Planlama Vergisi -Kuruluş Vergisi -Su Hizmetleri ve Arazi Kâr Vergisi -Ortak Tesisler Vergisi -Konut Arazi Geliştirme Vergisi -Özel Arazi Mülkiyeti Vergisi -Genel Kullanım İçin Ayrılmış İsteğe Bağlı Vergi -Özel Kullanım İçin Ayrılmış İsteğe Bağlı Vergi -Ulusal Sağlık Sigortası Vergisi
Dolaylı Vergiler	Tüketim Vergileri	Tüketim Vergisi -İçki Vergisi -Tütün Vergisi -Özel Tütün Vergisi -Benzin Vergisi -Yerel Benzin Vergisi -Sıvılaştırılmış Petrol -Gazı Vergisi -Havacılık Yakıt Vergisi -Petrol ve Kömür Vergisi -Elektrik Kaynaklarının Geliştirilmesi Vergisi -Motorlu Taşıt Tonaj Vergisi -Uluslararası Turist Vergisi -Tarifeler -Tonaj Vergisi -Özel Tonaj Vergisi	-Yerel Tüketim Vergisi -Yerel Tütün Vergisi -Golf Sahası Kullanım Vergisi Otomobil Satın Alma Vergisi Hafif Yağ Teslimat Vergisi Otomobil Vergisi (Çevresel Performans Vergisi • Kategori Tabanı) -Hafif Motorlu Taşıt Vergisi (Çevresel Performans Vergisi • Kategori Esası) -Maden Partisi Vergisi -Avcılık Vergisi -Maden Üretim Vergisi Yıkama Vergisi

Kaynak: MOF. (2022). Learning More About Taxes. In Ministry of Finance (Vol. 121, Issue 1). Page: 7. Alınan bilgilerle oluşturulmuştur.

Yukarıda gösterilen tablo ve açıklamalar yardımı ile Japonya vergi politikasının uygulanmasında yol gösterici olan vergi türleri ifade edilmiştir. Vergi türlerinden ziyade bu vergi türleri sonucunda elde edilen vergi gelirleri ülkelerin vergi politikalarını oluşturma da önemli etkiye sahip olmaktadır. Bu sebeple, Japonya’da uygulamaya konan vergi türlerinin vergi gelirleri içerisindeki yeri aşağıdaki grafik yardımı ile ifade edilmektedir. Grafik oluşturulurken Japonya Maliye Bakanlığının 2022 yılı için oluşturduğu ‘Vergileri Öğrenmek’ başlıklı rapordan faydalanılmıştır.

Grafik 22: Japonya Vergi Türlerinin Vergi Gelirleri İçerindeki Yüzdelikleri

Kaynak: MOF. (2022). Learning More About Taxes. In Ministry of Finance (Vol. 121, Issue 1). Page: 7. Alınan Bilgiler ile Oluşturulmuştur.

Yukarıda grafikte 2022 yılı bütçe tahminlerinde vergi türlerinin vergi gelirleri içerisindeki yüzdelik oranlarına yer verilmiştir. Bu oranlar gelir, kurumlar, tüketim ve diğer vergi türleri şeklinde gruplandırılarak oranlar hesaplanmıştır. 65,2 Trilyon Yen üzerinden yapılan hesaplamalar sonucunda %33,12’lik bir oran ile en yüksek vergi geliri tüketim vergilerinden sağlanmaktadır. Yaklaşık %31,2’lik oran ile gelir vergisi bu sıralamada ikinci sırada yer almaktadır. Kurumlar vergisi yaklaşık %20,39 oranı ile üçüncü sırada yer alırken diğer vergiler %15,18 oranına sahiptir. Veriler ışığında, dolaylı ve dolaysız vergi sınıflandırmasında; tüketim vergileri daha fazla orana sahip olsa da gelir ve kurumlar vergisinin toplam oranı göz önünde bulundurulduğunda dolaysız vergilerin toplam vergi gelirleri içerisindeki yeri dolaylı vergilerden daha yüksektir.

3.2.5. Türkiye’de Genel Vergi Politikaları

Türkiye üniter bir devlet düzenine sahiptir. Bu yüzden seçilen Amerika Birleşik Devletleri, Avusturalya ve Japonya’dan farklı olarak federal vergiler yoktur. Ulusal ve yerel vergilere yer verilmiştir. Bunun dışında vergiler dolaylı vergiler ve dolaysız vergiler şeklinde bir sınıflandırılmaktadır.

Dolaysız vergiler, kişilerin elde ettiği gelirler üzerinden ve edinilen mülkiyetler üzerinden alınan vergileri ifade etmektedir. Yansıtılması güç olan dolaysız vergiler merkezden alınan yani ulusal vergiler olarak gelir vergisi, kurumlar vergisi, veraset ve intikal vergisi, motorlu taşıtlar vergisi şeklinde belirlenmiştir. Yerel yönetimler tarafından ise emlak

vergisi ile çevre ve temizlik vergisi alınmaktadır. Dolaylı vergiler ise dört bölümde incelenerek; dahilde alınan vergiler, damga vergisi, harçlar ve diğer yerel yönetim vergileri ve uluslararası ticaret ve muamelelerden alınan vergiler şeklinde sınıflandırılmaktadır.

Türkiye’deki vergi türlerinin ulusal ve yerel vergiler bakımından ve dolaylı vergiler ve dolaysız vergiler açısından da sınıflandırılarak tablolatırıldığı tablo aşağıda gösterilmektedir.

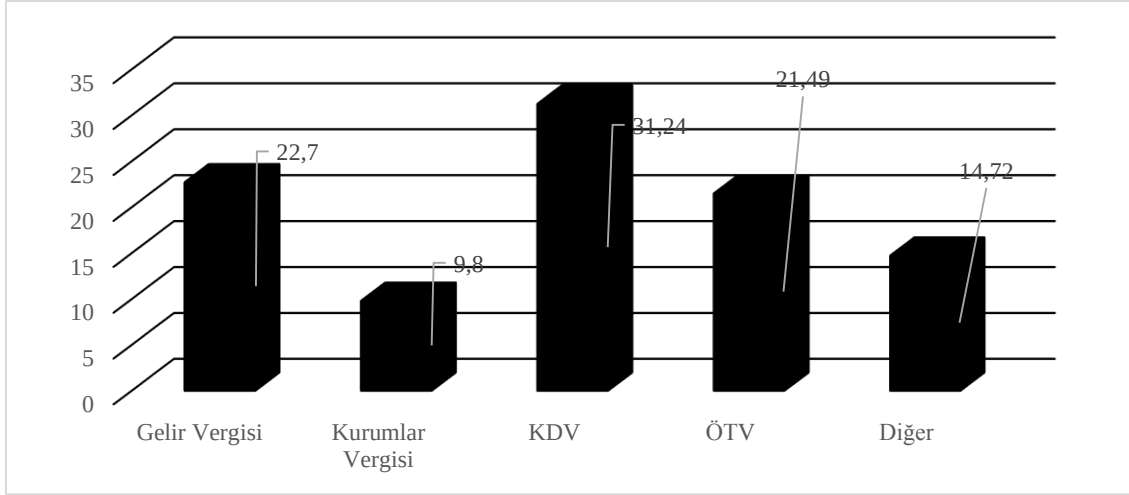
Tablo 18: Türkiye Vergi Türlerinin Sınıflandırılması

	Ulusal Vergiler		Yerel Vergiler
Dolaysız Vergiler	Gelir ve Kazanç Üzerinden Alınan Vergiler	-Gelir Vergisi -Kurumlar Vergisi	-Belediye vergileri -Eğlence vergisi -Elektrik ve havagazı tüketim vergisi -Haberleşme vergisi -İlan ve reklam vergileri -Yangın sigorta vergisi
	Mülkiyet Üzerinden Alınan vergiler	-Veraset ve İntikal Vergisi -Motorlu Taşıtlar Vergisi	-Emlak vergisi -Çevre temizlik vergisi
Dolaylı Vergiler	Mal ve Hizmet Vergileri	-Katma Değer vergisi -Özel Tüketim Vergisi -Banka ve Sigorta Muameleleri Vergisi -Şans Oyunları Vergisi -Özel İletişim vergisi	-Harçlar ve Diğer Yerel yönetim vergileri
		-Damga Vergisi	
	Uluslararası ticaret ve Muamelelerden alınan vergiler	-Gümrük Vergisi -İthalden Alınan Katma Değer Vergisi	

Kaynak: Gök, A. (2017). Yerel Yönetimlerin, Belediyelerin Mali Yapısı ve İller Bankası ile İlişkileri. Mali Hakem. Ve Mutlu, A. & Çelen, M. (2012). Dolaylı ve Dolaysız Vergilerin Türk Mali Sistem İçerisindeki Yeri: Siyasal, Sosyal ve Ekonomik Sonuçları (Sayı 212). Çalışmalardan Elde Edilen Bilgiler Işığında Hazırlanmıştır.

Yukarıdaki tabloda ifade edildiği üzere Türkiye’de vergileri dolaylı/dolaysız ve ulusal/yerel vergiler şeklinde sınıflandırılabilir.

Türkiye’nin vergi türlerinin vergi gelirleri içerisindeki yeri incelendiği zaman, katma değer vergisinin diğer vergilere oranla vergi gelirleri içerisinde payının daha yüksek olduğunu söylemek doğru olacaktır. Katma değer vergisini özel tüketim vergisi ve gelir vergisi takip ederken kurumlar vergisi en az paya sahip olmaktadır. Türkiye’de tüm vergi gelirleri içerisindeki vergi türlerinin payı grafiği aşağıda oluşturulmuştur:

Grafik 23: Türkiye'nin Vergi Türlerinin Vergi Gelirleri İçerisindeki Yeri

Kaynak: Türkiye Cumhuriyeti Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, Vergi Gelirleri, 2020. <https://www.sbb.gov.tr/vergi-gelirleri/> Erişim Tarihi: 27.10.22. Alınan bilgilerle oluşturulmuştur.

Yukarıdaki grafik incelendiği zaman, Türkiye'de 2019 yılında vergi gelirleri içerisinde en büyük paya katma değer vergisinin sahip olduğu görülmektedir. %31,24 gibi yüksek bir orana sahip olan katma değer vergisini %22,7'lik bir oran ile gelir vergisi takip etmektedir. Üçüncü sırada ise %21,49 oranı ile özel tüketim vergisi yer almaktadır. Diğer vergiler toplamda %14,72 ve kurumlar vergisi ise %9,8 oranı ile Türkiye'de vergi gelirleri içerisinde son sırada yer almaktadır.

3.3. Seçilen Ülkelerde Doğal Afet Dönemlerinde Uygulanan Vergi Politikalarının İncelenmesi

Çalışmanın ikinci bölümünde vergi hukuku açısından; ülkelerde mücbir sebep, vergide indirim, terkin ve doğal afet dönemlerinde yapılan bağışların durumu açıklanmıştır. Hangi kanunlarda nasıl yer aldığı ifade edilmektedir. Bu bölümde ise doğal afet dönemlerinde hangi durumlarda mücbir sebep ilan edilmiş, mücbir sebep ilan edilen durumlarda mükelleflere ne gibi kolaylıklar sağlandığı gibi soruların irdelendiği bir bölüm yer almaktadır. Ülkeler arasında benzerlik ve farklılıklar incelenerek bir karşılaştırma yapılmaktadır.

3.3.1. Mücbir Sebep

Türk Dil Kurumunun sözlüğüne göre mücbir sebep, alınan önlemlere rağmen önüne geçilemeyen durumları ifade etmektedir. Oxford Sözlüğünde de benzer bir şekilde, karşı

konulamaz, zorlama ve üstün güç anlamlarına gelmektedir. Her dilde ve her ülkenin vergi hukukunda nasıl bir anlama geldiği seçilmiş ülkeler bazında aşağıdaki gibi ele alınmaktadır.

3.3.1.1. Avusturalya’da Mücbir Sebep

Mücbir sebep Avusturalya’da Hayal Kırıklığı Doktrini ile açıklanmaktadır. Doktrin sözleşmeler üzerinde etki sağlamaktadır. Bu sebepten ötürü kamusal alanda değil kişiler arası hukukta yer edinmektedir (Coulthard, Will; Cifelli, 2020).

Bir durumun mücbir sebep olarak veya Avustralya’daki kabul edilen ‘hayal kırıklığı doktrini’ şeklinde değerlendirilebilmesi için gerekli genel sebepler meydana gelmelidir.

Olaylar tarafların iradeleri dışında gerçekleşmelidir;

Meydana gelen olay sözleşmesinin gereklerini yerine getirmeye engel olmalıdır;

Olay makul çabalarla hafifletilemez ve engellenmez olmalıdır.

Yukarıda ifade edilen durumlar genel olarak kabul görmüş mücbir sebep halleridir. Avustralya tarafından da bu durumlar kabul edilmektedir. Sözleşme tarafları bu durumlar kapsamında mücbir sebep halini veya Avustralya’da kabul gören ‘hayal kırıklığı doktrinini’ ileri sürerek hak iddia edebilmektedir. Avusturalya’da mücbir sebebin bir yasal dayanağı bulunmaz iken Sözleşme Hukuku Maddeleri ışığında yorum yapılmaktadır.

3.3.1.2. Amerika Birleşik Devletleri’nde Mücbir Sebep

Mücbir sebep her ülkede kendi kültürüne göre benzer kapsamda isimlendirilmektedir. Amerika Birleşik Devletleri’nde ise insanüstü olayların tarifi olarak da nitelendirilebilecek ve tanrının hareketi olarak ifade edilen ‘acts of god’ ismi ile anılmaktadır (Şonya, 2020). Bir durumun tanrının hareketi şeklinde ifade edilmesi, özünde o duruma insanları yapacağı önleyici bir davranışın olmaması; o olayın öngörülemeyeceği ve aslından kontrol dışı gerçekleşen olayları kapsadığı içindir. Bunlara ek olarak mücbir sebep kapsamında depremler, taşkınlar, fırtınalar, dolu fırtınası, tsunami, volkan püskürtmesi gibi doğal afetler değerlendirilirken; zaman zaman savaş ve insan kaynaklı olağandışı durumlarda bu kapsamda değerlendirilmeye alınmaktadır (Roberte, 2022).

3.3.1.3. Çin Halk Cumhuriyeti’nde Mücbir Sebep

Çin Halk Cumhuriyeti’nde mücbir sebep uygulaması, Çin’in Medeni Kanun’unda düzenlenmektedir. Medeni Kanun’un 180. Maddesinde mücbir sebepler; kaçınılamayan, öngörülmeleyen ve engellenemeyen olaylar şeklinde tanımlanmaktadır. Aynı kanunun 194. Maddesinde ise mücbir sebeplerin zamanaşımını durduran bir sebep olarak kabul edildiği hükmüne yer verilmektedir. Zamanaşımını durdurma süresi ise altı olarak belirlenmektedir. Ve Çin Medeni kanunun 563. Maddesinde sayılan mücbir sebep hallerinde sözleşme taraflarının sözleşmeyi feshedebileceği düzenlenmektedir (Civil Code of China, 2020, pp. 33–104).

Çin Halk Cumhuriyeti’nde temel olarak mücbir sebebin yasalaşması 1 Ocak 2021 yılında yürürlüğe giren Çin Halk Cumhuriyeti Medeni Kanunu ile birlikte gerçekleşmektedir (Glueck et al., 2021).

3.3.1.4. Japonya’da Mücbir Sebep

Japonya’da Avusturalya ve Amerika Birleşik Devletleri’ne benzer olarak mücbir sebep uygulamasına hukuken yer vermez iken, sözleşme kapsamında tarafların mücbir sebep ile alakalı madde konulmasına izin verilmektedir. Bu madde kapsamında ise sözleşme taraflarına, sözleşmenin gerçekleşmesini engelleyecek durumlar olduğu zaman çözüm önerileri sunmaktadır (Muto et al., 2020). Dünya genelinde kabul gören; meydana gelen olayların öngörülemeyeceği, insanlar tarafından engellenemeyeceği ve insanüstü olayların meydana geldiği durumlar mücbir sebep olarak kabul görmektedir.

Japonya’da mücbir sebep kapsamı; olay bazında değerlendirilip belirlenirken, genel olarak depremler, tayfunlar, yangınlar gibi doğal afetleri ve savaşları, terör ve hükümet eylemlerini dahil edilmektedir (Kawabata & Tatsuno, 2020).

3.3.1.5. Türkiye’de Mücbir Sebep

Türkiye’de mücbir sebebe birçok hukuk dalında yer verilirken vergi hukuku açısından iki değerlendirme alanı bulunmaktadır. İlk olarak vergi ödevlerinin yerine getirilmesi aşamalarının herhangi birinde süreleri uzatan ve/veya durduran bir sebep olarak değerlendirilebilmektedir. İkincisi ise vergi suçluluğunu kaldıran sebep olarak kabul edilmektedir (Öncel et al., 2019, pp. 127–235). Çalışmanın 2. Bölümünde mücbir sebep

kavramının vergi hukukundaki yeri kanun maddeleri ile ifade edilmiştir. Çalışmanın bu kısmında ise mücbir sebebin kapsamı ve sonuçları ele alınarak ifade edilmektedir.

Türkiye’de vergi hukuku kapsamındaki mücbir sebep olarak kabul edilen durumlar vardır. Bu durumlar oluştuğu zaman, o durum veya olayın gerçekleştiği bölgede etkilenen kişiler bakımından mücbir sebep ilan edilir. Mücbir sebebin ilanı ile birlikte mükelleflere bazı kolaylıklar sağlanmaktadır.

Türk Vergi Hukuku bakımından mücbir sebep sayılan haller VUK’un 13. Maddesinde düzenlenmiştir. Bu maddede düzenlenen, mücbir sebep halleri bir tablo yardımı ile anlatılmaktadır. Bu tablo ile bir durumun mücbir sebep ilan edilme sebepleri ile bu durumların mükellefe ve vergi ödeme durumlarına etkileri ifade edilmektedir.

Tablo 19: Türkiye’de Mücbir Sebep Sayılma Halleri

VUK Madde 13	Mücbir Sebep Sayılan Haller	Mücbir Sebep Olma Sebebi	Süreler Durur/Kesilir	İspat Gerektirir	Sonuç
Bent 1	Ağır Kaza Ağır Hastalık Tutukluluk Hali	Vergi Ödevlerinin Yerine Getirilmesine Engel Olacak Derecede Olması	Ağır Kazar ve Ağır Hastalık Durumunda Süreler Kesilir. Tutukluluk Halinde İse Süreler Durur.	İspat Gerektirir.	Mükellefin Bu Durumdan Kurtulmasına Kadar veya Temsilci Tayin Edilinceye Kadar Mücbir Sebep Hali Devam Eder.
Bent 2	Yangın, Yer Sarsıntısı, Su Basması Gibi Afetler	Vergi Ödevlerinin Yerine Getirilmesine Engel Olması	Süreler Durur.	İspat gerektirir.	Belirli Şartlar altında Vergi Terkini Uygulanır.
Bent 3	Mecburi Gaybubetler	Kişinin İradesi Dışı Gerçekleşmesi	Süreler Kesilir.	İspat Gerektirir.	Mükellefin Bu Durumdan Kurtulmasına Kadar veya Temsilci Tayin Edilinceye Kadar Mücbir Sebep Hali Devam Eder.
Bent 4	Defter ve Vesikaların Sahibinin Elinden Çıkması	Sahibinin İradesi Dışında Gerçekleşmesi	Fraklı Süreler Devreye girmektedir.	İspat Gerektirir.	Oluşabilecek Durumlar Farklılık Gösterebileceği İçin farklı Sonuçlar Doğurmaktadır.

Kaynak: Vergi Usul Kanunu. Madde 13 ve Madde 115. Ve Parlak, M. A. (2006). Türk Vergi Hukukunda Mücbir Sebep ve Zor Durum. In Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Pp.45-50. Kaynaklarından faydalanılarak tablo oluşturulmuştur.

Yukarıdaki tabloda 4 bent ile ifade edilen durumlar dışında, kanun maddesinin sonuna ‘gibi haller’ şeklinde bir açıklama eklenmektedir. Bu açıklama bu durumların genişletilebileceğini ifade etmektedir.

Vergi Usul Kanunu Madde 15'in ek fıkrasında, mücbir sebep halinin yukarıda sayılan durumların var olması halinde Hazine ve Maliye Bakanlığı tarafından ilan edileceği düzenlenmektedir. Yani mücbir sebep ilanından yetkili merci olarak seçilmiştir. VUK Madde 373'te ise Yukarıda sayılan hallerden dolayı mücbir sebep kabul edilen durumlarda vergi cezası kesilemeyeceği düzenlenmektedir.

3.3.2. Vergi İndirimi

Vergi indirimi kavramı, borçlu olunan vergi miktarının azaltılması için vergiye tabi gelirden yapılan kesinti tutarlarını ifade etmektedir (Kagan, 2023). Genel olarak, toplanan vergi tutarlarının olağan dönemlerden daha az alınması veya alınması gereken miktarın altından vergilerin alınması şeklinde ifade edilebilmektedir.

3.3.2.1. Avusturalya'da Vergi İndirimi

Vergi indirimi uygulaması Avusturalya vergi hukukunda yer alan bir uygulamadır. Ödenmesi gereken vergi tutarının düşürülmesi şeklinde uygulanmaktadır. Avusturalya Vergi Ofisine yapılan başvurular ile birlikte de vergi indirimleri uygulanmaktadır. Kişinin beyanı ve kanıtlar esas alınmaktadır.

3.3.2.2. Amerika Birleşik Devletleri'nde Vergi İndirimi

Amerika Vergi Hukukunda birden çok vergi indirim türüne rastlamak mümkündür. Ödenecek vergi tutarının miktarının düşürülmesi veya vergi borçlarının kapanması ile sonuçlanabilmektedir. Bunun dışında vergi borcu olmayanlar için ise geri ödeme bile sağlayabilmektedir (IRS, n.d.-a).

Doğal afetlerin meydana gelmesi ile birlikte de Amerika Birleşik Devletleri'nde vergi indirimleri uygulama alanı bulmaktadır. Amerika Ulusal Gelir Merkezi IRS'ye göre 2021-2023 yılları arasında meydana gelen kasırga ve sel afetlerinde ve daha önceki yıllardaki doğal afetlerin meydana gelmesi ile birlikte vergi indirimleri uygulanmıştır.

3.3.2.3. Çin Halk Cumhuriyeti'nde Vergi İndirimi

Çin Halk Cumhuriyeti'nde vergi indirimleri uygulamasına yer verilmektedir. Vergi hesaplanırken belirlenen şartlardaki bazı giderler vergiden indirilmesi şeklinde ifade edilen vergi indirimleri vergi kesintisi şeklinde de ifade edilmektedir (Cheung, 2022).

Doğal afet olayları Çin'in birçok vergi kanununda direk olarak geçmediği için doğal afet olması durumunda birçok vergi türünde vergi indirimden söz etmek doğru olmayacaktır. Afet indirimi şeklinde tabir edilebilecek vergi indirimi; konut vergilerinde ve gelir vergisinde ve damga vergisinde bu indirimlerden söz edilebilmektedir. Diğer vergiler açısından ise yerel yönetim tercihleri ve geçici kararlar ön plana çıkmaktadır (Moru, 2012, pp. 71–72).

3.3.2.4. Japonya'da Vergi İndirimi

Japon vergi hukukunda vergi indirimi uygulamasına yer verilmektedir. Japonya'da vergi indirimleri birkaç şekilde uygulanmakla birlikte gerekli sınırlar Japonya Maliye Bakanlığı tarafından belirlenmektedir. Japonya'da vergi indirimleri; istihdam için yapılan kesintiler, kişisel kesintiler, çeşitli pirimler ve hayır amaçlı katkılar şeklinde sıralanmaktadır (Kamachi, 2023).

3.3.2.5. Türkiye'de Vergi İndirimi

Türkiye'de vergi harcama türlerinden biri olarak vergi indirimleri, olağan dönemlerde ödenmesi gereken vergilerin bazı durumlarda yapılan değişiklikler doğrultusunda vergi matrahından ve vergiden yapılan indirimleri ifade etmektedir. Vergi indiriminin yasal dayanağını Anayasa Madde 73/4 oluşturmakla beraber, aynı maddede vergi indirimlerine yetkili merci Cumhurbaşkanı olarak gösterilmektedir.

3.3.3. Terkin

Terkin kelimesi, kökeni irdelenirse bir şeyin silinmesi anlamı ortaya çıkmaktadır. Vergi hukuku kapsamında ele alındığı zaman; vergi terkin kavramı ile birlikte tahakkuk veya tahsil edilmiş vergiler üzerinden yapılan işlem ile birlikte vergisinin silinmesi şeklinde bir tanıma ulaşılmaktadır. Kaydı yapılan tahakkukun iptali veya tahsil edilen verginin geri ödenmesi şeklinde de vergi terkin yapmak mümkün olmaktadır (Pehlivan, 2012, p. 75). Terkin kavramı ve uygulama alanları seçilmiş ülkeler bakımından aşağıda incelenmektedir.

3.3.3.1. Avusturalya’da Terkin

Avusturalya’da vergi terkinini uygulamasına benzer olarak borçların silinmesi uygulaması mevcuttur. Bu uygulama kapsamında vergi dairesi tarafından yapılan vergi hataları, olağanüstü durumlar, haksız yere alınan vergiler, vergi mükellefinin mali zorluk içinde bulunması gibi durumlar göz önüne alınarak vergi borcunun silinme kararı verilmektedir.

Yukarıda ifade edilen durumlar dışında vergi terkinini benzer uygulamalar ile uygulama alanı bulmaktadır. Örneğin uzlaşma, vergi terkinini tam anlamıyla gerçekleşmeye de vergi borcunun taksitlendirilmesi, zor durum hali, borçların takip edilememesi ve mali af gibi durumlarda da vergi terkinine benzer uygulamalara rastlamak mümkün olmaktadır (Yurtsever, 2007, p. 116).

3.3.3.2. Amerika Birleşik Devletleri’nde Terkin

Amerika Birleşik Devletleri’nde terkin ile alakalı düzenlenen kanun maddesinde, vergi terkinine yetkili makam Hazine Sekreterliği olarak gösterilmektedir. Yetki kapsamında Hazine Sekreterliğine;

Tahakkuk edilen verginin ödenmemiş kısmının,

Hatalı vergilerin,

Yasal olmayan vergilerin silinme kararı vermesine izin verilmektedir (Sec. 6404.

Abatements, n.d.).

Amerika Birleşik Devletleri’nde yedi farklı yol ile vergi terkinini yapılmaktadır (Yurtsever, 2007, pp. 54–75). Bu yollar: vergi hataları sebebiyle vergi terkinini, iflas sebebiyle vergi terkinini, uzlaşma sebebiyle vergi terkinini, doğal afetler sebebiyle vergi terkinini, vergi miktarı sebebiyle vergi terkinini, yargı kararları sebebiyle vergi terkinini, mali aflar sebebiyle vergi terkinini şeklinde sıralanmaktadır. Çeşitli yollar ile vergi borcunun silinmesi uygulaması Amerika Birleşik Devletleri’nde yukarıda ifade edildiği sebepler gerekçesi ile gerçekleştirilmektedir.

3.3.3.3. Türkiye’de Terkin

Terkin, Türk Vergi Hukukunda hem vergi borcunu hem de vergi cezalarını ortadan kaldıran bir sebep ve uygulamadır. Türkiye’de yalnızca vergi hukukunda değil, diğer

hukuk dallarında da farklı isimlerle aynı uygulamaya rastlamak mümkün olmaktadır (Öncel et al., 2019, pp. 162–236). Fakat vergi hukukundaki karşılığı vergi borçlarının silinmesi şeklindedir. Vergi borcunun silinmesi sübjektif ve tek taraflı bir işlem olarak gerçekleştirilmektedir. İdare tarafından yapılan özel bir uygulama olarak nitelendirmek doğru olmaktadır. Ve vergi borcunun doğumundan önce vergi terkinin mümkün olduğu gibi vergi borcu tahakkuk ettikten sonra da terkin uygulaması mümkündür (Üyümez, 2018, p. 148). Dolaylı olarak da bir vergi borcunun terkin edilmesi için tahsil edilmesine gerek yoktur. Vergilerde terkin uygulanması için kanunlarda belirlenen vergiler için verginin tahakkuk etmiş olması yeterli olmaktadır (Öncel et al., 2019, p. 163).

Genel itibarıyla tanımı yapılan terkin uygulaması, çalışmanın ikinci bölümünde vergi hukukundaki yeri kanun maddeleri ile açıklanmaktadır. Çalışmanın bu bölümünde ise terkinin hangi durumlarda uygulanacağı ve kapsamı ifade edilmektedir.

Terkin uygulaması, düzenlendiği kanuna göre sınıflandırılabilmesi gibi vergi borcunun terkin edilme sebeplerine göre de sınıflandırılabilir. Düzenlendiği kanunlar VUK, AATUHK, Özel Vergi Kanunları ve diğer muhtelif kanunlar şeklinde sıralanabilmektedir (Perçin, 2006, p. 9). Terkinin diğer sınıflandırma şekli ise düzenlendiği kanunları da içerecek şekilde oluşturulan aşağıda verilen tablo yardımı ile açıklanmaktadır:

Tablo 20: Türk Vergi Hukukunda Terkin

Terkin Sebepleri	Düzenlendiği Kanun/Karar	Kapsamı	Yetkili Mercî	Sonuçları
Tahakkuktan Vazgeçme	VUK Mükerrer Madde 115	Hazine ve Maliye Bakanlığınca O Yıl Belirlenmiş Miktarı, Vergi Borç ve Ceza Toplamının Aşmaması ve Tahakkuk Giderlerinin Belirlenmiş Olan Miktardan Fazla Olması	Hazine ve Maliye Bakanlığı	Hazine ve Maliye Bakanlığının Belirlediği usul ve Esaslara Göre Tahakkuktan Vazgeçilebilir.
Tahsil İmkânsızlığı	AATUHK Madde 106	Tahsili İmkânsız Durumlar ve Vergi giderinin Vergi Gelirinden Fazla Olacağı Durumlar ve Belirlenmiş Miktarlar Altındaki Vergi tutarları	Cumhurbaşkanı Tutarları On Katına Kadar Çıkarmaya Yetkilidir. Terkin Edilecek Amme Alacağı Miktarını Belirlemeye Maliye ve gümrük Bakanı Yetkili Kılınmaktadır.	Tahsil İmkânsızlığı Sebebiyle Vergi Terkin Edilir.
Düzeltilme ve Reddiyat	VUK 116-117-118-119-120-121	Vergi Hatası: -Hesap Hataları -Vergilendirme Hataları Sebebiyle Ortaya Çıkan Hataların Terkin Yoluyla Düzeltilmesi	Vergi Hataları, İlgili Vergi Dairesi Müdürünce Düzeltilirken, Terkin de Bu Yetki Kapsamındadır.	Hatanın Konusu Tahakkuk Eden Vergi ile İlgili Olması Durumunda Terkin Edilir. Veya Hatanın Konusu Tahsil Edilen Vergi ile İlgili İse Fazla Tahsil Edilen Vergi Miktarı Terkin Edilir.
Yargı Kararlarının Sonuçlarına Göre	Yargı Kararları: (-Vergi Mahkemeleri -İdare Mahkemeleri, -Bölge idare Mahkemeleri ve-Danıştay Tarafından Alınan Kararlar)	Tarih ve Tahakkuk Olan Vergilerin ve Vergi Borçlarının; Yargı Kararları Işığında Terkin Kararı Verilmesi	İlgili Vergi Dairesi Müdürü	Vergi Yargı Organlarının Kesin Kararlar ile Sonuçlanmış İşlemlerin, Vergi Daire Müdürü Yetkisi İle Yargı Kararlarına Göre Terkin Edilmesi.
Mali Af Kanunları	Mali Af Kanunları	Düzenlenen Mali Af Kanunları Temelinde Yapılan Terkinler	Terkin İşlemi Vergi İdaresi tarafından Gerçekleştirilmektedir.	Düzeltilme ve Terkin Fişleri Kullanılarak Mali Af Kanunlarına Dayanarak Vergi İdarelerince Terkin Yapılması.
Doğal Afetler	VUK Madde 115	Yangın, Yer Sarsıntısı, Su Basması, Don, Kuraklık, Muzır Hayvan ve Haşarat İstilası ve Benzeri Doğal Afetler Sonucu Malvarlıklarının 1/3'ini Kaybeden Mükellefler	Hazine ve Maliye Bakanlığı	Vergi Borç ve Cezalarının Kısmen veya Tamamen Silinmesi

Kaynak: Vergi Usul Kanunu⁵. Ve Amme Alacaklarının Tahsil Usulü Hakkındaki Kanun⁶. Alınan bilgiler ve Öncel, M. Çağan, N. Kumrulu, A. & Cenker, G. (2019). Vergi Hukuku. Turhan Kitapevi, 28, 16-165. Ve Perçin, N. (2006). *Türk Vergi Hukukunda Terkin*. İstanbul Üniveristesi.Pp. 9-43. alınan yorumlar ile hazırlanmıştır.

⁵ Vergi Usul Kanunu 115. Madde, Mükerrer 115. Madde, 116-117-118-119-120-121. Maddelerden Faydalanılmaktadır.

⁶ Amme Alacakları Tahsil Usulü Hakkındaki Kanun 106. Maddesinden Faydalanılmaktadır.

Yukarıdaki tablo yardımıyla ifade edilen terkin uygulaması, görüldüğü üzere Türkiye’ de doğal afetleri de kapsamı içine almaktadır. VUK 115’e göre belirlenen doğal afetlere ve benzeri doğal afetler şeklinde yapılan ifade genişletici anlam katmaktadır. Böylece ifade edilen doğal afetlere benzer durumlarda da terkin uygulanabilmektedir.

3.3.4. Yardım ve Bağışlar

Türk Vergi Hukukunda, Gelir ve Kurumlar Vergisi Kanunları ile kanunda yer alan çerçeve dâhilinde yapılan yardımların, çalışmanın ikinci kısmında açıldığı üzere, vergiden düşürülebileceği düzenlenmiştir. Doğal afet döneminde de yapılan bağışların durumu aynı şekilde uygulanmaktadır.

Bu duruma en uygun örneklerden bir tanesi Covid-19 salgınında ‘Sosyal Koruma Kalkanı’ projesidir, Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığınca düzenlenmiş olan bu proje kapsamında ‘Milli Dayanışma Kampanyası’ başlatılmıştır. Bu kampanya aracılığı ile bağışlarda bulunan gelir ve kurumlar vergisi mükelleflerinin matrahlarından düşmelerine izin verilmiştir. Buna benzer uygulamaları deprem, sel, yangın gibi afetlerde de rastlamak mümkün olmaktadır.

Gelir Vergisi Kanunu Madde 89’ a ve Kurumlar Vergisi Kanunu Madde 10’da düzenlendiği üzere; Cumhurbaşkanı tarafından yapılan yardım kampanyalarına destekte bulunan mükelleflerin ayni ve nakdi bağışların tamamı makbuz karışığında yapılmak şartıyla vergiden indirilebilmektedir. Doğal afet durumlarında da Cumhurbaşkanlığınca yardım kampanyaları başlatılmaktadır. Bağış ve yardımların vergi matrahından düşülmesine izin verildiği doğal afet örnekleri aşağıdaki tabloda sıralanmaktadır.

Tablo 21: Doğal Afetlerde Bağış ve Yardımların Vergiden Düşülmesi Örnekleri

Tarih	Yer	Doğal Afet Türü	Bağış ve Yardımın Kapsamı
12 Şubat 2020	Elâzığ	Deprem	Gelir ve Kurumlar Vergisi Mükellefleri Ücretliler
30 Mart 2020	Türkiye Geneli	Covid-19 Salgını	Gelir ve Kurumlar Vergisi Mükellefleri Ücretliler
13 Ağustos 2021	Akdeniz ve Ege Bölgeleri Türkiye Geneli Sel Olan Bölgeler	Yangınlar Seller	Gelir ve Kurumlar Vergisi Mükellefleri Ücretliler -Ayni Yardımlarda KDV İndirimi Yapılmaktadır.

Kaynak: 13 Ağustos 2021 Tarihli Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi. 12 Şubat 2020 Tarihli Cumhurbaşkanlığı Kararnamesinden alınan bilgiler ile oluşturulmuştur.

Yukarıdaki tabloda görüldüğü üzere, doğal afet dönemlerinde Türkiye’de Cumhurbaşkanı tarafından başlatılan bağış ve yardım kampanya örnekleri gösterilmektedir. Bu örneklerde görüldüğü üzere: Cumhurbaşkanı tarafından başlatılan bağış ve yardım kampanyaları sonucu mükellefler yaptıkları bağış ve yardımları vergi matrahlarından düşürebilmektedirler.

3.3.5. Seçilen Ülkelerde Doğal Afet Dönemlerinde Vergi Politikası Araçlarının Karşılaştırılması

Çalışmanın bu bölümünde; vergi politikası araç ve uygulamalarından olan mücbir sebep, vergide indirim, terkin ve doğal afet durumlarında yapılan bağış ve yardımların vergisel açıdan incelemesi bakımından ülkelerde alınan karaların bir incelemesi yapılmaktadır.

Yapılan incelemeler sonucunda seçilmiş ülkelerde uygulanan vergi politika araçları ve özelliklerinin yer aldığı tablo aşağıda düzenlenmiştir. Bu tablonun amacı seçilmiş olan ülkelerde doğal afet durumlarında vergi politikalarının kullanma yöntemlerini karşılaştırmaktır.

Doğal afetlerin oluşumu her ülkeye, bölgeye ve şehre göre bile farklılık gösterirken uygulanan vergi politikalarının da farklı olması beklenmektedir. Vergi politika araçlarının kısıtlı olması ve inceleme dahilinde dikkate alınan mücbir sebep uygulaması, terkin, vergide indirim ve doğal afet dönemlerinde yapılan yardımların durumu seçilmiş olan ülkeler bazında değişiklikler göstermektedir. Bu değişiklikler ile alakalı belirlenen durumlar bazında karşılaştırma tablosu aşağıdaki tabloda gösterilmektedir. Ayrıca yapılan tabloda belirlenen durumların açıklamaları tablonun aşağısında ifade edilmektedir:

Tablo 22: Doğal Afetlerde Vergi Politikası Araçlarının Kullanımı

Ülkeler/Vergi Uygulamaları	Avusturalya	Amerika Birleşik Devletleri	Çin	Japonya	Türkiye
Mücbir Sebep					
-Mücbir Sebep Uygulamasına Vergi Hukukunda Yer Verilmektedir.	-	-	-	-	+
-Mücbir Sebep Dolayı Vergisel Açıdan Ek Süreler Verilmekte Ya Da Süreler Durdurmaktadır.	-	-	-	-	+
-Mücbir Sebep Vergisel Açıdan Sorumluluğu Ortadan Kaldırmaktadır.	-	-	-	-	+
-Doğal Afetler Mücbir Sebep Sayılmaktadır.	-	+	-	+	+
-Mücbir Sebep Yalnızca Sözleşme Hükümlerinde Yer Alırsa Uygulamaya Konmaktadır.	+	+	+	+	-
Covid-19 Salgını İçin Mücbir Sebep İlanı Yapılmıştır.	-	+	+	+	+
Vergide İndirim					
-Vergide İndirim Uygulamasına Vergi Hukukunda Yer Verilmektedir.	+	+	+	+	+
-Doğal Afet Durumlarında Vergide indirim müessesinden faydalanılmaktadır.	+	+	+	+	+
Terkin					
-Terkin Uygulamasına Vergi Hukukunda Yer Verilmektedir.	-	+	*	* ⁷	+
-Doğal Afetlerde Terkin Uygulanmaktadır.	-	+	*	*	+
Bağışların Durumu					
-Doğal Afet Durumlarında Yapılan Bağışlarla Alakalı Bilgilere Vergi Hukukunda Yer Verilmektedir.	+	+	+	+	+
-Yardım Eden Kişiden Gider Olarak Düşülebilir.	+	+	+	+	+
-Yardıma Alan Kişiler İçin Gelir Olarak Kabul edilmektedir.	+	-	-	-	-
Vergisel Kolaylıklar					
Doğal Afet Dönemlerinde Vatandaşlara Vergi Borçlarının Ödenmesi İçin Ek Süre Verilmektedir.	+	+	+	+	+
Doğal Afet Dönemlerinde Vatandaşların Vergi Daireleriyle İletişim Ağı Genişletilmektedir.	+	+	+	+	+
Doğal Afet Öncesi Vergisel Açıdan Önemler Tayin Edilmektedir.	+	+	+	+	-
Doğal Afet Dönemlerinde Vergi Tedbirleri ile birlikte Vergi Teşvikleri de Uygulanmaktadır.	+	+	+	+	+

Kaynak: Seçilen ülkelerin kanunları ve aşağıda belirtilen kaynaklar dahilinde bu tablo hazırlanmıştır. (‘+’ işareti o ülkede geçerli olduğunu ifade etmektedir. ‘-’ işareti o ülkede geçerli olmadığını ifade etmektedir. ‘*’ işareti dipnotu işaret etmektedir.

Yukarıdaki tabloda görüldüğü üzere; seçilmiş olan Avusturalya, Amerika Birleşik Devletleri, Çin Halk Cumhuriyeti, Japonya ve Türkiye’nin doğal afet dönemlerinde vergi politikaları incelenmektedir. Bu inceleme dahilinde mücbir sebep ilanı, vergi terkin, vergi indirimi, doğal afet durumlarında yapılan yardım ve bağışların vergisel açıdan

⁷ *Türkiye’de bilinen anlamıyla, Japonya’da ve Çin Halk Cumhuriyeti’nde terkin uygulamasına ulaşılamamıştır.

durumu ele alınmaktadır. Bunlara ek olarak da doğal afet dönemlerinde seçilmiş olan ülkelerin vergisel açıdan yaptıkları kolaylıklar belirtilen durumlar dahilinde incelenmektedir. Yapılan incelemeye göre;

3.3.5.1. Mücbir Sebep

Vergi hukukunda bir mükellef hakkı olarak ifade edilebilecek olan mücbir sebep uygulaması (Erol, 2012, p. 200), seçilmiş ülkeler bakımından irdelendiği vakit tabloda ve çalışmanın son bölümünde genel olarak açıklanmaktadır. Avusturalya’da genel vergi hukukunda mücbir sebep uygulamasına yer verilmemektedir. Onun yerine bir başka ifade olarak ‘hayal kırıklığı doktrini’ kullanılmakta ve mücbir sebep aynı amaç doğrultusunda olduğundan mücbir sebep ifade çalışmada kullanılmaya devam etmektedir. Avusturalya da mücbir sebep sözleşmelere bağlı olarak uygulanmaktadır. Daha açık bir ifade ile eğer sözleşme de mücbir sebep durumlarında neler yapılacağı veya mücbir sebebin geçerli olacağı yönünde mutabık kalındıysa, o durum için mücbir sebep kabul edilmektedir. Tablo da belirtilen durumlar açısından Avusturalya incelemesi aşağıdaki gibidir:

3.3.5.1.1. Avusturalya’da Mücbir Sebep

Mücbir sebep uygulamasına vergi hukukunda yer verilmemektedir. Avusturalya’da genel hukuk kapsamında yer verilmeyen mücbir sebep yalnızca sözleşmelerde yer verildiği takdirde hüküm sürmektedir. Mücbir sebebin ileri sürülmesi için sözleşme de belirtilme şartı mevcuttur (De & Vasisth, 2020). Avusturalya’da yasal olarak ise Hayal Kırıklığı Sözleşmeler Yasası 1978-1988 yasaları mevcut iken; Avusturalya Tüketici Yasası ve 2012 yılında çıkarılan Adil Ticaret Yasalarında hayal kırıklığı uygulamasına yer verilmektedir (Priest, 2020). Bu yasalar sayesinde hayal kırıklığı doktrinine yer veren sözleşmeler bakımından taraflara fayda sağlarken vergi hukuku açısından bir yasaya rastlanılmamaktadır.

Mücbir sebepten dolayı vergisel açıdan ek süreler verilmemekte ya da süreler durdurulmamaktadır. Avusturalya’daki kullanım alanı ile Hayal Kırıklığı Doktrini taraflar arası sözleşmelerde hüküm doğurduğu için vergisel açıdan bir değerlendirme söz konusu olamamaktadır.

Mücbir sebep vergisel sorumlulukları ortadan kaldırmamaktadır. Avusturalya'daki kullanım alanı ile Hayal Kırıklığı Doktrini taraflar arası sözleşmelerde hüküm doğurduğu için vergisel açıdan bir değerlendirme söz konusu olamamaktadır.

Doğal afetler mücbir sebep sayılmamaktadır. Fakat Hayal Kırıklığı Doktrini kapsamında; meydana gelen olayların öngörülemez, kaçınılmaz ve karşı konulamaz olaylar olması gerekmektedir. Bu tanımlamalar neticesinde doğal afetlere ulaşılmaktadır (De & Vasisth, 2020). Avusturalya genel vergi hukukunda mücbir sebep yer almadığı için doğal afetler mücbir sebep sayılmazken Hayal Kırıklığı Doktrini doğal afetleri kapsamaktadır.

Mücbir sebepler yalnızca sözleşme hükümlerinde yer alırsa uygulamaya konmaktadır. Avusturalya hukuk sistemi tarafından kabul gören Hayal Kırıklığı Doktrini bir sözleşme kavramıdır. Sözleşmede yer alması durumunda tafralarca ileri sürülebilmektedir. Sözleşme de yer almadığı durumlarda mahkeme kararı esas alınmaktadır (Şonya, 2020) .

Covid-19 salgını için mücbir sebep ilanı yapılmamıştır. Türkiye'de olduğu gibi Avustralya'da mücbir sebep ilanı gerçekleşmektedir. Fakat Avusturalya'da Mücbir sebebin işlerliği veya oradaki ismi ile Hayal Kırıklığı Doktrininin gerçekliği sözleşmeye bağlanmaktadır. Covid-19 salgını da sözleşmenin yerine getirilmesi bakımında engelleyici bir rol üstlendiği için ve kabul gördüğü için sözleşme de yer aldığı sürece; Covid-19 salgını mücbir sebep kapsamında sayılmaktadır (Atkins, 2022).

3.3.5.1.2. Amerika Birleşik Devletleri'nde Mücbir Sebep

Amerika Birleşik Devletleri'nde mücbir sebep tıpkı Avusturalya'da olduğu gibi sözleşme temelli kullanılmaktadır. Yukarıdan belirlenen durumlar ışığında Amerika Birleşik Devletleri,

Mücbir sebep uygulamasına vergi hukukunda yer verilmemektedir. Amerika Birleşik Devletleri'nde mücbir sebep uygulaması eyaletlere göre farklılık gösterebilmekle beraber, mücbir sebep taraflarca yapılan sözleşmelerde yer alması ile geçerli sayılmaktadır. Mücbir sebep doğal afet ve savaş gibi felaketlerde tarafların sorumluluğuna etki eden bir uygulamadır ve sözleşmelerde yer verilmektedir (Hargrave, 2022). Yapılan değerlendirmeler sonucu Amerika Birleşik Devletleri'nde mücbir sebebin taraflar arasında geçerli olan bir uygulama olduğu ortaya çıkmaktadır.

Mücbir sebepten dolayı vergisel açıdan ek süreler verilmemekte ya da süreler durdurulmamaktadır. Amerika Birleşik Devletleri'nde mücbir sebep taraflar arası sözleşmelerde hüküm doğurduğu için vergisel açıdan bir değerlendirme söz konusu olamamaktadır.

Mücbir sebep vergisel sorumlulukları ortadan kaldırmamaktadır. Amerika Birleşik Devletleri'nde mücbir sebep taraflar arası sözleşmelerde hüküm doğurduğu için vergisel açıdan bir değerlendirme söz konusu olamamaktadır.

Doğal afetler mücbir sebep sayılmaktadır. Amerika Birleşik Devletleri'nde mücbir sebep tanımı yapılırken; yangın, sel, fırtına gibi tanrıdan geldiği düşünülen insanüstü olayların yanında savaş ve iş anlaşmazlıkları da yer almaktadır. Daha doğru bir ifade ile hem insan hem de doğa kaynaklı olaylar mücbir sebep dahilinde değerlendirilmektedir (LII, 2021).

Mücbir sebepler yalnızca sözleşme hükümlerinde yer alırsa uygulamaya konmaktadır. Mücbir sebep Amerika Birleşik Devletleri'nde genel hukukta yer alan bir uygulama değildir. Sözleşme kaynaklı ve sözleşmeden doğan bir kavramı oluşturmaktadır. Dolayısıyla bir olayın mücbir sebep olarak değerlendirilmesi için sözleşmede yer alması gerekmektedir (Barton et al., 2020).

Covid-19 Salgını İçin Mücbir Sebep İlanı Yapılmamıştır. Covid-19 salgını ilk dönemlerde mücbir sebep kapsamında da değerlendirilmese de doğurduğu sonuçlar ölçüsünde kapsama dahil edilmektedir. Bu duruma örnek olarak da Covid-19 salgını sebebiyle ülkenin sokağa çıkma yasağı getirmesi ve bu durum sonucunda tarafların borçlarını ifa edememesi örnek olarak gösterilebilmektedir. Doğrudan Covid-19 salgını değildi sonuçları mücbir sebep oluşturmakta ve mücbir sebep olarak kabul görmektedir (Barton et al., 2020).

3.3.5.1.3. Çin Halk Cumhuriyeti'nde Mücbir Sebep

Çin Halk Cumhuriyeti'nde hukuk mevzuatında mücbir sebeple ilgili hükümlere yer verilmektedir. Hükümler Çin Halk Cumhuriyeti Medeni Kanun'da temel olarak düzenlenmiştir. Tabloda belirtilen durumlar dahilinde Çin Halk Cumhuriyeti'nde,

Mücbir sebep uygulamasına vergi hukukunda yer verilmemektedir. Çin hukuk mevzuatında mücbir sebebe yalnızca 2021 yılında yürürlüğe konan Çin Medeni Hukukunda yer verilmektedir. Çin Medeni Kanun'un 180 ve 560. Maddelerinde mücbir

sebeup uygulaması hakkında hükümlere yer verilmektedir (Civil Code of China, 2020, pp. 33–103). Fakat Çin Vergi Hukukunda mücbir sebep uygulaması ile ilgili bir hükme rastlanılamamaktadır.

Mücbir sebepten dolayı vergisel açıdan ek süreler verilmemekte ya da süreler durdurulmamaktadır. Çin Vergi Hukukunda mücbir sebep uygulamasına yer verilmediği için vergisel kararlara erişilememiştir.

Mücbir sebep vergisel sorumlulukları ortadan kaldırmamaktadır. Çin Vergi Hukukunda mücbir sebep uygulamasına yer verilmediği için vergisel kararlara erişilememiştir.

Doğal afetler mücbir sebep sayılmamaktadır. Çin Medeni Hukukun 180. Maddesinde mücbir sebep tanımına yer verilmektedir. Bu tanım doğrultusunda mücbir sebep ‘anlaşılamayan, öngörülemez ve aşılabilir nesnel koşullar’ şeklinde ifade edilebilir (Civil Code of China, 2020, p. 33). Yapılan tanımlamada doğrudan doğal afet ibaresine yer verilemese de doğal afetlerde bu kapsam da değerlendirilmektedir.

Mücbir sebepler yalnızca sözleşme hükümlerinde yer alırsa uygulamaya konmaktadır. Mücbir sebebin uygulanması için bir diğer şart ise, sözleşme hükümlerindeki mücbir sebep durumunun yasalarla çelişmemesi ve yasalardan sapmamasıdır (Roe & Adams, 2022, p. 3).

Covid-19 salgını için mücbir sebep ilanı yapılmamıştır. Fakat 16 nisan 2020 yılında yayınlanan bir kılavuzda mücbir sebep durumunda taraflara sağlanan kolaylıklara Halk Mahkemelerinin karar vereceği duyurulmuştur (Zunaralli, 2020).

3.3.5.1.4. Japonya’da Mücbir Sebep

Japonya’da mücbir sebep uygulamasına hukuk mevzuatında yer olmazken, sözleşmeler kapsamında mücbir sebep uygulamasına yer verilmektedir. Tabloda belirtilen durumlar dahilinde Japonya’da,

Mücbir sebep uygulamasına vergi hukukunda yer verilmemektedir. Hukuk mevzuatı açısından Japonya’da mücbir sebep Medeni Kanun’da yer almaktadır. Medeni Kanun’un 274. Maddesi, 348. Maddesi, 419/3. Bent ve 609 ve 610. Maddelerde düzenlenirken, ifade edilen maddelerde kira sözleşmeler ve indirimlerle alakalı, rehin alınan eşyaların zarar görmesi ile alakalı ve mücbir sebep dolayısıyla borçlunun borcunu ifa edememesi konuları üzerine hükümlere oluşturulmuştur(Japan Civil Code, 1896) . Fakat yapılan

araştırmalar sonucunda Japonya Vergi Hukukunda mücbir sebep uygulamasına yer verilmediği tespit edilmiştir.

Mücbir sebepten dolayı ek vergisel açıdan süreler verilmemekte ya da süreler durdurulmamaktadır. Japonya Vergi Hukukunda mücbir sebep uygulamasına yer verilmediği için vergisel kararlara erişilememiştir.

Mücbir sebep vergisel sorumlulukları ortadan kaldırmamaktadır. Japonya Vergi Hukukunda mücbir sebep uygulamasına yer verilmediği için vergisel kararlara erişilememiştir.

Doğal afetler mücbir sebep sayılmamaktadır. Mücbir sebep Japon kanunlarında tam olarak tanımlanmamakla beraber genel olarak doğal afetler, savaşlar ve isyanlar bu kavram çerçevesinde değerlendirilmektedir (Hounslow & Dixon, 2020).

Mücbir sebepler yalnızca sözleşme hükümlerinde yer alırsa uygulamaya konmaktadır ifadesi biraz eksik olacaktır. Japonya Medeni kanunda mücbir sebebe yer verildiği için yalnızca sözleşmeden hüküm doğurur ifadesi eksik kalmaktadır.

Covid-19 salgını için mücbir sebep ilanı yapılmamıştır. Devletin resmi bir ilanı bulunmamakla beraber, mücbir sebepte kanıt eşiği yüksektir. Covid-19 salgının yarattığı etki kapsamında kişiisel değerlendirmeler yapılmaktadır (Hounslow & Dixon, 2020). Vatandaşlara mücbir sebep dışında iptal talebinde bulunma, yükümlülüklerin askıya alınması ve sözleşme hükümlerinin yeniden görüşülmesi gibi farklı çözüm nerileri de sunulmaktadır (Roe & Adams, 2022).

3.3.5.1.5. Türkiye’de Mücbir Sebep

Doğal afetler meydana geldiği zaman Türkiye’de duyulan ilk ifadelerden biri mücbir sebep ilanıdır. Mücbir sebep Türk Hukukunda yer edinen bir uygulamadır. Aynı zamanda vergi hukukunda kullanılan mükellef haklarından bir olarak ifade edilmektedir. Tabloda belirtilen durumlar itibariyle Türkiye’de,

Mücbir sebep uygulamasına vergi hukukunda yer verilmektedir. Türk vergi hukukunda Vergi Usul Kanununun 13. Maddenin 2. Bendinde ve 15. Maddesinde mücbir sebep hükümlerine yer verilmektedir. Buna ek olarak 6183 Sayılı Amme Alacakları Tahsil Usulü Hakkındaki Kanun Madde 8’de de mücbir sebep hükümlerine yer verilmektedir.

Mücbir sebepten dolayı vergisel açıdan ek süreler verilmekte ya da süreler durdurulmaktadır. Mücbir sebep Türk Vergi Hukukunda mücbir sebep süreleri durduran bir uygulamadır (Pehlivan, 2012, pp. 80–81). Ayrıca mücbir sebep dönemlerinde mükellefler ek süreler tayin edilmektedir.

Mücbir sebep vergisel açıdan sorumluluğu ortadan kaldırmaktadır. Fakat doğrudan sorumluluğu ortadan kaldırma tabiri çok doğru olmayabilir. Vergisel açıdan sorumluluğu yerine getirirken ek süre sağlar ifadesi Türkiye açısından daha doğru bir ifade olmaktadır (Çengel & Şahin, 2020, p. 2).

Doğal afetler mücbir sebep sayılmaktadır. Türkiye’ de Vergi Usul Kanunu Madde 13’te ifade edilen mücbir sebep halleri arasında doğal afetlere de yer verilmektedir. Bu maddenin 2. Bendinde ‘yangın, yer sarsıntısı, su basması gibi afetler’ ifadesi ile doğal afetler mücbir sebep kapsamında sayılmaktadır (VUK, 13/2).

Mücbir sebepler yalnızca sözleşme hükümlerinde yer alırsa uygulamaya konmaktadır ifadesi Türkiye açısından doğru bir ifade olarak görülmemektedir. Çünkü Türk özel ve kamu hukukunda da mücbir sebep uygulaması düzenlenmiştir.

Covid-19 salgını için mücbir sebep ilanı yapılmıştır. 24 Mart 2020 tarihinde Türkiye’de Covid-19 salgını sebebiyle mücbir sebep ilan edilmiştir. Mücbir sebep ilanı vasıtasıyla bir süreliğine vergi ödevlerinin ertelenmesi sağlanmıştır (Vergi Usul Kanunu Genel Tebliğ, 2020).

Yukarıda ifade edilen durumlara ek olarak, mücbir sebep uygulaması yerine veya sözleşmede mücbir sebep hükümlerine yer verilmesi durumunda ülkelerin hukuk mevzuatında yer alan birtakım uygulamalar mevcuttur. Örneğin Japonya’nın genel hukukunda yer alan yükümlülüklerin askıya alınması, iptal talepleri ve sözleşmelerin hükümlerinin yeniden tartışılması yollarına gidilmektedir. Avustralya da ise mücbir sebep yerine hayal kırıklığı doktrini ve engelleme doktrini şeklinde ifade edilen uygulama mevcuttur. Bu uygulama ise sözleşmelerin feshi ile sonuçlanmaktadır (Roe & Adams, 2022).

3.3.5.2. Vergi İndirimi

Vergi harcamalarından biri olarak vergi indirimleri, doğal afet dönemlerinde kullanılan vergi politika araçlarından birini oluşturmaktadır. Doğal afetlerin etkisiyle oluşan zararın

en azından o dönem için, mükelleflere sağlanan vergisel bir kolaylığı meydana getirmektedir.

3.3.5.2.1. Avusturalya’da Vergi İndirimi

Vergide indirim uygulamasına vergi hukukunda yer verilmektedir.

Doğal afet durumlarında vergide indirim müessesinden faydalanılmaktadır.

3.3.5.2.2. Amerika Birleşik Devletleri’nde Vergi İndirimi

Vergide indirim uygulamasına vergi hukukunda yer verilmektedir. IRS’nin 2022 yılı için hazırladığı vergi rehberi dahil olmak üzere Amerika Birleşik Devletleri’nin vergi hukukunda vergi indirimine yer verilmektedir.

Doğal afet durumlarında vergide indirim müessesinden faydalanılmaktadır. Doğal afetlerde bir birey olarak, ticari işletme veya tek mal sahibi olarak veya bir hissedar olarak doğal afetlerden etkilenenler şeklinde sayılan mükellefler için doğal afet durumlarında vergi indirimi uygulanmaktadır (IRS, n.d.-a).

3.3.5.2.3. Çin Halk Cumhuriyeti’nde Vergi İndirimi

Vergide indirim uygulamasına vergi hukukunda yer verilmektedir.

Doğal afet durumlarında vergide indirim müessesinden faydalanılmaktadır.

3.3.5.2.4. Japonya’da Vergi İndirimi

Vergide indirim uygulamasına vergi hukukunda yer verilmektedir. Farklı türlerde vergi indirimlerine yer verilmektedir (NTA, n.d.).

Doğal afet durumlarında vergide indirim müessesinden faydalanılmaktadır. Japonya’da deprem sigortasının desteklenmesi için gelir vergisi indirimi imkânı da sağlanarak teşvikler yapılmaktadır (OECD and The World Bank, 2019).

3.3.5.2.5. Türkiye’de Vergi İndirimi

Vergide indirim uygulamasına vergi hukukunda yer verilmektedir.

Doğal afet durumlarında vergide indirim müessesinden faydalanılmaktadır.

3.3.5.3. Terkin

Ülkelerin doğal afet durumlarında uyguladıkları vergi politikalarını değerlendirmek adına incelemeye alınan bir diğer uygulama terkindir. Belirli şartların gerçekleşmesi doğrultusunda terkin; vergi borçlusu ve devlet bakımından vergi borcunun hukuksal açıdan ortadan kaldırılmasıdır (Öncel et al., 2019, p. 153). Türk vergi Hukukunda vergi borcunu sona erdiren uygulamadan biri olarak terkin, yukarıda belirtilen durumlar dahilinde seçilmiş ülkeler bazında değerlendirmeler yapılmaktadır.

3.3.5.3.1. Avusturalya’da Terkin

Terkin uygulamasına vergi hukukunda yer verilmemektedir. Avusturalya vergi hukuku irdelendiği zaman terkinde direk olarak ulaşılmamakla beraber benzer uygulamaların kullanıldığı görülmektedir. Bu uygulamalar; taksitle ödeme, Türkiye’de de uygulama alanı olan uzlaşma, borçların silinmesi, zor durum, borçların takip edilememesi ve mali af şeklinde sırlanabilmektedir (Yurtsever, 2007, pp. 110–116). Tabloda belirtilen duruma göre terkin uygulaması yoktur fakat yerine kullanılabilecek benzer uygulamaların kolaylıkların varlığından söz edilebilmektedir.

Doğal afetlerde terkin uygulanmaktadır. Avusturalya’da direk olarak vergi terkin kavramı yer alamamakla beraber benzer uygulama ve kolaylıklara yer verilmektedir. İfade edilen kolaylar açısından da doğrudan doğal afetler kapsamında yer almamaktadır. Borçların silinmesi ve zor durum hallerinde olağanüstü olayların yaşandığı zaman bu kolaylıklara yer verileceği bildirilmektedir.

3.3.5.3.2. Amerika Birleşik Devletleri’nde Terkin

Terkin uygulamasına vergi hukukunda yer verilmektedir. Amerika Birleşik Devletleri’nin Gelir Vergisi Kanunu’nda vergi terkin uygulaması düzenlenmiştir. Ödenmemiş ve yasal olmayan vergi borçlarının silinmesi şeklinde tanımlanan vergi terkin (Internal Revenue Code, n.d.) Amerika Birleşik Devletleri’nde birçok yol ile vergi terkin gerçekleştirilmektedir. Vergi hataları, uzlaşma, doğal afet indirimleri, düşük miktarda oluşan vergi borçlarının silinmesi, yargı kararlarıyla terkin, iflas sebebiyle terkin ve mali aflar sebebiyle terkin şeklinde vergi terkin yolları ifade edilebilir.

Doğal afetlerde terkin uygulanmaktadır. Amerika Birleşik Devletleri'nde uygulanan terkin yollarından bir tanesi de doğal afet indirimi şeklinde düzenlenmiştir.

3.3.5.3.3. Türkiye’de Terkin

Terkin uygulamasına vergi hukukunda yer verilmektedir. Türk Vergi Hukukunda Vergi Usul Kanunu 115. Madde de terkin uygulaması hükümlerine yer verilmektedir (VUK, 115).

Doğal afetlerde terkin uygulanmaktadır. Vergi Usul Kanunu Madde 115’te sayılı afetler kapsamında ve belirli sınırlar dahilinde devletin vergi gelirlerinden vazgeçeceği bildirilmektedir (VUK, 115).

3.3.5.4. Yardım ve Bağışlar

Ülkelerin doğal afet durumlarında uyguladıkları vergi politikalarını değerlendirmek adına incelemeye alınan bir diğer uygulama, doğal afet dönemlerinde yapılan bağış ve yardımların durumudur. Doğal afetler sebebiyle ülkelerde meydana gelen kayıpların giderilmesi adına bağış kampanyaları yürütülmektedir. Bu kapsam da yapılan yardım ve bağışların vergisel açıdan bir kolaylıkla karşılanıp karşılanmadığı seçilmiş ülkeler bazında irdelenmektedir.

3.3.5.4.1. Avusturalya’da Yardım ve Bağışlar

Doğal afet durumlarında yapılan bağışlarla alakalı bilgilere vergi hukukunda yer verilmektedir. Avusturalya vergi ofisinin sayfasında bu konu ile alakalı detaylı bilgiler verilmektedir.

Yardım eden kişiden gider olarak düşülebilir. Eğer Avustralya gelir vergisinden yapılan bir bağış indirilmek isteniyorsa Avusturalya vergi ofisi tarafından; yardım edilenler DGR yani indirilebilir hediye alıcısı olarak belirlenmesi gerekmektedir (ATO, n.d.). Ayrıca yapılan bağışların para mı mal mı bağışı olduğuna göre yani aynı veya nakdi olası yardım yapılması durumlarının nasıl ilerleyeceği vergi ofisi tarafından düzenlenmiştir.

Yardıma alan kişiler için gelir olarak kabul edilmektedir. Bu durum her zaman geçerli olmamakla beraber devletten alınan bazı hibe, ödeme ve teşvikler beyannamede gösterilerek vergileri ödenmelidir (ATO, n.d.).

3.3.5.4.2. Amerika Birleşik Devletleri’nde Yardım ve Bağışlar

Doğal afet durumlarında yapılan bağışlarla alakalı bilgilere vergi hukukunda yer verilmektedir. Amerika Birleşik Devletlerinin 50 eyaletinde geçerli olacak şekilde Anayasal Cumhuriyet tarafından alınan karar göre, doğal afet durumlarından aynı veya nakdi yapılan yardımlar federal vergilerden indirilebilmektedir (USAGOV, n.d.). Amerika Birleşik Devletleri Ulusal Gelir İdaresi (IRS) tarafından yardım yapılabilecek yardım kuruluşları listesi hazırlanmaktadır. IRS tarafından belirlenen yardım yapılabilir başlıklı çalışmada belirlenmiş kurumlar bu kapsama dahil edilmektedirler.

Yardım eden kişiden gider olarak düşülebilir. IRS’nin yaptığı açıklamaya göre devlet tarafından belirlenen hayır kuruluşlarına yapılan yardımlar vergiden düşülebilir katkılar olarak değerlendirilebilmektedir. Bunun için yapılan yardımların kayıt altına alınması gerekmektedir (Tax Exempt and Government Entities, 2014).

Yardımları alan kişiler için gelir olarak kabul edilmemektedir. Federal yönetim tarafından vergisiz mali yardım yapılması gerektiği bildirilmektedir (TurboTax Expert, 2017).

3.3.5.4.3. Çin Halk Cumhuriyeti’nde Yardım ve Bağışlar

Doğal afet durumlarında yapılan bağışlarla alakalı bilgilere vergi hukukunda yer verilmektedir.

Yardım eden kişiden gider olarak düşülebilir. 2008 yılında çıkarılan kanunlar ile devlet yardım kuruluşlarını da desteklemek adına belirli şartlar altında yardım kuruluşlarına yapılan yardımların vergiden düşürüleceğini ortaya konmaktadır (Xinhua, 2009)

Yardımları alan kişiler için gelir olarak kabul edilmemektedir.

3.3.5.4.4. Japonya’da Yardım ve Bağışlar

Doğal afet durumlarında yapılan bağışlarla alakalı bilgilere vergi hukukunda yer verilmektedir.

Yardım eden kişiden gider olarak düşülebilir. Japonya’da diğer seçilen ülkeler de olduğu gibi yardım eden kişi ve kurumların yardım ettiği miktarı ispatlı bir şekilde göstermesi ile birlikte gider olarak düşülebilmektedir (2022 Income Tax, 2023, p. 11).

Yardımları alan kişiler için gelir olarak kabul edilmemektedir.

3.3.5.4.5. Türkiye’de Yardım ve Bağışlar

Doğal afet durumlarında yapılan bağışlarla alakalı bilgilere vergi hukukunda yer verilmektedir.

Yardım eden kişiden gider olarak düşülebilir.

Yardıma alan kişiler için gelir olarak kabul edilmemektedir.

Tablo 22 yardımı ile belirlenen cümleler vasıtası ile seçilen ülkelerin doğal afet durumlarında uyguladıkları vergi politikaları değerlendirilerek bir karşılaştırılma yapılmıştır. Yapılan karşılaştırma sonucunda her ülkenin vergi politikasında benzerlikler bulunması ile beraber; bulunulan coğrafya, kültür ve ekonomik durum etkisiyle seçilmiş ülkelerin doğal afet durumlarında vergi politikaları farklılıklar göstermektedir.

SONUÇ

İnsanlar doğada meydana gelen olaylara karşı iletişim, korunma, beslenme ihtiyaçlarından dolayı bir arada yaşamaya başlamışlardır. Böylelikle toplumlar meydana gelmiştir. Oluşan toplumlar ihtiyaçlarını karşılamak ve toplumsal düzenin oluşması için politikalar belirlemişlerdir. Kamusal ihtiyaçların tedarik edilmesi için alınan verginin de belirli kurallar çerçevesinde gerçekleşmesi hedeflenmiştir. Bu kuralları genel bir ifade ile vergi politikası şeklinde ifade etmek mümkün olmaktadır. Yıkım anlamına gelen afet teriminin bir türü olan doğal afetler geçmişten günümüze insanların kayıplarına sebebiyeti vermektedir. Ekonomik, sosyal ve mali açıdan kayıplar şeklinde bir sınıflandırılma yapılmaktadır.

Çalışmada ilk olarak vergi politikaları açıklanmakta ve daha sonra bu politikaların hayata geçirilmesi için kullanılan vergi politika araçları ifade edilmektedir. Çalışmanın konusunu oluşturan doğal afetler bir olağanüstü durumu ifade ettiği için, Olağan ve olağanüstü dönemlerde uygulanan vergi politikaları ayrımı yapılmaktadır. Olağanüstü vergi politikaları kapsamında yer alan savaş, seferberlik, ekonomik kriz Dönemleri ve doğal afet dönemlerinde uygulanan vergi politikaları ve vergisel anlamda alınan karar ve uygulamalar örnekler ile beraber açıklanmaktadır.

Olağanüstü dönemler içinde değerlendirilen doğal afetlerde uygulanan vergi politikalarının incelenmesi adına dünyada meydana gelen ve gelebilecek doğal afetler incelemesi yapılmaktadır. Doğal afetler insanların, teknolojinin de etkisi ile oluşabilen fakat genellikle doğa kaynaklı olaylardan oluşmaktadır. Doğal afet türleri dünya genelinde 31 çeşit olarak değerlendirilmektedir. Depremler, yangınlar, taşkınlar, kasırgalar, volkanik olaylar, aşırı sıcak ve soğuk havalarda kuraklık gibi ve bu sayılan doğal afetlerinde türlerini içine alan sınıflandırmaya salgınlarda dâhil edilmektedir. Tüm dünyada 2020 yılından itibaren etkisini göstermeye başlayan Covid-19 salgını da doğal afet kapsamında kabul edilerek dünya genelinde meydana gelen olaylara ve kayıplara da yer verilmektedir. Dünya genelinde en çok taşkınların meydana geldiğini söylemek doğru olacaktır. Sırasıyla fırtınalar, taşkınlar, aşırı sıcaklıklar, heyelan, kuraklık, yangınlar, volkanik olaylar ve son olarak en az meydana gelen doğal afet kitlesel hareketlerdir. Bu şekilde yapılan sıralama sonrasında doğal afet türleri tek tek açıklanarak son dönemlerde

meydana gelmiş olan doğal afet ve doğal afet sebebiyle ortaya çıkan kayıplara yer verilmektedir.

Doğal afetlerin insanlar, canlı ve cansız diğer varlıklar üzerine pek çok etkisi bulunmaktadır. Bu etkiler sosyal etkiler, ekonomik etkiler ve mali etkiler şeklinde değerlendirilmektedir. Doğal afetlerin Sosyal etkileri, doğal afet anında, öncesinde ve sonrasında ruhsal sıkıntılar şeklinde ortaya çıkarken doğal afet anında ve sonrasında fiziksel ve insani kayıplar yaşanmaktadır. Toplumsal düzenin ve insan psikolojisinin etkilenmesi sosyal yaşamı tehlikeye düşürmektedir. Bunlar dışında ekonomik anlamda önüne geçilemeyen kayıplar yaşanmaktadır. Bu kayıplar eğer üç yıla kadar etkisi sürüyorsa doğal afetlerin kısa süreli ekonomik etkilerini oluşturmaktadır. Eğer bu etkiler beş yılı aşıyorsa, doğal afetlerin uzun süreli ekonomik etkileri arasında sayılmaktadır. Mali açıdan etkileri dikkate alındığı zaman, doğal afetlerin vergi politikası üzerine etkileri ortaya çıkmaktadır. Bu etkiler de vergi politikası araçlarının kullanılması ile sonuçlanmaktadır.

Çalışmanın ikinci kısmında doğal afetlerin vergi politikaları üzerine etkisi incelenmek istenmektedir. Bu amaçla dünyada en çok meydana gelen doğal afetler ve bu afetlerin hangi kıtalarda yer aldığını gösteren grafikler oluşturulmaktadır. Ve insanüstü bir olayla mücadele edildiği için, doğal afetler için kurulmuş dünya genelinde uluslararası, ulusal ve bölgesel olarak kuruluşlara yer verilmektedir. Bu kuruluşların yanı sıra ülkeler doğal afetler ile mücadele edip, doğal afet sonrası meydana gelen eksiklikleri hep birlikte telafi etmek adına toplu kararlar, sözleşmeler yapmaktadırlar.

Doğal afetler sebebiyle ortalama en fazla can kaybı Asya kıtasında yaşanırken; sırasıyla Amerika Kıtasında, Avrupa Kıtasında, Afrika Kıtası ve en az insan kaybı ise Antarktika Kıtasında yaşanmaktadır. Ekonomik kayıplar dâhilinde yapılan inceleme doğrultusunda doğal afetler sonucu en çok ekonomik kayba uğrayan kıta Amerika Kıtası olurken; sırasıyla Asya Kıtası, Avrupa Kıtası, Antarktika Kıtası ekonomik kayba uğramaktadır. Doğal afetler sebebiyle en az ekonomik kayba uğrayan kıta ise Afrika Kıtası olmaktadır.

Doğal afetlerin vergi politikaları üzerine etkisi incelenirken, bir kıyaslama yapmak ve ülkelerin böyle olağanüstü bir dönemde vergisel açıdan aldıkları kararları değerlendirmek adına beş farklı ülke incelenmektedir. Bu ülkeler doğal afetler sebebiyle en fazla can kaybına sahip olan ülkelerden biri olan Çin Halk Cumhuriyeti; en fazla ekonomik kayba

uğrayan ülkeler arasında Amerika Birleşik Devletleri seçilirken; Avusturalya ve Japonya ise daha tedbirli davrandıkları düşünülerek çalışmaya dâhil edilmişlerdir. Seçilen ülkelerin ilk olarak doğal afet meydana gelme ve hangi tür doğal afetlerle karşılaşıldığıyla alakalı sırlamalar yapılmaktadır. Ülkelerde meydana gelen doğal afetler türleri ile 1900’lü yıllardan günümüze kadar ölen insan sayıları değerlendirilmekte ve ekonomik açıdan da doğal afetler sebebiyle ortaya çıkan ekonomik kayıplar her ülke adına GSYH’si ile oranlanmaktadır.

Doğal afetlerin vergi politikası üzerindeki etkisi, yapılan vergisel değişiklikler ve vergi politika araçlarının kullanımı ile arasında bir bağ oluşturmaktadır. Yapılan vergi politikaları seçilmiş olan beş ülke bazında değerlendirilmek üzere; ilk olarak bu ülkelerde meydana gelmiş büyük doğal afetler ele alınmaktadır. Ele alınan bu doğal afetler sonrasında ülkelerin uygulamaya koydukları vergi politikaları irdelenmektedir. Meydana gelmiş olan doğal afetin etkisi ile ülkelerin verdikleri kararlar ve uyguladıkları; vergi indirimi, istisna, muafiyet durumları veya vergi beyan etme ve ödeme süreleri ile ilgili alınan kararlara yer verilmektedir. Ve bu ülkelerin Vergi Hukuklarında doğal afetlerin yeri kanun ve diğer yasal uygulamalar nezdinde incelenmektedir. Aslında çalışmanın bu kısmında ülkelerin vergi politika araçlarını doğal afet süresince, öncesinde ve sonrasında nasıl kullandıkları ortaya konmaya çalışılmaktadır. Ayrıca ifade etmek gerekir ki doğal afet öncesi süreçte afete yönelik vergisele hazırlığı bulunan tek ülke Avusturalya olarak belirlenmektedir.

Çalışmanın son bölümünde ilk olarak seçilmiş olan ülkelerin doğal afetler bakımında risk analizleri yapılmaktadır. Bu çalışma Bündnis Entwicklung Hilft Kuruluşunun hazırladığı tarafından gerçekleştirilmiştir. Bu çalışma da ise Bündnis Entwicklung Hilft Kuruluşunun yaptığı çalışmalar neticesinde oluşan verilerle ülke bazında grafikler oluşturulmuştur. Grafikler oluşturulurken; doğal afete maruz kalma oranı, doğal afete karşı duyulan hassasiyet, duyarlılık, doğal afetle başa çıkma kapasitesi ve adaptasyon eksiliği oranları dikkate alınarak bir değerlendirme yapılmaktadır. Yapılan değerlendirme sonucunda belirlenen ülkeler arasında en fazla doğal afet riskine sahip olan ülke Japonya olmaktadır. Dünya genelinde 180 ülke arasından doğal afet riski bakımından ortalama ilk 20 ülke arasındadır. Japonya’dan sonra doğal afet bakımından riskli olan ülke Çin olmaktadır. Sırasıyla Türkiye, Avusturalya ve Amerika Birleşik Devletleri dünya risk oranı sıralamasında yerlerini almaktadırlar.

Ülkelerin doğal afet zamanlarında uyguladıkları politikaların daha iyi anlaşılması için o ülkelerin genel vergi politikalarının değerlendirilmesi gerektiği kanaati ortaya çıkmaktadır. Bu sebeple, ilk olarak Avusturalya'nın genel vergi politikaları ele alınarak ülkede uygulamaya konan ve hala yürürlükte olan vergiler incelenmektedir. Aynı çerçevede sırasıyla Amerika Birleşik Devletleri, Çin Halk Cumhuriyeti, Japonya ve Türkiye'nin genel vergi yapıları incelenmektedir. Bu incelemeler neticesinde ülkelerde vergi yapıları ortaya konmaktadır. Alınan vergilerin hangi yönetim tarafından alındığı ve dolaylı dolaysız vergiler bakımında nasıl bir sınıflandırma yapıldığı dikkate alınmaktadır. Bunun sebebi ise doğal afet döneminde uygulanan vergi politikasının hangi merci tarafından yönetildiğinin ve uygulanan politikaların en çok dolaylı mı yoksa dolaysız vergiler üzerinden mi yapıldığının anlaşılma istenmesidir. Ve ülkelerde uygulanmakta olan vergi türlerinin genel vergiler içerisindeki yeri tespit edilerek doğal afet dönemlerinde değişikliğe uğrayan verginin vergi gelirleri içerisindeki payı da tespit edilmeye çalışılmaktadır.

Covid-19 salgını, Asya kıtasından başlayarak 2020 itibariyle tüm dünyayı etkisi altına almaktadır. Covid-19 bir salgın olarak değerlendirildiği için doğal afet kapsamında çalışmaya dâhil edilmektedir. Ülkelerin doğal afet dönemlerinde yaşadıkları insanı ve ekonomik kayıplar ikinci Bölümde ele alınırken, ülkelerin vergisel anlamda yaptıkları politikalar çalışmanın son kısmında ele alınmaktadır. Seçilen ülkeler covid-19 süreci başlangıcında ilk olarak vergi beyannamesi ve vergi ödeme süreleri hakkında değişiklikler yapmaktadırlar. Bunu dışında bu süreçte vergi indirimlerinden, vergi istisnalarından, mücbir sebep ilanına kadar pek çok vergi politika aracını kullanmaktadır. Ve bu süreç boyunca E-vergi uygulamaları üzerinden daha fazla çalışma yapıldığı ve mükellef ile vergi daireleri arasındaki iletişim güçlendirilmesi adını seçilmiş ülkelerin tamamında çatışmalar yapılmaktadır.

Çalışmanın üçüncü bölümde ise vergi politika araçlarından olan mücbir sebep ilanı, vergi indirimi, terkin ve bağış ve yardımların vergilendirilmesi hakkında seçilen beş ülke açısından bir değerlendirme yapılmaktadır. Bu ülkelerde seçilmiş vergi politika araçlarının doğal afet döneminde nasıl kullanıldığı belirtmeye çalışılmaktadır. Yapılan çalışma neticesinde; doğal afet dönemlerinde seçilmiş ülkelerin benzer vergi politika araçları ile hareket ederek o dönem meydana gelmiş olan zararı hem devlet açısından hem de ülke vatandaşları açısından en aza indirmek istemesidir.

Seçilen ülkelerde; mücbir sebep, vergi terkin, bağış ve yardımların durumu gibi vergi politika araçlarının incelenmesi sonrasında birtakım sonuçlar elde edilmektedir. Dikkat çeken ilk özellik mücbir sebep uygulamasının Türkiye dışındaki ülkelerde vergi hukukunda yer almamaktadır. Yalnızca vergi hukukunda değil genel olarak Avusturalya, Amerika Birleşik Devletleri ve Japonya’da genel hukukta mücbir sebebe yer verilmemekle beraber yalnızca sözleşmelerde bulunması durumunda geçerlilik arz etmektedir. Tarafların isteği ve kabulüyle birlikte genel kabul görmüş mücbir sebep olayları meydana gelmesi halinde ülkelerde mücbir sebep halini kabul etmektedir. Lakin söylendiği üzere vergi hukuku kapsamında bu seçilen ülkeler bağlamında bir uygulamaya rastlanılmamıştır.

Vergide terkin uygulaması Amerika Birleşik Devletleri ve Türkiye’de vergi terkin uygulaması hem vergi hukuklarında yer alırken hem de doğal afet durumlarında vergi terkin uygulanmaktadır. Avusturalya, Japonya ve Çin Halk Cumhuriyeti’nde ise doğrudan terkin uygulaması yer almazken, terkine benzer uygulamaların hükmüne rastlanmaktadır.

Vergi indirimi seçilmiş ülkelerin her birinin vergi hukukunda yer alırken, doğal afet durumları da veri indirimi uygulaması vardır. Doğal afet durumlarında mükelleflere devlet tarafından bazı kolaylıklar sağlanmaktadır. Seçilmiş olan ülkelerde de bu kolaylıklar benzer bir şekilde yürütülmektedir. Japonya ve Avusturalya doğal afet öncesi belirli durumlarda uygulanacak vergisel kolaylıkları ilan etmişlerdir.

Son olarak, doğal afetler her coğrafya da farklı şekillerde meydana gelirken her ülkenin vergi politikalarının da farklı olması nedeniyle farklı vergi politikaları uygulanmaktadır. Fakat bu farklılık çok büyük oranlarda değildir. Doğal afetlerin önlenmez, öngörülemez ve aşılamaz durumlar olması her ülkede aynıdır. Fakat alınan tedbirler ülkelerin sosyal, ekonomik ve mali yönden farklı noktalara taşımaktadır. Vergi politikaları açısından da yapılan her yeni düzenleme, tedbirli davranışların doğal afet dönemlerini en az zararlarla atlattırılması için çok önemlidir.

KAYNAKÇA

- (CRED). (2018). Natural Disaster 2018. In *Emergency Events Database*. <https://www.emdat.be/> Public Law, 2577 (2006).
- 2009 Victorian Bushfires Royal Commission. (2009). *Government Policy Changes Since February 2009*. <http://royalcommission.vic.gov.au/Commission-Reports/Final-Report/Volume-2/Appendices/Government-Policy-Changes-Since-February-2009.html>
- 4840 Sayılı Kanun İle Kaldırılan Toprak Mahsülleri Vergisinin Gerekçesi-Raporlar, 7 (1946).
- AcedemicLink. (n.d.). *Avusturalya Coğrafya Ve Kültür*. Retrieved May 5, 2022, from <https://academiclink.com.au/avustralya-hakkinda/cografya-ve-kultur/>
- Act on General Rules for Application of Laws, 1 (1962).
- Açıklamalı Afet Yönetimi Terimleri Sözlüğü. (n.d.-a). *Artçı Deprem*. T.C. İçişleri Bakanlığı Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı. Retrieved August 2, 2022, from <https://www.afad.gov.tr/aciklamali-afet-yonetimi-terimleri-sozlugu>
- Açıklamalı Afet Yönetimi Terimleri Sözlüğü. (n.d.-b). *Epidemi*. T.C. İçişleri Bakanlığı Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı. Retrieved August 2, 2022, from <https://www.afad.gov.tr/aciklamali-afet-yonetimi-terimleri-sozlugu>
- Açıklamalı Afet Yönetimi Terimleri Sözlüğü. (n.d.-c). *Volkanik Deprem*. T.C. İçişleri Bakanlığı Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı. Retrieved August 2, 2022, from <https://www.afad.gov.tr/aciklamali-afet-yonetimi-terimleri-sozlugu>
- Açıklamalı Afet Yönetimi Terimleri Sözlüğü. (n.d.-d). *Yangın*. T.C. İçişleri Bakanlığı Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı. Retrieved August 2, 2022, from <https://www.afad.gov.tr/aciklamali-afet-yonetimi-terimleri-sozlugu>
- ADRC. (n.d.). *Asian Disaster Reduction Center*. Retrieved March 7, 2022, from <https://www.adrc.asia/disaster/>
- AFAD. (2020). Afet Yönetimi Kapsamında 2019 Yılına Bkış Ve Doğa Kaynaklı Olay İstatistikleri. *T.C. İçişleri Bakanlığı Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı*.
- AFAD. (n.d.-a). *AFAD VE Tarihçesi*. T.C. İçişleri Bakanlığı Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı. Retrieved March 7, 2022, from <https://www.afad.gov.tr/afad-hakkinda>
- AFAD. (n.d.-b). *Afet Türleri*. Afet Ve Acil Durum Yönetim Başkanlığı. <https://www.afad.gov.tr/afet-turleri>
- AFAD. (n.d.-c). *Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı*. Retrieved August 18, 2022, from <https://www.afad.gov.tr/afad-hakkinda>

- AFAD. (n.d.-d). *Doğal Afetler*. Afet ve Acil Durum Eğitim Merkezi. Retrieved August 22, 2022, from <https://www.afad.gov.tr/afadem/dogal-afetler>
- AFAD. (n.d.-e). *Doğal Afetler*. Afet ve Acil Durum Eğitim Merkezi. Retrieved August 2, 2022, from <https://www.afad.gov.tr/afadem/dogal-afetler>
- AFAD. (n.d.-f). *T.C. İçişleri Bakanlığı Afet Ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı*. Retrieved August 5, 2022, from www.afad.gov.tr
- Akar, S. (2013). *Doğal Afetlerin Kamu Maliyesi Üzerine Etkisi: Türkiye Örneği* (Issue November). Marmara Üniversitesi.
- Akkaya, Ş., & Aktuğ, M. (2021). Teorik Temelleri ve Gelişimi Bakımından Özel Tüketim Vergilerinin Analizi. *Maliye Çalışmaları Dergisi*, 1–23. <https://doi.org/10.26650/mcd2021-884927>
- Akman, T., & Akman, S. (2011). II. Dünya Savaşı Yıllarında Türkiye’de Hububat Üretiminin Vergilendirilmesi. *Hacettepe Hukuk Fakültesi Dergisi*, 1(2), 73–91. http://www.hukukdergi.hacettepe.edu.tr/dergi/2_makale_04.pdf
- Aksoy, E. (2019). Türkiye ve Japonya’da Vergi Sistemlerin Gelişimi Ve Kişisel Gelir Vergisi Karşılaştırması. *Aydın İktisat Fakültesi Dergisi*, 4(2), 38–58.
- Altun, F. (2018). Afetlerin Ekonomik Ve Sosyal Etkileri: Türkiye Örneği Üzerinden Bir Değerlendirme. *Sosyal Çalışma Dergisi*, 2(1), 1–15.
- Analysis Of The Sandy Recovery Improvement Act Of 2013, 2013 Sandy Recovery Improvement Act and Supplementary Funding for Disaster Relief 1 (2013).
- A-PAD. (2020). A-PAD Annual Report 2020. In <http://apadm.org/> (Issue December). <https://www.pvh.com/-/media/Files/pvh/investor-relations/PVH-Annual-Report-2020.pdf>
- A-PAD. (n.d.). *Asia Pacific Alliance For Disaster Manegement*. Retrieved March 7, 2022, from <http://apadm.org/>
- ArcGIS. (n.d.). *Dünya’daki Aktif Yanardağlar*. Retrieved August 18, 2022, from <https://www.arcgis.com/apps/MapTour/index.html?appid=696a67cce70e43888929f302b05992b0>
- Arıkan, V. (1985). Katma Değer Vergisi. *Maliye Araştırma Merkezi Konferansları*, 30, 7–19. <http://www.journals.istanbul.edu.tr/iuamk/article/view/1023014012>
- Arslan, C. B. (2016). Birinci Dünya Savaşı ve Harp Vergisi. *Akademik Bakış Dergisi*, 57(3), 73–83.
- Atkins, D. (2022). Australia : COVID , Floods , War ... Recent Events That Might Leave You Contractually Liable If Not For Force Majeure. *Sajen Legal*. www.mondaq.com

- ATO. (2022). *Covid-19*. Australian Taxation Office. <https://www.ato.gov.au/general/covid-19/>
- ATO. (n.d.). *Australian Taxation Office*. Retrieved March 4, 2023, from www.ato.gov.au/
- Australian Bureau Of Statistics. (2021). *One year of COVID-19: Aussie jobs, business and the economy*.
- Australian Constitution, (2014).
- Australian Government Department Of Home Affairs. (n.d.). *Disaster Assist*. Retrieved March 21, 2022, from <https://www.disasterassist.gov.au/>
- Australian Government The Treasury. (n.d.-a). *Composition Of Australian Taxes*. Retrieved September 29, 2022, from <https://treasury.gov.au/review/tax-white-paper/at-a-glance>
- Australian Government The Treasury. (n.d.-b). *Why Tax Reform And Why Now?* Australian Government The Treasury. Retrieved November 17, 2022, from <https://treasury.gov.au/review/tax-white-paper/why-tax-reform-and-why-now>
- Australian Government. (n.d.). *Australian Business Taxes*. Australian Trade And Investment Commission. Retrieved November 17, 2022, from <https://www.austrade.gov.au/international/invest/guide-to-investing/running-a-business/understanding-australian-taxes/australian-business-taxes#:~:text=The key taxes affecting businesses,payments monthly%2C quarterly or annually.>
- Australian Institute of Health and Welfare. (2020). *Australian Bushfires*. <https://www.aihw.gov.au/reports/environment-and-health/short-term-health-impacts-2019-20-bushfires/contents/summary>
- Australian Taxation Office. (n.d.). *Natural Disaster Support*. Australian Government Australian Taxation Office. Retrieved May 9, 2022, from <https://www.ato.gov.au/General/Support-in-difficult-times/Natural-disaster-support/>
- AYDES. (n.d.). *Afet Yönetim ve Karar Destek Sistemi Projesi*. Retrieved April 6, 2022, from aydes.gov.tr/login
- Aydın, F. (2001). Vergide Konu Seçiminin Verginin Amaç Ve Fonksiyonları Açısından Analizi II. *Vergi Sorunları Dergisi*. <http://www.vergisorunlari.com.tr/>
- Aykın, H. (2017a). *Artan Oranlı, Düz Oranlı ve Azalan Oranlı Vergi Tarifeleri Nedir? Vergi Dosyası*. <https://vergidosyasi.com/2017/11/14/artan-oranli-ve-duz-oranli-vergileme-nedir/>
- Aykın, H. (2017b). *Artan Oranlı, Düz Oranlı ve Azalan Oranlı Vergi Tarifeleri Nedir? Vergi Dosyası*. vergidosyasi.com

- Aykın, H. (2017c). *Vergi Tatili (Tax Holidays) Nedir? Türkiye’de Vergi Tatili Uygulama Örnekleri*. Vergi Dosyası Dosyası. <https://vergidosyasi.com/2017/02/12/vergi-tatili-tax-holiday-nedir-turkiyede-vergi-tatili-uygulama-ornekleri/>
- Barton, G. T., Cushing, J. C., Avery, D. R., & Edel, M. D. (2020). *Ten Things You Need to Know About Force Majeure*. Goulstone&storr. www.goulstonstorr.com
- Bayra, E. (2021). Büyük Doğu Japonya Depremi Sonrası Japon Mevzuatında Görülen Eksikliklerin Düzeltilmesi Bağlamında Deprem ve Hukuk. *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, 27(2), 1192–1206. <https://doi.org/10.33433/maruhad.983394>
- Benfield, A. (2021). Global Catastrophe Recap September 2014. *Analytics/ Impact Forecasting*, 16.
- Benson, C. (1997). *The Economic Impact Of Natural Disaster*.
- Benson, C., & Clay, E. (2013). *Economic and Financial Impacts of Natural Disasters: an Assessment of Their Effects and Options for Mitigation*. March.
- Benson, C., & Clay, E. J. (2004). Charlotte Benson and Edward J. Clay. In *Risk Management* (Issue 4).
- Bogacheva, O. V., & Fokina, T. V. (2017). Tax expenditures management in OECD countries. In *World Economy and International Relations* (Vol. 61, Issue 4). <https://doi.org/10.20542/0131-2227-2017-61-4-26-36>
- Boratov, K. (1974). *Devletçilik*.
- Boratov, K. (1982). *Türkiyede Devletçilik*.
- Bostancı, E. (2019). Harp kazançları Vergisi’nde Muafiyet Durumu Ve Uygulaması. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 35(1), 31–50.
- Budak, C. M., & Karakaş, İ. (2020). *Ekonomik İstikrar Kalkanı*. Anadolu Ajansı. <https://www.aa.com.tr/tr/koronavirus/cumhurbaskani-erdogan-ekonomik-istikrar-kalkani-paketini-acikladi/1770929#>
- Bündnis Entwicklung Hilft. (2021). *World Risk Reports*. <https://weltrisikobericht.de/weltrisikobericht-2021-e/>
- CAL FIRE. (n.d.). *California Wildfires*. California Department of Forestry and Fire Protection. Retrieved September 1, 2022, from <https://www.fire.ca.gov/incidents/2017/>
- Cardella, T. (2023). Executive Roundtable. *Customer Interactions Solutions*, 22(3), 16–17. <https://doi.org/10.1109/hoti.2014.28>

- Cavallo, E., & Noy, I. (2011). Natural disasters and the economy - A survey. *International Review of Environmental and Resource Economics*, 5(1), 63–102. <https://doi.org/10.1561/101.000000039>
- CEA. (n.d.). *China Earthquake Administration*. Retrieved March 10, 2022, from <https://www.cea.gov.cn/cea/jgsz/index.html>
- CEPAL Review, United Nations Economic Commission For Latin Amerika And The Caribbean 1 (1989).
- Cheung, J. (2022). *Individual - Deductions*. PWC. taxsummaries.pwc.com
- CIAT/IOTA/OECD. (2020). Tax Administrations Responses to COVID-19: Measures Taken to Support Taxpayers. *CIAT/IOTA/OECD*, 71. <https://doi.org/10.1016/j.solener.2019.02.027><https://www.golder.com/insights/block-caving-a-viable-alternative/>
- Comprehensive Handbook of Japanese Taxes, Ministry of Finance 415 (2006). http://www.mof.go.jp/english/tax_policy/publication/comprehensive_handbook_2006e/
- Coulthard, Will; Cifelli, R. (2020). COVID-19 and Force Majeure. *Jhonsan Winter & Slattery*.
- Courtney, C. (2018). *Picturing Disaster: The 1931 Wuhan Flood*. China Dialogue. chinadialogue.net
- CRED & UNDRR. (2021). *2020 The Non-COVID Year In Disaster*. 8. [file:///C:/Users/asadzadeh.ISBK/Desktop/2020_The Non-COVID Year in Disasters .pdf](file:///C:/Users/asadzadeh.ISBK/Desktop/2020_The%20Non-COVID%20Year%20in%20Disasters.pdf)
- CRED. (2022). *2021 Disasters In Numbers*. <https://doi.org/10.1787/eee82e6e-en>
- CRED-UNISDR. (2015). *The Human Cost Of Weather Related Disasters (1995-2015)* (Vol. 13).
- CRED-UNISDR. (2017). *Economic Losses, Poverty & Disaster 1998-2017*.
- CRED-UNISDR. (2019). Natural Disaster 2019. In *EM-DAT*. <https://doi.org/10.2307/j.ctvm202rq.40>
- Cruden, D. M., & Varnes, D. J. (1958). Landslide Types And Processes. *Special Report - National Research Council, Transportation Research Board*, 247, 36–75. [onlinepubs.trb.org](https://onlinepubs.trb.org/onlinepubs/trb.org) İthalat Rejimi Kararına Ek Karar, Pub. L. No. 2284 (2020).
- Cummins, J. D. M. O. (2009). Catastrophe Risk Financing in Developing Countries Principles for Public Intervention. In *The World Bank* (Vol. 37, Issue 1). <https://doi.org/10.1088/0031-8949/37/1/015>
- Çalıkoğlu, E. (2020). COVID-19: Türkiye’de Alınan Mali Önlemler. *Ey Türkiye*, 1–31.

- Çengel, D., & Şahin, E. (2020). Vergi Hukukunda Mücbir Sebep. *Alomaliye.Com*, 2–9.
- Çengelci, G. Ü. (2010). *Türkiye’de Olağan Dışı Dönemlerde Vergilendirme*.
- Çilingir, K. (2009). *Düz Oranlı Vergi Sistemi Ve Türkiye’de Uygulanabilirliği*.
- Çin Vergi İdaresi. (n.d.-a). *Tax System*. State Taxation Administration Of the People’s Republic Of China. Retrieved November 16, 2022, from <http://www.chinatax.gov.cn/eng/c101270/c101271/c5157953/content.html>
- Çin Vergi İdaresi. (n.d.-b). *Tax Type*. State Taxation Administration Of the People’s Republic Of China. Retrieved November 16, 2022, from <http://www.chinatax.gov.cn/eng/c101270/c101272/c5157954/content.html>
- De, T., & Vasisth, V. (2020). Worldwide: A Guide To Force Majeure Clauses In Different Jurisdictions. *S.S. Rana & Co. Advocates*.
- Değer, A. A. (2008). *Amortisman Uygulaması*. Verginet.Net. https://www.verginet.net/dtt/5/Amortisman_Uygulamasi_.aspx
- Deloitte. (2020). *A guide to bushfire related tax relief in Australia*. Tax@hand. <https://www.taxathand.com/article/12999/Australia/2020/A-guide-to-bushfire-related-tax-relief-in-Australia>
- Demir, İ. C. (2008). ABD Vergi Sistemi ve Gelir İdaresi. *Afyon Kocatepe Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, 1, 275–297.
- Demir, İhsan Cemil; Gültekin, Y. (2013). Maliye Politikasının Sosyal Amacı: Vergi Yükünün Adaletli ve Dengeli Dağılımı Üzerine Türkiye Geneli Anket Çalışması. *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 11(1), 269–286.
- Demirkol, Y. (2017). 1939 Erzincan Depremi’nde Demiryollarımız. *Kent Ve Demiryolu*. <http://kentvedemiryolu.com/1939-erzincan-depreminde-demiryollarimiz/>
- Department Of The Treasury. (n.d.). *U.S. Department Of The Treasury*. Retrieved August 5, 2022, from <https://home.treasury.gov/policy-issues/tax-policy/tax-expenditures>
- Devlet Planlama Teşkilatı. (1979). *Dördüncü Beş Yıllık Kalkınma Planı 1979-1983*.
- Disaster Countermeasures Basic Act - 1997, 1 (1997).
- Djankov, S., & Nasr, J. (2020). *Tax Relief In A Time Of Crisis: What Countries Are Doing To Sustain Business And Household Liquidity*. Word Bank Blogs. blogs.worldbank.org
- Dölek, İ. (2016). Türkiye’de Doğal Afetler. In *Türkiye’nin Fiziki Coğrafyası* (Issue February, pp. 311–364). <https://doi.org/10.14527/9786053180647.12>

- Dziemianowicz, R., Wyszowski, A., & Budlewska, R. (2014). Tax Expenditures: Spending Through The Polish Tax System. *Ekonomia XXI Wieku*, 4 (4). <https://doi.org/10.15611/e21.2014.4.06>
- ECLAC. (1991). *Manual For Estimating The Socio-Economic Effects Of Natural Disasters*. http://repositorio.cepal.org/bitstream/handle/11362/25568/S980001_en.pdf?sequence=1
- Eğilmez, M. (2014). Ekonomi Politikasının Araçları. *Mahfi Eğilmez, Kendime Notlar*. <https://www.mahfiegilmez.com/2014/03/ekonomi-politikasnn-araclar.html>
- Eğilmez, M. (n.d.). *Ekonomi Sözlüğü*. Mahfi Eğilmez, Kendime Yazılar. <https://www.mahfiegilmez.com/p/ekonomi-sozlugu.html>
- EM-DAT. (n.d.-a). *Japan*. Retrieved April 7, 2022, from https://www.emdat.be/emdat_atlas/sub_html_pages/sub_html_JPN.html
- EM-DAT. (n.d.-b). *The International Disaster Databases*. Retrieved August 18, 2022, from <https://www.emdat.be/>
- EM-DAT. (n.d.-c). *Turkey*. The EM-DAT Atlas. Retrieved September 1, 2022, from https://www.emdat.be/emdat_atlas/sub_html_pages/sub_html_TUR.html
- EM-DAT. (n.d.-d). *Types Of Natural Disaster*. Emergency Events Database: The International Disaster Database. Retrieved April 19, 2021, from <https://www.emdat.be/test111>
- EM-DAT. (n.d.-e). *United States of America*. Retrieved March 31, 2022, from https://www.emdat.be/emdat_atlas/sub_html_pages/sub_html_USA.html
- Emlak Alım Vergisi, 10008 (1963).
- Encyclopedia. (n.d.). *Development Of China 's Tax System*. Encyclopedia.Com. Retrieved November 16, 2022, from <https://www.encyclopedia.com/books/international-magazines/development-chinas-tax-system>
- Engin, İ. (1990). Trabzon'da Fırtınalar. *Eastern Geographical Review*, 12, 119–142.
- Eroğlu, A. (2018). Vergileme Kapasitesini Belirleyen Faktörler Ve Türkiye'de Vergi Aflarının Vergi Gelirlerine Etkisi. *İktisadi İdari ve Siyasal Araştırmalar Dergisi*, 3(5), 56–69. <https://doi.org/10.25204/iktisad.320019>
- Eroğlu, O. (2012). Osmanlı Devleti' nin Son Dönemleri'nden Cumhuriyet 'in İlk Yıllarına Kamu Maliyesi. *Dokuz Eylül Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, özel sayı*(12), 57–89.
- Erol, A. (2012). Mükellef Hakkı Olarak Mücbir Sebepler Ve Sonuçları. *TBB Dergisi*, 199–222.

- EY. (2021). *Japan: Update On COVID-19 Tax Measures*. <https://globaltaxnews.ey.com/news/2021-5935-japan-update-on-covid-19-tax-measures>
- FDMA. (n.d.-a). *Fire and Disaster Management Agency*. Retrieved March 17, 2022, from <https://www.fdma.go.jp/en/post1.html>
- FDMA. (n.d.-b). *Outlines, Organizations and Responsibilities*. <https://www.fdma.go.jp/en/post1.html>
- Feltgen, D. (2018). *Harvey, Irma, Maria and Nate retired by the World Meteorological Organization*. National Oceanic And Atmospheric Administration/ U:S Department Of Commerce. <https://www.noaa.gov/media-release/harvey-irma-maria-and-nate-retired-by-world-meteorological-organization>
- FEMA. (2018). 2017 Hurricane Season FEMA After-Action Report. In *2017 Hurricane Season FEMA After-Action Report*. <https://www.fema.gov/media-library-data/1533643262195-6d1398339449ca85942538a1249d2ae9/2017FEMAHurricaneAARv20180730.pdf>
- FEMA. (n.d.-a). *Historic Disasters*. The Federal Emergency Management Agency. Retrieved September 1, 2022, from <https://www.fema.gov/disaster/historic>
- FEMA. (n.d.-b). *History of FEMA*. Federal Emergency Management Agency. Retrieved March 7, 2022, from <https://www.fema.gov/about/history>
- Fidancı, E. N. (2016). *Doğal Afetlerden Korunma Yolları*. <https://Silo.Tips/Download/Doal-Afetler-ve-Korunma-Yollar>. <https://silo.tips/download/doal-afetler-ve-korunma-yollar>
- Financial Management and Accountability Act 1997, (2011).
- GDACS. (n.d.). *Global Disaster Alert And Coordination System*. Retrieved March 17, 2022, from <https://www.gdacs.org/About/overview.aspx>
- Gelir İdaresi Genel Tebliği, 1984 (1984).
- Gelir Vergisi Kanunu, 132 (2003).
- Ghendon, Y. (1994). Introduction to Pandemic Influenza Through History. *European Journal of Epidemiology*, 10(4), 451–453. <https://doi.org/10.1007/BF01719673>
- GİB. (2020). *Yeni Korona Virüs Hastalığı (Kovid-19) İle Etkin Mücadele Kapsamında Alınan Bazı Tedbirler Hakkında Duyuru*. Gelir İdaresi Başkanlığı. <https://www.gib.gov.tr/yeni-korona-virus-hastaligi-kovid-19-ile-etkin-mucadele-kapsaminda-alinan-bazi-tedbirler-hakkinda>
- Gibbens, S. (2019). Hurricane Sandy. *National Geoprappic*.

- Giray, F. (2002). Vergi Harcamaları : Harcama Vergileri Açısından Analizi. *Uludağ Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, XXI(1), 27–52.
- Giray, F. (2006). Düz oranlı Vergi Uygulamaları. *MuhasebeTR*. <http://www.muhasibetr.com/ozelbolum/020/>
- Giray, F. (2010). *Maliye Tarihi*.
- Glueck, U., Munzinger, M., & Chen, A. (2021). *Law And Regulation Of Force Majeure In Chine*. CMS. <https://cms.law/en/int/expert-guides/cms-expert-guide-to-force-majeure/china>
- Gökdemir, Levent, M. O. S. (2007). Çin Ekonomisinin Büyüme Aşamaları (1978-2005). *Journal of Yaşar University*, 2(7), 661–686. <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/179152>
- Gözegir, S. (2010). *Bir Maliye Politikası Aracı Olarak Borçlanma İle Ekonomik Büyüme İlişkisi*. Gaziosmanpaşa Üniversitesi.
- Haçin, İ. (2014). 1939 Erzincan Büyük Depremi. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 30(88), 37–70.
- Hargrave, M. (2022). *Force Majeure*. Investopedia. www.investopedia.com
- Hayrullahoğlu, B. (2022). Türkiye’de Deprem Harcamalarının Finansmanı Amacıyla Yürürlüğe Konulan Vergilerin İncelenmesi. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi İktisadi Ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 1(9), 102–120.
- History. (2009). *Culturel Revolution*. A&E Television Network. <https://www.history.com/topics/china/cultural-revolution>
- Hochrainer, S. (2009). *Assessing the Macroeconomic Impact of Natural Disasters: Are There Any?* (Issue June).
- Hounslow, D., & Dixon, B. (2020). COVID 19: Force Majeure in Japan. *Atsumi & Sakai*. www.worldservicesgroup.com
- <https://entwicklung-hilft.de/en/about-us/>. (n.d.). Bündnis Entwicklung Hilft. *Bündnis Entwicklung Hilft*.
- IDP. (n.d.). *Institute Disaster Prevention*. Retrieved August 5, 2022, from <https://www.cidp.edu.cn/>
- Internal Revenue Code. <https://www.fourmilab.ch/ustax/www/sections.html>
- IRS. (2006). *Tax Law Changes Related to Hurricanes Katrina , Rita and Wilma* (Issue January). Tax Exempt and Government Entities, 1 (2014).

- IRS. (2020). Relief for Taxpayers Affected by Ongoing Coronavirus Disease 2019 Pandemic. In *Notice 2020-17* (Vol. 2, Issue 1). <http://clik.dva.gov.au/rehabilitation-library/1-introduction-rehabilitation%0Ahttp://www.scirp.org/journal/doi.aspx?DOI=10.4236/as.2017.81005%0Ahttp://www.scirp.org/journal/PaperDownload.aspx?DOI=10.4236/as.2012.34066%0Ahttp://dx.doi.org/10.1016/j.pbi.2012.03.001> 2022 Income Tax, 16 1 (2023).
- IRS. (n.d.-a). *Credits and Deductions for Individuals*. Internal Revenue Service. Retrieved March 4, 2023, from www.irs.gov
- IRS. (n.d.-b). *Topic No. 515 Casualty, Disaster, and Theft Losses*. Internal Revenue Service. Retrieved March 8, 2023, from <https://www.irs.gov/taxtopics/tc515>
- Japan Civil Code, 5 1 (1896).
- Kagan, J. (2022). Tax Break Definition. *Investopedia*. www.investopedia.com
- Kagan, J. (2023). *Tax Deduction Definition: Standard or Itemized?* Investopedia. www.investopedia.com
- Kamachi, S. (2023). Japan Individual - Deductions. *PWC*.
- Kanlı, İ. Bakır, Ünal, Y. (2008). Üst Düzey Planlama Sistemi Ve Afet Yönetimi İlişkileri. *İTÜ Dergisi*, 3(1), 11.
- Katma Değer Vergisi Kanunu, 2 (1984).
- Kawabata, R., & Tatsuno, Y. (2020). Japan: Force Majeure. In *The Legal 500 Country Comparative Guides* (p. 7).
- Kaya, U., & Yazan, Ö. (2021). Harp Kazançları Vergisinin 1919 Yılında Belirlenen Uygulama Esasları Ve Muhasebeleştirilmesi. *Muhasebe ve Finans Tarihi Dergisi*, 2021(Özel Sayı), 133–154.
- Kılıç, Orhan; Özer, A. K. C. (2020). Tarihte Küresel Salgın Hastalıklar ve Toplum Hayatına Etkileri. In *Küresel Salgının Anatomisi: İnsan ve Toplumun Geleceği*. https://www.researchgate.net/profile/Cem-Korkut/publication/342877347_Kuresel_Salginin_Anatomisi_Insan_ve_Toplumun_Gelecegi/links/5f0ad61fa6fdcc4ca463603d/Kueresel-Salginin-Anatomisi-Insan-ve-Toplumun-Gelecegi.pdf#page=173
- Kılıç, S. (2020). Ülkelerin Covid-19 İle Mücadelede Aldıkları Vergisel Önlemler. *Vergi Raporu, Nisan*, 11–35.
- Klein, C. (2022). Natural Disasters In Japan - Statistics & Facts. <https://www.statista.com/topics/7363/Natural-Disasters-in-Japan/#dossierKeyfigures>. <https://www.statista.com/topics/7363/natural-disasters-in-japan/#dossierKeyfigures>

- Kumrulu, A. G. (1976). Vergi Sistemimizde Mali Denge Vergisinin Yeri. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 33, 49–62.
- Kurulu, D. E. İ. (2012). DEİK. *DEİK (Amerika Birleşik Devletleri Ülke Bülteni)*. <https://www.deik.org.tr/uploads/deik-amerika-birlesik-devletleri-ulke-bulteni-mart-2012.pdf>
- LII. (2021). *Force Majeure*. Cornell Law School Legal Information Institute. https://www.law.cornell.edu/wex/force_majeure
- Luis, F., & Moncayo, G. (2014). *Learning From Megadisasters*.
- Mali Denge Vergisi Kanunu, 313 (1972).
- Mathieu, C., Maas, S., & Zimmermann, S. (2014). Evaluation of Civil Protection Mechanism - Case Study Report of Earthquake Japan 2011. In *ICF International* (Issue November).
- Mayo, R., Moore, R., Ricks, K., & St. Onge, H. (2022). *Annual State and Local Government Finances Summary: 2018* (Issue Figure 2). <https://www.census.gov/library/publications/2018/econ/g18-alfin-summary.html>
- Meteoroloji Genel Müdürlüğü. (n.d.-a). *Meteoroloji Sözlüğü*. T.C. Çevre, Şehircilik Ve İklim Değişikliği Bakanlığı Meteoroloji Genel Müdürlüğü. <https://www.mgm.gov.tr/genel/meteorolojisozlugu.aspx>
- Meteoroloji Genel Müdürlüğü. (n.d.-b). *Meteorolojik Karakterli Doğal Afetler*. T.C. Çevre, Şehircilik Ve İklim Değişikliği Bakanlığı Meteoroloji Genel Müdürlüğü. Retrieved April 27, 2021, from <https://www.mgm.gov.tr/arastirma/dogal-afetler.aspx>
- Meteoroloji Genel Müdürlüğü. (n.d.-c). *Yangın*. T.C. Çevre, Şehircilik Ve İklim Değişikliği Bakanlığı Meteoroloji Genel Müdürlüğü. <https://www.mgm.gov.tr/genel/meteorolojisozlugu.aspx?>
- MOF. (2022). Learning More About Taxes. In *Ministry of Finance* (Vol. 121, Issue 1).
- Morens, D. M., Folkers, G. K., & Fauci, A. S. (2009). What Is a Pandemic? *The Journal of Infectious Diseases*, 200, 1018–1039. <https://doi.org/10.1086/644537>
- Moru, Y. (2012). International Experiences of Tax Policies on Natural Disaster Response and the Implications for Chinese Policy. *East Asia Critic*, 4, 71–78. <http://reposit.sun.ac.jp/dspace/handle/10561/1059>
- Muto, Y., Yoshida, T., Sharman, D., & Ogata, T. (2020). Force Majeure Under Japanese Law. *Baker McKenzie*. www.lexology.com
- Nagumo, N. M. O. (2019). Mortality by Age Group and Municipality in the July 2018 Torrential Rainfall. *Journal of Disaster Research*, 16(4), 912–921.

- NTA. (2020). *National Tax Agency Report 2020*.
- NTA. (2022). *National Tax Agency Report 2022*.
- NTA. (n.d.). *National Tax Agency*. Retrieved March 5, 2023, from www.nta.go.jp
- OCHA. (2011). Japan • Earthquake & Tsunami Situation Report no.16. In *OCHA Coordination Saves Lives* (Issue 16).
- OCHA. (n.d.). *The United Nations Office for the Coordination of Humanitarian Affairs*. Retrieved March 7, 2022, from <https://www.unocha.org/>
- OECD and The World Bank. (2019). Japan. In *Fiscal Resilience to Natural Disasters*. www.oecd-ilibrary.org
- OECD Vergi Terimleri Sözlüğü. (n.d.). *Tax Expenditure*. OECD Glossary of Tax Terms. <https://www.oecd.org/ctp/glossaryoftaxterms.htm>
- Öncel, M., Çağan, N., Kumrulu, A., & Cenker, G. (2019). Vergi Hukuku. *Turhan Kitapevi*, 28, 1–470.
- Önder, İ. (1979). Japonya’da ve Türkiyede Vergi Sistemlerinin Gelişimi. In *Maliye Araştırma Merkezi Konferansları* (Issue 26, pp. 1–35).
- Öner, E. (2005). *Amerika Birleşik Devletleri Federal Vergi İdaresi: IRS*.
- Öz, E., & Tarık, V. (2005). Ekonomisi ve Vergi Sistemiyle Japonya. *Maliye Dergisi*, 149.
- Panwar, V., & Sen, S. (2019). Economic Impact of Natural Disasters: An Empirical Re-examination. In *Margin* (Vol. 13, Issue 1). <https://doi.org/10.1177/0973801018800087>
- Parliament Of Australia. (2020). *2019–20 Australian Bushfires*. https://www.aph.gov.au/About_Parliament/Parliamentary_Departments/Parliamentary_Library/pubs/rp/rp1920/Quick_Guides/AustralianBushfires
- Pehlivan, O. (2012). Vergi Hukuku. *Murathan Yayınevi*, 1, 1–384.
- Perçin, N. (2006). *Türk Vergi Hukukunda Terkin*. İstanbul Üniveristesi.
- Polat, İ. (2020). Yakut Ve Yukagirlerin Geleneksel Dünya Görüşünde Salhın Hastalıklarla İlgili Alıntı, İnanış Ve Uygulamalar. *Van Yüzüncü Yıl Üniveristesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 189–207.
- Priest, E. (2020). Australia: E-Alert: It is not about COVID – Force majeure and frustration of contracts. *Broadley Rees Hogan*. Civil Code of China, 1 (2020).
- Pulle, B. (2010). *Australia’s Future Tax System*. Parliament Of Australia. https://www.aph.gov.au/About_Parliament/Parliamentary_Departments/Parliamentary_Library/pubs/BriefingBook43p/futuretaxsystem

- PWC. (2016). Force Majeure Clauses. *Www.Pwc.Com.Au*, January.
- PWC. (2020). Tax Measures In Response To The Covid-19 Pandemic. *Bulletin for International Taxation*, 74(7), 31–34.
- Roberte, L. (2022). What Is an Act of God? *Th Balance*.
<https://www.thebalancemoney.com/what-is-an-act-of-god-5206726>
- Roe, B., & Adams, S. (2022). Force Majeure Comparative Table. In *BakerMcKenzie*.
resourcehub.bakermckenzie.com
- Ruth. (2022). *10 Of The Deadliest Natural Disasters That Happened In China*. Discover Walk. www.discoverwalks.com
- Samal, J. (2014). A Historical Exploration of Pandemics of Some Selected Diseases in the World. *International Journal of Health Sciences and Research*, 4(2), 165–169.
<https://www.researchgate.net/publication/282639796%0AA>
- SAMHSA. (n.d.). *Substance Abuse And Mental Health Services Administration*. Retrieved April 7, 2022, from <https://www.samhsa.gov/>
- Saraçoğlu, F. (2009). 1930-1939 Döneminde Vergi Politikası. *Maliye Dergisi*, 157, 131–149.
- Sec. 6404. Abatements. <https://www.fourmilab.ch/ustax/www/t26-F-65-A-6404.html>
- Seeto, T. (n.d.). *Natural disasters in Australia: What does the most damage?*
<https://www.canstar.com.au/home-insurance/natural-disasters-australia/>
- Sheets, P. D., & Grayson, D. K. (1979). Introduction. In *Volcanic Activity and Human Ecology* (pp. 1–8). Elsevier. <https://doi.org/10.1016/b978-0-12-639120-6.50006-6>
- Shimada, M. (2015). Japan's Law For Protection Of Cultural Properties and The 2011 Great Earthquake. *Gale Academic OneFile*.
- Soper, G. (1919). The Lesson Of The Pandemic. *Science*, 1274, 501–506.
<https://science.sciencemag.org/content/sci/49/1274/501.full.pdf>
- Statista Research Department. (2022). *Natural Disasters In The U.S*.
<https://Www.Statista.Com/>. <https://www.statista.com/topics/1714/natural-disasters/#dossierKeyfigures>
- Stringfixer. (n.d.). *Avusturalya'da Orman Yangınları*. Retrieved August 28, 2022, from https://stringfixer.com/tr/Bushfires_in_Australia
- Stylianou, V. (2021). A policy Response to COVID-19: An Australian Perspective. *Journal of the International Council for Small Business*, 2(3), 159–166.
<https://doi.org/10.1080/26437015.2020.1852060>

- Submission to the Royal Commission into National Natural Disaster Arrangements. (2020). Royal Commission into National Natural Disaster Arrangements. In *Australian Forestry* (Vol. 83, Issue 3). <https://doi.org/10.1080/00049158.2020.1823087>
- Susam, N. (2009). *Türkiye’de Uygulanan Maliye Politikaları 1923-2008*.
- Şengün, H., & Güleriyüz, D. (2019). *Türkiyenin Afet Yönetiminde Bir Dönüm Noktası: 1992 Erzincan Depremi*. January, 857–867.
- Sonya, H. (2020). *Covid-19’un Sonucu Olarak Sözleşmelerde Mücbir Sebep Kavramı*. Akdeniz Karpaz Üniversitesi. <https://www.akun.edu.tr/tr-tt/ContentDetail/ogretim-gorevlisi-hakan-sonya-covid-19un-sonucu-olarak-sozlesmelerde-mucbir-sebep-kavrami>
- T.C. Çevre Ve Orman Bakanlığı. (2007). *Türkiye Çevre Durum Raporu*.
- T.C. Ticaret Bakanlığı Uluslararası Antlaşmalar ve Avrupa Birliği Genel Müdürlüğü. (2021). *Vanuatu Ülke Profili*.
- Taghizadeh-Hesary, F., Yoshino, N., & Shimizu, S. (2020). The Impact Of Monetary And Tax Policy On Income Inequality In Japan. *World Economy*, 43(10), 2600–2621. <https://doi.org/10.1111/twec.12782> AATUHK.
- TBMM. (1982). *Anayasa*.
- TBMM. (2006). Kurumlar Vergisi Kanunu. *Resmi Gazete*, 5(45).
- Tekin, A. (2006). Vergi Teşvikleri ve Ekonomik Etkileri Ahmet. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 16, 301–316.
- Tekin, A., & Demirkol, İ. C. (2020). Vergi Sistemleri. *Çin Halk Cumhuriyeti Vergi Sistemi*, 127–162.
- Tilley, P. (2022). State And Territory Tax Reform. In *Tax and Transfer Policy Institute* (Issue September).
- Toparlak, E. (2018). *Türkiye’de Uygulanan Vergi Politikasının Ekonomik Güvenliği Açısından Değerlendirme*.
- Tuğluoğlu, F. (2015). 1939 Büyük Anadolu Zلزesi ve Erzincan Vilayetinde Yardım Faaliyetleri. *History Studies*, 7(4), 113–136.
- TurboTax Expert. (2017). *Tax Credits for Those Affected by Natural Disasters*. turbotax.intuit.com
- TÜİK. (2022). *Dünya Nüfus Günü*. <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Dunya-Nufus-Gunu-2022-45552#>

- Türk Dil Kurumu. (n.d.). *Politika Kelimesinin Tanımı*. Türk Dil Kurumu Sözlükleri. <https://sozluk.gov.tr/>.
- Türk, İ. (1981). Cumhuriyet Döneminde Vergi Sistemimizin Gelişmesi. In *Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi* (Vol. 36, Issue 1, pp. 335–357).
- Türkecan, A. (2010). *Volkanik Kül Yağışı, Sağlık Riskleri, Öncesinde, Anında Ve Sonrasında Alınması Gereken Tedbirler*.
- Türkiye Cumhuriyeti Dışileri Bakanlığı. (n.d.). *Avustralya'nın Siyasi Görünümü*. Retrieved May 5, 2022, from <https://www.mfa.gov.tr/avustralya-siyasi-gorunumu.tr.mfa>
- UNDRR. (n.d.). *UN Office For Disaster Risk Reduction*. Retrieved April 17, 2022, from <https://www.eird.org/americas/we/mandate.html>
- UNDRR; UCLouvain; CRED; USAID. (2020). *2020 The Non-COVID Year In Disaster*.
- United Nations Department of Economical and Social Affairs. (2019). SDG indicator metadata 01-04-01. <https://Ourworldindata.Org/Natural-Disasters#>, 24(January), 3–7. <https://unstats.un.org/sdgs/metadata/files/Metadata-01-04-01.pdf>
- USAGOV. (n.d.). *Federal Tax Deductions for Charitable Donations*. Retrieved March 5, 2023, from www.usa.gov
- Ünsal, H. (2016). Doğal Afetlere Yönelik Vergi Politikaları ve Türkiye Uygulamalarının İncelenmesi. *İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 3(2), 1. <https://doi.org/10.17336/igusbd.42070>
- Üyümez, M. E. (2018). Vergi Borcunun Sona Ermesi. In *Genel Vergi Hukuku* (pp. 140–161).
- Varcan, N. (1985). *Türkiye'de Vergi Politikalarının Oluşumu: Cumhuriyet Dönemi*. <https://earsiv.anadolu.edu.tr/xmlui/handle/11421/9711?locale-attribute=en>
- Varlık Vergisi Bakayasının Terkine Dair Kanun, 6612 (1944).
- Varlık Vergisi Kanunu, 3965 (1942). <http://www.resmigazete.gov.tr/arsiv/5255.pdf>
- Varol, A. (2019). Afet Yönetimi, Afet Eğitimi Ve Afet Farkındalığı: Amerika Örneği. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 193–204. <https://doi.org/10.18069/firatsbed.538678>
- Vergi Dosyası. (2017a). *Maliye Politikası ve Bileşenleri*. Vergi Dosyası Kavramlar. <https://vergidosyasi.com/2017/07/02/maliye-politikasi-ve-bilesenleri/>
- Vergi Dosyası. (2017b). *Vergi Muafiyeti-Vergi İstisnası Kavramları ve Aralarındaki Farklar*. Vergi Dosyası Kavramlar. <https://vergidosyasi.com/2017/11/17/vergi-muafiyeti-vergi-istisnasi-kavramlari/>

- Vergi Dosyası. (2018). *Vergi Politikası Nedir? Vergi Politikasında Temel Amaçlar*. Vergi Dosyası. <https://vergidosyasi.com/2018/07/03/vergi-politikasi-nedir-vergi-politikasinda-temel-amaclar/>
- Vergi Usul Kanunu Genel Tebliğ, Pub. L. No. 524 (2021). <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2021/01/20210125-12.htm>
- Vergi Usul Kanunu Genel Tebliğ, Pub. L. No. 7226 (2020). <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2020/03/20200324M1-4.htm>
- Vergi Usul Kanunu Sirküleri/125, Pub. L. No. VUK-125 / 2020-4, T.C. Hazine ve Maliye Bakanlığı/ Gelir İdaresi Başkanlığı 3 (2020). <https://www.gib.gov.tr/node/143086>
- Vergi Usul Kanunu, 151 (1961). www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.4.213.pdf%0A
- Vergi Usul Kanunu, Pub. L. No. 213 (2020). www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.4.213.pdf%0A
- Water Resources Agency. (n.d.). *Disaster Prevention Information Service Platform*. <https://fhy.wra.gov.tw/fhyv2/disaster/downloads>
- WHO. (n.d.-a). *WHO Coronavirus (COVID-19) Dashboard*. World Health Organization. Retrieved April 27, 2021, from <https://covid19.who.int/>
- WHO. (n.d.-b). *World Heath Organization Covid-19 Verileri*. Retrieved March 30, 2022, from <https://covid19.who.int/region/wpro/country/au>
- World Bank And GFDRR. (2020). Natural Disaster Challenges in China: Key Trends and Insight. *The World Bank Global Facility for Disaster Reduction and Recovery (GFDRR)*, 1–4.
- Yaghmaei, N. (CRED). (2019). Disasters 2018 : Year in Review. *CRED Crunch*, 54, 2.
- Yamaoka, Koshun; Geshi Nobuo; Hashimota, T. I. S. O. T. (2016). Special Issue “The Phreatic Eruption Of Mt. Ontake Volcano In 2014.” *Earth, Planets And Space*, 68(175), 8.
- Yavuz, E. (2022). *Türkiye’de Vergi Harcamalarının Sosyo-Ekonomik Açidan İncelenmesi Ve Seçilmiş OECD Ülkeleri İle Karşılaştırılması*. Babil.
- Yayman, D. (2020). Türkiye Ve Avustralya Vergi Sistemlerinin Sosyoekonomik Yönden Karşılaştırmalı Analizi. *International Journal of Social Humanities Sciences Research (JSHSR)*, 7(49), 29–48. <https://doi.org/10.26450/jshsr.1695>
- Yılmaz, B. E. (2010). Maliye Politikası. In *İstanbul Üniversitesi Açık ve Uzaktan Eğitim Fakültesi Ders Notu*.

- Yoshida, S., Kashima, S., & Matsumoto, M. (2021). The effect of the 2018 Japan Floods on cognitive decline among long-term care insurance users in Japan: a retrospective cohort study. *Environmental Health and Preventive Medicine*, 26(1), 1–11. <https://doi.org/10.1186/s12199-021-01038-9>
- Yurtsever, H. (2007). *Vergi Hukukunda Terkin*.
- Yüce, M. (2005). Avarız Vergisinin Muhteşem Dönüşü: Olağanüstü Vergiler. *Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler E-Dergisi*, 3, 1–13.
- Zikmund, G. William; Babin, J. Barry; Carr, C. Jon; Griffin, M. (2015). *The Institutional Framework of Taxation in Australia*. https://tticdn.blob.core.windows.net/tti-files/dmfile/Institutional_Framework_of_Taxation_in_Australia.pdf
- Zunaralli. (2020). COVID-19, “Force Majeure” and Performance of Contractual Duties – Insights from Chinese High Courts. *Zuneralli Studio Legale Associato*. <https://iclg.com/briefing/12928-covid-19-force-majeure-and-performance-of-contractual-duties-insights-from-chinese-high-courts>
- Zürcher, E. J. (1993). Modernleşen Türkiye’nin Tarihi. In *Yapı Kredi Yayınları* (Vol. 33, Issue 2016). https://books.google.com.tr/books?id=-dDatwAACAAJ&dq=modernleşen+türkiye&hl=en&sa=X&redir_esc=y

ÖZGEÇMİŞ

Ad Soyadı: Elif BAYRAM	
Eğitim Bilgileri	
Lisans	
Üniversite	Uludağ Üniversitesi
Fakülte	İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi
Bölümü	Maliye
Makale ve Bildiriler	
1. BAYRAM, Elif (2019). “Küresel Ticarete Korumacılığın-Vergi İlişkisinin Tarihsel Değişimi.” I. Ulusal Sakarya Mezunlar Grubu Fen ve Sosyal Bilimler Sempozyumu. (s.95-103). Sakarya/Türkiye.	
2. BAYRAM, E. ve Erim B. (2019). “Sakarya İlinde Vergi Yükü Analizi (2008-2017).” I. Ulusal Sakarya Mezunlar Grubu Fen ve Sosyal Bilimler Sempozyumu. (s.23-31). Sakarya/Türkiye.	